

ISSN 1906-7208 (Print)

ISSN 2651-1126 (Online)

วารสารศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2562

Vol. 11, No. 1 January - June 2019

Journal of Liberal Arts

Prince of Songkla University

ISSN 1906-7208 (Print)

ISSN 2651-1126 (Online)

วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2562

Vol. 11, No. 1 January - June 2019

Journal of Liberal Arts Prince of Songkla University

วารสารศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เจ้าของ

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วัตถุประสงค์

1. เป็นแหล่งเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป
ได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานวิชาการ และผลงานวิจัยในสาขาวิชามนุษยศาสตร์
สังคมศาสตร์ ภาษาและภาษาศาสตร์

ขอบเขต

องค์ความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาและภาษาศาสตร์

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ปิยนถ บุนนาค

ศาสตราจารย์ ดร.ดวงมน จิตรจ้านงค์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานดา จันทร์แย้ม

แขวงจันทรเกษม เขตจตุจักร

กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

ต.โคกเคียน อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เข้มทอง สีนวงศ์สุวรรณ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์มนตรี มีเนียม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.อดิศา แซ่เตี่ยว

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณนะ หนูหมื่น

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.นิสากร จารุมณี

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.เกษตรชัย และหิมา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เทพสิงห์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.ประสงค์ ตันพิชัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์

มหาวิทยาลัยมหิดล ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์สนธิดา เกียรติวงศ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
ประเทศไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาลี สบายยิ่ง

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา เลาหิวิยานนท์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เข้มทอง สีนวงศ์สุวรรณ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณฐ อังศิริวิยะ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์วัลย์ สุรินยา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุชนิ เจริญสุข

มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ประเทศไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนา จันทร์เทาว์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์ ชุมหนะเรืองเดช

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ปริญญาสุทธินันท์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

Professor Ronald Fischer, Ph.D.

Victoria University of Wellington,
New Zealand

Associate Professor Camilla Vásquez, Ph.D.

University of South Florida, USA

Associate Professor Paul Gruba, Ph.D.

University of Melbourne, Australia

Assistant Professor Alejandro Azocar, Ph.D.

University of West Alabama, USA

Assistant Professor Irving Chan Johnson, Ph.D.

National University of Singapore, Singapore

Kathleen Nicoletti, Ph.D.

Mujeres Movimiento, Sayulita, Mexico

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

ศาสตราจารย์ ดร.ดวงมน จิตจันทน์

ต.โคกเคียน อ.ตะกั่วป่า จ.พังงา ประเทศไทย

ศาสตราจารย์ ดร.บัญชา สมบูรณ์สุข

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

ศาสตราจารย์ ดร.รัตติยา สาและ

มหาวิทยาลัยทักษิณ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา ไชยพันธุ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงมณี จงรักษ์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.จักรพงษ์ พวงงามชื่น

มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ จิตนิรัตน์

มหาวิทยาลัยทักษิณ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.นิสกร จารุมณี

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.บุญยงค์ เกศเทศ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย

มหาวิทยาลัยทักษิณ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณนะ หนูหมื่น

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร แยมนิล

มหาวิทยาลัยมหิดล ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภวดี บุญญวงศ์

มหาวิทยาลัยทักษิณ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.อดิศา แซ่เตียว

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.อาคม ใจแก้ว

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ยุรฉัตร บุญสนิท

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ มะโนรมย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญชัย บัวแดง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชนี แวมุซอ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทนา วงษ์ไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทมวรรณ จิมากร ซิลลิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรนรินทร์ ศุภกร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย บุญรอด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรสิริ สิงห์ศิริ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล

ดร.วรรัตน์ หวานจิตต์

ดร.วันเพ็ญ วรวงศ์พงศา

ดร.สุกิจ ขอเชื้อกลาง

ผู้พิสูจน์อักษร

รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณนะ หนูหมื่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำไพรัตน์ สุทธินันท์

มหาวิทยาลัยทักษิณ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ประเทศไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยมหิดล ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยนเรศวร ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประเทศไทย

กำหนดออก 2 ฉบับต่อปี (ม.ค.-มิ.ย. และ ก.ค.-ธ.ค.)

ภาพปก นายนพรัตน์ อินอุทัย

ผู้ออกแบบปก รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เทพสิงห์

เลขานุการ นางสาววราภรณ์ หนูสงค์

ผู้ช่วยเลขานุการ นางสาวสุชาดา กองสวัสดิ์

พิมพ์ที่ กัปตันพรีนติ้ง 42/1 หมู่ 3 ต.ทุ่งตำเสา อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110
โทร. 089-7333529

บทความในวารสารฉบับนี้เป็นของผู้เขียนไม่ถือเป็นความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

Journal of Liberal Arts Prince of Songkla University

Publisher

Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

Objectives

1. To serve as a platform for disseminating a new body of knowledge in humanities and social sciences
2. To provide opportunities for faculty members, students and scholars to publish their academic work and research in humanities, social sciences as well as in language and linguistics

Scope

The body of knowledge in the fields of social sciences and humanities including languages and linguistics

Advisory Board

Professor Emeritus Piyanart Bunnag, Ph.D.	Chan Kasem Subdistrict, Chatuchak District, Bangkok, Thailand
Professor Duangmon Chitchamnong, Ph.D.	Khok Khian Sub-district, Takua Pa District, Phang-nga, Thailand
Assistant Professor Kanda Janyam, Ph.D.	Prince of Songkla University, Thailand

Chief Editor

Assistant Professor Kemtong Sinwongsuwat, Ph.D. Prince of Songkla University, Thailand

Editor

Associate Professor Motri Meenium Prince of Songkla University, Thailand

Editorial Board

Associate Professor Adisa Teo, Ph.D. Prince of Songkla University, Thailand

Associate Professor Wanna Numun, Ph.D. Prince of Songkla University, Thailand

Associate Professor Nisakorn Charumanee, Ph.D. Prince of Songkla University, Thailand

Associate Professor Kasetchai Laeheem, Ph.D. Prince of Songkla University, Thailand

Associate Professor Punya Tepsing, Ph.D. Prince of Songkla University, Thailand

Associate Professor Prasong Tanpichai, Ph.D. kasetsart University, Thailand

Associate Professor Yothin Sawangdee, Ph.D. Mahidol University, Thailand

Associate Professor Sonthida Keyuravong King mongkut's university of technology thonburi, Thailand

Assistant Professor Malee Sabaiying, Ph.D. Prince of Songkla University, Thailand

Assistant Professor Chonlada Laohawiryanon, Ph.D. Prince of Songkla University, Thailand

Assistant Professor Kemtong Sinwongsuwat, Ph.D. Prince of Songkla University, Thailand

Assistant Professor Natha Angsuviya, Ph.D. Prince of Songkla University, Thailand

Assistant Professor Tippawan Surinya, Ph.D. kasetsart University, Thailand

Assistant Professor Dusadee Charoensuk, Ph.D. Eastern Asia University, Thailand

Assistant Professor Rattana Jantao, Ph.D. Khonkaen niversity, Thailand

Assistant Professor Suree Choonharuangdej, Ph.D. Chulalongkorn University, Thailand

Assistant Professor Utai Parinyasutinun, Ph.D. Prince of Songkla University, Thailand

Professor Ronald Fischer, Ph.D.

Victoria University of Wellington,
New Zealand

Associate Professor Camilla Vásquez, Ph.D.

University of South Florida, USA

Associate Professor Paul Gruba, Ph.D.

University of Melbourne, Australia

Assistant Professor Alejandro Azocar, Ph.D.

University of West Alabama, USA

Assistant Professor Irving Chan Johnson, Ph.D.

National University of Singapore, Singapore

Kathleen Nicoletti, Ph.D.

Mujeres Movimiento, Sayulita, Mexico

Readers

Professor Duangmon Chitchamnong, Ph.D

Khok Khian Sub-district, Takua Pa
District, Phang-nga, Thailand

Professor Buncha Somboonsuke

Prince of Songkla University, Thailand

Professor Rattiya Saleh, Ph.D.

Thaksin University, Thailand

Associate Professor Kanchana Chaipan, Ph.D.

Khon Kaen University, Thailand

Associate Professor Doungmani Chongruksa, Ph.D.

Prince of Songkla University, Thailand

Associate Professor Juklaphong Pounngamchuen, Ph.D.

Maejo University, Thailand

Associate Professor Nathapong Chitniratna, Ph.D.

Thaksin University, Thailand

Associate Professor Nisakorn Charumanee, Ph.D.

Prince of Songkla University, Thailand

Associate Professor Boonyong Ketthet, Ph.D.

Maharakham University, Thailand

Associate Professor Pornpan Khemakhunasai, Ph.D.

Thaksin University, Thailand

Associate Professor Wanna Numun, Ph.D.

Prince of Songkla University, Thailand

Associate Professor Wichai Kanchanasuwon, Ph.D.

Prince of Songkla University, Thailand

Associate Professor Siriporn Yamnill, Ph.D.

Mahidol University, Thailand

Associate Professor Supawadee Boonyawong, Ph.D.

Thaksin University, Thailand

Associate Professor Adisa Teo, Ph.D.

Prince of Songkla University, Thailand

Associate Professor Akom Chaikew, Ph.D.

Prince of Songkla University, Thailand

Associate Professor Pornchai Likhitthammarot	Prince of Songkla University, Thailand
Associate Professor Yurachat Boonsanit	Thaksin University, Thailand
Assistant Professor Kanokwan Manorum, Ph.D.	Ubon Ratchathani University, Thailand
Assistant Professor Kwanchewan Buadang, Ph.D.	Chiang Mai University, Thailand
Assistant Professor Zainee Waemusa, Ph.D.	Prince of Songkla University, Thailand
Assistant Professor Nantana Wongthai, Ph.D.	Srinakharinwirot University, Thailand
Assistant Professor Pattamawan Jimarkon Zilli, Ph.D.	Thammasat University, Thailand
Assistant Professor Patnarin Supakorn, Ph.D.	Walailak University, Thailand
Assistant Professor Wanchai Boonrod, Ph.D.	Chulalongkorn University, Thailand
Assistant Professor Wareesiri Singhasiri, Ph.D.	King mongkut's university of technology thonburi, Thailand
Assistant Professor Aphilak Kasampolkoon, Ph.D.	Mahidol University, Thailand
Wararat Whanchit, Ph.D.	Walailak University, Thailand
Wanpen Worawongpongsa, Ph.D.	King mongkut's university of technology thonburi, Thailand
Sukit Khochauklang, Ph.D.	Naresuan University, Thailand

Proofreader

Associate Professor Wanna Numun, Ph.D.	Prince of Songkla University, Thailand
Assistant Professor Umpairat Sudhinont	Prince of Songkla University, Thailand

Issue Dates 2 issues/year (Jan - June & July - December)

Cover Mr.Nopparat Inuthai

Cover designer Associate Professor Punya Tepsing, Ph.D.

Secretary Miss Waraporn Noosong

Co-Secretary Miss Suchada Kongsawat

Printing House: Captain printing 42/1 Moo.3 Tungtamsao Hat Yai District,
Songkhla Province 90110 Tel. 089-7333529

Articles in this journal belong to their authors and the editorial board
is not responsible for the content.

บทบรรณาธิการ

วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ฉบับนี้ประกอบด้วยบทความวิชาการ 3 บทความ และบทความวิจัย 13 บทความ มีเนื้อหาว่าด้วยเรื่องของภาษา-วัฒนธรรม การสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ สังคมและวิทยาศาสตร์สุขภาพ

บทความวิชาการบทความแรกเป็นบทความที่เสนอแนะทฤษฎีและแนวทางในการสอนการเขียนภาษาอังกฤษ อันจะเป็นประโยชน์แก่ครู – อาจารย์ผู้สอนภาษาอังกฤษที่จะนำไปปรับใช้ในการเรียนการสอน การเขียนภาษาอังกฤษให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คือบทความเรื่อง **Incorporating the Post-Process Approach into the Thai EFL Writing Classroom**

บทความต่อมามีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นว่านอกจากประเพณีบุญข้าวสากของชาวอีสานจะสะท้อนบทบาทของประเพณีท้องถิ่นในทางพระพุทธศาสนาแล้วยังได้สะท้อนความสำคัญที่พุทธศาสนิกชนพึงปฏิบัติ อันเป็นพฤติกรรมทางสังคมอีกประการหนึ่ง คือบทความเรื่อง **ประเพณีบุญข้าวสาก: ศรัทธาถึงผี สามัคคีถึงคน**

บทความวิชาการบทความสุดท้าย เป็นบทความที่ศึกษาวินิพนธ์อันเป็นเนื้องานของกวีร่วมสมัย เพื่อจะได้เห็นว่ากวีนิพนธ์นั้นได้สื่อสารอัตลักษณ์อันเป็นตัวตนของกวีที่แตกต่างจากกวีร่วมสมัยอื่น ๆ อย่างไร คือบทความเรื่อง **การสื่อสารอัตลักษณ์ศรัทธาในกวีนิพนธ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์**

ในส่วน of บทความวิจัยกลุ่มแรกเป็นบทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับสังคม-เศรษฐกิจ บทความแรกคือบทความเรื่อง **ผลการคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลา** ผลของการศึกษาที่ได้จากบทความนี้จะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมการรังแกของนักเรียนได้ทันทั่วทั้งที่ ก่อนที่ปัญหาการรังแกจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

บทความต่อมาเป็นบทความที่นำเสนอคิดทางการศึกษาในประเด็นการให้คำปรึกษามาปรับใช้กับผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าในเรือนจำกลางบางขวาง คือบทความเรื่องการให้การปรึกษาเป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อยาบ้าของผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าในเรือนจำกลางบางขวาง

บทความที่มีเนื้อหาว่าด้วยการต่อสู้ต่อรองระหว่างภาคประชาชนกับรัฐบาล บทความแรกเป็นบทความที่ศึกษาสภาพความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับประชาชนและค้นหาสาเหตุของความขัดแย้งนั้น เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการความขัดแย้ง คือบทความเรื่อง การจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย และการรวมตัวของภาคประชาชนคือชาวไทยพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในการต่อรองกับภาครัฐ เพื่อให้เสียงของพวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสันติภาพ คือบทความเรื่อง การเริ่มต้นส่งเสียงต่อรองกับกระบวนการสันติภาพของชาวพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้

บทความลำดับถัดมา คือบทความเรื่องทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรเขตเมืองอำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น บทความนี้มีข้อสรุปที่น่าสนใจที่แสดงให้เห็นการพัฒนายุทธวิธีการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรในเขตเมืองอันเป็นยุทธวิธีของการผลิตใหม่ เพื่อดำรงชีพจากโอกาสหรือข้อจำกัดของทุนที่มีอยู่ จากนั้นผู้อ่านจะได้ทราบว่าเจ้าของเรือประมง แรงงานประมงและต่างด้าวในพื้นที่ที่ผู้เขียนบทความศึกษา ปรับตัวอย่างไรในการทำประมงภายหลังการออกพระราชกำหนดเรือประมง 2558 ในบทความเรื่อง การปรับตัวในการทำประมงภายหลังการออกพระราชกำหนดเรือประมง 2558: กรณีศึกษาตำบลปากน้ำชุมพร อำเภอเมืองจังหวัดชุมพร บทความถัดมาในกลุ่มนี้คือบทความเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองหลักของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น บทความนี้จะทำให้ผู้อ่านทราบว่าวัฒนธรรมการเมืองหลักที่มีลักษณะเด่นในพื้นที่

ที่ผู้เขียนบทความศึกษา มีลักษณะเด่นชัดในชุมชนอย่างไรและข้อเสนอแนะของบทความที่น่าสนใจคือ หากจะสร้างสังคมไทยให้เป็นประชาธิปไตย จะต้องสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยเสียก่อน บทความสุดท้ายในกลุ่มนี้ได้ชี้ให้เห็นว่าการกระจายอำนาจทางการคลังจากส่วนกลางไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะนำไปสู่การยกระดับสวัสดิการสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือบทความเรื่องระดับความเป็นอิสระทางการเมือง: ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

บทความวิจัยอีกสองบทความมีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่จะเป็นประโยชน์แก่ครู-อาจารย์ผู้สอนภาษาอังกฤษในการนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในกระบวนการการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและการใช้กลวิธีระหว่างวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันในการสื่อสารภาษาอังกฤษข้ามวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือบทความเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีในห้องเรียนของครูที่สอนภาษาอังกฤษในฐานะเป็นภาษาต่างประเทศ และบทความเรื่องการศึกษากลวิธีระหว่างวัฒนธรรมในการสื่อสารภาษาอังกฤษในฐานะภาษากลางของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร

สำหรับบทความวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับภาษาและวัฒนธรรมคือบทความเรื่องการเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมในคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามภาษาไทยของจุฬาราชมนตรี และบทความเรื่องถึงร้าย...ก็ไม่เลว: ภาพสะท้อนความสุขผ่านตัวละครร้ายในคติชนสมัยใหม่ บทความแรกผู้อ่านจะได้ทราบว่าการเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมในคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามภาษาไทยของจุฬาราชมนตรีที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ของสำนักจุฬาราชมนตรีมีกี่ประเภท และแต่ละประเภทมีความถี่มากน้อยต่างกันอย่างไร และเป็นเพราะเหตุใด ส่วนบทความที่สองผู้วิจัยได้ศึกษาภาพสะท้อนความสุขของตัวละครฝ่ายปฏิบัติที่รับบทเป็นตัวละครเอกจากการ์ตูนแอนิเมชันโดยใช้ทฤษฎีอาร์คไทป์ในมุมมองคติชนวิทยา ที่ชี้ให้เห็นว่าแท้จริงแล้วความสุขของตัวละครฝ่ายปฏิบัติที่รับบทเป็นตัวละครเอกในเรื่องเล่าเกิดขึ้นและดำรงอยู่ไม่ต่างไปจากตัวละครเอกที่เป็นวีรบุรุษ

บทความวิจัยบทความสุดท้ายของวารสารศิลปศาสตร์ฯ ฉบับนี้เป็นบทความวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์สุขภาพ คือบทความเรื่อง **การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงาน** ผลของการศึกษาวิเคราะห์ที่แสดงไว้ในบทความนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจทั้งที่เป็นปัจเจกและหน่วยงานที่จะนำไปปรับใช้ในการกระตุ้นตนเองและบุคลากรให้มีแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการออกกำลังกายให้เหมาะสม เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและเตรียมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารศิลปศาสตร์ฯ ฉบับนี้จะอำนวยประโยชน์แก่ผู้สนใจตามสมควร

บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิชาการ	หน้า
Incorporating the Post-Process Approach into the Thai EFL Writing Classroom <i>สมศักดิ์ แก้วนุช</i>	1
ประเพณีบุญข้าวสาก: ศรีธาตุถึงผิ สามีคืถึงคน <i>สถิตย์ ภาคมฤค</i>	31
การสื่อสารอัตลักษณ์ดุษฎีภินิชากรในกวีนิพนธ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ <i>ชนสิน ชูตินธรานนท์</i>	49
บทความวิจัย	
ผลการคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นของนักเรียนโรงเรียนเอกชน สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลา <i>เกษตรชัย และหิมา</i>	73
การให้การปรึกษาเป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อยาบ้าของผู้ต้องขังคดี ค้ายาบ้าในเรือนจำกลางบางขวาง <i>เมธี นิ่มนวล และ วัลภา สบายยิ่ง</i>	100
การจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเล และชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย <i>ไชยา เกศารัตน์ และ อิศรภัฏฐ์ รินไธสง</i>	116
การเริ่มต้นส่งเสียงต่อรองกับกระบวนการสันติภาพของชาวพุทธในจังหวัด ชายแดนภาคใต้ <i>ดวงหทัย บุรณเจริญกิจ ประกิริติ สัตสุต และ รักชาติ สุวรรณ</i>	150
ทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรเขตเมือง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น <i>วนิชชา ณรงค์ชัย และ รักชนก ชำนาญมาก</i>	179

การปรับตัวในการทำประมงภายหลังการออกพระราชกำหนดเรือประมง 2558: กรณีศึกษาตำบลปากน้ำชุมพร อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร อรจิรา สงวนชาติ และ มาลี สบายยิ่ง	204
The Principal Political Culture of Local Communities People in Ban Kham Local Administration, Nampong District, Khon Kaen Province พรอัมรินทร์ พรหมเกิด รักชนก ชำนาญมาก และ วรัญญา ศรีริน	228
ระดับความเป็นอิสระทางการคลัง: ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน จตุรภัทร จันทรทิพย์ และ จิราภรณ์ เรืองยิ่ง	249
Factors Affecting Teachers' Use of Technologies as Teaching Aids in Thai EFL Classrooms อรรถชัย แสนโคตร และ อธิปัติย์ บุญเหมาะ	269
A Study on Intercultural Strategies in English as a Lingua Franca Communication of Naresuan University Graduate Students ฐิติรัตน์ สุวรรณสม	307
การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมในคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามภาษาไทยของ จุฬาราชมนตรี ซัลมาน ดาราฉาย และ วรวิชัย วาสนปรีชา	338
ถึงร้าย...ก็ไม่เลว: ภาพสะท้อนความสุขผ่านตัวละครวายร้ายในคดีชนสมัยใหม่ ณัฐภัทร์ สุรินทร์วงศ์ และ นิศา บุรณภวังค์	358
การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงาน กรรฎา มาตยากร	381

Incorporating the post-process approach into the Thai EFL writing classroom

การประสานแนวการสอนแบบหลังกระบวนการ ในห้องเรียนการเขียนภาษาอังกฤษของไทย

สมศักดิ์ แก้วนุช¹

Somsak Kaewnuch

บทคัดย่อ

ทฤษฎีและแนวทางในการสอนในสาขาการสอนเขียนนั้นอาจแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ กล่าวคือ แนวการสอนแบบกลุ่มกึ่งเก่าใหม่ (current-traditional approach) แนวการสอนแบบกระบวนการ (process approach) แนวการสอนแบบหลังกระบวนการ (post-process approach) กลุ่มแรกนั้นเน้นความถูกต้องทางไวยากรณ์ และรูปแบบของงานเขียนและได้ครอบงำการสอนเขียนมานานับร้อยปี การสอนเขียนแนวนี้ถูกมองว่ามีแนวคิดแบบปิดกั้นผู้เรียน ส่วนการสอนเขียนแบบกระบวนการซึ่งเน้นอิสระของผู้เขียนและสถานการณ์การเขียนนั้นให้คุณค่ากับสติปัญญาและแบ่งการเขียน (writing act) เป็นขั้นตอน เช่น ขั้นก่อนเขียน (pre-writing) ขั้นเขียน (writing) และขั้นหลังเขียน (post-writing) การสอนแนวนี้ถูกมองว่าพยายามทำให้การเขียน (writing act) เป็นสากล ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วจะมีลักษณะเป็นสถานการณ์ (situated) ตีความ (interpretative) และไม่แน่นอน (indeterminate) ในทางตรงกันข้ามแนวการสอน

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ประเทศไทย

Assistant Professor, Ph.D., Faculty of Education, Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author: E-mail: noneandnone02@gmail.com

(Received: 28 July, 2016; Revised: 5 June, 2017; Accepted: 27 June, 2017)

แบบหลังกระบวนการมองการเขียนว่าไม่ได้ประกอบด้วยกระบวนการเดียวแต่ประกอบด้วยหลายกระบวนการและหลายความจริง (realities) บทความฉบับนี้แนะนำว่าแนวการสอนแบบหลังกระบวนการซึ่งยึดหลักการของกลุ่มหลังสมัยนิยม (postmodernism) และกลุ่มต้านระเบียบแบบแผน (anti-foundationalist) นั้นมีประโยชน์ในการออกแบบวิธีการสอนในห้องเรียนการเขียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศในประเทศไทย

คำสำคัญ: การสอนเขียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ การสอนเขียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศในประเทศไทย แนวการสอนแบบกลุ่มกึ่งเก่าใหม่ แนวการสอนแบบกระบวนการ แนวการสอนแบบหลังกระบวนการ

Abstract

Theories and approaches in the discipline of composition can be classified into three major groups: current-traditional, process, and post-process. Current-traditional rhetoric, emphasizing correctness and form, has dominated writing instruction for over a hundred of years, and is blamed for its suppressive philosophy. The process approach, stressing student autonomy and rhetorical situations, values the cognitive faculty and divides the writing act into stages, such as pre-writing, writing, and post-writing. This approach is attacked for trying to universalize the writing act, which is by nature situated, interpretative, and indeterminate. The post-process approach, instead, views writing as containing not one process but many processes, and also many realities. The present paper suggests that the post-process approach, which adopts tenets of

postmodern and anti-foundationalist perspectives, is useful in designing a teaching method in the Thai EFL writing classroom.

Keywords: current-traditional rhetoric, EFL writing instruction, process approach, post-process approach, Thai EFL writing instruction

Introduction

Silva (1990, as cited in Mu, 2005) identifies four major approaches in English as a second language (ESL) writing instruction: the controlled approach, the current-traditional approach or the product approach, the process approach, and the social approach. The controlled approach, influenced by structural linguistics and behaviorist psychology, focuses on sentence patterns and vocabulary as part of habit formation. The current-traditional approach apparently values form and correctness. The process approach divides the act of writing into stages. The social approach sees writing as part of communication.

In the United States, where the discipline of composition is most well-established, however, the latest approach is the post-process approach, which emerged rather clearly in the 1990s in response to the flaws of the process approach. One important post-process argument against the process approach is that the act of writing cannot be generalized into stages due to the discursive, contingent nature of writing. Another argument is that writing cannot be taught, for, as Thomas Kent (1993, as cited in Kastman Breuch, 2002) claims, “writing is a situated, interpretive, and indeterminate act” (p. 121). And one more argument, which is shared by the social approach in ESL writing

instruction, is that writing is a way of socialization. It is an artifact not of individuals but of society. What is implied by this argument is, therefore, that knowledge is socially constructed.

The teaching of English writing in non-native contexts mostly emphasizes linguistic proficiency. Grammar is very important for EFL writing (Rustipa, 2016). Linguistic issues such as accuracy, complexity, the lexicon, fluency, and cohesion are the primary concerns of ESL writing instruction (Polio, 2014). Those emphases imply the significance of the writer as the center of discourse and the acceptance of cognitive ability in writing, two important stances of the earlier approaches in the field of composition (controlled and current-traditional approaches). Learning through those emphases, it could be said, students lack the knowledge about how language actually works in society. What is insufficient in the EFL context is the incorporation of the social aspect of writing, which the author thinks is essential in the development of students' writing. The present paper will point to the benefits of applying the post-process approach in the English as a foreign language (EFL) writing classroom, both the benefits from the situational, uncertain, and indeterminate nature of writing and the benefits from viewing writing as a means to create knowledge.

In the sections below, the paper will first explore some theoretical and pedagogical concepts that have driven the theories or approaches in composition. Then the paper will dig into three major approaches (current-traditional, product, and post-process), connecting them with the philosophies and pedagogies mentioned in the first

section. After that, the paper, drawing on the knowledge from the first and second sections, will explain how we might combine all the three approaches into a teaching method that emphasizes post-process methodology. As the literature review will show, a post-process approach that also accommodates current-traditional and product approaches might be the most appropriate method in the Thai EFL writing classroom. Finally, the paper will summarize the main tenets of the post-process approach that incorporates the other two approaches.

Theoretical and Pedagogical Background

To decipher the nature of writing and the usefulness of seeing knowledge as socially constructed, which is a principle of post-process writing, one should start from separating theories and pedagogies in the discipline of composition into two sides—those that support the autonomy of the learner or view the learner as a capable, coherent self, and those that encourage mutual learning or view humans as incoherent and knowledge as socially-constructed.

First of all, there are some theories that advocate the creation of the capable, coherent learner. Two important theories related to this creation are “modernism” and “structuralism.” Modernity is an imaginary age put forth by philosophers who believe that education can spawn educated and transcendental citizens (Eagleton, 2001). The modern subject is supposed to possess the thinking ability that allows him/her to go beyond lived experiences to reach ultimate truths. In terms of learning to write, one could imagine, the modern student is expected to

be the center of discourse, to have the ability to arrange words and sentences effectively in an expected format, to be able to understand grammatical rules, to be able to tackle the complexity of thought, and to present competing and chaotic thoughts in a comprehensive way. Finally, it should be noted that modernism also expects the student to create knowledge by himself/herself.

Structuralism may not directly aim at creating a coherent self, but it too expects humans to own the mental ability to embark upon the complexity of information in order to discover the structures that govern things—human behavior, schools, hospitals, natural phenomena, economy, politics, etc. Structuralists maintain that “codes, signs, and rules govern all human social and cultural practices, including communication” (Bressler, 2003, as cited in Kaewnuch, 2012, p. 41). Culler (1997) points out that structuralism focuses on identifying underlying structures by which meanings are created. With regard to teaching writing, structuralism leads to teaching sentence structure or choosing words to fit the sentence, but its influence is obvious in its emphasis on formats or genres. The paragraph structure, the presentation of news, the five-paragraph essay, the business letter, etc. are under the influence of structuralism. Therefore, a pedagogy adopting structuralism values mental ability or individualistic intelligence.

Then in sharp contrast to modernism and structuralism, there emerged two theories called “postmodernism” and “poststructuralism,” that reject individualism and instead accept pluralism. In other words, these theories reject that the subject can be conscious and coherent.

Postmodern theory declines that consciousness originates in the human mind, arguing that the human is the effect rather than the cause of discourse (Faigley, 1992, as cited in Kaewnuch, 2014b). The condition of postmodernism is clearly described in Marxism. Marxism offers us an understanding about society, economy, culture, and politics, arguing that it is not consciousness or any spiritual entity but life and interactions that shape our ideas and concepts (Bressler, 2003, as cited in Kaewnuch, 2014b). Implicit in postmodernism, therefore, is that knowledge is created not by individuals but by society. To put it simply, knowledge is socially constructed.

Like postmodernism, poststructuralism embraces pluralism. Postmodernism has broader implications outside the realm of literary interpretation than poststructuralism, which is used synonymously with deconstructionism. Poststructuralism posits that “a text has many meanings, and therefore, no definite interpretation. ...A text has an almost indefinite number of possible interpretations” (Bressler, 2003, p. 95). Thus, poststructuralism holds a corresponding notion as that of post-process approach in Composition—that writing as well as its products (texts) is indeterminate. Both theories, therefore, resist definite forms and stages, but embrace pluralism.

Next, pedagogies that may have been the origins of approaches in Composition can also be grouped into those that advocate individualism and those that reject it and welcome pluralism. A distinction made by Dewey (1997) is between “traditional education” and “progressive education.” The former refers to “education from within,” or education that promotes personal growth. It is the education

in which the student seeks and evaluates knowledge solitarily. On the other hand, progressive education is “education from without,” in which the student creates knowledge not only from what he already possesses in the brain but also from interactions with others, and schools become sites of exchanges and collaborations. Learning is achieved not by rote but by doing. According to Spring (2002), Dewey’s two important, though controversial, ideas are “that all knowledge has a social origin and that the interests of the child are the primary sources of learning” (p. 241). This means that Dewey tries to support learning from society and rejects the traditional way of education where the teacher dominates students. Thus, Dewey’s division of “traditional education” and “progressive education” means that the former can be viewed as suppressive, while the latter as “liberal” or “student-centered.”

Other important pedagogies revolve around attempts to liberate students, to see them as freed subjects. In *Pedagogy of the Oppressed*, for example, Freire (2005) rebuts the concept of “banking education,” in which, as he describes, the teacher tries to give as much knowledge to students as possible while the student receives it passively. Instead, Freire proposes that the teacher facilitate conscious learning with others in order to rebel against suppression. Next, critical pedagogy, which may be seen to be the foundation of theories, such as feminism, post colonialism, deconstruction, and Marxism, emerged to empower students suppressed by dominant cultures, to help them to build their own identities, and to accommodate diversity (Nieto, 1999), thus, embracing

not only pluralism and the idea that knowledge is created by society, but also that education must eradicate injustice and promotes justice.

Three Major Approaches in Composition

Now that some theories and pedagogies that influence practices in Composition have been explored, it is time to look at some theories and pedagogies in this discipline. However, for the ease of explanation, it is useful to group the theories and pedagogies. Theorists have been doing so, and they have usually identified similar categories. For example, Berlin (1987) views approaches to teaching writing as objective, subjective, and transactional. Faigley (1986) identifies three views: expressive, cognitive, and social. McComiskey (2000) points out three levels of writing: textual, rhetorical, and discursive.

The above theorists see similar trends, though their categories do not match evenly. First, writing is seen as the writer's product and the writer is viewed as unified and capable of expressing himself/herself deftly. Second, writing is thought as a means of communication involving selecting words, occasions, exigencies, and so on to match the rhetorical situation. In this stage, too, the writer is seen as owning a coherent mind capable of crafting the writing in a way he/she wishes it to be. Third, writing is regarded as unstable, indefinite, dialogic, and constantly changeable, depending on the context. The writer, on the contrary, is incoherent.

The interpretation of those views by Berlin, Faigley, and McComiskey can certainly vary from one person to another. The author, however, sees a line of three major sequential movements that have

been influenced by those views, including the current-traditional approach, the process approach, and the post-process approach. In fact, these approaches subsume all theories and pedagogies in this discipline. For instance, Pratt (1991)'s theory of contact zone, which explains the asymmetrical relations of power in social spaces or contexts, is a version of the post-process approach. In an advanced writing classroom, for example, students may write about the relationship among doctors, nurses, and workers in a hospital, using data from interviews. This reflects not only that knowledge is constructed by society but also that writing is a site of conversation, a true belief of post-process pedagogy.

Let us now consider the three major approaches to teaching writing.

Current-traditional rhetoric may be seen as the monolith in writing instruction due to its long dominance over other theories for a hundred of years (Berlin, 1987). The term “current-traditional” was first used in 1959 by Daniel Forgaty (Kennedy, 1998), but this rhetoric had been formulated in the late nineteen century in freshman composition (Crowley, 1998). The rhetoric is a teaching philosophy that emphasizes form over content. It stresses grammar, syntax, spelling, punctuation, mechanics, and modes of writing (expository, description, narration, and argument) (Kennedy, 1998). According to Crowley (1998), books of this rhetoric do not pay attention to the suitability of the writing in a given rhetorical situation, but instead delineate errors that can be committed by careless or lazy students.

Current-traditional rhetoric, therefore, is rooted in structuralism in that it imposes formats or genres of writing and also in modernism in

that it is the kind of education that values the power of the mind. This aspect of modernism originates in romanticism, which gives importance to the power of emotions and imagination (Bressler, 2003). The mind has the power to understand grammatical rules. The mind is careful enough to always use a comma, for example, after a subordinate clause that comes before a main clause. In addition, the mind has the power to cope with the complexity of information and to analyze and present it in a structure that all humans would find it easy to comprehend. Most writing teachers certainly make use this mind in the writing classroom, where their students must avoid errors and be able to structure a paragraph or essay, or to imagine the overall idea governing a long paper.

Banking concepts, in which knowledge is stable and given to students by books and teachers, are the philosophy fueling current-traditional rhetoric. The student is held responsible for, for example, learning grammatical rules, using a variety of sentences, using correct punctuation marks and spellings, and following the organization required for each writing task. The teacher is responsible for teaching rules and models for organizing ideas, identifying errors and having the student correct them, and awarding and punishing the student based on the quality of the writing. Obviously, current-traditional rhetoric is teacher-centered and so considered suppressive.

The second major approach is the process approach, which arose in the 1960s in reaction to the dominance of current-traditional rhetoric or the product approach (Matsuda, 2003). This approach emphasizes the teaching of writing not as a product but as a process. It respects the

student's voice and gives importance to teacher and peer feedback as well as revision. Murray (1997) specifies ten implications of teaching process. It 1) uses students' texts as main sources of writing, 2) lets them find their own topics, 3) encourages them to use their own language, 4) encourages them to write drafts in order to discover what exactly they want to say, 5) lets them use any form of writing that best presents their ideas, 6) has them consider the mechanics in the last stage, 7) allows enough time for the writing, 8) examines students' papers to see other choices they could have chosen to say, 9) views each student as having his own way of writing, and 10) imposes no rules or absolutes.

The process approach, therefore, was a paradigm shift from current-traditional rhetoric, corresponding to Hairston (1982)'s assertion, which came out two decades after the emergence of the process approach. In this paradigm shift, Hairston points to the principal features of teaching writing, including, for example, the focus on the writing process, teacher intervention during the writing process, strategies for invention and discovery, emphasis on rhetorical elements (audience, purpose, and occasion), teacher evaluation of the fulfillment of the audience's needs and the writer's intention.

The most important aspect of the process approach, which faces disapproval, is the division of the writing act into stages. A famous model of the writing process is given by Flower and Hayes (1997), in which the writing consists of three dimensions: the task environment; the writer's knowledge of the topic, audience, and plan; and the writing processes. Flower and Hayes see writing as involving not just one

process but processes of generating ideas, planning, organizing, setting a goal, translating, reviewing, evaluating, and revising. Meanwhile, the writer keeps monitoring the writing during all these processes. Due to the stages, Gary Olson (2002) blames the process approach for presenting a series of generalizations about writing that people can hold true all the time. Theorists identifying with Olson often argue that the writing act is indivisible because it is situated, interpretative, and indeterminate (Kent, 1993, as cited in Kastman Breuch, 2002), or because it is involved multiple realities (Korzybski, 1933, as cited in Varnum, 1992). Another important criticism is that process instruction oversimplifies the multiplicity of perspectives long present in Composition (Matsuda, 2002), e.g. that writing is a mode of learning (Emig, 1977).

In terms of foundational theory and pedagogy, unlike current-traditional rhetoric, the process approach is not contradictory in itself. Current-traditional rhetoric believes in the power of the mind but suppresses it by imposing rules and formats to follow, by forcing students to leave out some ideas they would otherwise include if not required by genres. On the other hand, the process approach respects students' autonomy and, despite teacher intervention and some organizational requirements, leaves students fully responsible for what they want to say. As a result, the origin of the process approach is in modernism in that it gives importance to the human mind and in Deweyan progressive education in that it is student-centered.

Finally, the third major approach is the post-process pedagogy. The term “post-process” arose in the 1990s (Matsuda, 2002). It could be

seen as an argument to forward postmodern and anti-foundationalist perspectives (Kastman Breuch, 2002). Kastman Breuch (2002) encourages writing teachers that “writing as an activity rather than a body of knowledge, [their] teaching methods as indeterminate activities rather than exercises of mastery, and [their] communicative interactions with students as dialogic rather than monologic” (ibid., p. 120). Indeed, the post-process approach was the result of “the social turn” in the 1980s (Matsuda, 2002), which we begin to see in some points of Hairston (1982)’s description of writing instruction in the paradigm shift. For example, writing is viewed as a recursive rather than a linear process; that is, there is no beginning and no ending. Writing is an activity containing intuitive, non-rational, and rational conditions. One piece of writing can include more than one mode, such as exposition and description. Pre-writing, writing, and revision overlap and intertwine.

One very important aspect of writing in the post-process approach is that writing is now thought of as a mode of learning. Hairston concurs with Emig (1977) that a principle of teaching is viewing that “writing is a way of learning and developing as well as a communication skill” (p. 86). Emig contends that the notion that writing is a mode of learning is debatable but not a private opinion, mentioning Lev Vygotsky, Jerome Bruner, and A. R. Luria as also holding this idea. Emig claims that writing “provides connections, establishes explicit and systemic conceptual groupings through lexical, syntactic, and rhetorical devices, represents most available means (verbal language) for economic recording of abstract formulations” (p. 127). Such activities can create knowledge.

Next, returning to Matsuda (2003)'s claim that the process approach oversimplifies various theories and approaches in Composition, one sees that he is mostly right. There are many issues that are useful but that teachers of the process approach would otherwise pay less attention if they focus only on the stages of the writing act. For instance, Bruffee (1997) elaborates on the usefulness of collaborative learning, maintaining that communities create, approve, and maintain knowledge, and such knowledge gains authority. Broad (2003) focuses on the textual qualities valued by writing teachers, including power, agency, ethos, change in the student, intellectual thinking, analysis, voice, personality, audience awareness, coherence, unity, and so on. Some of these textual qualities, such as coherence and unity, are already addressed by process pedagogy, but most of them are not. Post-process pedagogy, as the above explanations reveal, should fulfill or respond to the needs better.

Theoretically and pedagogically, post-process pedagogy is student-centered and rooted in poststructuralism, postmodernism, and Deweyan progressive education. These theories implicitly imply that knowledge is constructed not by individuals but by society. Dialogues are now thought to be sources of knowledge and data for writing. Another well-known theory that holds this assumption and is in the same group as poststructuralism and postmodernism is the social constructivist theory. Social constructivists believe that “the construction of knowledge is the result of social interaction” (Dueraman, 2012, p. 258).

Now that the three major approaches in Composition have been reviewed, the table below is given to summarize the main tenets and characteristics of each approach:

Current-traditional	Process	Post-process
Focus on grammar, syntax, mechanics, spelling, punctuation, and modes of writing; cognition-based; individualistic; writer as coherent and center of discourse; knowledge created alone; teacher-centered; suppression of students' writing	Respect for students' autonomy; relationships between writer, audience, purpose, and occasion of writing; division of writing act into stages; dialogic strategies for discovery; liberated writer; writer combines own knowledge and society; student-centered	View of writing as interpretive, indeterminate, and discursive; acceptance of possibilities; emphasis on the functional aspect of writing; writing in the real work; pluralistic; writer as effect of society; knowledge created by society; student-centered

Application of the Post-Process Approach in the Thai EFL Context

This section is for pondering on how to apply post-process pedagogy in Thai EFL writing instruction. This certainly requires the understanding of both ESL and EFL contexts with regard to teaching

writing. Matsuda (2003) points out that ESL instruction has borrowed substantially from Composition Studies in the Western culture. Similarly, EFL instructors should also gain something useful from what has been said about ESL writing. The two contexts, ESL and EFL, are similar; therefore, EFL writing teachers should consider the knowledge from both areas. Below is a little exploration for thinking about how to adopt post-process writing in the Thai EFL writing classroom.

Xiao (2007, p. 20) describes the EFL writer as follows:
Being restricted by their limited linguistic competence, EFL writers are often frustrated and overwhelmed by such problems as lacking appropriate English lexical expressions and struggling with mechanics, grammar, sentence structure, paragraph coherence, rhetorical patterns, revision at both higher and lower ends.

The above excerpt shows that low linguistic competence is a key problem in EFL contexts everywhere. However, problems are related not only to matters of linguistic competence but also to organization, rhetorical situations, and revision, and a lot of theorists still believe that the conscious mind is central to the solution of those problems. For example, Xiao proposes using metacognition to teaching EFL writing. Metacognition is defined as awareness and control of one's cognition (Baker & Brown, 1984; Flavell, 1979, 1987; Gourgey, 2001, as cited in Xiao, 2007). The control of cognition includes regulatory activities of planning, monitoring, testing, revising, and evaluating (Baker and Brown, 1984,

as cited in Xiao, 2007). It is clear, therefore, that teaching grammar, organization, paragraphing, coherence, etc., and teaching how the mind works to solve writing problems is a big part of EFL writing instruction.

Now, let us look particularly into Thai EFL writing instruction. In *Conflicts in Rubrics, Pedagogy, and EFL Writing*, Kaewnuch (2014a) argues that we mostly adopt current-traditional rhetoric, or structuralism, and rely on reductionism, objectivity, and reliability, for the instruction is largely connected with psychometric assessment and problems of, for example, large-sized classrooms. As evidence of that claim, Kaewnuch (2014b), in *The Modern Subject, the Postmodern Subject, and the Reconstruction of the EFL Student Writer*, points out that most English program curriculums of Thai universities fundamentally teach qualities emphasized by current-traditional pedagogy. The Thai EFL writing assessment further assures reliance on current-traditional rhetoric. For example, Puengpipatrakul (2013)'s assessment of Thai EFL undergraduates' writing competence shows an obvious emphasis of current-traditional rhetoric, for the criteria of the assessment included only content, organization, mechanics, grammar, and paragraphing.

It is time now to turn to thinking about designing a course for teaching post-process writing to Thai students. Such a course is worthwhile designing if one thinks of the advantages writing teachers will get. Indeed, just Emig's assertion that writing is a heuristic activity already suffices. Post-process instruction will expose our students to language more than ever, thus getting them closer to natural acquisition, to real use of language. It is student-centered and thus allows them to learn for

themselves. These are just a few of many other benefits of post-process instruction. There are certainly limitations or obstacles of applying post-process theory, including teachers' low English skills, a large class size, insufficient classroom facilities, and more importantly the difficulty in changing teachers' tendency to focus on grammar, syntax, and form. However, as the above table about the principles of the three teaching approaches reveals, the benefits of post-process teaching outweigh traditional teaching. Therefore, devising a course to adopt post-process theory is worth trying.

However, before we have such a course to teach, one important issue that needs considering is the question "Is teaching writing a hopeless endeavor?" This question comes from Thomas Kent, who claims that the act of writing is situated, interpretative, and indeterminate. As said above that post-process pedagogy adopts postmodern tenets, the incoherent act of writing might be well supported by the description of the postmodern subject. According to Faigley (1992), the human subject is the locus of overlapping and competing discourses. In that state, the subject is not a coherent self and by no means can his writing be unified and coherent, or in other words, it is impossible to divide the writing act into clear, unchanging stages. Because of those conditions, Kent believes that writing cannot be taught.

Then, what is the answer to the above question? The answer is "No, it is not hopeless." Post-process proponents who claim that writing is not teachable only focus on the writing act, and one should readily agree that it is indeterminate, discursive, and recursive. However,

although the writing act cannot be clearly described, the major stages of the writing act can be portrayed. It can be marked as “beginning,” “middle,” and “ending,” of course with the acknowledgement of the little discursive mental activities, such as thinking of the audience and revising, that keep occurring between them. Students can be held totally responsible for those inner activities in their attempt to come up with the required task. With different backgrounds and experiences, one person’s inner activities vary from those of another. Meanwhile, basic writing activities can be taught such as how to write a powerful topic sentence, how to support the topic sentence with major and minor details, how to link paragraphs with transitions, etc. These can be taught separately through examples and exercises.

What is more important and useful, however, is the knowledge given by post-process theorists. Postmodernism, the origin of post-process thinking, describes the subject as contingent and incoherent, and located in overlapping and competing discourses. Knowledge is described as unstable. These conditions are useful; in these conditions, students can acquire the language more naturally, become more linguistically competent, obtain more worldly knowledge, and develop more desirable characteristics. Thus, the teaching of writing is not only for students to write effectively but also for them to become worldly knowledgeable and desirable subjects (cf. Faigley, 1992; Harvey, 1990).

Now, when it comes to designing a teaching method, combining teaching methods is a good choice. This paper considers combining post-process concepts with current-traditional rhetoric and the process

approach for teaching Thai EFL writing. On one side, the lack of natural language makes inner-directed methods (current-traditional and process) appropriate for EFL students. In the Thai context, students cannot be naturally exposed to the language, so they need to learn the language consciously and to monitor themselves while using the language. Structuralist or modernist methods that believe in and promote cognition and that focus on grammar, vocabulary, and syntax are useful. The writing classroom should be part of developing students' linguistic competence. On the other hand, students should be supported to acquire the language as much as possible, that is, to learn as much as possible from the outside world. It is believed that outer-directed, postmodernist methods play a larger role in developing students as writers and users of the language. With the two halves of inner-directed and outer-directed methods, problems of limited competence, deficient social awareness, and insufficient exposure to the language of EFL students described above can be alleviated.

Therefore, the ideal teaching method is one that integrates all three major approaches but emphasizes post-process perspectives. Nevertheless, there is a specific formula: the process and the post-process must be reversed. Though it can astound one that “post” comes before, it is the methodology that matters. While current-traditional rhetoric can be placed at the beginning or at the end of a lesson plan, or anywhere, or in any hour to keep students learning the language, the post-process must be placed before the process. Each writing task should end with methods of the process approach, or with features that can be codified or

taught. The post-process is for students to absorb, attain, accumulate more vocabulary, knowledge about the topic, cultural knowledge, syntactic structure, emotions, motivation, etc., related to the writing task, thereby preparing themselves for the writing. The process is for them to put all they obtain from post-process into writing.

An explanation of a four-week lesson plan that applies all three approaches is shown in the table below. As the teaching of grammar and form in current-traditional rhetoric is flexible and should appear wherever needed, or constantly, it is hard to create a table that reflects the movements, so numbers are used to show the order of teaching activities. The teacher is advised to highlight the activities one-by-one as the teaching goes on.

Post-process	Current-traditional	Process
1. A three-minute video with English subtitles shows a mother duck showing its ducklings how to fly down from a tall tree. Each student has a notebook for noting what he or she thinks about the duck and ducklings. Then they help each other to list the new	4. After students do sufficient post-process activities, which takes the most time, they may do some grammar, syntax, or organization exercises. The grammar, syntax, and vocabulary in the exercises are from the videos, texts, or	5. Then they start writing on ducks and ducklings, or concepts about them, moving from generating ideas (perhaps, via free-writing), mapping ideas, writing the first draft, getting

Post-process	Current-traditional	Process
and important vocabulary they heard from the video and present it to the class.	presentations in 1, 2, and 3.	feedback from friends and teacher, to revising and editing drafts.
2. Students work in groups talking about the meanings hidden, such as risks worth taking, possible dangers or threats in the forest, love of mothers, and love in the family living in limited and dangerous conditions. Each group presents the meanings the members listed.	6. More grammar and syntax exercises related to the topic can be given.	(Enough time must be given for the discursive and recursive mental activities by having students write as homework.)
3. An alternative is each group chooses an area presented and finds more words and details related to ducks and ducklings in books or on the Internet.	8. A grammar exercise may end the lesson plan by having students correct the errors found in the sample drafts together with the teacher's assistance.	7. Some final drafts of some students are shown to the class. The teacher and students discuss how to improve the drafts.

Post-process	Current-traditional	Process
Students read a reading about how a mother duck feeds and takes care of its ducklings. Or they watch another video with English titles about ducks and ducklings.		9. The final draft is submitted.

Conclusion

The teaching of EFL writing has not actually applied post-process, although Dueraman (2012) claims that the social constructivist approach, which contains poststructuralist and postmodernist perspectives, is a theory in EFL writing. In reality, conversations, especially in the English language, are not used in this context as a way to support writing. Obstacles of the application the post-process approach, as Dueraman points out, might be, for example, the status of English as a foreign language, none or little inclusion of writing in the English curriculum, and the culture of teacher authority deeply ingrained in the classroom. Due to the advent of the communicative approach, some teachers must have tried to use as many real-life teaching materials as possible to facilitate natural linguistic acquisition, but those attempts are not aimed to improve students' writing.

The author considers the post-process approach a step forward that all EFL writing teachers should try. Despite Dueraman's claim that the social constructionist approach exists in the Thai EFL context, the author agrees with Barkaoui (2007)'s classification of two models in the Thai EFL writing classroom: the process modeling and the text modeling. Even the process modeling, which teaches effective writing strategies, such as generating ideas, planning, and drafting, is not prevalent. The text modeling in our context mostly stresses grammar and form, not the exposure to the target language or the function of the text.

As a result, the author proposes a post-process approach that combines current-traditional and process approaches with the following tenets:

1. Matters that can be codified or taught e.g. grammar, mechanics, syntax, and modes of writing are important and should be taught gradually and constantly.
2. The instruction of codified matters is a long process and should be implicitly mixed with process and post-process activities.
3. Post-process activities, which encourage learning new knowledge, should take the longest time, perhaps up to 70%.
4. Discussions and exchanges of ideas aimed at creating knowledge and desirable subjects are necessary.
5. Process activities come after post-process activities.
6. In the writing process, adequate time must be given for students to cope with the situated, interpretive, and indeterminate nature of writing.

As those six suggestions imply, the teaching of post-process writing, which involves doing many activities, is a rigorous job, especially in the EFL context, where students need the language (mostly grammar) first. EFL teachers of this teaching project must not get stuck at teaching grammar, mechanics, syntax, and modes of writing, matters generally found in most English language books. Post-process teaching requires the understanding that language learning is a gradual and long process. Teachers of this project, therefore, must not look at language learning in the EFL context as acquiring specific skills and separate grammatical rules but as a natural and holistic process. They should select only the topics in which all their students are interested and have their students explore each topic adequately, so that they have enough time to do all activities of the three theories (post-process, current-traditional, process) in one writing project. In fact, only one or two topics can be explored in one whole semester. The teachers must not rush to teach a new topic in order for their students to acquire the grammar, writing skills, or vocabulary they want their students to acquire.

Many problems can arise that can interrupt the post-process writing project. For example, teachers are usually loaded with responsibilities other than teaching assigned by school administrators, such as disciplining students or visiting students' homes. As a result of such activities, teachers may feel too tired to lead or facilitate the many activities required by the post-process writing project. To overcome such tiredness due to extra duties, teachers should have a strong mind and have a correct understanding about teaching writing. Building writing

ability is a gradual process. Each teacher does only one part in a student's language development. Thinking like this, teachers will do their best on the parts and so be able to adopt the post-process writing project successfully.

References

- Barkaoui, K. (2007). Teaching writing to second language learners: Insights from theory and research. *TESL Reporter*, 40(1), 35-48.
- Berlin, J. A. (1987). *Rhetoric and reality: Writing instruction in American colleges, 1900-1985*. Carbondale: Southern Illinois University Press.
- Bressler, C. E. (2003). *Literary criticism: An introduction to theory and practice*. New Jersey: Prentice Hall.
- Broad, B. (2003). *What we really value: Beyond rubrics in teaching and assessing writing*. Logan, Utah: Utah State University Press.
- Brown, H. D. (2014). *Principles of language learning and teaching. A course in second language acquisition*. (6thed.). New York: Pearson.
- Bruffee, K. A. (1997). Collaborative learning and the "conversation of mankind." In Victor Villanueva (ed.), *Cross-talk in comp theory: A reader* (pp. 393-414). Urbana, Illinois: National Council of Teachers of English.
- Crowley, S. (1998). *Composition in the university: Historical and polemical essays*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Culler, J. (1997). *Literary theory: A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Dewey, J. (1997). *Experience and education*. New York: Free Press.

- Dueraman, B. (2012). Teaching EFL writing: Understanding and rethinking the Thai experience. *Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences*, 4(1), 255-275.
- Eagleton, T. (2001). *Literary theory: An introduction*. (2nd ed.). Minnesota: Blackwell Publishers.
- Emig, J. (1977). Writing as a mode of learning. *College Composition and Communication*, 28(2), 122-128.
- Faigley, L. (1986). Competing theories of process: A critique and a proposal. *College English* 18(6): 527-39.
- _____. (1992). *Fragments of rationality: Postmodernity and the subject of composition*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Flower, L., & Hayes, J. R. (1997). A cognitive process theory of writing. In Victor Villanueva (ed.), *Cross-talk in comp theory: A reader* (pp. 251-275). Urbana, Illinois: National Council of Teachers of English..
- Freire, P. (2005). *Pedagogy of the oppressed*. New York: Continuum.
- Hairston, M. (1982). The winds of change: Thomas Khun and the revolution of teaching of writing. *College Composition and Communication*, 33(1), 76-88.
- Harvey, D. (1990). *The condition of postmodernity: An inquiry of the origins of cultural change*. Cambridge and Oxford: Blackwell.
- Kaewnuch, S. (2012). Balancing structuralism and postmodernism in EFL writing instruction and assessment. *Journal of Liberal Arts Prince of Songkla University "Multicultural Lifestyle and Language,"* 4(1), 39-57.
- _____. (2014a). Conflicts in rubrics, pedagogy, and EFL writing. *Journal of Humanities and Social Sciences Uttaradit Rajabhat University*, 1(2), 15-30.

- _____. (2014b). The modern subject, the postmodern subject, and the reconstruction of the EFL student writer. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 33(6), 386-397.
- Kastman Breuch, L. M. (2002). Post-process “pedagogy”: A philosophical exercise. *jac*, 22(1), 119-150.
- Kennedy, M. L. (1998). (Ed.). *Theorizing composition: A critical sourcebook of theory and scholarship in contemporary composition studies*. The United States: Library of Congress Cataloging.
- Matsuda, P. K. (2003). Process and post-process: A discursive history. *Journal of second language writing*, 12(2003), 65-83.
- McComiskey, B. (2000). *Teaching composition as a social process*. Logan: Utah State University Press.
- Mu, C. (2005). A taxonomy of ESL writing strategies. In *Proceedings Redesigning Pedagogy: Research, Policy, Practice*. 1-10. Accessed from https://eprints.qut.edu.au/secure/00000064/01/congiun-mu_paper.doc.
- Murray, D. M. (1997). Teaching writing as a process not product. In Victor Villanueva (ed.), *Cross-talk in comp theory: A reader* (pp. 3-6). Urbana, Illinois: National Council of Teachers of English.
- Nieto, S. (1999). *Affirming diversity: The sociopolitical context of multicultural education*. White Plain, New York: Longman.
- Olson G. A. (2002). Toward a post-process composition. In Geraldine DeLuca, Len Fox, Mark-Ameen Johnson, and Myra Kogen. (Eds.). *Dialogue on Writing: Rethinking ESL, Basic Writing, and First-Year Composition* (pp. 233-41). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

- Polio, C. (2014). The acquisition of second language writing. In S. M. Gass and A. Mackey. *The Routledge handbook of language acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pratt, M. L. (1991). Arts of the contact zone. In MLA, *Profession* 91 (pp. 33-40). New York: MLA.
- Puengpipatrakul, W. (2013). Assessment of Thai EFL undergraduates' writing competence through integrated feedback. *Journal of Institutional Research in South East Asia*, 11(1), 16-27.
- Rustipa, K. (2016). The structure and adequate development of English as a foreign language learners' paragraphs: A case study. *International Journal of Humanities and Social Science*, 6(2), 133-139.
- Spring, J. (2002). *American education*. Boston: McGraw-Hill.
- Varnum, R. (1992). The history of composition: Reclaiming our lost generations. *Journal of Advanced Writing*, 12(1), 39-55.
- Xiao, Y. (2007). Applying metacognition in EFL writing instruction in China. *Reflections on English Language Teaching*, 6(1), 19-33.

ประเพณีบุญข้าวสาก: ศรัทธาถึงผี สามัคคีถึงคน

Bun Khao Sak Tradition: Beliefs in Ghosts that Unite Humans

สถิตย์ ภาคมฤค¹

Satit Pakmaluk

Abstract

Bun Khao Sak not only reflects the role of a local Buddhist tradition but also important social behavior that must be preserved. The objective of this study was to analyze the roles of Bun Khao Sak tradition through data collected from related documents and from local wise men in Roi-et and Mahasarakham. The results indicated that beliefs and faith in the deceased was a symbolic representation of feeling gratitude towards ones' ancestors. They also reflected unity among relatives and people in the community. Thus, Bun Khao Sak is a local creative lesson for a sustainable, harmonious and close-knit community.

Keywords: beliefs in ghosts, Bun Khao Sak, unity resulting from a tradition

¹ดร. สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ประเทศไทย

Ph.D., Department of Teaching Thai, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author E-mail: Satitpakmaluk@gmail.com

(Received: 1 June, 2517; Revised: 15 February, 2018; Accepted: 7 march, 2016)

บทคัดย่อ

บุญข้าวสากนอกจากจะสะท้อนบทบาทของประเพณีท้องถิ่นในทางพุทธศาสนาแล้วยังสะท้อนความสำคัญที่ต้องปฏิบัติอันเป็นพฤติกรรมทางสังคมที่พึงปฏิบัติ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ประเพณีบุญข้าวสากของชาวอีสานในมิติการวิเคราะห์บทบาทของประเพณี โดยใช้ข้อมูลจาก 2 แหล่ง คือ ข้อมูลเอกสาร และข้อมูลภาคสนามจากปราชญ์ท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ดและ มหาสารคาม ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า บุญข้าวสากชี้ให้เห็นถึงความเชื่อถือศรัทธาที่เกิดต่อผู้ล่วงลับไปแล้วและเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ต่อการระลึกคุณบรรพชน นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นมิติการสร้างควมสามัคคีของเครือญาติและชุมชนที่มีการตอกย้ำให้เกิดความแน่นแฟ้นต่อกันในสังคม บุญข้าวสากจึงเป็นบทเรียนสร้างสรรค์สังคมท้องถิ่นเพื่อความสมานฉันท์ที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: บุญข้าวสาก มิติความสามัคคีจากประเพณี ศรัทธาถึงผี

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมทั้งที่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา วัฒนธรรมเหล่านี้ล้วนจะช่วยสร้างสรรค์ให้เกิดพฤติกรรมทางสังคมที่จะส่งผลให้เกิดแนวทางในการปฏิบัติตนของสังคมที่จะเกิดความสมานฉันท์ได้อย่างสันติ

สังคมของผู้คนที่อาศัยอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเป็นสังคมกสิกรรมเสียโดยมากซึ่งต้องอาศัยแรงคนในการทำกิจกรรมเหล่านั้นที่เรียกว่า “การลงแขก” เพื่อช่วยเหลือให้งานสำเร็จจุล่ง ดังนั้นความสามัคคีจึงเป็นหนทางสำคัญที่จะช่วยให้สังคมกสิกรรมสามารถดำเนินไปได้เพราะความสงบสุขและต้องสร้างวัฒนธรรมที่จะปกป้องและป้องกันความแตกแยกในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเครือญาตินั้นหากมีความบาดหมางเพียงเล็กน้อยก็จะกระทบกระเทือนต่อการทำมาหากิน ดังนั้นวัฒนธรรมความสามัคคีจึงเป็นจริยธรรมสำคัญที่ต้องรักษาเป็นอย่างยิ่ง (Auytrakul, 1984, p. 24)

วัฒนธรรมที่แสดงออกเหล่านี้ล้วนชวนให้เกิดความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อคนและสังคม และเป็นแรงขับเคลื่อนให้สังคมเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังที่ Keawthep (2014, pp. 27 - 28) ได้สังเคราะห์การนิยามความหมายของวัฒนธรรมจากหลากหลายสำนักแนวคิดโดยอธิบายเป็นจตุรรมได้ 5 ประเด็น คือ 1. ความเป็นจิตสำนึกร่วม 2. มีลักษณะเฉพาะบริบท 3. มีลักษณะเป็นพลวัต เป็นสิ่งที่ต้องถ่ายทอดและมีลักษณะเป็นเครือข่าย 4. ลักษณะเหล่านี้ Keawthep (2014, pp. 27 - 28) ได้พยายามสังเคราะห์และอธิบายเชื่อมโยงให้เห็นได้ชัดเจนว่าวัฒนธรรมย่อมมีมุมมองที่ควรวิเคราะห์โดยใช้แว่นหลากหลายมุมมองที่จะสะท้อนให้เห็นความจริงที่แฝงเร้นในกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม

ประเพณี เป็นกิจกรรมทางความเชื่อที่ทำสืบทอดต่อกันเรื่อยมา โดยที่คนในสังคมให้การยอมรับและยึดถือเป็นแนวทางสืบทอดกันเรื่อยมา ประเพณีจำแนกเป็น 2 ส่วนสำคัญ คือ ประเพณีที่เกิดจากความเชื่อทางศาสนา และประเพณีที่เกิดจากความเชื่อท้องถิ่น ทั้งนี้ชาวอีสานก็ย่อมมีประเพณีเป็นหมวดสำคัญในการสร้างความกลมกลืนและสร้างความสามัคคีต่อกัน ซึ่งจะช่วยถักทอและร้อยรัดสังคมอีสานให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ประเพณีจะช่วยสร้างกติกาสังคมและสร้างบรรทัดฐานทางสังคมอีสานโดยกำหนดเป็นประเพณีประจำ 12 เดือน เรียกกันว่า ฮีต 12 และมีการจัดกิจกรรมประจำเดือน ที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันเรื่อยมา (Parijano, 1952, p. 57) นอกจากนี้การจัดประเพณีทั้ง 12 ยังสามารถช่วยพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ประเพณี เป็นกิจกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนสังคม ทั้งทำหน้าที่เป็นผู้กระทำและทำหน้าที่เป็นผู้ถูกกระทำ โดยแนวคิดของบทบาทหน้าที่นี้เป็นมิติหนึ่งของการมองสังคมโดยใช้แนวคิดโครงสร้าง-หน้าที่นิยม ซึ่งคำว่า บทบาทหรือหน้าที่นิยมนั้น Sanyawiwatt (2007, pp. 56 - 57) กล่าวว่า หน้าที่นิยมจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ หน้าที่แจ้ง และหน้าที่แฝง ส่วน Na Thaleng (2009, p. 360) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า วัฒนธรรมประเพณีมีบทบาทหน้าที่ต่อมนุษย์เพื่อสนองตอบความต้องการ

ของมนุษย์ทั้งปวง ทั้งด้านพื้นฐานการดำรงชีพ ด้านความมั่นคงของสังคม และด้านความมั่นคงทางด้านจิตใจ จากแนวคิดที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ประเพณีเป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างให้เกิดบทบาทต่อสังคมโดยกล่าวว่า ประเพณีมีทั้งบทบาทหน้าที่แจ่มแจ้ง คือ เป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขตามความเชื่อถือ และมีบทบาทหน้าที่แฝงคือช่วยให้สังคมสามารถสร้างแรงประสานให้เกิดในสังคมภายใต้เงื่อนไขทางความเชื่อและความศรัทธาในสิ่งเดียวกันเป็นหลักยึดมั่นนั่นเอง

บุญข้าวสาก เป็นประเพณีในเดือน 10 ซึ่งมีความเชื่อมโยงทางความเชื่อต่อเนื่องมาจากประเพณีในเดือน 9 คือ “บุญข้าวประดับดิน” ตามคติความเชื่อของชาวอีสานกล่าวว่า เมื่อถึงวาระเดือน 9 จะทำบุญข้าวประดับดินโดยจะมีการห่อ “ข้าวน้อย” ไปปลีไว้ตามต้นไม้ซึ่งมีมูลเหตุเพราะเชื่อว่าเป็นวันที่พญามบาลจะปล่อยให้วิญญาณออกจากนรกเพื่อมาขอรับส่วนบุญที่ถูกหลานจัดทำให้มีกำหนด 1 เดือน คือ นับตั้งแต่วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 ไปจนถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ต้องกระทำเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ประเพณีในฮีต 12 บางเดือนกำหนดจัดต่อเนื่องกัน 3 ปีแล้วเว้น 1 หรือ 2 ปี จึงจะกำหนดให้จัดอีกในรอบต่อไป เช่น บุญผะเหวด บุญบั้งไฟ เป็นต้น แต่บุญข้าวสากนั้นต้องจัดทุกปี (Martburom, 2016)

ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาประเพณีบุญข้าวสากของชาวอีสานที่จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้มี 2 กลุ่มคือ 1) ข้อมูลชุมชนฯ ได้จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในประเพณี ในช่วงเดือน กรกฎาคม 2559 – ธันวาคม 2560 โดยเก็บข้อมูลจากเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคาม และ 2) ข้อมูลลายลักษณ์ จากหนังสือประเพณีโบราณไทยอีสานของ Parijano (1952) และหนังสือตำรามรดกอีสาน ของ Boonjerm (2006) โดยกำหนดประเด็นในการศึกษาและนำเสนอ ในบทความนี้จำนวน 2 ประเด็น คือ 1) ศรัทธาถึงผีเป็นประเด็นที่ต้องการอธิบายถึงนัยยะแห่งการดำเนินงานของประเพณีโดยมี “ศรัทธา” เป็นพลังผลักดัน และมี “ผี” เป็นเป้าหมายกิจกรรม และ 2) สามัคคีถึงคนเป็นประเด็นที่ต้องการอธิบายให้เห็นถึงกุศโลบายของ “บุญข้าวสาก” ที่มีฐานะเป็นแรงเสริมสำคัญ

ให้สังคมเกิดความสามัคคี อันเป็นภูมิปัญญาที่เชื่อมสังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

บุญข้าวสาก: ศรัทธาถึงผี

บุญข้าวสากเป็นงานบุญที่สืบเนื่องจากการปักดำข้าวแล้วเสร็จจนข้าวตั้งท้อง จึงได้มีการจัดประเพณีในทางพระพุทธศาสนาขึ้น ทั้งนี้เป็นงานที่เชื่อมโยงความคิดเรื่องผีมาจากงานบุญเดือน 9 เพราะเชื่อว่าพญายมบาลปล่อยวิญญาณออกจากนรกในช่วงนั้นแล้วให้เที่ยวหาของกินตามที่มีคนพลีไว้ให้ครั้นถึงเดือน 10 ลูกหลานจะทำข้าวสากเพื่อไปแขวนไว้ตามกิ่งไม้เพื่อให้ภูตผีเหล่านั้นนำไปกินในระหว่างเดินทางกลับนรกภูมิ บุญข้าวสากจึงเป็นบุญที่รับเอามาจากวัฒนธรรมของพราหมณ์ที่มีการทำบุญแก่ผู้วายชนม์โดยการทำอาหารอันประณีตไปพลีไว้ตามป่าช้าในวันเพ็ญเดือนสาร์ทแล้วมีพระภิกษุเห็นเข้าจึงเกิดความเสียดายในอาหารอันประณีตเหล่านั้นจึงไปเก็บกินทำให้เหล่าพราหมณ์ตำหนิพระพุทธเจ้าว่าสาวกของพระองค์ไปแย่งข้าวผีทำให้ผู้ล่วงชีวิตไปแล้วเกิดความหิวโหย พระพุทธเจ้าจึงตรัสห้ามไม่ให้พระภิกษุเก็บกินอาหารเหล่านั้น แต่ก็มีพุทธานุญาติให้รับอาหารโดยผู้ที่ไม่เจาะจงผู้รับด้วยจึงเรียกว่า สลากภัต จัดเป็นงานบุญเดือน 10 ที่ทำสืบต่อกันมา นอกจากนี้ คำว่า “ข้าวสลากภัต” นั้น ค่อนข้างออกเสียงลำบากในภาษาอีสานจึงนิยมรวบเสียงกลายเป็น “ข้าวสาก” การจัดบุญข้าวสากของชาวอีสานนั้น Janpenk et al. (p. 239) ได้อธิบายกิริยาบุญที่ต้องกระทำในบุญข้าวสากว่า เมื่อถึงฤดูกาลในเดือน 10 จะทำบุญข้าวสากซึ่งเข้าใจว่ามาจากคำที่เรียกว่า “สารทกาล” อันหมายถึง ดอกบวบขม ตรงกับวันเพ็ญเดือนสิบ ชาวพุทธจะเข้าวัดฟังธรรมและนำข้าวสากไปอุทิศแก่ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับเรียกว่า สงฆ์ข้าวเปรต นอกจากนี้ยังทำข้าวสาก ห่อข้าวน้อย ไปพลีไว้ตามหัวไร่ปลายนาเพื่ออุทานางยักษ์จีนและบูชาผีตาแฮกตามความเชื่อ การพลีข้าวเพื่ออุทานางยักษ์จีนนั้น Velawong (pp. 85 - 90) ได้บรรยายและเรียบเรียงวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่อง เสียวสวาด ที่กล่าวถึงการจองเวรระหว่างเมียหลวงและเมียน้อยของเศรษฐีคนหนึ่ง ดังความว่า

ครั้งหนึ่ง มีครอบครัวเศรษฐีครอบครัวหนึ่งเมียของเศรษฐีไม่มีลูกจึง
แต่งเมียน้อยเข้าบ้าน ต่อมาเมียน้อยตั้งท้องเมียหลวงจึงวางแผนทำให้
เมียน้อยแท้งลูกถึง 3 ครั้ง ในครั้งที่ 3 นี้ เมียน้อยตายพร้อมลูก ก่อนตาย
เมียน้อยรู้ว่าตนเป็นเมียหลวงทำร้ายตนจึงสาปแช่งจองเวรทุกภพชาติ
ต่อมาเมียหลวงเกิดเป็นนางกวักกำลังตั้งท้อง ส่วนเมียน้อยเกิดเป็น
นางเสื่อ นางเสื่อก็ก่่านางกวักด้วยแรงอาฆาตนี้ต่างผลัดกันฆ่าและถูก
ฆ่ามาอีกหลายชาติ จนถึงสมัยพุทธกาล เมียหลวงเกิดเป็นนางกุลธิดาอยู่
ในเมืองสาวัตถี เมียน้อยเกิดเป็นนางยักษิณี นางกุลธิดาและสามีทราบ
ว่านางยักษิณีจะมาจับตนกินก็ไปพึ่งพระบารมีพระพุทธเจ้า พระพุทธ
องค์ทรงตรัสแสดงผลของการจองเวรจนทำให้ทั้งสองฝ่ายหันมาเป็น
มิตรต่อกันและให้นางยักษิณีรักใคร่สองสามีภรรยาตั้งบุตรของตนเอง
โดยทรงแนะนำให้สองสามีภรรยาพานางยักษิณีไปอาศัยอยู่ในที่นาของ
ของตนเองและตอบแทนด้วยการบอกเรื่องฝนฟ้าอากาศ ทำให้นาง
กุลธิดาทำนาถูกต้องตามฤดูกาลได้ผลดีกว่าคนอื่น นางจึงนำอาหารมา
ไหว้ ครั้งชาวบ้านเรือนเคียงทราบข่าวก็เอาอย่างบ้างจนทำให้นางยักษิ
ณีมีอาหารมากมายจนกินไม่หมดจึงนำมาจัดเป็นสำรับผูกสลาภถวาย
พระสงฆ์ จนกลายเป็นบุญข้าวสากในปัจจุบัน (Velawong, pp. 85 - 90)

นอกจากนี้ คติในการทำบุญข้าวสากนั้นได้สะท้อนมุมมองหนึ่งสำคัญประการหนึ่ง
คือ ที่เป็นการแสดงถึงความศรัทธาต่อผีบรรพชนและอาจเป็นจุดเริ่มต้นของการจัด
ประเพณีบุญข้าวสาก ทั้งนี้เพราะสังคมของชาวอีสานเชื่อว่าผีมีอยู่จริงและมีฤทธิ์อำนาจ
เหนือกว่าคนจนสามารถบันดาลทุกอย่างได้ (Pimsan, 2003, p. n) โดยเฉพาะผีบรรพ
ชนนั้น ตามความเชื่อคือ เมื่อญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วยังไม่ไปเกิดก็จะช่วยเหลือบำรุง
ลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข มักมีการเลี้ยงผีหรือเซ่นสรวง บัตรพลี เป็นประจำเพื่อให้

ผีบรรพชนพึงพอใจและปกครองคุ้มครองลูกหลานให้มีความสุข และพัฒนามาเป็น ประเพณีบุญข้าวสากในปัจจุบัน

บุญข้าวสากกำหนดจัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี โดยชาวบ้านที่เป็น พุทธศาสนิกชนจะจัดสำหรับข้าวปลาอาหารถวายพระสงฆ์โดยไม่เจาะจงผู้รับถวายด้วยการเขียนชื่อเจ้าภาพในกระดาม้วนใส่ภาชนะจากนั้นผู้นำพิธีก็นำพากล่าวคำถวายว่า

เอตานิ มะยัง ภันเต สลากภัตตานิ สะปะริวารานิ อะสุกัฏฐาเน ฐะ
ปีตานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอนะชยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ เอตานิ
สลากภัตตานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง
หิตายะ สุขายะ... (Parijano, 1952, p. 488)

จากนั้นก็ถวายสลากที่มีรายชื่อเจ้าภาพให้พระสงฆ์จับจนครบทุกรูปแล้วให้ สมมติเอาข้าวสาก 1 สำหรับถวายพระเถระประธานสงฆ์จากนั้นประธานพระสงฆ์จะ กล่าวคำอุปโลกน์ข้าวสากเป็นภาษาบาลี ซึ่งเป็นวินัยกรรมที่ต้องกระทำเพื่อแสดงว่า ท่านได้รับเอาแล้วและให้ญาติโยมหยิบยกถวายแด่พระสงฆ์รูปที่จับสลากได้ชื่อของตน จนครบทุกรูปโดยมากจะเป็นสำหรับอาหารบ้าง หรืออาจจัดข้าวเหนียวหนึ่งที่ห่อใบตอง พร้อมอาหาร เช่น ส้มเนื้อ ปลาย่าง กบย่าง เป็นต้น ห่อใส่ด้วยกันแล้วม้วนพับกลัดด้วย ไม้ให้เห็นรูปคล้ายห่อหมกนิยมเรียกกันว่า “ห่อข้าวน้อย” มาถวายก็ได้ ส่วนข้าวปลา อาหารอีกสำหรับเป็นการห่อด้วยใบตองเป็นริ้วยาวประมาณ 20-30 เซนติเมตร ประกอบด้วยสำหรับละ 2 ห่อ ภายในบรรจุข้าวเหนียวหนึ่ง อาหาร พริกแห้ง เกลือ ฯลฯ จำนวน 1 อัน และบรรจุ หมากพลู ตำเมี่ยง ของหวาน ข้าวต้ม ฯลฯ อีกหนึ่งอันแล้ว ม้วนพับกลัดหุ้มห้ายด้วยไม้ให้มัดชิดแล้วเอาปลายด้านบนของห่อข้าวนี้มาลัดติดกันให้ คล้ายรูปอักษร V ครว้าหัวเพื่อให้ใช้ห้อยตามกิ่งไม้ได้เรียกกันว่า “ข้าวสาก” โดยทำเช่นนี้ จำนวนหลายสำหรับ แล้วนำไปรวมกันเพื่อถวายพระสงฆ์ เมื่อพระคุณเจ้าฉันภัตตาหาร เสร็จท่านก็จะกรวดน้ำราดบนข้าวสากแล้วเจ้าของข้าวสากจึงเอาไปแขวนไว้ตามกิ่งไม้ เพื่อให้ญาติที่ล่วงลับและผีไร้ญาติได้บริโภคอาหารเหล่านี้จึงเป็นอันเสร็จพิธี

จากขั้นตอนการทำพิธีที่กล่าวมาข้างต้นคำว่า “ข้าวสาก” หากมองในพิธีกรรมย่อมหมายถึงสำหรับอาหารที่ถวายพระสงฆ์โดยวิธีการจับสากแต่หากมองในรายละเอียดพิธีกรรมแล้ว “ข้าวสาก” เป็นข้าวส่งเปรตที่ญาติจะนำไปส่งให้ ถือคติผสมผสานกับศาสนาพุทธเพราะถือว่าพระสงฆ์เป็นผู้เชื่อมระหว่างโลกมนุษย์และโลกวิญญาน อันเป็นกุศโลบายที่ยกบทบาทของพระสงฆ์มาแทรกกลางระหว่างคนกับผีบรรพชนของตนเอง ข้าวสากจึงต้องกลายเป็นพิธีกรรมทางศาสนาพุทธโดยปริยาย

ความสำนึกรู้ของชาวอีสานในปัจจุบันต่อประเพณีบุญข้าวสากนั้นจะมีกิจกรรมที่ต้องทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปยังบรรพชนที่ล่วงลับไปแล้ว ทั้งนี้ถือเป็นประเพณีที่ต้องปฏิบัติแม้ว่าจะทุกข์ยากเพียงใดเมื่อถึงคราวประเพณีบุญข้าวสากแล้วจะต้องสรรหาข้าวปลาอาหารไปเช่นสรวงพลีแก่วิญญานผู้ล่วงลับ และเป็นประเพณีบุญที่จะหลีกเลี่ยงมิได้เพราะญาติผู้ล่วงลับไปแล้วจะไม่ได้รับส่วนกุศลเลย ฉะนั้นการมาทำบุญที่วัดจึงกลายเป็นเครื่องแสดงความรำลึกและกตัญญูที่ต้องกระทำเป็นอย่างยิ่ง ดังปรากฏในบทสรวงวิญญูอีสานว่า

...โอโหลกแม่เอ๋ย	อย่าละเลยการทำทาน
วันนียมบาล	ท่านประธานปล่อยแม่มา
เพื่อรับบุญกุศล	ขอให้ลูกจงทำทาน
เขามายายห่อข้าวน้อย	แม่นั่นคอยลูกหญิงชาย
แม่แลเหลียวอยู่นาน	ชะงัดหាប់เห็นมา
ข้าวปั้นเพียงเล็กน้อย	แสนอร่อยจงทำทาน
แม่อร่อยลูกยา	แสนโศกาเจ้าไม่มา
เพื่อนได้เต็มกะต้ำ	แม่นี้หนาไม่ได้เลย...

(Pirh Unphikun, 2016)

จากบทสรวงวิญญูอีสานข้างต้นจะเห็นว่าเนื้อหากล่าวถึงการทำทานที่ต้องอุทิศให้ผู้ล่วงลับโดยบอกกล่าวว่าการทำบุญข้าวสากไปพลั่วตามต้นไม้ นั้นจะทำให้บุพการี

และญาติผู้ล่วงลับมารับเอาแล้วนำกลับไปกินระหว่างเดินทางไปเมืองผีซึ่งหากลูกหลานไม่เอาพิธีไว้ให้ก็จะไม่มีอาหารกิน ดังที่ Pintong (1999, pp. 5379 - 5380) กล่าวว่า การทำบุญข้าวสากนั้นเป็นการทำบุญครั้งที่สองเพื่ออุทิศให้ญาติพี่น้องผู้วายชนม์ได้กินข้าวปลาอาหารและคนที่ไม่สามารถมาทำบุญข้าวสากจะทำให้ดวงวิญญาณเหล่านั้นเกิดความอดอยากและอาจส่งผลร้ายต่อวงศ์ตระกูลได้

ความเชื่อในเรื่องผีที่จะได้รับข้าวสากที่ลูกหลานนำไปทำบุญและห้อยตามต้นไม้ต่าง ๆ นับเป็นการเชื่อมความศรัทธาถึงผีที่มีผลต่อระเบียบทางสังคมที่ทุกครัวเรือนที่จะต้องแสดงออกว่าตนยังรักและเคารพต่อญาติผู้ล่วงลับไปแล้วนั้นจึงต้องแสดงออกด้วยการทำข้าวสากมาวัดและเอาห่อข้าวต่าง ๆ ไปพลีไว้ตามต้นไม้ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า ข้าวสากและห่อข้าวน้อยนี้เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความกตัญญูต่อบุคคลที่ล่วงลับไปแล้ว นอกจากนี้ยังอาจกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงออกถึงความมั่งคั่งของครอบครัวเพราะหากปีใดครอบครัวมีรายได้ที่ดีเยี่ยมจะทำห่อข้าวน้อยและห่อข้าวสากมาหลายอัน แต่หากบ้านใดทำมาจำนวนน้อยห่อหรือไม่ทำมาอาจได้รับคำติเตียนจากชุมชนได้ว่าไม่มีความกตัญญูหรือไม่รู้จักบุญคุณ

ความศรัทธาถึง “ผี” ที่กล่าวมานั้น เป็นแรงผลักดันให้เกิดประเพณีที่ต่อเนื่องมาจากเดือนที่ผ่านมาคือ ประเพณีบุญข้าวประดับดิน แม้พื้นฐานของประเพณีนี้ดูผิวเผินอาจเหมือนมาจากความเชื่อในทางพุทธศาสนาเพียงอย่างเดียว แต่เมื่อวิเคราะห์แล้วกลับพบว่า ความเชื่อเรื่องผีนั่นเป็นความเชื่อดั้งเดิมก่อนที่จะรับพุทธศาสนาเข้ามา ดังได้กล่าวมาแล้วในช่วงต้น ความศรัทธาจึงเป็นแรงผลักดันทำให้เกิดกิจกรรมที่แสดงออกถึงความเคารพศรัทธาญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วด้วยการอุทิศส่วนบุญให้และยังเสริมแรงว่าหากไม่ทำบุญไปให้ญาติตนเองก็จะไม่ได้รับประทานอาหารเลย

จากการสัมภาษณ์ Napeangm (2017) และ (Martburom, Acting Sub Lt, 2016) สรุปแนวคิดการเปลี่ยนผ่านทางความเชื่อจาก “ภูตาคติ” ไปสู่สังคมอีสานปัจจุบันที่เป็น “พุทธาคติ” โดยกล่าวว่า สังคมของชาวอีสานเมื่อแรกเริ่มกับอิทธิพลมาจากการเชื่อถือผีให้ผีแถนและมีความเชื่อมั่นถึงการอยู่ดูแลลูกหลานของบรรพชนผู้ล่วงลับไปแล้ว

การส่งข้าวผีในบุญเดือนสิบจึงดำเนินการเรื่อยมาจนเมื่อศาสนาพุทธเข้ามาร่วมประสมในวงความเชื่อของชาวอีสาน การส่งข้าวผีในเดือนสิบถึงผสมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีในพุทธศาสนา (ตามแนวคิดของพุทธศาสนาแบบล้านช้าง) ผีที่รอส่วนบุญในเดือนสิบจึงยึดโยงความเชื่อระหว่างผีกับศาสนาพุทธเข้าด้วยกัน และยังถ่วงน้ำหนักของการนับถือผีและนับถือศาสนาพุทธอย่างละเท่า ๆ กัน โดยจะเห็นได้จากลักษณะกิจกรรมบุญข้าวสากต้องมีการทำบุญที่วัดพุทธ มีพระสงฆ์สวดพุทธมนต์ และมีการส่งข้าวผีผ่านอำนาจของน้ำพระพุทธรูปที่เจ้านาข้าวเหล่านี้ไปสู่ผี การสร้างแรงศรัทธาและการเปลี่ยนผ่านอย่างค่อยเป็นค่อยไปของความเชื่อเรื่องผีไปสู่พุทธทำให้ไม่เกิดรอยแตกแยกของสองความเชื่อที่มีแนวคิดตรงข้ามกัน

นอกจากนี้ความศรัทธาถึงผิวยังเป็นกุศโลบายที่ทำให้เรารู้จักความรักใคร่ต่อกันระหว่างผู้อยู่กับผู้ล่วงลับไปแล้ว ทั้งนี้ก็สอดคล้องกับคตินิยมทางศาสนาพุทธที่มีแนวทางให้คนรู้จักทำบุญและรำลึกถึงบุพการีเป็นทุนเดิมครั้งผนวกกับความเชื่อผีของชาวอีสานจึงนำมาสู่การสร้างสรรค์ประเพณีบุญข้าวสากขึ้นเพื่อแสดงความศรัทธาต่อผู้ล่วงลับไปแล้วและเป็นการสร้างกุศลกรรมตามแนวคิดศาสนาพุทธอีกด้วย ความศรัทธาที่เกิดขึ้นนี้จึงถูกโยงว่าเป็น “ศรัทธาถึงผี” ด้วยการให้ข้าวปลาอาหารถึงแม้ว่า ในยุคก่อนรับศาสนาพุทธเข้ามาสู่สังคมหรือแม้รับศาสนาพุทธเข้ามาสู่สังคมแล้วความศรัทธาถึงผีบรรพชนก็ไม่ได้เล็ดทอนลงแต่อย่างใดเพียงแต่เดิมผู้เป็นตัวกลางในพิธีกรรมที่เชื่อมระหว่างคนกับผี อาจเป็น “เฒ่าจ้ำ” หรือ “กะจ้ำ, กวนจ้ำ, เจ้าจ้ำ” แล้วใช้ภาษาถิ่นของตนเองสื่อสารเชื่อมโยงสองโลกระหว่างโลกปัจจุบันและโลกหลังความตายแล้วถูกแทนที่ด้วยพระสงฆ์และมีภาษามครเป็นสื่อเชื่อมโยงแทนวิธีเดิมก็ตามที แต่เป้าหมายยังคงไม่เปลี่ยนแปลงนั่นคือความศรัทธาที่มีต่อผีบรรพชนที่เกิดขึ้นอย่างไม่ขาดสายและสืบทอดกันเรื่อยมา

บุญข้าวสาก: สามัคคีถึงคน

ความศรัทธาที่มีต่อผีบรรพชนช่วยให้เกิดประเพณีพิธีกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างโลกปัจจุบันและโลกหลังความตาย ความศรัทธาเหล่านี้สร้างให้เกิดพลังแห่งความหวังที่

มนุษย์ที่มีความเชื่อมั่นและปึกใจว่าจะช่วยให้ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้วได้รับผลบุญในสิ่งที่ทำให้ การสร้างงานบุญประเพณีจึงเป็นการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือของคนทั้งหลายที่ร่วมแรงกันจัดงานเหล่านี้สืบเนื่องต่อกันเรื่อยมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “บุญข้าวสาก” ซึ่งชาวอีสานไม่เคยที่จะลืมเลือนในการจัดไปได้เสียแม้แต่ปีเดียว

งานประเพณีบุญข้าวสาก เป็นงานบุญหนึ่งในฮีต 12 เรียกว่า “บุญข้าวสาก” หรือ “บุญเดือน 10” เพราะยึดเอาวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เรียกว่า “เพ็ญเดือน 10” เป็นวันบุญข้าวสาก จะมีกิจกรรมหนึ่งที่ทุกชุมชนชาวอีสานต้องปฏิบัติสืบทอดกันอย่างต่อเนื่องคือการเยี่ยมยามญาติพี่น้องเรียกว่า “ยามย่า” เป็นการเอาข้าวของเครื่องใช้ในงานบุญ อาทิ ข้าวสาร เผือกมัน ถั่วฝักยาว น้ำอ้อย น้ำตาล ถั่ว ธัญพืชต่าง ๆ เป็นต้น ไปมอบกำนัลให้แก่ญาติพี่น้อง ทั้งนี้เด็ก ๆ ชาวอีสานจะชอบกิจกรรมนี้เพราะในวันทีไป “ยามย่า” นั้นจะได้รับขนมหรือไม่กี่เงินจากญาติผู้ใหญ่ที่ไปเยี่ยมยามท่าน

การ “ยามย่า” จะทำก่อนถึงงานบุญประมาณ 4 - 5 วัน โดยนัยหมายถึงการแลกเปลี่ยนธัญญาหารซึ่งกันและกันเพื่อนำเอามาทำข้าวสากถวายพระและพลีให้แก่ญาติผู้ล่วงลับที่จะมารับเอาผลบุญนี้ การ “ยามย่า” นั้นแม้ในรากศัพท์จะกล่าวเพียงการไปเยี่ยมยามญาติฝ่ายพ่อเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติก็จะไปเยี่ยมญาติกันทุกฝ่าย หากแต่ที่เน้นไปทางญาติฝ่ายพ่อนั้นเพราะชุมชนชาวอีสานเป็นการแต่งงานแบบ “แต่งงานเอาเขยเข้าบ้าน” ด้วยเดิมเป็นสังคมแบบเกษตรกรรมจึงต้องอาศัยแรงงานในภาคการเกษตร ดังนั้นจึงเป็นมูลเหตุสำคัญให้ “ชาย” พรากบ้านเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการกระชับความสัมพันธ์ที่ดีภายหลังที่แต่งงานเข้าบ้านแล้ว จึงตกเป็นหน้าที่ของลูกสะใภ้และครอบครัวญาติของลูกสะใภ้ ที่จะต้องไปเยี่ยมยามญาติทางฝ่ายสามีเพื่อเสริมสร้างความรักใคร่สามัคคีกันมากยิ่งขึ้นและเป็นการตอกย้ำความสัมพันธ์เชิงเครือญาติให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

การให้ไป “ยามย่า” นั้นนับเป็นกุศโลบายสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจและความสำนึกรู้ว่าเป็นญาติมิตรซึ่งกันและกัน และเป็นการแสดงไมตรีต่อกันด้วยการมอบของอุปโภคบริโภคเป็นของกำนัลแก่กันด้วย การไปเยี่ยมยามถึงเฝ้าเรือนนั้นจะช่วยให้เห็นการเป็นอยู่ของญาติพี่น้องตนเองด้วยดังข้อความที่ว่า

...การไปเยี่ยมยามกันของญาติในบุญข้าวสากเป็นมากกว่าการไปเยี่ยมยามปกติ แต่หากเป็นการช่วยสอดส่องการเป็นอยู่และระบบเศรษฐกิจครัวเรือน ระบบแรงงานในภาคการเกษตร เพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทั้งยังเป็นการตอกย้ำมิตรภาพระหว่างครัวเรือนของชาวอีสานอีกด้วย... (Unphikun, 2016)

บทสัมภาษณ์ของ Unphikun (2016) ครูผู้เชี่ยวชาญในด้านวัฒนธรรมอีสาน เป็นข้ออธิบายที่ชัดเจนถึงความสำคัญของบุญข้าวสากที่มีนัยยะแฝงเร้นเพื่อถักร้อยให้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างแน่นแฟ้น ด้วยความสำคัญนี้เองจึงเป็นสิ่งแสดงถึงคุณค่าและความสำคัญของบุญข้าวสากในสังคมอีสานที่ยังคงอยู่และสืบทอดกันเรื่อยมา

ความสามัคคีที่เกิดจากการ “ยามยา” นั้น มีรูปแบบการแลกเปลี่ยนวัตถุของบริโภคซึ่งกันและกันในหมู่เครือญาตินี้เป็นโมติที่สำคัที่แสดงออกแก่กัน ทั้งนี้เพราะอาหารธัญญาหารถือเป็นปัจจัยสำคัญของการดำรงชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งของที่นำมาถนอมเป็นวัสดุที่ต้องใช้ในการจัดสำรับข้าวสากเพื่อใช้ในงานบุญนั้นยังแสดงถึงความเอาใจใส่ซึ่งกันและกันและเชื่อมโยงความเป็นญาติมิตรกันอย่างเหนียวแน่น บุญข้าวสากจึงเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่มีการผลิตซ้ำ (reproduction culture) เพื่อย้ำเตือนโครงสร้างทางเครือญาติตนเองให้สนิทชิดเชื้อกันมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ Napeangm (2017) และ Mathalang (2017) กล่าวสรุปได้ว่า การ “ยามยา” หรือการเยี่ยมยาในบุญเดือนสิบนี้เห็นมีการมากในกลุ่มคนร้อยเอ็ดและมหาสารคาม นอกจากนี้อาจมีทำบ้างแต่ก็แตกต่างกันออกไป เช่น จังหวัดกาฬสินธุ์ส่วนมากจะเป็นการเยี่ยมญาติผู้ใหญ่โดยไม่กำหนดว่าเป็นญาติฝ่ายปู่ย่าเท่านั้น ซึ่งมีความแตกต่างจากในเขตพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดมหาสารคาม ทั้งนี้การ “ยามยา” เป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของประเพณีบุญข้าวสากที่สามารถอธิบายถึงการเชื่อมโยงความเชื่อความศรัทธาสู่การตรึงรัดสังคมของชาวอีสานให้เกิดขึ้นผ่านประเพณีเหล่านี้

การไป “ยามย่า” ในบุญข้าวสากนอกจากจะเกิดความสัมพันธ์ในกลุ่มญาติพี่น้องที่ย้ำเตือนอย่างสม่ำเสมอแล้วนั้น (Martburom, Acting Sub Lt, 2016) กล่าวว่าชาวอีสานยังมีความเชื่ออย่างหนึ่งว่าหากญาติพี่น้องไม่ไปมาหาสู่กันในบุญข้าวสากแล้วนั้นอาจเป็นการ “ผิดผี” ต่อผีบรรพชนของตนเองได้ ถึงแม้จะมีเรื่องขุนเคืองบาดหมางกันหากไม่ร้ายแรงแล้วเมื่อถึงคราวงานบุญข้าวสากก็ต้องทำกิจกรรม “ยามย่า” ด้วยกันทั้งนั้น เพราะถือเป็น “ฮีตคอง” (จารีต) ที่ต้องปฏิบัติอย่างเข้มงวด แม้ในสังคมปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็ตามแต่บุญข้าวสากยังคงรักษาอัตลักษณ์ (Identity) การเยี่ยมยามและแลกเปลี่ยนข้าวของบริโภคอุปโภคซึ่งกันและกันสืบทอดต่อกันอย่างสม่ำเสมอ

ลักษณะสำคัญอีกประการที่ช่วยให้บุญข้าวสากคงรักษาอัตลักษณ์การ “ยามย่า” ไว้ได้อย่างต่อเนื่องนั่นคือ เมื่อพ่อแม่ต้องเอาข้าวของเครื่องบริโภคไปกานัลเยี่ยมยามญาติผู้ใหญ่ก็มักจะนำพาลูกหลานตนเองไปด้วยเสมอ จึงเป็นโอกาสให้ลูกหลานได้รู้จักเครือญาติของตนเอง ทั้งนี้ญาติผู้ใหญ่บางท่านอาจไม่ค่อยไปมาหาสู่กันจึงอาจทำให้เด็กรุ่นหลังรู้สึกห่างเหินหรือไม่รู้จักหน้าตากันมาก่อนก็จะได้รู้จักกันในคราวบุญข้าวสากนี้ด้วย

การปลูกฝังให้ลูกหลานได้รู้และได้เยี่ยมยามญาติมิตรพี่น้องตนเองในบุญข้าวสากนี้จะช่วยให้เกิดความกลมเกลียวต่อสังคมและเกิดความสัมพันธ์เป็นหมู่คณะกัน เพราะเมื่อได้รู้จักญาติมิตรของตนเองแล้วย่อมได้ทำความรู้จักคุ้นเคยซึ่งกันและกันเกิดเป็นความปรองดองและเป็นสังคมเกื้อกูลกันเกิดขึ้น หากมันเกิดปัญหาทะเลาะเบาะแว้งก็สามารถใช้สายสัมพันธ์ทางเครือญาติเป็นเครื่องบรรเทาการวิวาทนั้นลงได้อย่างละมุนละม่อม ทำให้ปู่ย่าลุงป้ารู้จักกับลูกหลานของตนเองจะได้สอดส่องดูแลช่วยเหลือกันและกันในขณะเดียวกันลูกหลานก็จะได้รู้จักญาติผู้ใหญ่จะได้ให้ความเคารพยำเกรงและเชื่อฟังคำสอนที่ดีงามในกาลอันเหมาะสมอันควร นอกจากนี้ด้วยการสืบต่อการ “ยามย่า” จากพ่อแม่สู่ลูกนั้นจะช่วยให้ลูกหลานรู้จักบ้านเรือนของญาติพี่น้องตนเองเมื่อบ้านของตนมีงานต่าง ๆ ก็จะสามารถส่งข่าวสารไปยังบ้านของญาติพี่น้องตนได้ถูกต้องและทั่วถึงทุกคน

นอกจากความรักใคร่และความสมานสามัคคีจะเกิดขึ้นด้วยเพราะลูกหลาน และญาติผู้ใหญ่แล้ว ประการสำคัญอีกอย่างที่จะละเลยเสียไม่ได้ นั่นคือ ข้าวของเครื่องบริโภคอุปโภคที่นำมาคำนวณในการเยี่ยมยามญาติพี่น้อง ทั้งนี้เพราะเครื่องบริโภคอุปโภค เป็นของสำคัญต่อการดำรงชีพของชาวอีสานซึ่งหากเป็นญาติพี่น้องที่สนิทชิดเชื้อกันก็จะ นำเอาข้าวของวัตถุของที่จำเป็นต่อการใช้ในงานบุญข้าวสากไปคำนวณแลกกันในเวลา ไปเยี่ยมยาม แต่หากเป็นญาติมิตรที่มีสัจจะสนิทเท่าที่ควรก็มักเอาผลผลิตการเกษตรอาทิ ข้าวสาร พืชผัก ผลไม้ เป็นต้น เป็นของคำนวณเมื่อมาเยี่ยมยามกันและเมื่อผู้ถูกเยี่ยมยาม รับเอาของคำนวณที่ลูกหลานนำมาให้แล้วนั้นก็ทำให้ของคำนวณตอบแทนเช่นเดียวกัน

การมอบของตอบแทนนี้เองเป็นข้อบ่งชี้ถึงความเป็นอยู่ของครอบครัวญาติ ที่ไปเยี่ยมยามได้เป็นอย่างดี เพราะจากการที่ผู้ไป “ยามย่า” จะได้ของตอบแทน จากเจ้าบ้านที่ตนไปเยี่ยม นั้นย่อมได้รับรู้และรับทราบระบบเศรษฐกิจในครัวเรือน เพราะ อาจสะท้อนผ่านทางวัตถุข้าวของที่มอบให้แก่ผู้มาเยี่ยมยาม กล่าวคือ หากของที่เจ้า บ้านมอบตอบกลับมีจำนวนน้อยหรือหากมอบเงินมูลค่าน้อยให้ตอบแทนนั้นอาจเพราะ เศรษฐกิจภายในครัวเรือนไม่ค่อยจะสู้ดีหรืออาจยุ่งยากกับการทำมาหากินจนไม่มีเวลา เตรียมของไป “ยามย่า” การรับรู้เหล่านี้มักเกิดขึ้นพร้อมกับคำบอกเล่าของผู้มอบ ของคำนวณให้ เช่น “ปีนี้ข้าวกล้าไม่สู้ดี ฝนแล้งจัดได้ข้าวน้อยแบ่งปันกันกินคนละชิ้นตาม มีนะ” หรือ “ปีนี้ทำนาทำไรขาดทุนเงินทองไม่มีมากหลายเอาขนมห่อสองห่อไปนะปี หน้าค่อยว่ากันใหม่” เป็นต้น แต่หากระบบเศรษฐกิจในครอบครัวดีมากมักจะให้วัตถุ ข้าวของพร้อมเงินตรา และอาจมีคำบอกเล่าเพื่อแสดงความอุดมสมบูรณ์ของครอบครัว ตนเอง เช่น “ปีนี้น้ำดีฝนดีได้ข้าวหลายเอาไปกินช่วยกันคนละครึ่งกระสอบนะลูกนะ” หรือ “ปีนี้ข้าวกล้ายม่นอ้อยได้ฝนดีเอาไปห่อข้าวต้มไปวัดมาก ๆ เลยนะ” เป็นต้น ครั้นทราบแล้วจะช่วยให้ผู้คนเกิดความอาทรต่อกันในกรณีที่ย่ำแย่และร่วมยินดีต่อกัน ในกรณีที่สุขสบาย อนึ่งญาติผู้ใหญ่บางท่านอาจเปลี่ยนจากการให้วัตถุข้าวของเป็น ของคำนวณตอบกลับเป็นเงินหรือวัตถุอันเหมาะสมอื่น ๆ อาทิ ผ้าชิ้น ผ้านุ่ง ขนم เป็นต้น

การเข้าใจและการรับรู้สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนั้นเป็นแรงสันททำให้เกิดความสัมพันธ์ของญาติมิตรที่ดีต่อกัน เกิดเป็นความรักและความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันและช่วยกันสร้างสรรค์สังคมให้คงอยู่สืบต่อไปได้อย่างเหมาะสม บุญข้าวสากจึงมีบทบาทที่สร้างความสามัคคีให้ชุมชนจนเกิดกติกาและพฤติกรรม ที่แสดงออกเป็นประเพณีบุญข้าวสากสืบเรื่อยมา การกำหนดบุญข้าวสากให้จัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปีเป็นการย้ำเตือนให้ชาวอีสานต้องปฏิบัติสืบกันมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพราะบุญข้าวสากเป็นบุญที่จัดก่อนการเก็บเกี่ยวข้าวประจำปี การไปร่วมบุญข้าวสากนี้สามารถช่วยให้เกิดการระดมคนเพื่อใช้แรงงานในภาคการเกษตรได้อีกด้วย แม้ปัจจุบันการใช้วิถี “ยามยา” เป็นเครื่องตรวจสอบระบบเศรษฐกิจและระบบแรงงาน ไม่ได้เช่นก่อนมาแล้วก็ตาม แต่ระบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างเครือญาตินั้นยังได้รับการย้ำเตือนด้วยการไป “ยามยา” เสมอ ความสามัคคีของสังคมอีสานจึงเข้าถึงคนด้วยการมีระบบต่าง ๆ ทางสังคมเหล่านี้ช่วยคำชูให้เกิดสายสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมอีสาน เกิดความรู้สึกสัมพันธ์ในกลุ่มญาติอย่างแน่นแฟ้นสืบต่อไป

สรุปผลและอภิปรายผล

บุญข้าวสาก เป็นประเพณีของชาวอีสานที่จะต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทุกปี ความเชื่อเหล่านี้เมื่อศึกษาจากข้อมูลทั้งเอกสารและภาคสนามดังที่นำเสนอมานั้นพบว่า บุญข้าวสาก เป็นประเพณีที่สะท้อนบทบาทหน้าที่แจ้ง คือ มีลักษณะการสร้างแรงศรัทธาถึงผีบรรพชนของตนเองซึ่งมีลักษณะเป็นความเชื่อถือต่อผีบรรพชนและญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้วนับเป็นแบบอย่างและแนวทางให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้คุณค่าแห่งความกตัญญูอันเป็นคุณสมบัติหลักของมนุษย์ และมีบทบาทหน้าที่แฝงคือ สร้างแรงเสริมความสามัคคีถึงคน มีรูปแบบพัฒนามาจากการยอมรับระบบต่าง ๆ ที่เป็นฟันเฟืองสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนให้โครงสร้างสังคมมีความสมบูรณ์และสมดุลจนทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ บุญข้าวสากจึงเป็นทั้งประเพณีตามรอบปีที่ทำขึ้นเพื่อแสวงบุญและเป็นทั้งเครื่องร้อยรัดสังคมชาวอีสานให้อยู่ร่วมกันอย่างมี

ความสุข เป็นแนวปฏิบัติในการแบ่งปันความให้แก่กันและกันเป็นสังคมสมานฉันท์สืบต่อกันเรื่อยมา กล่าวว่ หน้าที่นิยมจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ หน้าที่แจ้ง และหน้าที่แฝง ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าแนวคิดที่ค้นพบในครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดบทบาทหน้าที่ทางสังคมวิทยาของ Sanyawiwatt (2007, p. 56) ที่กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของข้อมูลที่ใช้ศึกษาทางสังคมวิทยาว่าควรต้องจำแนกได้เป็นบทบาทหน้าที่ที่แจ้ง และบทบาทหน้าที่แฝง นอกจากนี้ผลของการศึกษาในบทความวิชาการนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ส่วน Na Thalung (2009, p. 360) ที่บอกว่าข้อมูลทางคติชน โดยเฉพาะข้อมูลด้านประเพณีวัฒนธรรมจะช่วยให้เห็นถึงการสร้างสรรค์เครื่องมือร้อยรัดสังคมให้เข้าร่วมกัน บุญข้าวสาก จึงทำหน้าที่หลักในการเป็นประเพณีตามความเชื่อ “ผสม” ระหว่างผีกับพุทธ ในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่แฝงเพื่อเป็นเครื่องมือเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวของฝ่ายสามีและฝ่ายภรรยา

แนวคิดหนึ่งที่ค้นพบจากการศึกษาในบทความนี้คือ การเปลี่ยนผ่านของสังคมนับถือผีเป็นสังคมนับถือพุทธโดยไม่เกิดรอยร้าวทางสังคม ทั้งนี้เพราะชาวอีสานสามารถเชื่อมประสานความเชื่อเก่าและความเชื่อใหม่อย่างลงตัวจนเกิดมิติแห่งประเพณีที่แปลกตาไปจากสังคมนับถือพุทธเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้การถ่ายอำนจการเชื่อมโยงโลกหลังความตายกับโลกปัจจุบันในอีสานที่เดิมใช้ “เฒ่า - จ้า, เจ้าจ้า” ในงานบุญข้าวสากก็เปลี่ยนเป็นพระสงฆ์โดยใช้อำนจของพุทธมนต์ที่เป็นบทสวดและน้ำพระพุทธรณ์มนต์เพื่อนำเอาอาหารจากโลกปัจจุบันไปสู่โลกวิญญูณ การเปลี่ยนผ่านเหล่านี้เกิดขึ้นอย่างระมัดระวังและเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนไม่พบรอยแยกทางความเชื่อ มิติเหล่านี้พบในประเพณีบุญข้าวสากอย่างเห็นได้ชัด และยังคงดำเนินกิจกรรมทางความศรัทธาต่อผี และการสร้างความรักสามัคคีในหมู่เครือญาติสืบต่อการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

บทความวิชาการฉบับนี้เป็นการนำเสนอมิติทางการค้นคว้าเอกสารและภาคสนามเป็นหลักมีข้อสังเกตที่พึงสามารถพัฒนาเป็นแนวการศึกษาค้นคว้าได้หลากหลายประการ

อาทิ ประเพณีในฮีต 12 ของชาวอีสานยังมีหลายประเพณีที่มีกระบวนการเปลี่ยนผ่านจากมิติแห่งความเชื่อไปยังมิติปัจจุบันที่มีความเชื่อในศาสนาพุทธ การเปลี่ยนผ่านจากประเพณีที่หลากหลายเหล่านั้นอาจทำให้เกิดมุมมองของการเปลี่ยนผ่านซึ่งจำเป็นต้องวิเคราะห์ “ตัวแปร” สำคัญที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นประสบความสำเร็จจนทำให้สองแนวความเชื่อที่แตกต่างสามารถปรับเปลี่ยนวิธีคิดจนกลายเป็นประเพณีในปัจจุบัน

อนึ่งการใช้ประเพณีเพื่อเป็นบทบาทอย่างใดอย่างหนึ่งที่นอกเหนือจากความเชื่อความศรัทธาก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ค้นพบจากงานเขียนฉบับนี้ที่สามารถพัฒนาต่อเพื่อการศึกษาในประเพณีอื่น ๆ ที่มีหมุดหมายอื่นเพื่อที่จะให้ขอบบาทหน้าแผ่ของประเพณีเหล่านั้นซึ่งนับว่าเป็น “ภูมิปัญญา” การธำรงสังคมของท้องถิ่นให้อยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก

References

- Auytrakul, P. (1984, 4-6 July). *Ethical study of Islamic literature In academic seminar in E-san studies: History and culture*. pp 23. [in Thai]
- Boonjiern, S. (2006). *Moradok E-san*. Ubon Ratchathani: Moradok E-san. [in Thai]
- Janpenk, S. et al. *Moonmang E-san traditional*. Kalasin: Prasan Printing. [in Thai]
- Kaewthep, K. (2014). *Media science and cultural Studies*. (3rd ed.). Bangkok: Parbpim. [in Thai]
- Na Thalang, S. (2009). *Folklore theory, methodology in analysis myth-folk tales*. (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- Parijano, Ven.P. (1952). *E-san tradition*. Ubon Ratchathani: SiriTham. [in Thai]
- Pimsan, P. (2014). *Ghost belief in folk wisdom*. (2nd ed.). Khon Kaen: Prathammakhun. [in Thai]
- Pinthong, P. (1999). “Heet Sipsong Khong Sipsee tradition,” *Encyclopedia of Northeastern Thai culture by foundation: Encyclopedia of Thai*

culture, Siam Commercial Bank Public Company Limited. book number 15. pp. 5379-5380. [in Thai]

Sanyawiwatt, S. (2007). *Sociological theory, content and basic utilization.* (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]

Velawong, S., & S-S. Khon Kaen: Sor. Thammapukdee. [in Thai]

การสื่อสารอัตลักษณ์ดุริยางีในกวีนิพนธ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

Identity communication as a musician-poet in

Naowarat Pongpaiboon's poetry

ธณสิน ชุตินทรานนท์¹

Thanasin Chutintaranond

Abstract

This article aims to analyze Naowarat Pongpaiboon's communicative approaches of musician-poet identity through his poetry. The findings of this study can be divided into two groups. First, he communicated Thai classical music knowledge directly. Second, he uses his Thai classical music knowledge to communicate profound contents in his poetry. Besides, Naowarat Pongpaiboon is a contemporary poet who has concordant qualifications with former Thai poets which are knowledge of Thai classical music and knowledge of Thai literary art. These qualifications distinguish him from other poets in his era.

Keywords: Communication, identity, musician-poet, Naowarat Pongpaiboon, poetic diction

¹ดร. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย

Ph.D., Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University, Thailand

Corresponding Author: E-mail: thanasin.c@chula.ac.th

(Received: 13 September, 2017; Revised: 7 March, 2018; Accepted: 11 April, 2018)

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งวิเคราะห์กลวิธีการสื่อสารอัตลักษณ์ “ดุริยกวี” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ พบว่าสามารถจำแนกได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) การสื่อสารความรู้ด้านดนตรีไทยโดยตรง และ 2) การใช้ความรู้ดนตรีไทยเพื่อสื่อสารความลุ่มลึกของเนื้อความ นอกจากนี้ยังพบอีกว่าเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นกวีที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับกวีไทยโบราณ กล่าวคือ เป็นกวีผู้มีความรู้ทั้งด้านดุริยางคศิลป์ไทยควบคู่กับด้านวรรณศิลป์ จึงทำให้กวีนิพนธ์มีลักษณะแตกต่างจากกวีร่วมสมัย

คำสำคัญ: การสื่อสาร ดุริยกวี เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ศัพท์กวี อัตลักษณ์

บทนำ

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ประจำปี พ.ศ. 2536 ได้รับการยกย่องให้เป็น “กวีรัตนโกสินทร์” มีผลงานกวีนิพนธ์ที่ได้รับการยอมรับทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติ อาทิ ผลงานกวีนิพนธ์เรื่อง เพียงความเคลื่อนไหว ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (The S.E.A. Write Award) ประจำปี พ.ศ. 2523 อีกทั้งกวีนิพนธ์อีกหลายเล่มยังได้รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศหลายภาษา ดังที่ Pongpaiboon (2007, p. 9) ระบุว่า “ผลงานบทกวีแปลออกเป็นภาษาต่าง ๆ มีอังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย เยอรมนี จีน ญี่ปุ่น อินเดีย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ลาว”

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นับเป็น “กวีร่วมสมัย” ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้สืบทอด ‘ขนบ’ วรรณศิลป์จากกวีโบราณของไทย โดยเฉพาะในแนวของกลอนอันมีลีลาอ่อนหวานและการเน้นการเล่นเสียงสัมผัส การสร้างภาพพจน์ที่งดงาม” (Chongsatitwatana, 2006, p. 133) อีกทั้งยังเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านฉันทลักษณ์ไทยถึงขั้นสามารถสร้างประดิษฐ์กรรมทางฉันทลักษณ์ ดังที่ Wetpada (2006, p. 95) ระบุว่า “เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ได้อาศัยจำนวนคำที่ใกล้เคียงกันของโคลงสี่สุภาพและกลอนแปดมาทดลองสร้างสรรค์ให้โคลงสี่สุภาพมีจังหวะเดียวกับกลอนแปด ในทางกลับกันก็ทำให้กลอนแปดมีจังหวะเดียวกับโคลงสี่สุภาพ”

การศึกษาผลงานกวีนิพนธ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมามุ่งพิจารณาวิเคราะห์ ‘สาร’ ในมิติการออกแบบสารอันประกอบสร้างด้วยฉันทลักษณ์ และขนบวรรณศิลป์ซึ่งเป็นปัจจัยของคุณค่าทางสุนทรียะที่ประณีตแบบคายรวมถึงความคิดของกวีในฐานะ ‘ผู้ส่งสาร’ ดังปรากฏในงานวิจัยจำนวนมาก เช่น Limplertsathien (1996) ศึกษาเรื่อง ร้อยกรองของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์: วิจารณ์ลากับความคิดของกวี Dhanachai (2004) ศึกษาเรื่อง ฉันทลักษณ์ในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่: การสืบทอด การสร้างสรรค์ และความสัมพันธ์กับสุนทรียภาพทางวรรณศิลป์ Chamnankij (2006) ศึกษาเรื่อง ขนบวรรณศิลป์กับประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ในกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์ และเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นต้น ทว่างานศึกษาค้นคว้าต่าง ๆ ที่ผ่านมานั้นไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เท่าใดนัก

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นกวีสมัยใหม่ผู้มีคุณสมบัติพิเศษ กล่าวคือ เป็นทั้งกวีและนักดนตรีไทยควบคู่กัน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ดุริยกวี” อีกทั้งยังเป็นผู้ที่สามารถประสานเชื่อมโยงระหว่างความรู้ความสามารถด้านภาษาไทย และดุริยางคศิลป์ไทยได้อย่างแนบเนียน ดังปรากฏในคำประกาศเกียรติคุณศิลปินแห่งชาติตอนหนึ่งที่กล่าวถึงคุณสมบัติอันโดดเด่นของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ความว่า “เป็นกวีที่ศึกษาวัฒนธรรมไทยอย่างลึกซึ้ง ตีמד้ากับดนตรีไทย...” (Department of Cultural Promotion, 2006) คำสรรเสริญข้างต้นสอดคล้องกับบทวิจารณ์เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์โดยหม่อมเจ้าจันทร์จิรายุ รัชณี ที่เปรียบเทียบกวีผู้นี้กับสุนทรภู่ความว่า “ใครที่แต่งบทสุนทรภู่ไม่จำเป็นจะเป็นสุนทรภู่ไปทุกคน... สุนทรภู่เป็นนักเลงทำเพลงยาว เนาวรัตน์เป็นนักดนตรีไทย กลอนจึงไม่เหมือนกันทั้งในด้านรสและเสียง” (Pongpaiboon, 2002, p. 8) ดังนั้นเมื่อเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ สร้างสรรค์กวีนิพนธ์จึงปรากฏการสื่อสารความรู้ทางดนตรีไทยในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งพัฒนาเป็นอัตลักษณ์ของกวี

ประวัติการศึกษาดุริยางคศิลป์ไทยของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

การศึกษาดนตรีไทยของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เริ่มต้นขึ้นเมื่ออายุประมาณ 7 ปี กระทรวงวัฒนธรรม (Ministry of Culture, 2016) ระบุว่า สมบัติ พงษ์ไพบูลย์ ผู้เป็นบิดาของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ “เป็นผู้มีความสามารถในการเป่าขลุ่ย นายเนาวรัตน์จึงเติบโตในสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศของเสียงเพลง เสียงดนตรี” ความสามารถพิเศษของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นอกจากจะโดดเด่นด้านการท่วงและการแต่งบทกวีแล้ว “ยังเล่นดนตรีไทยได้หลายชนิด และชำนาญเป็นพิเศษในการเป่าขลุ่ยได้ไพเราะ” (Ministry of Culture, 2016)

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ คลุกคลีอยู่กับการฝึกหัดขลุ่ยมาตั้งแต่เยาว์วัย และมีขลุ่ยเปรียบเสมือนเป็นเพื่อนเกลอ นอกจากนี้สมาชิกในครอบครัวของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นับว่ามีฝีมือในการเป่าขลุ่ยทั้งสิ้น ดังที่ Wessuwan and Wessuwan (2000, p. 14) ระบุว่าในวัยเด็ก “พ่อของเนาวรัตน์ก็สอนให้เนาวรัตน์เป่าขลุ่ย และคนในครอบครัวสามารถเป่าขลุ่ยได้ดี” เมื่อเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ร่วมก่อตั้งชุมนุมดนตรีไทย โดยมีบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่งกล่าวถึงชีวิตของเขากับชุมนุมดนตรีไทยความว่า “แล้วผมก็มีกิจกรรมอีกอันหนึ่งคือร่วมก่อตั้งชุมนุมดนตรีไทย ผมก็ขลุ่ยอยู่ในห้องดนตรีไทย เขาให้โควตา 8 ปี ผมเรียน 7 ปี” (Wessuwan & Wessuwan, 2000, p. 17)

Chantaradilokwatana (2010) นำเสนอเพิ่มเติมให้เห็นถึงประวัติด้านดนตรีไทยของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ สรุปความได้ว่า เป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวางว่าเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ได้รวบรวมเพื่อนนิสิตนักศึกษาในกลุ่มหนึ่งจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ก่อตั้งวงดนตรีไทย “เจ้าพระยา” ขึ้นใน พ.ศ. 2513 โดยเป็นวงดนตรีไทยประเภทวงมโหรี บรรเลงเพลงเบ็ดเตล็ดซึ่งบรรจุคำร้องใหม่แต่ใช้ท่วงทำนองของเพลงไทยเดิม ต่อมาภายหลังวิกฤตการณ์ทางการเมือง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 วงเจ้าพระยาได้สลายตัวไป บรรดานักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นำโดยเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ จึงรวมตัวกันก่อตั้งวงดนตรีไทย “ต้นกล้า” ขึ้นใหม่เมื่อ

พ.ศ. 2518 โดยมีเป้าประสงค์ประการหนึ่งที่จะนำดนตรีไทยไปใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ทางการเมือง รูปแบบของวงนี้ยังคงเป็นเช่นเดิม คือ การประพันธ์บทร้องขึ้นใหม่ แล้วบรรจุทำนองเพลงไทยเดิมของเก่า ต่อมาภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 วงต้นกล้าจำต้องสลายตัว สมาชิกส่วนหนึ่งต้องเข้าป่า ส่วนเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นั้นได้รวบรวมสมาชิกที่เหลืออยู่ แล้วร่วมกับนักดนตรีไทยรุ่นใหม่ก่อตั้งวงดนตรีไทย “การะเกด” ในปี พ.ศ. 2520 โดยมีมุ่งหวังสืบทอดอุดมการณ์ของวงต้นกล้า ทั้งนี้วงการะเกดมีผลงานบันทึกเสียงจำหน่ายจำนวน 1 ชุด

หลังจากสำเร็จการศึกษานิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และลาสิกขาจากสวนโมกขพลารามแล้ว เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เข้าทำงานที่หนังสือพิมพ์วิทยาสาร โดยหลังจากที่ “ได้เงินเดือนแรก ผมเอามาเลี้ยงเพื่อนดนตรีไทยหมดเลย เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่น คินเดียหมด” (Wessuwan & Wessuwan, 2000, p. 19) ปัจจุบันเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ยังร่วมแสดงดนตรีไทยในวาระต่าง ๆ อาทิ “เพลงพรแผ่นดิน” เพื่อน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร กล่าวได้ว่าเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ คลุกคลีกับดนตรีไทยตั้งแต่เด็กกระทั่งปัจจุบัน

การสื่อสารอัตลักษณ์ “ดุริยางี” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ มีภูมิหลังที่ได้รับการหล่อหลอม และปลูกฝังทั้งความรู้และความรักในดุริยางคศิลป์ไทยตั้งแต่เยาว์วัย ส่งผลให้ตลอดนับเนื่องหลายทศวรรษที่ผ่านมา เมื่อเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ในฐานะผู้ส่งสารรังสรรค์ผลงานกวีนิพนธ์ จึงปรากฏการออกแบบสารที่นำองค์ความรู้ด้านดุริยางคศิลป์ไทยมาประสานผ่านกลวิธีการใช้ภาษาอันหลากหลายเพื่อสร้างอารมณ์สะท้อนใจ และจินตภาพแก่ผู้รับสาร ทำให้เกิดเป็นลักษณะเฉพาะของกวีที่แตกต่างจากกวีอื่นในยุคสมัย

เมื่อศึกษา “ศัพท์กวี (poetic diction)” ซึ่ง Office of the Royal Society, 2002a (p. 330) ระบุว่าหมายถึง “ศัพท์และการเรียบเรียงถ้อยคำในบทร้อยกรอง

ที่ต่างไปจากร้อยแก้ว” หรือที่เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “คำกวี” ซึ่งปรากฏในผลงานกวีนิพนธ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ จำนวนทั้งสิ้น 27 เล่ม² ระหว่าง พ.ศ. 2512 – 2558 พบว่ามี “ทำเนียบภาษา (register)” ซึ่ง Prasithrathsint, 2005 (p. 8) ให้นิยามว่า “วิธภาษาที่แตกต่างจากวิธภาษาอื่น ๆ โดยการใช้ เช่น ใช้ต่างกันตามหน้าที่ สถานการณ์ วัตถุประสงค์ และแวดวงอาชีพ” แตกต่างจากคำกวีของกวีคนอื่น ๆ เนื่องจากทำเนียบภาษาของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นั้นเป็นทำเนียบภาษาที่เกี่ยวข้องกับดุริยางคศิลป์ไทย โดยนำเสนอผ่านกลวิธีการใช้ภาษาที่หลากหลาย ซึ่งจำแนกได้ทั้งสิ้น 2 กลุ่ม รวม 7 วิธี กล่าวคือ

กลุ่มที่หนึ่ง ได้แก่ การสื่อสารความรู้ด้านดนตรีไทยโดยตรง ประกอบด้วย 3 วิธี ได้แก่ 1) การกล่าวถึง “เครื่องดนตรีไทย” และ “ประเภทวงดนตรีไทย” 2) การอ้างถึงฉายา หรือคุณลักษณะเด่นของดุริยางคศิลปินไทย และ 3) การกล่าวถึงเทพสังคีตอาจารย์

กลุ่มที่สอง ได้แก่ การใช้ความรู้ดนตรีไทยเพื่อสื่อสารความลุ่มลึกของเนื้อความ ประกอบด้วย 4 วิธี ได้แก่ 1) การอ้างถึงชื่อเพลงไทยเดิม 2) อ้างพจน์จากบทร้องเพลงไทยเดิม 3) การใช้ศัพท์สังคีต และ 4) การเลียนเสียงเครื่องดนตรีไทย

กลุ่มที่หนึ่ง: การสื่อสารความรู้ด้านดนตรีไทยโดยตรง

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เติบโตมากับดนตรีไทย และได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีไทยอย่างต่อเนื่องจากบิดา และครูดนตรีไทย ดังนั้นผลงานกวีนิพนธ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ จึงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งนอกจากสื่อแขนงอื่น ๆ ซึ่งกวีตั้งใจแสดงความรู้ด้านดนตรีไทยของตนในหลายลักษณะ มีรายละเอียดดังนี้

²กวีนิพนธ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ทั้ง 27 เล่ม ได้แก่ 1) คำหยาด 2) อาทิตยถึงจันทร์ 3) เพียงความเคลื่อนไหว 4) ชักม้าชมเมือง 5) เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว 6) จารึก รศ. 200 7) กรุงเทพฯทวารวดี 8) เพลงขลุ่ยผิว 9) ประคำรอง 10) วารีดุริยางค์ 11) ตามรุ่งเรืองโพยม 12) ข้างคลองคันนายาว 1 13) ข้างคลองคันนายาว 2 14) ก.ข.ขับขาน 15) จ๊ะเอ๋ 16) ลุงเต่าลึงด้อย 17) คำทลายแสง 18) รักใคร่ใยดี 19) แว่วไหวในสายลม 20) ขับไม้มโหรี 21) เหมือนข่าวความรักจักมา 22) มุมมอง 23) น้ำใสไม้สวย 24) เขียนแผ่นดิน 25) ข้างคลองคันนายาวรวมเล่มชุดแรกสิบกระบวน 26) ทิพย์สุนครณ์ดนตรีไทย 27) จารึกนิราศ

1. การกล่าวถึง “เครื่องดนตรีไทย” และ “ประเพณีดนตรีไทย”

การกล่าวถึงเครื่องดนตรีไทย และประเพณีดนตรีไทยของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ปรากฏ 2 รูปแบบ กล่าวคือ การตั้งชื่อหนังสือ และการสอดแทรกในบทกวี

1.1 การตั้งชื่อหนังสือ

เมื่อพิจารณาชื่อหนังสือกวีนิพนธ์ ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ พบว่ามีชื่อหนังสือที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยทั้งหมด 5 เล่ม แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก การกล่าวถึงดนตรีโดยภาพรวม ได้แก่ ทิพย์สุคนธ์ดนตรีไทย และวาริตรียางค์ กลุ่มที่สอง การกล่าวถึงเครื่องดนตรีไทย ได้แก่ เพลงขลุ่ยผิว และ เพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว และ กลุ่มที่สาม การกล่าวถึงประเพณีดนตรีไทย ได้แก่ ขับไม้มโหรี ชื่อหนังสือที่ปรากฏเหล่านี้ล้วนสัมพันธ์กับเนื้อหาบทกวีนิพนธ์ในแต่ละเล่ม ซึ่งกวีมักเลือกซ้ำคำหรือข้อความของชื่อหนังสือในตัวบทด้วย เช่น

เพลงขลุ่ยผิว

อย่าทำน้ำไหว	ฉันอยากเห็นความใสไม่สุดสิ้น
หยั่งลึกไปถึงไหนที่ไหลริน	ลึกถึงจินตนาการประมาณกัน
ลึกลงถึงขอบฟ้า	หรือว่าลึกกว่านัยน์ตาฉัน
ที่แฉกดาวใบไฟไหวะวัน	เพลงขลุ่ยผิวแผ่นผันผองใจ

(Pongpaiboon, 1984, p. 40)

ทิพย์สุคนธ์ดนตรีไทย

ให้สวยสดงดงามความเป็นไทย	ดวงดอกไม้มโหรีดนตรีสวรรค์
ประลองเพลงประเลงชัยในชีวิต	คือมิ่งขวัญทิพย์สุคนธ์ดนตรีไทย

(Pongpaiboon, 2001a, p. 57)

1.2 การสอดแทรกในบทกวี

บทกวีของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ปรากฏการกล่าวถึงเครื่องดนตรีไทย
หลายประเภท เช่น

ระนาดแก้วแจ้วเสียงจำเรียงว่า	“พระขวัญฟ้ามาชิดสนิทสนม
ขอเชิญขวัญขึ้นขวัญบรรทมรมย์	บันเทิงรื้นต้นชมช่อผกา”
ระนาดทุ้มพุ่มพวงก็ท่วงทูล	“มวลดอกไม้มากมุลล้นมีค่า
บริสุทธ์ผุดพรายเต็มสายตา	ประดับประดาดินอุดมชื่นชมดวง”

(Pongpaiboon, 2001a, pp. 10 - 11, 13 - 14)

ตัวบทที่ยกมาข้างต้นเป็นบทบรรยายเครื่องดนตรีไทยที่เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
ประพันธ์ขึ้นเพื่อประกอบรูปเครื่องดนตรีไทยในหนังสือกวีนิพนธ์ทิพย์สุคนธ์ดนตรีไทย
กวีกล่าวถึงเครื่องดนตรีไทยประเภทเครื่องตี 2 ชนิด ได้แก่ ระนาดเอก และระนาดทุ้ม
ทว่าสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความรู้ด้านดนตรีไทยของกวีไม่ใช่เป็นเพียงการเอ่ยถึงชื่อเครื่อง
ดนตรีไทย แต่เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในบทบาทหน้าที่การบรรเลงเครื่องดนตรี
ไทยทั้งสองชนิด กล่าวคือ กวีเข้าใจดีว่าระนาดเอก มีหน้าที่เป็น “เครื่องนำ” ของวง
ดังที่กวีใช้คำว่า “แจ้วเสียงจำเรียงว่า” อีกทั้งคำว่า “แจ้ว” ยังเป็นคำที่นำเสนอธรรมชาติ
ด้านเสียงของระนาดเอกได้ชัดเจนอีกด้วย ส่วนระนาดทุ้มทำหน้าที่เป็น “เครื่องตาม”
ซึ่งกวีใช้คำว่า “ท่วงทูล” การเลือกใช้คำว่า “ท่วง” ประกอบการบรรยายระนาดทุ้มนี้
นอกจากจะช่วยบรรยายธรรมชาติของเครื่องตามแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นแนวทางการบรรเลง
ระนาดทุ้มที่ต้องแปรทำนอง และบรรเลงลูกล่อลูกชดกับระนาดเอกเมื่อบรรเลงประสมวง
อีกด้วย นอกจากนี้จะสังเกตได้ว่ากวีเลือกกล่าวถึงระนาดเอกก่อน ค่อยกล่าวถึงระนาดทุ้ม
ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้เรื่อง “เครื่องนำ - เครื่องตาม” อย่างถูกต้อง

เนื้อหาในบทกวีของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นอกจากจะกล่าวถึงเครื่องดนตรี
ไทยแล้ว ยังปรากฏการกล่าวถึงประเภทวงดนตรีไทยอีกด้วย เช่น

.

สัทวาเพลินฟังยังจำได้
หึ่งกาพย์เห่เรือหงส์ประยงค์ยวง

เสียงขับไม้มโหรีที่วังหลวง
ลอยโพลมโถมล่องพระทรวงไท
(Pongpaiboon, 2007, p. 228)

ตัวบทข้างต้นสังเกตได้ว่าเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ กล่าวถึงวงดนตรีไทยประเภท “มโหรี” ซึ่งก็แสดงความรู้ของตนเกี่ยวกับบริบทการบรรเลงของวงดังกล่าวอย่าง ชัดเจนว่าเป็นวงดนตรีที่มีใช้บรรเลงใน “วังหลวง” อีกทั้งการปรากฏคำว่า “มโหรี” ต่อจากคำว่า “ขับไม้” ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจเกี่ยวกับแบบแผนการบรรเลงแต่ โบราณที่มักมีการ “ขับไม้” เสียก่อนจึงบรรเลง “มโหรี” ตามหลัง ดังที่ Wongtes (1989, p. 144) ระบุว่า “หลังจากเจ้าพนักงานชาวเพลงบรรเลงบรรลือได้ถวายงานขับ ไม้สวดคำฉันท์และกาพย์พร้อมดนตรีตอนหกทุ่มแล้ว เจ้าพนักงานชาวเพลงชุดเดียวกัน นี้ก็ถวายงานอย่างมโหรี เป็นเพลงดับเพลงเรื่องเล่านิทานอย่างมีนิยายติดต่อกันไป จนกว่าจะทรงพระบรมมหารัชมงคล”

กล่าวได้ว่าการกล่าวถึงเครื่องดนตรีไทย และประเภทวงดนตรีไทยในกวีนิพนธ์ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ไม่ได้เป็นเพียงการกล่าวถึงเพียงผิวเผิน แต่เป็นการกล่าวถึงอย่างผู้มีความรู้ความเข้าใจในดนตรีไทยอย่างลึกซึ้งไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติของเครื่องดนตรี แนวทาง และบทบาทของเครื่องดนตรี ตลอดจนบริบทและธรรมเนียมการบรรเลงของวงดนตรีด้วย

ข้อสังเกตหนึ่งจากบทกวี คือ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ มักจะกล่าวถึงเครื่อง ดนตรีไทยประเภทเครื่องเป่าบ่อยครั้งกว่าเครื่องดนตรีไทยประเภทอื่น ทั้งในรูปแบบ ของชื่อหนังสือ และข้อความในตัวบท โดย ‘ขลุ่ย’ เป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับการกล่าวถึง บ่อยครั้งมากที่สุด ผู้เขียนสันนิษฐานว่าลักษณะดังกล่าวสัมพันธ์กับภูมิหลังการศึกษา ทางด้านดนตรีไทยของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ที่เริ่มหัดเรียนขลุ่ยเป็นเครื่องดนตรีชิ้น แรก จึงทำให้เกิดความชำนาญด้านเครื่องเป่ามากกว่าเครื่องดนตรีไทยประเภทอื่น อีกทั้งมีความผูกพันกับเครื่องดนตรีชิ้นนี้เป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นเครื่องดนตรีที่กวีเรียน

กับบิดา นอกจากนี้การกล่าวถึงวงดนตรีไทยของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ก็มักกล่าวถึงประเภทวงดนตรีที่มีชลุ่มบรรเลงประสมวงอยู่ด้วย

2. การอ้างอิงฉายา หรือกล่าวถึงคุณลักษณะเด่นของดุริยางคศิลป์ไทย

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ มีความรอบรู้เกี่ยวกับประวัติดุริยางคศิลป์ไทยอย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้ว่าในกวีนิพนธ์มีการอ้างอิงฉายาของนักดนตรีไทย หรือการกล่าวถึงลักษณะเด่นของนักดนตรีไทยโดยไม่จำเป็นต้องเอ่ยนามดุริยางคศิลป์ผู้นั้น ทั้งนี้ถ้าผู้รับสารมีความรู้ทางด้านดนตรีไทยในระดับใกล้เคียงกับกวีแล้ว ย่อมสามารถเข้าใจได้แจ่มแจ้งว่ากวีกำลังกล่าวถึงดุริยางคศิลป์ท่านใด อาทิ

เหมือนไข่มุกต์เมื่อหล่นบนจานหยก	วณิกพ่ายล้นเพียงยินเสียง
มธุรสโอษฐ์จะอ่อนประอรเอียง	ดลผดียงดาเรศเนตรอนงค์

(Pongpaiboon, 2001b, p. 21)

ตัวบทที่ยกมานี้ นำมาจากบท “ใบศรี” ในคำหยาด กวีชิ้นต้นกวีนิพนธ์บทนี้ในวรรคแรกว่า “เหมือนไข่มุกต์เมื่อหล่นบนจานหยก” ฉายา “ไข่มุกบนจานหยก” นับเป็นที่รู้จักกว้างขวางของนักดนตรีไทยว่าเป็นฉายาของครูบุญยงค์ เกตุคง ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงดนตรีไทย ซึ่งนับเป็นนักระนาดที่มีฝีมืออย่างยิ่ง ฉายาดังกล่าวปรากฏครั้งแรกเมื่อครั้งครูบุญยงค์ เกตุคง เดินทางไปแสดงการบรรเลงระนาดที่สาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2500 ซึ่ง “วันสุดท้ายของการแสดง เหมยหลานฟิง (ผู้เป็นศิลปินจิวที่ยิ่งใหญ่ของโลก) เขียนลงหนังสือพิมพ์รายวัน หยินหมินยี่เป่า ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ที่ใหญ่ที่สุดในปักกิ่งว่า เสียงระนาดฝีมือบุญยงค์ เกตุคง มีความไพเราะเสมือนหนึ่งโรยไข่มุกลงในจานหยก” (Chanduangthip, 1992, p. 99)

การที่เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นำฉายานี้มาใช้ขึ้นต้นบทกวี แสดงให้เห็นถึงการเป็นส่วนหนึ่งของวงการดนตรีไทยที่รู้จักฉายาของนักดนตรี อีกทั้งนับเป็นการให้เกียรติ และยกย่องครูบุญยงค์ เกตุคง ผู้เป็นบรมครูของวงการดนตรีไทยด้วย กวีเลือกนำเสนอวรรคต่อไปว่า “วณิกพ่ายล้นเพียงยิน เสียง” ยิ่งสนับสนุนให้เห็นถึงความเป็นเลิศของเสียงระนาดที่

กังวลในเสียงหนึ่งเสียง “ไข่มุกด์” “ร่วงหล่นบนจานหยก” ซึ่ง “วณิก” หรือ “ผู้ใช้ดนตรีในการหาเลี้ยงชีพ” คนอื่น ๆ ในสมัยนั้นไม่อาจเปรียบเทียบ และสร้างเสียงลักษณะดังกล่าวได้ แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ และทัศนคติของกวีที่มีต่อครูบุญยงค์ เกตุคง อย่างชัดเจน

หากวิเคราะห์ให้ถี่ถ้วนยิ่งขึ้นจะพบว่าบทกวี “ใบศรี” ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นบท “ผากนาง” ซึ่งเป็นชนบทที่พบได้ในวรรณคดีไทย กวีได้เลือกใช้ฉายาอันเกิดจากความเสนาะพรึงพรายของเสียงระนาดของครูบุญยงค์ เกตุคง เป็นคู่เปรียบ “มธุรสวาจา” ของสตรีในบทนี้ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ “น้ำเสียง” และ “น้ำคำ” ของสตรีผู้นี้มีความไพเราะโดดเด่นยิ่งไปกว่าสตรีผู้อื่นทั้งมวล

3. การกล่าวถึงเทพสังคีตาจารย์

เทพสังคีตาจารย์ หรือเทพดาทางดนตรี นับเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นักดนตรีไทยส่วนใหญ่เคารพนับถือ ดังจะเห็นได้ว่าจะมีการจัดพิธีไหว้ครูดนตรีไทยประจำปีในสำนักดนตรี หรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งพิธีไหว้ครูนับเป็น “จารีตและวัฒนธรรมที่สำคัญควบคู่ไปกับวิถีชีวิตของนักดนตรีไทยทุกคน” (Chulalongkorn University, 2014, p. 1) “ครู” ที่ปรากฏในพิธีไหว้ครูดนตรีไทยนั้นจะประกอบด้วยเทพสังคีตาจารย์ และครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาทั้งที่มีชีวิตอยู่ และเสียชีวิตไปแล้ว ในกวีนิพนธ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ พบการกล่าวถึงเทพสังคีตาจารย์ อาทิ

ห้องวงใหญ่ขานย่ำทำนองถ้อย ห้องวงเล็กจำเรียงร้อยสร้อยพระศรี
ฉิ่งกระซิบจับจริงพรังวลี ประคนธรรพวาทีปีพาทย์ไทย
(Pongpaiboon, 2001a, p. 51)

พระประโคนธรรพ หรือ ประคนธรรพ เป็น “ยอดของคณธรรพ เป็นเทพเจ้าแห่งวิชาการดนตรี ขบร้อง และดีดสีตีเป่า ถือว่าเป็นบรมครูแห่งการดนตรี มีลักษณะเด่นคือ มีลายเป็นวงทักขิณาวรรตทั้งตัว มีพระขรรค์เป็นอาวุธ มักถือพิณติดตัวเป็นประจำ” (Museum of Contemporary Art, 2012, p. 243) นักดนตรีไทยล้วนรู้จัก และนับถือพระประโคนธรรพด้วยกันทั้งสิ้น การกล่าวถึงเทพสังคีตาจารย์องค์นี้แสดงให้เห็นว่า

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ได้รับอิทธิพลความคิดความเชื่อที่แพร่หลายอยู่ในวงการดนตรีไทยอย่างชัดเจน อีกทั้งสะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาในเทพสังคีตอาจารย์ของกวีจึงปรากฏการกล่าวถึงในกวีนิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับดนตรีไทยโดยตรง อย่างไรก็ตามการกล่าวถึงพระประโคนธรรพนั้นบ่งชี้ให้เห็นถึงประสบการณ์ของกวีในฐานะนักดนตรีไทย ซึ่งต้องเคยผ่านการไหว้ครู และครอบครูดนตรีไทยมาก่อน ทำให้เมื่อกวีจะกล่าวถึงเทพสังคีตอาจารย์ในบทกวีซึ่งต้องคัดสรรคำมาใช้เนื่องจากถูกจำกัดด้วยฉันทลักษณ์ จึงสามารถเลือกกล่าวถึงเทพสังคีตอาจารย์องค์สำคัญผู้เป็น “บรมครูแห่งการดนตรี” ส่งผลให้ความหมายครอบคลุมเทพสังคีตอาจารย์ทั้งปวงโดยไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงเทพสังคีตอาจารย์องค์อื่น ๆ ในบทนี้

กลุ่มที่สอง: การใช้ความรู้ดนตรีไทยเพื่อสื่อสารความลุ่มลึกของเนื้อความ

การนำความรู้ด้านดนตรีไทยมาใช้ในการสื่อสารความลุ่มลึกของเนื้อความนั้นไม่ได้เป็น กลวิธีใหม่ในแวดวงกวีไทย ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากบทพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนา ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ความว่า “โห่สนั่นครั้นครึกกึกก้องเสียงระนาดพาทยฆ้องยังมี ฝ่ายพวกขับไม้มโหรี ก็บรรสานดีดสีมีไป” (Phra Buddha Lertla Naphalai, 1921, p. 870) และวรรณคดีนิทานเรื่องพระอภัยมณี ของสุนทรภู่ ความว่า “แล้วทรงเป่าปี่แกวให้แจ้วเสียง สอดสำเนียงนิ้วเอกวิเวกหวาน พวกโยธีผีสางทั้งนางมาร ให้เสียว่านวิบวาบซาบหัวใจ” (Phra Sunthon Vohara, 1962, p. 200) จะเห็นได้ว่าตัวบททั้งสองเรื่องที่ยกมานี้กวีไม่ได้มีเป้าหมายมุ่งสื่อสารความรู้ด้านดนตรีไทยโดยตรง หากแต่ใช้ดนตรีไทยเพื่อเสริมสร้างความลุ่มลึกของเนื้อหา ทำให้เนื้อหาแจ่มชัดมากยิ่งขึ้น แม้ว่ากวีนิพนธ์บางเล่มของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์จะมีเนื้อหาอันเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา เช่นชักม้าชมเมือง หรือมีเนื้อหาสัมพันธ์กับการเมือง เช่น เพียงความเคลื่อนไหว ทว่าก็ปรากฏการใช้ดนตรีไทยเพื่อสร้างความลุ่มลึกของเนื้อหาเช่นเดียวกัน วิธีการที่เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นำความรู้ดนตรีไทยมาใช้ในการสื่อสารความลุ่มลึกของเนื้อความ ปรากฏหลายลักษณะ ดังนี้

1. การอ้างอิงชื่อเพลงไทยเดิม

การอ้างอิง (allusion) หมายถึง “การกล่าวถึงเรื่องอื่นนอกเรื่องที่เขียน โดยมีจุดประสงค์ทั่วไปเพื่อที่จะขยายงานเขียนวรรณกรรมนั้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และการอ้างอิงจะทำให้งานเขียนนั้นดีเด่นลึกซึ้ง มีน้ำหนัก หรือน่าสนใจประทับใจยิ่งขึ้น” (Office of the Royal Society, 2002a, pp. 13 - 14) ดังนั้นเมื่อกวีเลือกใช้กลวิธีการอ้างอิง ย่อมแสดงให้เห็นถึงภูมิรู้ของผู้ส่งสาร และผู้รับสารก็จำเป็นต้องมีภูมิรู้ไม่น้อยไปกว่ากวีเพื่อถอดรหัส และเข้าใจความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ในสารนั้น การอ้างอิงชื่อเพลงไทยเดิมพบมากตั้งแต่ในคำหยาต ซึ่งเป็นกวีนิพนธ์เล่มแรกของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ กล่าวคือ พบการอ้างอิงชื่อเพลงไทยเดิมถึง 5 เพลง โดยใช้ชื่อเพลงเหล่านั้นเป็นข้อบกวีด้วย ได้แก่ สาธุการ สุรินทราหู พญาโคก บางขุนพรหม และนขมื่น นอกจากนี้ในบางบทยังปรากฏการอ้างอิงชื่อเพลงในตัวเองอีกด้วย ในบทความนี้จะยกตัวอย่างบทกวีสาธุการพอสังเขป

สาธุการ

พระเอยพระแก้วมิ่ง	มรกต
เมืองร่มพระธรรมรส	ยิ่งแล้ว
ถวิลทิพย์ทิพย์กำหนด	ดุริยศัพท์
รื่นรื่นรินกลิ่นแก้ว	กรุ่นถ้อยไทยกลา
พระเอยพระแก้ว	เลิศแล้วมรกต
ร่มเมืองเรืองยศ	รื่นรสธรรมา
ชาวไทยทั้งชาติ	กราบบาทบูชา
เชิญศรีรัตน	พาศรีสู่ทรง

(Pongpaiboon, 2001b, p. 2)

บทกวีสาธุการ เป็นบทกวีบทแรกในคำหยาด จะเห็นได้ว่าบทกวีบทนี้มีลักษณะเป็นบทประณามพจน์ตามขนบวรรณคดีไทย เนื้อหาเป็นการบูชาพระแก้วมรกต อันเป็นพระพุทธรูปสำคัญที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือบูชา เมื่อผู้รับสาร โดยทั่วไปพิจารณาชื่อบทกวี “สาธุการ” ย่อมรับรู้ถึงความหมายของคำ และความปรารถนาของกวีในการน้อมสักการะอย่างนอบน้อมต่อพระแก้วมรกต ว่าหากผู้รับสารที่เป็นนักดนตรีไทย ย่อมสัมผัสได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น กล่าวคือ เพลงสาธุการ “เป็นเพลงหน้าพาทย์ทำนองหนึ่ง มีบทบาทสำคัญทั้งในงานพระราชพิธี และพิธีของประชาชนทั่วไป ในวัฒนธรรมดนตรีของไทยใช้เพลงสาธุการเป็นเพลงแรกฝึกหัดฆ้องวงใหญ่ก่อนจะเรียนเพลงอื่น ๆ เพลงสาธุการมีความหมายถึงการน้อมกายน้อมใจ แสดงความคารวะต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งพระรัตนตรัย ทวยเทพเจ้าผู้สูงศักดิ์ และบูรพาคุณาจารย์ทั้งปวง” (Pidokrak, 2014, p. 689) ดังนั้นการที่ในวราวิธน์ พงษ์ไพฑูลย์ เลือกตั้งชื่อบทกวีโดยอ้างอิงชื่อเพลงสาธุการ จึงสร้างความลุ่มลึกมากยิ่งขึ้นในอีกมิติหนึ่ง คือ บทกวีบทนี้นับเป็นปฐมบทที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับกวี เป็นจุดเริ่มต้นแห่งบทกวีทั้งปวง เป็นบทกวีที่หลอมรวมความมุ่งมั่นตั้งใจอันแน่วแน่ของกวี และเป็นบทกวีที่ไม่เพียงมีความศักดิ์สิทธิ์ แต่ยังเต็มเปี่ยมไปด้วยความศรัทธาในวรรณศิลป์ของกวีอีกด้วย ดังนั้นการตั้งชื่อบทกวีด้วยการอ้างอิงเพลงไทยเดิมสาธุการจึงเป็นเจตนาของกวีอันเป็นสิริมงคล อีกทั้งการตั้งชื่อบทกวีในตำแหน่งบทแรกสุดนั้นว่าแสดงให้เห็นถึงความรู้ทางด้านดนตรีไทยของกวีอย่างเด่นชัดทั้งในด้านความหมาย และบริบท รวมไปถึงความรู้ด้านขนบวรรณคดีไทยอีกด้วย

2. อัญพจน์จากบทร้องเพลงไทยเดิม

อัญพจน์ (quotation) หมายถึง “ข้อความที่คัดลอกมาจากแหล่งอื่น การคัดลอกต้องให้คงความข้อความและการสะกดการันต์เหมือนของเดิมทุกประการ ถ้าต้องการให้อัญพจน์เด่น ก็อาจใช้ตัวอักษรที่ต่างจากข้อความอื่นได้” (Office of the Royal Society, 2008) อัญพจน์จะช่วยให้สารที่กวีปรารถนาจะสื่อความปรากฏชัดเจนขึ้นกว่าการอ้างอิง เพราะบทร้องเพลงไทยเดิมที่กวียกมานั้นผู้รับสารสามารถทำความเข้าใจ

เข้าใจได้ทันทีโดยไม่จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานมาก่อน ในกรณีหนึ่งของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ พบการใช้อัญพจน์จากบทร้องเพลงไทยเดิมมาประกอบการรังสรรค์บทกวีบ่อยครั้ง โดยกวีมักจะระบุชื่อเพลงไทยเดิมกำกับเอาไว้ด้วยทั้งในรูปแบบของชื่อบทกวีหรือสอดแทรกในตัวบท เช่น

ไฉวันใดมิได้พบประสบพักตร์ ราวหัวอกจะหักเสียให้ได้
หวนมูราน้ำตาที่ตกใน ราวกับไฟเผาอรอนโรนชีวิต
(Pongpaiboon, 2001b, p. 188)

บทร้องข้างต้นมาจากเพลงพญาโคก ซึ่งธีรพงศ์ ทองเพิ่ม และสิริชัยชาญ พักจำรูญ (ศิลปินแห่งชาติ) (Thongperm & Facchamroon, 2015, pp. 220 – 221) ระบุว่า “ด้านการบรรเลงเพื่อบันเทิงขับกล่อม เพลงพญาโคกนิยมขับร้องก่อนการบรรเลงทางเดียวของเครื่องดนตรีในเพลงพญาโคก 3 ชั้น ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมบทร้องไว้ได้ทั้งหมด 7 บท” โดยมีบทร้องที่เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ใช้การอัญพจน์มาข้างต้นปรากฏเป็นบทร้องทางหนึ่งในงานวิจัยดังกล่าวด้วย

ตัวอย่างตัวบทที่ยกมานี้เมื่อผู้รับสารอ่านจบแล้วย่อมเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกที่กวีต้องการจะสื่อสารความโศกเศร้าโดยทันที เพราะปรากฏชัดเจนแล้วในตัวบท ไม่ต้องอาศัยความรู้อื่น ๆ แต่อย่างใด ทว่าหากเป็นนักดนตรีไทยย่อมสัมผัสถึงอารมณ์โศกที่เกิดขึ้นในบทเพลงดังกล่าวได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เนื่องจากนักดนตรีไทยจะคุ้นเคยกับทำนองเพลงพญาโคก ซึ่งเป็น “เพลงทำนองเก่าสมัยอยุธยา ปรากฏเพลงเรื่องพญาโคกใช้ประกอบการแสดงละครในบทโศกเศร้า” (Pidokrak, 2014, p. 429) เพลงพญาโคกนั้นนับว่าเป็นที่แพร่หลาย เป็นเพลงสำหรับใช้บรรเลงและขับร้องทั้งวงปี่พาทย์และวงมโหรี อีกทั้งยังเป็นเพลงเดี่ยวหลักสำหรับเครื่องดนตรีไทยหลายประเภทรวมทั้งขลุ่ย ซึ่งนักดนตรีไทยต้องฝึกฝน มีรายละเอียดค่อนข้างซับซ้อน เมื่อนักดนตรีไทยเห็นคำร้องของเพลงพญาโคกในบทกวีข้างต้น ท่วงทำนองของเพลงดังกล่าวจึงปรากฏในห้วงคำนึงควบคู่กันโดยทันที เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ซึ่งเริ่มเรียนเป่าขลุ่ยตั้งแต่วัยเยาว์ ย่อมเคยมี

ประสบการณ์ในการฝึกฝน และคุ้นเคยกับเพลงพญาโศก จึงสามารถเลือกสรรเพลงดังกล่าวมาใช้ในกวีนิพนธ์เพื่อสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างแนบคาย

การอัญพจน์นอกจากจะกระตุ้นให้อารมณ์ความรู้สึกลึกซึ้งยิ่งขึ้นแล้ว ยังช่วยให้เนื้อหาของบทกวีนั้น ๆ โดดเด่นลุ่มลึกมากขึ้นด้วย บทร้องเพลงสุรินทรหาที่ยกมาข้างต้นเป็นที่ทราบกันดีว่ามีต้นเค้ามาจากเรื่องพญาราชवंสน์ บทเสภาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอนที่พญาราชवंสน์จำจากนางบัวผันอันสืบเนื่องจากกิจสงคราม เมื่อเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นำมาใช้ในบริบทของกวีนิพนธ์สุรินทรหา จึงยิ่งส่งเสริมเนื้อหาให้เห็นถึงความพลัดพรากจากผู้เป็นที่รักอันเกิดจากความจำเป็น อีกทั้งยังเป็นความพลัดพรากที่อาจจะทำให้ไม่มีโอกาสพบหน้านางอันเป็นที่รักอีกแล้วเสียด้วย นำมาซึ่งความโศกเศร้าอาดูรอย่างยิ่งแก่ชีวิต

3. การใช้ศัพท์สังคิด

ศัพท์สังคิด หมายถึง “คำศัพท์ที่เกี่ยวกับเครื่องดนตรี การขับร้อง และการบรรเลง” (Office of the Royal Society, 2002b, p. 4) เป็นทำเนียบภาษาสำหรับดุริยางคศิลป์ในการสื่อสาร และถ่ายทอดความรู้ด้านดุริยางคศิลป์ไทย เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นกวีที่นับว่าสามารถใช้ศัพท์สังคิดได้กว้างขวาง และถูกต้อง อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความรอบรู้ในด้านทฤษฎี และทักษะปฏิบัติทางดนตรีไทยด้วย เช่น

ขลุ่ยจะครวญหวนโหยขึ้นโรยฟ้า	หอบเอาไอศวรรยาลงมาให้
หวานคำรักเรื่อยร้องทำนองใน	เป่าไปไผ่ผืนคว้างอยู่กลางลม
	(Pongpaiboon, 2010, p. 64)

และ

ขลุ่ยข้าครวญหวนโหยระโยยโอด	พิโรธธนาการสะท้านพรา
เป่าคำหอมเหินลือขึ้นปลิวฟ้า	แล้วทอดข้า ฉ่อยฉ่ำประจายาม
	(Pongpaiboon, 2005, p. 137)

และ

ขลุ่ยคำหอมโหยพลีวขึ้นนิ้วเอก ปิดฝุ่นเมฆหมอกลงประจางสาร
ดอกคำดาวดาดหล้าฟ้าใบลาน ต่างคำจารจารึก หอมลึกซึ้ง
(Pongpaiboon, 2004, p. 109)

กวีนิพนธ์จากเพลงขลุ่ยเหนือทุ่งข้าว และเพียงความเคลื่อนไหวที่ยกมานี้พบ ศัพท์สังคิต 4 คำ ได้แก่ คำว่า “ครวญ” หมายถึง “ลักษณะการร้องเอื้อนอย่างหนึ่งที่ใช้ ทำนองคร่ำครวญ ไม่บังคับทำนองว่าจะต้องตกตรงจังหวะจึงนับเหมือนการขับร้องเพลง อื่น ๆ ลักษณะการร้องแบบนี้จะใช้กับคำกลอนสุดท้ายของเพลง”(Office of the Royal Society, 2002b, p. 28) คำว่า “โหย” หรือ “โหยหวน” ซึ่งในที่นี้ก็กลับคำ เพื่อให้ได้สัมผัสในเป็น “หวนโหย” หมายถึง “วิธีการบรรเลงดนตรีประเภทเครื่องเป่า และเครื่องสีหรือการขับร้องให้มีความต่อเนื่องและลีลาที่อ่อนหวาน หรือเศร้าโศกสะเทือนใจ มักมีทำนองเอื้อนซ้ำ ๆ”(Office of the Royal Society, 2002b, p. 174) คำว่า “โอด” หมายถึง “วิธีดำเนินทำนองเพลงอย่างหนึ่ง ซึ่งดำเนินไปโดยแซมซ้ำ โหยหวน และโศกซึ้ง” (Office of the Royal Society, 2002b, p. 178) และคำว่า “ทอด” หมายถึง “การผ่อนจังหวะให้ช้าลง โดยมากใช้กับการบรรเลงก่อนที่จะจบเพลงหรือ จบท่อน เพื่อความเรียบร้อยพร้อมเพรียง” (Office of the Royal Society, 2002b, p. 80)

การใช้ศัพท์สังคิตในกวีนิพนธ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ส่วนใหญ่พบการใช้ ศัพท์สังคิตที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดนตรีไทยประเภทเครื่องเป่า ตัวบทที่ยกมาข้างต้นจะ เห็นได้ว่ากวีเลือกใช้ศัพท์สังคิตทั้งในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินทำนองเพลง และ เทคนิคการบรรเลงเครื่องดนตรีที่ส่งผลให้เสียงเครื่องดนตรีมีลักษณะพิเศษกว่าการ บรรเลงโดยปกติ นอกจากนี้ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตว่าเมื่อกวีนำศัพท์สังคิตมาใช้ มักจะ นำมาใช้ในรูปแบบของภาพพจน์ ประเภทบุคคลวัต (personification) เช่น “ขลุ่ยจะ ครวญ” หรือ “ขลุ่ยช้าครวญ” เป็นต้น การใช้ศัพท์สังคิตแบบภาพพจน์บุคคลวัตช่วย ก่อให้เกิดจินตภาพแก่ผู้รับสารประหนึ่งเครื่องดนตรีเหล่านั้นมีชีวิต อีกทั้งช่วยถ่ายทอด อารมณ์ความรู้สึกในตัวบทให้ปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้นครอบคลุมทั้งอารมณ์รัก โศกเศร้า

หรือโกรธ ดังตัวอย่างข้างต้น กล่าวได้ว่าการใช้ศัพท์สังคมของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นเครื่องมือกระตุ้นให้ผู้รับสารสามารถเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกในบทกวีได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น แม้ว่าผู้รับสารไม่มีความรู้ทางดนตรีไทย กระนั้นผู้รับสารที่เป็นนักดนตรีไทยเมื่อเห็น ศัพท์สังคมเหล่านั้นย่อมสามารถจินตนาการทางเสียงอย่างเป็นรูปธรรม สามารถตีความ กว้างขวาง และสัมผัสเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกในตัวของบทกวีอย่างลุ่มลึกยิ่งขึ้น ซึ่งล้วนเป็น สัมฤทธิผลอันเกิดจากประสบการณ์ทางผัสสะของนักดนตรีไทย

เมื่อพิจารณาโดยแยกแยะจะพบว่าการเลียนเสียงเครื่องดนตรีไทยในรูปแบบ ภาพพจน์บุคคลจะช่วยส่งเสริมให้เนื้อหาที่ปรากฏในบทกวีมีความเป็นลุ่มลึกชัดเจน มากยิ่งขึ้น กล่าวคือ ทำให้อารมณ์ความรู้สึกที่กวีประสงค์จะนำเสนออันเป็นเรื่อง นามธรรม ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจน ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อใช้ศัพท์สังคมคำว่า “ครวญ” “โหย” หรือ “โหยหวน” ตามตัวอย่างข้างต้นนั้น จะสะท้อนให้เห็นถึงเนื้อหาอันเป็น ภาวะผิดปกติซึ่งกวีปรารภจะนำเสนอในบทกวี ความผิดปกตินี้ครอบคลุมความไม่ มั่นคงทางอารมณ์ ตลอดจนความขาดสมดุลของชีวิต ซึ่งกวีปรารภจะเพรียกหาและ สื่อสารแก่ผู้รับสาร

คำประกาศของคณะกรรมการตัดสินรางวัลซีไรต์ประจำปี 2523 ฉบับแปลเป็น ภาษาไทยโดยนพมาศ วาสนานันท์ ได้กล่าวถึงกวีนิพนธ์เพียงความเคลื่อนไหว ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ความตอนหนึ่งว่า “เขาได้สำเนียงถึงความเปลี่ยนแปลงใน หลาย ๆ ด้านของชีวิตในยุคนี้ เขารู้ถึงวิธีที่จะทำให้ความซับซ้อนนั้นเป็นอมตะไป ตลอดกาล... เขาเป็นศิลปินผู้เชี่ยวชาญทั้งในด้านฉันทลักษณ์ตามแบบแผนและทั้งด้าน เพลงพื้นบ้าน...ลักษณะแบบเพลงพื้นบ้านของกวีนิพนธ์ของเขา ส่งสารถึงหัวใจโดยตรง” (Pongpaiboon, 2004, p. 171) จากคำประกาศเกียรติคุณข้างต้นเน้นย้ำให้เห็นถึง ความรอบรู้ และเข้าใจในดนตรีไทยของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ซึ่งกวีสามารถนำมาใช้ เพื่อสื่อสารเนื้อหาอย่างลุ่มลึกแม้เป็นเรื่องทางการเมืองดังที่ปรากฏในเพียงความ เคลื่อนไหว

ตัวบทสุดท้ายที่ยกมาข้างต้นเป็นหลักฐานหนึ่ง que แสดงให้เห็นว่าการใช้ศัพท์สังคีตของกวีที่ปรากฏในบทกวี “คำหอม” แสดงให้เห็นถึงอัจฉริยภาพของกวีที่สามารถเลือกใช้ศัพท์สังคีตซึ่งสนับสนุนให้เนื้อหามีความลุ่มลึกยิ่งขึ้น กล่าวคือ กล่าวถึงความผิดปกติของมนุษย์ที่เคยอยู่เมืองแล้วจำต้องไปอยู่ป่า ทำให้ครวญวิไลหา “อดีต” ผ่านจินตนาการของตนเอง ดังนั้นเสียงขลุ่ยที่ “โหย” ขึ้นมานั้น จึงได้ทำหน้าที่ “ปิดเปาเมฆหมอก” แห่งความเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่ง

4. การเลียนเสียงเครื่องดนตรีไทย

การเลียนเสียงเครื่องดนตรี จัดเป็นภาพพจน์ประเภทสัทพจน์ (onomatopoeia) เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ มักจะเลียนเสียงเครื่องดนตรีไทยเฉพาะประเภทที่มีเอกลักษณ์ของเสียงชัดเจน ซึ่งปรากฏในกวีนิพนธ์ทั้งรูปแบบที่ระบุ และไม่ระบุชนิดเครื่องดนตรีประกอบเสียงนั้น ๆ เช่น

ฉิวเฉื่อยเรื้อยฉิ่งซิ่ง	ฉิ่งฉับ
หรีดหรีงกระซิบรับ	เรื้อยซำ
กราดประคบกรับจับ	จิ่งหะ
วับวับแซ่ซำว้า	ฉาบไว้เชิงไห

(Pongpaiboon, 2002, p. 175)

ทั้งตั้งทั้งตั้งตรง	ตั้งทั้ง
ตริงตริงกรีดนิ้วคัน	คะกรีกเต็นตริงตริง

(Pongpaiboon, 2002, p. 176)

โคลงสี่สุภาพข้างต้นจากชักม้าชมเมืองแสดงให้เห็นการเลียนเสียงเครื่องดนตรี 3 ประเภท ซึ่งเป็นเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ ฉิ่ง ซึ่งกวีเลียนเสียงว่า “ฉิ่งซิ่ง” “ฉิ่งฉับ” ฉาบ ซึ่งกวีเลียนเสียงว่า “วับวับแซ่ซำว้า” และ “ทั้งตั้งทั้งตั้ง” ซึ่งเป็นเสียงของกลองแขก การนำเสนอชุดเสียงจากเครื่องประกอบจังหวะข้างต้น กวีแยกประเภทเสียงเครื่องดนตรีออกเป็นแต่ละชนิด เพื่อให้ผู้รับสารสามารถแยกแยะได้ว่าเสียงใดเป็น

ของเครื่องดนตรีใด แต่ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ผู้รับสารใช้จินตนาการในการ
ประสานเสียงเครื่องดนตรีเหล่านั้นเข้าด้วยกัน และกระตุ้นให้ผู้รับสารสัมผัสถึงจังหวะ
จะโคนหน้าทับของดนตรีไทยพร้อมกันไปด้วย

กวินพนธ์ชักม้าชมเมืองนับเป็นผลงานชิ้นครูของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์
ที่เป็นประจักษ์พยานว่ากวีสมัยใหม่สามารถประพันธ์เรื่องขนาดยาวดังเช่นกวีโบราณ
ประพันธ์วรรณคดีจาริต ซึ่งแตกต่างจากการประพันธ์เป็นบทสั้น ๆ เพื่อสื่อสารอารมณ์
ความรู้สึกเพียงเท่านั้น กวินพนธ์เล่มนี้มีเนื้อหาหลายระดับ และได้รับอิทธิพลจาก
พระพุทธศาสนาชัดเจน ในขณะเดียวกันก็สอดแทรกปรัชญาวรรณคดีเอาไว้อย่างแยบ
คาย การเลียนเสียงเครื่องดนตรีไทยที่ปรากฏนี้ช่วยส่งเสริมความคิดหลักประการหนึ่ง
ของกวีให้ลุ่มลึกยิ่งขึ้น กล่าวคือ กวีแสดงให้เห็นถึงความสำคัญควบคู่ไปกับความงดงาม
ของศิลปะแขนงต่าง ๆ รวมถึงนาฏดุริยางค์ซึ่งนับเป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจมนุษย์
เช่นเดียวกับพุทธธรรม นอกจากนี้กวีได้ระบุคุณูปการอีกว่าเสียงดนตรีไทยอันเจือยแจ้ว
เมื่อได้สดับรับฟังแล้วล้วนเป็นเครื่องบำรุงใจ ดังที่ปรากฏในฉันทอนหนึ่งความว่า

ครรโล่เร่งเร่งเร่ง	ร่ำเสียง
ฉิ่งฉับรับรับเรียง	หรีงร้อย
ซอสอดฉอดฉอดเคียง	จระเข้ขลุ่ย
ลูกหมดหมดฉับซ้อย	ขึ้นน้ำใจถวิล

(Pongpaiboon, 2002, p. 177)

ผู้เขียนสังเกตได้ว่าเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ มักจะเลือกเลียนเสียงเครื่องดนตรี
ไทยที่มีเอกลักษณ์ชัดเจน และสามารถถอดเสียงได้ง่ายเพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจ และเข้าถึง
เสียงที่กวินาเสนอ ได้แก่ เสียงระนาด เสียงปี่ และเสียงเครื่องประกอบจังหวะ อย่างไรก็ตาม
การเลียนเสียงเครื่องดนตรีในกวินพนธ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ กลับไม่พบการเลียน
เสียงของขลุ่ย ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่กวีถนัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการถอดเสียงขลุ่ยเป็น
ตัวอักษรทำได้ยากกว่าเครื่องดนตรีประเภทอื่นข้างต้น

สรุป

การสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็นดุริยิกวีของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ สามารถจำแนกรูปแบบได้สองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มการสื่อสารความรู้ด้านดนตรีไทยโดยตรงและกลุ่มการใช้ความรู้ดนตรีไทยเพื่อสื่อสารความลุ่มลึกของเนื้อหา ความกระนั้นการจำแนกรูปแบบข้างต้นมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่อาจตัดขาดออกจากกันได้ เนื่องจากวินิพนธ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ส่วนใหญ่จัดพิมพ์ในรูปแบบรวบรวมเล่ม ทำให้ในแต่ละเล่มประกอบด้วยบทกวีทั้งสองกลุ่ม อย่างไรก็ตามจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ดุริยิกวีของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ปรากฏอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอว่า 6 ทศวรรษ และมีกลวิธีทางภาษาเพื่อสื่อสารอัตลักษณ์ที่หลากหลาย ทั้งนี้ผู้รับสารที่เป็นนักดนตรีไทยอาจสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ทางดนตรีของตนกับบทกวี ทำให้เข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกได้ลึกซึ้ง เกิดจินตภาพชัดเจนมากขึ้น รวมไปถึงเข้าใจเนื้อหาได้ลุ่มลึกยิ่งขึ้น

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ นับเป็นกวีรัตนโกสินทร์ที่สืบทอดคุณสมบัติของกวีโบราณประการหนึ่งเอาไว้แนบแน่น กล่าวคือ การเป็นกวีที่มีความรู้ทั้งทางด้านดุริยางคศิลป์ควบคู่กับด้านวรรณศิลป์ คุณสมบัตินี้ส่งผลให้วินิพนธ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ แตกต่างจากกวีร่วมสมัยในด้านทำเนียบภาษา อีกทั้งยังส่งเสริมให้กวีผู้นี้สามารถสื่อสารอัตลักษณ์ความเป็น “ดุริยิกวี” ได้อย่างชัดเจน และเผยกายอีกด้วย

References

- Chamnankij, W. (2006). *Literary convention and modern Thai poetics in the poetry of Angkhan Kalayanaphong and Naowarat Pongpaiboon*. (Doctoral degree thesis). Chulalongkorn University, Bangkok. [in Thai]
- Chanduangthip, S. (1992). *Boonyong Keskong, a national artist*. Bangkok: Matichon. [in Thai]

- Chantaradilokwatana, S. (2010, November 9). *The original manuscript of Ton-Kla Ensemble*. Retrieved from <http://oknation.nationtv.tv/blog/print.php?>. [in Thai]
- Chongsatitwatana, S. (2006). *Literary devices in Thai literature*. Bangkok: Faculty of Arts, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Chulalongkorn University. (2014). *Wai-Kru Don-tri Thai ceremony commemorative books*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- Department of Cultural Promotion. (2006). *National artists honorable announcement: Naowarat Pongpaiboon*. Retrieved from <http://art2.culture.go.th/index.php?> [in Thai]
- Dhanacha, K. (2004). *Prosody in modern Thai poetry: Continuity, creation, and relation to literary aesthetics*. (Master's thesis). Chulalongkorn University, Bangkok. [in Thai]
- Limplertsathien, P. (1996). *The Poetry of Naowarat Pongpaiboon: Style and the poet's ideas*. (Master's thesis). Chulalongkorn University, Bangkok. [in Thai]
- Ministry of Culture. (2016, July 1). *Naowarat Pongpaiboon*. Retrieved from https://www.m-culture.go.th/ilove/ewt_snews.php? [in Thai]
- Museum of Contemporary Art. (2012). *Khon*. [n.p.] [in Thai]
- Office of the Royal Society. (2002a). *English-Thai Dictionary of Literary Words*. Bangkok: Office of the Royal Society. [in Thai]
- Office of the Royal Society. (2002b). *Encyclopedia of Thai classical music: Terminology*. Bangkok: Sahamitra Printing. [in Thai]

- Office of the Royal Society. (2008, July 3). *Quotation*. Retrieved from <http://www.royin.go.th/?knowledges>. [in Thai]
- Pidokrak, N. (2014). *Encyclopedia of Thai classical song*. Nakornpathom: Mahidol University Press. [in Thai]
- Pongpaiboon, N. (1984). *The piccolo songs*. (2nd ed.). Bangkok: Platapien. [in Thai]
- Pongpaiboon, N. (2001a). *Tippayasokon Dontri-Thai*. Bangkok: Kiew-Klao Pimpakarn. [in Thai]
- Pongpaiboon, N. (2001b). *Kum-Yard*. (7th ed.). Bangkok: Kiew-Klao Pimpakarn. [in Thai]
- Pongpaiboon, N. (2002). *Chak-ma Chom-muang*. Bangkok: Q-Press Management. [in Thai]
- Pongpaiboon, N. (2004). *Mere movement*. (10th ed.). Bangkok: Kiew-Klao Pimpakarn. [in Thai]
- Pongpaiboon, N. (2005). *The flute songs above the rice fields*. Bangkok: Q-Press Management. [in Thai]
- Pongpaiboon, N. (2007). *Kien-Pandin*. (4th ed.). Bangkok: Q-Press Management. [in Thai]
- Pongpaiboon, N. (2010). *Varee-Duriyang*. Bangkok: Q-Press Management. [in Thai]
- Phra Buddha Lertla Napalai, His Majesty King. (1921). *E-Nao*. Bangkok: Thai Printing. [in Thai]
- Phra Suthon Vohara. (1962). *Phra Apai-manee*. Bangkok: Kuru-spa. [in Thai]

- Prasithrathsint, A. (2005). *Language in Thai society: Diversity, change, and development*. (4th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
[in Thai]
- Thongperm, T. & Facchamroon, S. (2015). The analysis of Tang Diew Ratanat Ake Pleng Praya-soke of Kru Supot Toe-sa-ngar. *Journal of Humanities*. 22(1), 207-230. [in Thai]
- Wetphada, T. (2006). *The world of literary devices*. Bangkok: Pajera. [in Thai]
- Wessuwan, U. & Wessuwan, B. (2000). *Six decades of Naowarat Pongpaiboon*. Bangkok: Arunwittaya. [in Thai]
- Wongtes, S. (1989). *Rong-Rum Tumpleng: Siamese music and dance*. Bangkok: Matichon. [in Thai]

ผลการคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่น
ของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลา
The Results of screening for students at risk of having
bullying behavior in Islamic private schools, Yala Province

เกษตรชัย และหิ้ม¹

Kasetchai Laeheem

Abstract

The objective of this research was to study the results of screening for students at risk of having bullying behavior in Islamic Private Schools, Yala Province, and to examine risk factors associated with being at risk of having bullying behavior. The data were collected from 1,500 subjects using a screening inventory developed by the researcher. The data were analyzed with the R program to calculate frequency, percentage, mean, standard deviation, chi-square value, and logistic coefficient.

The results of the study revealed that 32.53 percent of the students in Islamic private schools in Yala Province were identified as

¹รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
ประเทศไทย

Associate Professor, Ph.D., Department of Education, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus, Thailand

Corresponding Author: E-mail: lkasetchai@yahoo.com

(Received: 30 March, 2016; Revised: 6 September, 2016; Accepted: 19 September, 2016)

having bullied others by both forms of the screening inventory. The number of students having bullied others found on the first and second screening inventory forms were at moderate levels ($\bar{X}$ = 1.60 and 1.59, respectively). Gender and grade of the students were risk factors associated with students at risk of having bullying behavior at a significance level of 0.001. The students who were more likely to be at risk of having bullying behavior were as follows: those who were male students (1.43 times), and those who were grade 6 students (4.78 times), grade 5 students (3.88 times), grade 4 students (2.58 times), and grade 3 students (1.94 times). The results of the study would be useful for related individuals and organizations in forming policy for preventing and solving the problem of bullying behavior timely before it becomes more severe and become a social problem that is difficult to solve in the future.

Keywords: bullying behavior, Islamic Private, risk behavior, School screening

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลาและวิเคราะห้ปัจจัยเสี่ยงของตัวแปรเพศและระดับชั้นที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่น โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,500 คนด้วยแบบคัดกรองที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมา และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมอาร์ เพื่อวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าการทดสอบไคสแควร์ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โลจิสติก

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลา จำนวนร้อยละ 32.53 ที่แบบคัดกรองทั้ง 2 ชุดจำแนกอยู่ในกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่น โดยนักเรียนมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นจากการตอบแบบคัดกรองชุดที่ 1 และแบบคัดกรองชุดที่ 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 1.60 และ 1.59 ตามลำดับ) และตัวแปรเพศและระดับชั้นของนักเรียนเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.001 โดยนักเรียนที่มีโอกาสสูงที่จะมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นได้แก่ นักเรียนเพศชาย (1.43 เท่า) และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (4.78 เท่า) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (3.88 เท่า) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (2.57 เท่า) และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (1.94 เท่า) ซึ่งผล การศึกษานี้เป็นประโยชน์ต่อบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสำหรับกำหนดนโยบายการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมกรรไกรของนักเรียนได้อย่างทันที่ ก่อนที่ปัญหา ดังกล่าวจะทวีความรุนแรงมากขึ้นจนกลายเป็นปัญหาสังคมที่ยากต่อการแก้ไขในอนาคต

คำสำคัญ: การคัดกรอง พฤติกรรมกรรไกร พฤติกรรมเสี่ยง โรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาอิสลาม

บทนำ

พฤติกรรมกรรไกรกันถือว่าเป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในหลาย โรงเรียนทั่วประเทศ และเป็นปัญหาที่รู้จักกันในบรรดากลุ่มนักเรียน พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาที่น่าวิตกกังวลอย่างยิ่ง ที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิต สภาพจิตใจ อารมณ์ และร่างกายของนักเรียน โดยผู้ที่ ถูกกรรไกรมักจะได้รับบาดเจ็บ มีความทุกข์ และกลายมาเป็นรอยแผลหรือความทรงจำ จนกระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่ (Laeheem, 2009) อย่างไรก็ตามพฤติกรรมกรรไกรและการ ทำร้ายร่างกายกันในโรงเรียนแม้ว่าจะเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย และมีผลกระทบต่อเด็ก เป็นอย่างมาก แต่สังคมมักมองข้ามไป มองเห็นเป็นเรื่องปกติธรรมดาหรือถือว่าเป็นส่วน หนึ่งของพฤติกรรมปกติของเด็ก จึงไม่ได้ให้ความสำคัญ ไม่ตระหนัก และไม่ให้ความ

สนใจกับการแก้ไขปัญหการรังแกกันของนักเรียนเท่าที่ควร (Tapanya, 2006; Laeheem, 2013a) เหตุการณ์การรังแกกันในโรงเรียนโดยส่วนใหญ่มักเป็นพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความแข็งแรงกว่าหรือที่มีจำนวนมากกว่าไปกระทำต่อนักเรียนที่มีความอ่อนแอกว่าหรือที่มีปมด้อยหรือที่มีร่างกายไม่สมประกอบโดยการทำร้ายร่างกาย ทำร้ายอารมณ์ความรู้สึก ทำร้ายจิตใจ และกีดกันทางสังคม (Farrington, 1993; Laeheem, 2013a) สาเหตุสำคัญที่นักเรียนมักชอบรังแกผู้อื่นเพราะความสนุกสนาน ต้องการเรียกร้องความสนใจ และต้องการแสดงพลังอำนาจ (Besag, 1989; Laeheem, 2013a) ในขณะที่ผู้ที่ถูกรังแกหรือเหยื่อจากการรังแกมีความเสี่ยงต่อความรู้สึกว่าโรงเรียนไม่ปลอดภัย มีความวิตกกังวล เศร้าซึม เพื่อนปฏิเสธในการคบหา ถูกกีดกันไม่ให้เข้าร่วมกลุ่ม ลาออกจากโรงเรียน และในที่สุดอาจตัดสินใจพกพาอาวุธไปโรงเรียน เช่น มีด ไม้ และปืน เป็นต้น เพื่อป้องกันตนเองหรือเพื่อแก้แค้น (Boulton & Underwood, 1992; Craig, 1998; Laeheem, 2013a)

นอกจากนี้ปัญหาการรังแกกันในโรงเรียนยังเป็นปัญหาที่สร้างความเดือดร้อนหนักใจให้กับพ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้บริหารทางการศึกษา และบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ถ้าหากไม่ได้รับการแก้ไขก็จะส่งผลร้ายหรือความเสียหายต่อตัวเด็กหรือสังคมในอนาคตได้ เพราะผู้ที่มีพฤติกรรมรังแกซ้ำ ๆ กันหลาย ๆ ครั้งจนกลายเป็นนิสัยความเคยชินอาจส่งผลให้เขาโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความหยาบคาย ก้าวร้าว ป่าเถื่อน อันธพาล และในที่สุดอาจกลายเป็นอาชญากร (Besag, 2006; Laeheem, 2013a) ดังที่มีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับการก่ออาชญากรรมของเด็กในประเทศไทย เช่น การขโมยเงินพ่อแม่ การทำร้ายพ่อแม่ การทำร้ายครู การชู้กรรโชก การชู้ฆ่าเพื่อน การตบตี การทะเลาะวิวาทกัน การยกพวกตีกัน และการรับน้องอย่างโหดเหี้ยมทารุณ เป็นต้น (Pengpinij, 2006) โดยทั่วไปแล้วพฤติกรรมการรังแกสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ พฤติกรรมการรังแกทางร่างกาย และพฤติกรรมการรังแกทางวาจา ซึ่งพฤติกรรมการรังแกทางร่างกาย หมายถึง การแสดงการกระทำหรือท่าทางโดยใช้ส่วนประกอบของร่างกายจนทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย เช่น ตบ ตี แหย่ ชก เตะ ต่อย กัด

ชวน บิบบอ หยิก และขว้างสิ่งของใส่ เป็นต้น ในขณะที่พฤติกรรมการรังแกทางวาจา หมายถึง การใช้คำพูดเพื่อให้ผู้อื่นมีความรู้สึกอับอาย เจ็บใจ และเสียอารมณ์ เช่น คำว่า เหน็บแนมใช้วาจาหยาบคาย สบประมาท ล้อเลียน ใส่ร้าย และขูข่มขู่เป็นต้น (Coloroso, 2004; Laeheem, 2013a)

จากการศึกษาถึงความชุกของพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นของนักเรียนในประเทศและต่างประเทศ พบว่าพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นมีอัตราส่วนที่สูงมากเกือบทุกประเทศ เช่น ร้อยละ 56 ของนักเรียนในประเทศแอฟริกาใต้ (Greeff, 2004) ร้อยละ 38 ในประเทศ เนเธอร์แลนด์ (Veenstra, 2005) ร้อยละ 34 ในประเทศออสเตรเลีย (Ahmed & Braithwaite, 2004) ร้อยละ 30 ในประเทศไนจีเรีย (Egbochuku, 2007) ร้อยละ 22 ในประเทศอิตาลี (Gini, 2008) ร้อยละ 21 ในประเทศแคนาดา (Hawkins, Pepler, & Craig, 2001) และร้อยละ 20 ในประเทศมาเลเซีย (Wan Salwina et al., 2009) ในขณะที่ผลการศึกษาในประเทศไทย พบว่านักเรียนในประเทศไทยมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นร้อยละ 42 และเมื่อจำแนกตามภูมิภาคปรากฏว่าพบร้อยละ 44 ในภาคเหนือ พบร้อยละ 40 ในภาคกลาง พบร้อยละ 39 ในภาคตะวันตก พบร้อยละ 35 ในตะวันออกเฉียงเหนือ และพบร้อยละ 27 ในภาคใต้ (Tapanya, 2006) นักเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่มีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่น 56.70 (Junlapiya, 2007) นักเรียนในจังหวัดปัตตานีมีพฤติกรรมรังแกร้อยละ 18.5 (Yodprang, 2007) นักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดปัตตานีมีพฤติกรรมการรังแกร้อยละ 32.90 (Laeheem, Kuning, McNeil, & Besag, 2008) และร้อยละ 20.90 (Laeheem, Kuning, & McNeil, 2009) นักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานีมีพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 (Laeheem, 2013b) นักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลามีพฤติกรรมการรังแกอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.78 (Laeheem & Sungkharat, 2012a; Laeheem & Sungkharat, 2012) และนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลามีพฤติกรรมการรังแกร้อยละ 37.9 (Laeheem, 2014)

โดยปกติแล้วพฤติกรรมการรังแกกันมีความเกี่ยวข้องกับเพศและระดับชั้นของนักเรียน โดยผลการศึกษาจำนวนมากที่ศึกษาพบว่านักเรียนเพศชายจะมีพฤติกรรมการรังแกสูงกว่านักเรียนเพศหญิงและอยู่ในระดับชั้นสูงกว่าหรือมีอายุมากกว่าจะมีพฤติกรรมการรังแกสูงกว่านักเรียนอยู่ระดับต่ำกว่าหรือมีอายุน้อยกว่า (Besag, 1989; Yodprang, 2007; Laeheem, Kuning, McNeil, & Besag, 2008; Laeheem, Kuning, McNeil, & Besag, 2008; Laeheem, 2013a) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการรังแกกันระหว่างนักเรียนเป็นปัญหาที่ต้องให้ความสำคัญ ให้ความสนใจ และให้ความสนใจเป็นพิเศษจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ครูอาจารย์ บิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น นักสังคมสงเคราะห์ และข้าราชการในหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อให้ความช่วยเหลือและปรับปรุงแก้ไขให้เป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม และเป็นการป้องกันไม่ให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่รุนแรงมากขึ้นต่อไป ซึ่งวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้ทราบถึงพฤติกรรมการรังแกกันของนักเรียน คือ การใช้แบบคัดกรองเพื่อวัดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแก ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการพิจารณาเพื่อจำแนกบุคคลออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มปกติและกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรอง เพื่อให้การช่วยเหลือป้องกันหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าว (Department of Mental Health, 2001)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับผลการคัดกรองพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นของนักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลา เพื่อส่งเสริมให้โรงเรียนมีการนำแบบคัดกรองพฤติกรรมการรังแกไปใช้อย่างเป็นรูปธรรมและสามารถคัดกรองนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ และสามารถแก้ไขปัญหาบุคคล นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อการจัดการกับปัญหาพฤติกรรมรังแกของนักเรียน ก่อนจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นจนเป็นปัญหาของสังคมและช่วยกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างทันท่วงที

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเสี่ยงของตัวแปรเพศและระดับชั้นที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลา จำนวน 1,500 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multi stage sampling) ดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดขนาดโรงเรียนออกเป็น 3 ขนาดตามเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ (Information Technology Operations Center, 2015) โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ คือ โรงเรียนขนาดเล็ก คือ โรงเรียนที่จำนวนนักเรียนต่ำกว่า 500 คน (มี 10 โรงเรียน) โรงเรียนขนาดกลาง คือ โรงเรียนที่จำนวนนักเรียน 501 - 1,500 คน (มี 4 โรงเรียน) และโรงเรียนขนาดใหญ่ คือ โรงเรียนที่จำนวนนักเรียนมากกว่า 1,500 คน (มี 1 โรงเรียน) ขั้นที่ 2 เลือกโรงเรียนในแต่ละขนาดตามสัดส่วน (ใหญ่ 1: กลาง 4: เล็ก: 10) ได้โรงเรียนขนาดใหญ่ 1 โรงเรียนขนาดกลาง 2 โรงเรียน และขนาดเล็ก 4 โรงเรียน โดยใช้วิธีการเลือกแบบสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลากแบบไม่ใส่คืน ขั้นที่ 3 กำหนดจำนวนนักเรียนของแต่ละโรงเรียนตามสัดส่วนนักเรียนทั้งหมด แล้วแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 ช่วงชั้น โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ คือ ช่วงชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ประถมศึกษาปีที่ 1-3) และช่วงชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ประถมศึกษาปีที่ 4-6) แล้วเก็บข้อมูลทุกระดับชั้นตามสัดส่วนนักเรียนที่คำนวณได้ของแต่ละโรงเรียน และขั้นที่ 4 การเลือกกลุ่มตัวอย่างขั้นสุดท้าย โดยใช้วิธีการเลือกแบบสุ่มอย่างง่าย ด้วยวิธีการจับสลากแบบไม่ใส่คืน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดสงขลา (Laeheem & Sungkharat, 2012b) ซึ่งเป็นแบบคัดกรองที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นและผ่านกระบวนการหาคุณภาพเครื่องมือและมีเกณฑ์ปกติในการแปลผลแล้ว โดยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ 4 ประจำ 3 บ่อยครั้ง 2 ค่อนข้างบ่อย 1 นาน ๆ ครั้ง และ 0 ไม่เคย ซึ่งแบบคัดกรองดังกล่าวมี 2 ชุดที่มีลักษณะข้อคำถามต่างกันคือ ชุดที่ 1 เป็นการถามพฤติกรรมของนักเรียนในสถานการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น เมื่อทะเลาะกับเพื่อนก็มักจะลงเอยด้วยการชกต่อย ฉันเคยพูดชมเพื่อนในห้อง และฉันจะปลุกเพื่อนให้พ้นทางเดิน เป็นต้น ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 มีค่าอำนาจจำแนกด้วยการทดสอบที ระหว่าง 2.98 - 12.44 และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่าง 0.33 - 0.70 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.943 ส่วนชุดที่ 2 เป็นการถามนักเรียนว่าเคยแสดงพฤติกรรมอย่างนั้นหรือไม่ และบ่อยครั้งแค่ไหน เช่น การเตะ การชกต่อย และการล้อเลียน เป็นต้น โดยนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นคือ นักเรียนที่แบบคัดกรองทั้งสองชุดต้องจำเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงตรงกัน ซึ่งเป็นการยืนยันความถูกต้องเบื้องต้นของข้อมูล ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ มีค่าอำนาจจำแนกด้วยการทดสอบที ระหว่าง 7.27 - 18.65 และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่าง 0.28 - 0.82 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.954

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยออกเก็บข้อมูลภาคสนามร่วมกับนักวิจัยผู้ช่วยซึ่งมีประสบการณ์ในการเก็บข้อมูลมาแล้วหลายเรื่อง โดยจะเน้นนักวิจัยในพื้นที่ที่จะเก็บข้อมูลเป็นหลัก โดยจะมีการจัดอบรมนักวิจัยผู้ช่วยเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามให้ตรงกัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมอาร์ (R Program) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลภาคบรรยายโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงของตัวแปรเพศและระดับชั้นที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นของนักเรียนด้วยการทดสอบไคสแควร์ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โลจิสติก

5. เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย

ผู้วิจัยเลือกใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยสำหรับระดับพฤติกรรม การรังแกผู้อื่นของนักเรียนตามแนวคิดของ Laeheem (2015) กล่าวคือ ค่าเฉลี่ย 0.00 - 0.50 หมายถึงน้อยที่สุด 0.51 - 1.50 หมายถึงน้อย 1.51 - 2.50 หมายถึงปานกลาง 2.51 - 3.50 หมายถึงมาก และ 3.51 - 4.00 หมายถึงมากที่สุด

6. เกณฑ์ปกติของแบบคัดกรอง

นักเรียนที่จัดให้อยู่ในกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นของแบบคัดกรองชุดที่ 1 คือ คนที่ได้คะแนนตั้งแต่ 51 คะแนนขึ้นไป (T56) และแบบคัดกรองชุดที่ 2 คือ คนที่ได้คะแนนตั้งแต่ 56 คะแนนขึ้นไป (T56) โดยเป็นนักเรียนที่แบบคัดกรองทั้ง 2 ชุดจำแนกนักเรียนอยู่ในกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นตรงกัน ซึ่งในการพัฒนาแบบคัดกรองดังกล่าวข้างต้น พบว่า แบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นทั้ง 2 ชุดสามารถจำแนกนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นได้ตรงกันถึงร้อยละ 100.00 (Laeheem & Sungkharat, 2012b)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลา จำนวน 1,500 คนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 54.80) มากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 45.20) มีอายุ 11 ปีขึ้นไปมากที่สุด (ร้อยละ 37.00) รองลงมามีอายุ 9-10 ปี (ร้อยละ 35.90) และอายุ 8 ปีลงมา (ร้อยละ 27.10) ตามลำดับ เรียนอยู่ใน

ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ในสัดส่วนที่เท่ากัน (ร้อยละ 16.7) เรียนอยู่ในโรงเรียนเขตชนบท (ร้อยละ 66.70) มากกว่าเขตเมือง (ร้อยละ 33.30) และเรียนอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่มากที่สุด (ร้อยละ 61.47) รองลงมาเรียนอยู่ในโรงเรียนขนาดกลาง (ร้อยละ 25.07) และโรงเรียนขนาดเล็ก (ร้อยละ 12.46)

2. ข้อมูลเบื้องต้นของแบบคัดกรอง

แบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมี 2 ชุดที่มีลักษณะข้อคำถามต่างกัน คือ ชุดที่ 1 มีคำถามจำนวน 26 ข้อ โดยเป็นการถามพฤติกรรมของนักเรียนในสถานการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น เมื่อทะเลาะกับเพื่อนก็มักจะลงเอยด้วยการชกต่อย ฉันเคยพุดข่มขู่เพื่อนในห้อง และฉันจะผลักเพื่อนให้พ้นทางเดิน เป็นต้น ส่วนชุดที่ 2 มีคำถามจำนวน 28 ข้อ โดยเป็นการถามนักเรียนว่าเคยแสดงพฤติกรรมอย่างนั้นหรือไม่ และบ่อยครั้งแค่ไหน เช่น การเตะ การชกต่อย และการล้อเลียน เป็นต้น ซึ่งผลจากการคัดกรองนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลาได้ผลดังนี้

2.1 นักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลา มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นจากการตอบแบบคัดกรองชุดที่ 1 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.60$) เมื่อพิจารณาข้อคำถามที่นักเรียนมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นสูงสุด 5 อันดับแรก คือ

ข้อ 20 ฉันเอาเท้าขวางทางเดินเพื่อนที่ฉันไม่ชอบให้เขาหกล้ม ($\bar{X} = 1.95$)

ข้อ 7 ฉันพุดจาเยาะเย้ยให้เพื่อนโกรธ ($\bar{X} = 1.74$)

ข้อ 12 ฉันเคยตอกย้ำจุดด้อยหรือหน้าตาผิวพรรณของเพื่อน ($\bar{X} = 1.72$)

ข้อ 6 ฉันเคยพุดตอกย้ำเพื่อนที่โดนครูตำหนิ ($\bar{X} = 1.71$)

ข้อ 8 ฉันจะขู่ทำร้ายคนที่ทำให้ฉันเดือดร้อน ($\bar{X} = 1.69$)

รายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบคัดกรองชุดที่ 1

พฤติกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ฉันเคยเอาปมด้อยของผู้คนมาพูดเป็นเรื่องสนุก	1.55	0.93	ปานกลาง
2. ฉันวิจารณ์เพื่อนต่อหน้าคนอื่น เพื่อให้เขาอับอาย/เสียหน้า	1.50	0.94	น้อย
3. ฉันเคยด่าว่าเพื่อนที่ฉันไม่ชอบ	1.52	0.92	ปานกลาง
4. ฉันเคยพูดข่มขู่เพื่อนในห้อง	1.51	0.91	น้อย
5. ฉันเคยตวาดเสียงดังกับเพื่อนที่ฉันไม่พอใจ/อารมณ์เสีย	1.57	0.89	ปานกลาง
6. ฉันเคยพูดตอกย้ำเพื่อนที่โดนครูตำหนิ	1.71	1.02	ปานกลาง
7. ฉันพูดจาเยาะเย้ยให้เพื่อนโกรธ	1.74	1.04	ปานกลาง
8. ฉันจะพูดร้ายคนที่ทำให้ฉันเดือดร้อน	1.69	1.02	ปานกลาง
9. ฉันจะพูดคำไม่สุภาพกับเพื่อนที่มีปัญหาหรือที่ไร้ค่า	1.68	0.97	ปานกลาง
10. ฉันเคยล้อเลียนชื่อพ่อแม่ของเพื่อน	1.68	0.98	ปานกลาง
11. ฉันเคยล้อเลียนอาชีพพ่อแม่ของเพื่อน	1.68	1.03	ปานกลาง
12. ฉันเคยตอกย้ำจุดด้อยหรือหน้าตาผิวพรรณของเพื่อน	1.72	1.02	ปานกลาง
13. ฉันเคยล้อเลียนกิริยาท่าทางของเพื่อน	1.55	0.88	ปานกลาง
14. ฉันเคยขว้างปาสิ่งของใส่เพื่อนที่กำลังเล่นกันอยู่	1.54	0.89	ปานกลาง
15. ฉันแหย่เพื่อนที่กำลังตั้งใจเรียน	1.55	0.89	ปานกลาง
16. ฉันเคยเอะลึงที่เพื่อนกลัวหมาหอยกให้เพื่อนตกใจ (จิ้งจกแมลงสาบ)	1.55	0.87	ปานกลาง
17. ฉันจะเดินชนคนที่ยืนขวางทางฉัน	1.53	0.89	ปานกลาง
18. เมื่อฉันทะเลาะกับเพื่อนมักลงเอยด้วยการชกต่อย	1.53	0.90	ปานกลาง
19. ฉันทำให้ครูสนใจโดยแกล้งเพื่อน	1.50	0.88	น้อย
20. ฉันเอาเท้าขวางทางเดินเพื่อนที่ฉันไม่ชอบให้เขาหกล้ม	1.95	0.66	ปานกลาง
21. ฉันจะชวนเพื่อนไปทำร้ายร่างกายคนที่ฉันไม่พอใจ/โกรธ	1.52	0.80	ปานกลาง
22. ฉันจะผลักเพื่อนให้พ้นทางเดิน	1.55	0.79	ปานกลาง

พฤติกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
23. ฉันแกล้งตึงกางเกงเพื่อนเพื่อให้เพื่อนอับอาย	1.54	0.78	ปานกลาง
24. ฉันแกล้งถลอกกระโปรงเพื่อนเพราะเป็นเรื่องสนุก	1.59	0.76	ปานกลาง
25. ฉันจะทำลายสิ่งของของคนที่ฉันไม่ชอบหรือไม่พอใจ	1.57	0.79	ปานกลาง
26. ฉันดึงเก้าอี้ให้เพื่อนหกล้มพลาดจากเก้าอี้	1.46	0.84	น้อย
รวมโดยเฉลี่ย	1.60	0.62	ปานกลาง

2. นักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลามีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นจากการตอบแบบคัดกรองชุดที่ 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 1.59$) เมื่อพิจารณาข้อคำถามที่นักเรียนมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นสูงสุด 5 อันดับแรก คือ

ข้อ 6 ผลัก ($\bar{X} = 1.81$)

ข้อ 26 ดุฎฐานะทางบ้าน/การเงิน ($\bar{X} = 1.69$)

ข้อ 11 กัด ($\bar{X} = 1.62$)

ข้อ 11 คำว่า ($\bar{X} = 1.61$)

ข้อ 27 ดุฎผลการเรียน ($\bar{X} = 1.61$)

รายละเอียดดังตาราง 2

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบคัดกรองชุดที่ 2

พฤติกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. เตะ	1.52	0.92	ปานกลาง
2. ชกต่อย	1.54	0.85	ปานกลาง
3. ถีบ	1.53	0.92	ปานกลาง
4. ทูป	1.55	0.87	ปานกลาง
5. ตี	1.54	0.92	ปานกลาง
6. ผลัก	1.81	0.75	ปานกลาง

พฤติกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
7. ตบ	1.53	0.83	ปานกลาง
8. เช้า	1.60	0.92	ปานกลาง
9. ศอก	1.57	0.87	ปานกลาง
10. ขว้างสิ่งของใส่	1.58	0.90	ปานกลาง
11. กัด	1.62	0.90	ปานกลาง
12. หยิก	1.61	0.89	ปานกลาง
13. ช่วน	1.56	0.88	ปานกลาง
14. ดึงผม	1.57	0.87	ปานกลาง
15. บีบคอ	1.60	0.87	ปานกลาง
16. ด่าว่า	1.61	0.89	ปานกลาง
17. ตะคอก/ตวาด	1.58	0.86	ปานกลาง
18. พูดคำหยาบคาย	1.59	0.88	ปานกลาง
19. พูดจาประชดประชัน	1.60	0.89	ปานกลาง
20. พูดจาเยาะเย้ย	1.60	0.89	ปานกลาง
21. สบประมาท	1.59	0.90	ปานกลาง
22. พูดโต้เถียง	1.60	0.90	ปานกลาง
23. ล้อเลียนอาชีพพ่อแม่	1.60	0.91	ปานกลาง
24. ล้อเลียนชื่อพ่อแม่	1.59	0.94	ปานกลาง
25. ล้อเลียนรูปร่างหน้าตา/ผิวพรรณ	1.57	0.93	ปานกลาง
26. ถูกฐานะทางบ้าน/การเงิน	1.69	0.90	ปานกลาง
27. ถูกผลการเรียน	1.61	0.91	ปานกลาง
28. ตอกย้ำจุดด้อย/ความพิการ	1.50	0.72	น้อย
รวมโดยเฉลี่ย	1.59	0.77	ปานกลาง

3. ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่น

แบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นชุดที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 41.48 คะแนน ($\bar{X} = 41.48$) โดยมีคะแนนสูงสุดเท่ากับ 100 คะแนน และคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 10 คะแนน (ดังตาราง 3) และแบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นชุดที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 44.44 คะแนน ($\bar{X} = 44.44$) โดยมีคะแนนสูงสุดเท่ากับ 106 คะแนน และคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 14 คะแนน (ดังตาราง 4)

ตาราง 3 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนแบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงชุดที่ 1

จำนวนข้อคำถาม	คะแนนเต็ม	คะแนนสูงสุด	คะแนนต่ำสุด	$\bar{X}$	S.D.
26	104	100	10	41.48	16.03

ตาราง 4 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนแบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงชุดที่ 2

จำนวนข้อคำถาม	คะแนนเต็ม	คะแนนสูงสุด	คะแนนต่ำสุด	$\bar{X}$	S.D.
28	112	106	14	44.44	21.54

ผลการพิจารณาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลาตามเกณฑ์ปกติของแบบคัดกรองชุดที่ 1 ที่กำหนดให้นักเรียนที่ได้คะแนนตั้งแต่ 51 คะแนนขึ้นไป (T56) และแบบคัดกรองชุดที่ 2 ที่กำหนดให้นักเรียนที่ได้คะแนนตั้งแต่ 56 คะแนนขึ้นไป (T56) อยู่ในกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่น ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า แบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นชุดที่ 1 จำแนกนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลาอยู่ในกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นจำนวน 492 คน คิดเป็นร้อยละ 32.80 ในขณะที่แบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นชุดที่ 2 จำแนกนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลาอยู่ในกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นจำนวน 493 คน คิดเป็นร้อยละ 32.86 โดยนักเรียนที่ถูกพิจารณาว่ามีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นในขั้นสุดท้ายคือ นักเรียนที่แบบคัดกรองทั้ง 2 ชุดจำแนกว่าอยู่ในกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการ

รังแกผู้อื่นได้ตรงกัน ซึ่งปรากฏว่ามีนักเรียนจำนวน 488 คน คิดเป็นร้อยละ 32.53 ที่แบบ
คัดกรองทั้ง 2 ชุดจำแนกนักเรียนอยู่ในกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่น
รายละเอียดดังตาราง 5

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นของแบบคัดกรองทั้ง 2 ชุด

แบบคัดกรอง ชุดที่ 1	แบบคัดกรองชุดที่ 2		รวม
	ไม่มีพฤติกรรมเสี่ยง	มีพฤติกรรมเสี่ยง	
ไม่มีพฤติกรรมเสี่ยง	1,003 (66.87%)	5 (0.33%)	1,008 (67.20%)
มีพฤติกรรมเสี่ยง	4 (0.27%)	488 (32.53%)	492 (32.80%)
รวม	1,007 (67.14%)	493 (32.86%)	1,500 (100.00%)

4. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นกับเพศและระดับชั้น
ของนักเรียน

ผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นกับ
เพศและระดับชั้นของนักเรียน โดยวิเคราะห์ Chi-square พบว่า เพศและระดับชั้นของ
นักเรียนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .001 โดยนักเรียนที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นในสัดส่วนที่สูง ได้แก่
นักเรียนเพศชายและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 รายละเอียดดังตาราง 6

ตาราง 6 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นกับเพศและระดับชั้น
ของนักเรียน

คุณลักษณะ	พฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่น		Chi-square	p value
	ไม่เสี่ยง	เสี่ยง		
เพศ			23.122	.000
หญิง	72.7	27.3		

คุณลักษณะ	พฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่น		Chi-square	p value
	ไม่เสี่ยง	เสี่ยง		
ชาย	61.1	38.9		
ระดับชั้น			97.121	.000
ประถมศึกษาปีที่ 1	84.4	15.6		
ประถมศึกษาปีที่ 2	77.6	22.4		
ประถมศึกษาปีที่ 3	71.6	28.4		
ประถมศึกษาปีที่ 4	64.8	35.2		
ประถมศึกษาปีที่ 5	57.2	42.8		
ประถมศึกษาปีที่ 6	49.2	50.8		

จากการวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงของเพศและระดับชั้นของนักเรียนที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่น โดยวิเคราะห์ Binary Logistic Regression พบว่าเพศและระดับชั้นของนักเรียนเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 โดยนักเรียนเพศชายมีโอกาสสูงกว่านักเรียนเพศหญิงถึง 1.43 เท่าที่จะมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่น และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีโอกาสสูงที่สุด 4.78 เท่า รองลงมาคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สูง 3.88 เท่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สูง 2.57 เท่า และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สูง 1.94 เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 รายละเอียดดังตาราง 7

ตาราง 7 ปัจจัยเสี่ยงของเพศและระดับชั้นที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่น

ปัจจัยเสี่ยง	Odds ratio	95 % Confidence interval (C.I.)	S.E.	p value
เพศ				0.003
หญิง	1			

ปัจจัยเสี่ยง	Odds ratio	95 % Confidence interval (C.I.)	S.E.	p value
ชาย	1.43	1.13, 1.80	0.12	0.003
ระดับชั้น				0.000
ประถมศึกษาปีที่ 1	1			
ประถมศึกษาปีที่ 2	1.44	0.91, 2.28	0.23	0.116
ประถมศึกษาปีที่ 3	1.94	1.24, 3.02	0.23	0.004
ประถมศึกษาปีที่ 4	2.57	1.66, 3.98	0.22	0.000
ประถมศึกษาปีที่ 5	3.88	2.53, 5.93	0.22	0.000
ประถมศึกษาปีที่ 6	4.78	3.10, 7.38	0.22	0.000

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญว่าแบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นทั้ง 2 ชุดสามารถจำแนกนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอยู่ในกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นได้ตรงกัน จำนวน 488 คน คิดเป็นร้อยละ 32.53 โดยตัวแปรเพศและระดับชั้นของนักเรียนเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.001 โดยนักเรียนที่มีโอกาสสูงที่จะมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นได้แก่ นักเรียนเพศชาย (1.43 เท่า) และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (4.78 เท่า) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (3.88 เท่า) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (2.57 เท่า) และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (1.94 เท่า) ซึ่งนับว่าเป็นสัดส่วนที่สูงมาก เมื่อพิจารณาถึงเอกลักษณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มุ่งขัดเกลานักเรียนด้วยหลักการศาสนาอิสลาม โดยมีการเรียนการสอนวิชาศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีรายวิชาที่เกี่ยวข้องหลักการศรัทธาและคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งการเน้นให้นักเรียนได้มีการปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด ซึ่งมีส่วนสำคัญในการขัดเกลานักเรียนให้มีคุณธรรม มีความประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องตามหลักคำสอนใน

ศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นเกราะที่สำคัญในการป้องกันไม่ให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ผิดหลักคุณธรรม จริยธรรม และหลักการศาสนา ดังที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ว่า การนำหลักการของศาสนาอิสลามมาใช้ระบบการจัดการเรียนการสอนจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถ มีความศรัทธามั่นต่ออัลลอฮ์ และมีบุคลิกภาพที่ดีงามตามแบบอย่างของนบีมุฮัมมัด (Ministry of Education, 2010) และพฤติกรรมการรังแกกันไม่ควรเกิดขึ้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เนื่องจากด้วยเอกลักษณ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีการเรียนการสอนวิชาศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีรายวิชาที่เกี่ยวข้องหลักการศรัทธาและคุณธรรมจริยธรรมที่มุ่งเน้นย้ำให้นักเรียนมีพฤติกรรมตามวิถีอิสลามและเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ นอกจากนี้โรงเรียนยังเน้นให้นักเรียนได้มีการปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด ซึ่งมีส่วนสำคัญในการขัดเกลาให้นักเรียนให้มีคุณธรรม มีความประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องตามหลักคำสอนในศาสนาอิสลาม รวมทั้งมีการเรียนการสอนเนื้อหาเกี่ยวกับข้อห้ามและโทษของการทำร้ายร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึกและจิตใจคนอื่น และแนวทางการมีพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม เพื่อเสริมสร้างสังคมสันติสุข (Laeheem, 2013a; Laeheem, 2013b)

ปัญหาพฤติกรรมการรังแกที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็นปัญหาที่น่าวิตกกังวลอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะว่าเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบโดยตรงทั้งต่อนักเรียนที่ถูกเพื่อนรังแก (เหยื่อ) และต่อนักเรียนที่มีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่น รวมทั้งส่งผลร้ายและทำให้เกิดความเสียหายต่อนักเรียนหรือสังคมในอนาคตได้ โดยนักเรียนที่มีพฤติกรรมการรังแกซ้ำ ๆ กันหลาย ๆ ครั้งจนกลายเป็นนิสัยความเคยชินอาจส่งผลให้เขาโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความหยาบคาย ก้าวร้าว ปาเถื่อน อันธพาล และในที่สุดอาจกลายเป็นอาชญากรในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจส่งผลต่อเนื่องทำให้เกิดปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ทั้งการกระทำต่อคู่สมรส การกระทำต่อบุตรหลาน และการกระทำต่อบิดามารดาที่แก่ชรา ในขณะที่นักเรียนที่ถูกเพื่อนรังแก (เหยื่อ) ไม่มีความสุขในการใช้ชีวิตในโรงเรียน เกิดความทุกข์ใจ เครียด

หวาดระแวง และบางคนมีการพกพาอาวุธเพื่อใช้ในการป้องกันตัวหรือใช้แก้แค้นกับนักเรียนที่เคยรังแก ดังผลการศึกษาที่พบว่าเมื่อเหตุการณ์การรังแกระหว่างนักเรียนเกิดขึ้นในแต่ละครั้งย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่นักเรียนที่ถูกเพื่อนรังแกหรือเหยื่อและนักเรียนที่มีพฤติกรรมการรังแก ซึ่งผลกระทบบางอย่างเกิดขึ้นทันที ในขณะที่ผลกระทบบางอย่างสามารถสะสมความเคียดชังหรือรอยความทรงจำที่ไม่ดีจนกระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตได้ (Laeheem, 2013) นักเรียนที่ถูกเพื่อนรังแกจะได้รับบาดเจ็บทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความหวาดกลัว วิตกกังวล ปฏิเสธการเข้าร่วมกลุ่ม ไม่กล้ามาโรงเรียนหรือลาออกจากโรงเรียน และพกพาอาวุธเพื่อป้องกันตัวหรือแก้แค้น (Boulton & Underwood, 1992; Craig, 1998; Laeheem, 2009) ซึ่งเหยื่อบางรายได้รับบาดเจ็บจนถึงขั้นอาการสาหัสและต้องเข้าโรงพยาบาล (Laeheem & Baka, 2012) นักเรียนที่ถูกเพื่อนรังแกจะมีการวิตกกังวล นอนไม่หลับ และนอนละเมอหรือนอนฝันร้าย นักเรียนบางคนถึงขั้นนอนฉี่รดที่นอนเพราะเหตุการณ์ดังกล่าวตามหลอกหลอนอยู่ตลอดเวลา แม้กระทั่งเวลานอนก็ตาม (Kaltiala-Heino & Rimpela, 1999) นักเรียนที่ถูกเพื่อนรังแกจะไม่กล้าเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน มีความเชื่อมั่นในตนเองต่ำ มีภาคภูมิใจในตนเองต่ำ เกิดภาวะซึมเศร้า โกรธแค้น และมีความปรารถนาที่จะแก้แค้น (Hanish, 2000; Hazler, 2000) นักเรียนที่ถูกเพื่อนรังแกบางรายต้องอยู่ในภาวะที่คิดไม่ตกและหมดความอดทนกับปัญหาที่ตนเองประสบอาจส่งผลให้เขามีความคิดและพยายามที่จะฆ่าตัวตายหรือบางคนมีการฆ่าตัวตายแล้ว (Kaltiala-Heino & Rimpela, 1999; Walsh, 2005) และเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ นักเรียนที่ถูกเพื่อนรังแกจะมีระดับภาวะซึมเศร้ามากกว่าปกติ และมีแนวโน้มเชิงลบที่อาจทำให้เขาไปรังแกหรือทำร้ายร่างกายผู้อื่น เช่น การทะเลาะตบตีกับคู่สมรสและบุคคลในครอบครัว และการลงโทษบุตรหลานอย่างรุนแรง เป็นต้น (Bernstein & Watson, 1997)

ในขณะที่นักเรียนที่มีพฤติกรรมการรังแกมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวและมีพฤติกรรมรุนแรงในสังคมและในครอบครัวต่อไปในอนาคต ดังที่เคยกระทำเมื่อตอนที่ยังเป็นเด็กนักเรียน เช่น การทะเลาะตบตีกับคู่สมรสและบุคคลในครอบครัว

การลงโทษบุตรหลานอย่างรุนแรง และการล่วงละเมิดทางเพศ (Laeheem & Chongruksa, 2011; Laeheem, Kuning, McNeil, & Besag, 2008; Laeheem, Kuning, & McNeil, 2009) นักเรียนที่มีพฤติกรรมการรังแกมีแนวโน้มสูงที่ก่ออาชญากรรมที่ร้ายแรง เช่น การขับรถเร็ว การขับรถผิดจราจร การข่มขู่เพื่อนบ้าน การทะเลาะวิวาท การทำร้ายร่างกาย และการเป็นมือปืนรับจ้าง เป็นต้น และบางคนอาจกลายเป็นอันธพาลหรืออาชญากร (Farrington, 1993; Marano, 1995; Junger-Tas, 1996) นักเรียนที่มีพฤติกรรมการรังแกมีแนวโน้มที่จะติดสุรา ยาเสพติด และการพนันเนื่องจากพฤติกรรมการรังแกทำให้เขากลายเป็นคนที่มีบุคลิกภาพผิดปกติและมีภาวะทางจิตเสื่อม ดังมีรายงานว่า ผู้ที่มีพฤติกรรมการรังแกและพฤติกรรมก้าวร้าวสามารถบั่นทอนทักษะทางปัญญา (Atlas & Pepler, 1998)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัญหาพฤติกรรมการรังแกมีผลกระทบทั้งต่อนักเรียนที่ถูกเพื่อนรังแกและนักเรียนที่มีพฤติกรรมการรังแก ซึ่งบางอย่างอาจเป็นผลกระทบเพียงเล็กน้อยที่ไม่ค่อยหนักหนาสาหัสเท่าใดนัก เช่น ทำให้เกิดความอับอาย การนอนไม่หลับ และการนอนละเมอ เป็นต้น แต่สิ่งเหล่านั้นเมื่อสะสมมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็อาจเป็นชนวนสำคัญที่อาจทำให้ส่งผลกระทบในระดับที่รุนแรงมากขึ้นต่อไปได้ ดังเช่นกรณีที่ยกตัวอย่างของนักศึกษาที่พยายามจะฆ่าตัวตาย เพราะถูกเพื่อนล้อเลียนเรื่องการมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนชาย จนทำให้ตนเองรู้สึกอับอายขายหน้า เพราะฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าปัญหาการรังแกระหว่างนักเรียนเป็นปัญหาที่สำคัญที่บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องให้ความสนใจและร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ก่อนที่ปัญหาดังกล่าวจะทวีความรุนแรงมากขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1.1 บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ครูอาจารย์ บิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น นักสังคมสงเคราะห์ และข้าราชการในหน่วยงาน

ต่าง ๆ เป็นต้น ต้องให้ความสำคัญ ให้ความสนใจ และให้ความเอาใจใส่กับปัญหา พฤติกรรมการรังแกกันระหว่างนักเรียน เพื่อให้ความช่วยเหลือและปรับปรุงแก้ไขให้เป็น พฤติกรรมที่เหมาะสม และป้องกันไม่ให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่รุนแรงมากขึ้นต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรหันมาให้ความสนใจกับนักเรียนเพศชายและนักเรียนที่เรียนใน ระดับชั้นที่สูงให้มากเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีโอกาสสูงที่จะมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อ การรังแกผู้อื่น

1.2 บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสังคมไทยต้องมองว่าพฤติกรรมการ รังแกกันระหว่างนักเรียนไม่ได้เป็นพฤติกรรมตามปกติธรรมดาตามวัยเด็กของนักเรียน ไม่ได้เป็นพฤติกรรมการเล่นอย่างสนุกสนานที่อาจเกินเลยขอบเขต และไม่ได้เป็น พฤติกรรมที่เป็นความไร้เดียงสาของนักเรียนเอง ดังนั้นบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนควรให้ความสนใจที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่าง จริงจังและเป็นรูปธรรมมากขึ้น

1.3 ผู้บริหารสถานและครูต้องมีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิควิธีการ ขั้นตอนในการดำเนินการ และการตรวจคะแนนในการใช้ แบบคัดกรองดังกล่าว โดยศึกษาจากคู่มือการใช้แบบคัดกรองอย่างละเอียด ซึ่งแบบคัด กรองนี้มีประโยชน์สำหรับครู อาจารย์ บุคลากรแนะแนว และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายใน การคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นเบื้องต้น เพื่อช่วยให้สามารถคัดกรองนักเรียน ได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ และสามารถแก้ไขปัญหาถูกบุคคล ก่อนที่จะส่งต่อให้แก่ผู้เชี่ยวชาญ ต่อไป ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการป้องกันและจัดการกับปัญหาพฤติกรรมการรังแกของ นักเรียนในโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม ก่อนปัญหาดังกล่าวจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นจน เป็นปัญหาของสังคมและช่วยกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างทันทั่วถึง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการรังแกกันระหว่างนักเรียนและผลของ การใช้แบบคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้อื่นในพื้นที่อื่น ๆ ทั้งในพื้นที่จังหวัด

ชายแดนภาคใต้ หรือศึกษาวิจัยในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ แล้วนำผลการศึกษาที่ได้มาเปรียบเทียบเพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาและการกำหนดแนวนโยบายต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับโปรแกรมป้องกันและลดพฤติกรรมการรังแกกันระหว่างนักเรียนที่เป็นมาตรฐาน เพื่อให้โรงเรียนสามารถนำมาใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและผ่านกระบวนการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม เพื่อใช้ควบคู่กับแบบสอบคัดกรองดังกล่าวข้างต้น

2.3 ควรมีการพัฒนาและประยุกต์ใช้แนวทางการแก้ไขปัญหาพฤติกรรม การรังแกของนักเรียนโดยใช้ “กิจกรรมกลุ่มศึกษา” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นการอบรมแนวทางตามวิถีอิสลาม การแนะนำตักเตือนเชิงสร้างสรรค์ การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และการสอนศาสนา การฝึกอบรมระเบียบวินัย และจัดโครงการแก่นักเรียนเป็นพิเศษ โดยเน้นกระบวนการขัดเกลาจิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และจิตวิญญาณทางศาสนาอิสลาม เพื่อให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและคุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมายต่อไป

คำขอบคุณ

การวิจัยในครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประจำปีงบประมาณ 2559 สัญญารับทุนเลขที่ ป.001/2559

References

- Ahmed, E., & Braithwaite, V. (2004). Bullying and victimization: Cause for concern for both families and schools. *Social Psychology of Education*, 7, 35–54.
- Atlas, R. S., & Pepler, D. J. (1998). Observations of bullying in the classroom. *Journal of Educational Research*, 92, 86–100.
- Bernstein, J. Y., & Watson, M. W. (1997). Children who are targets of bullying. *Journal of Interpersonal Violence*, 12, 483–499.

- Besag, V. E. (1989). *Bullies and victims in schools*. Milton Keynes: Open University Press.
- Besag, V. E. (2006). Bullying among girls: Friends or foes? *School Psychology International*, 27(5), 535–551.
- Boulton, M., & Underwood, K. (1992). Bully/victim problems among middle school children. *The British journal of educational psychology*, 62, 73–87.
- Coloroso, B. (2004). *The bully, the bullied, and the bystander: From pre-school to high school: How parents and teachers can help break the cycle of violence*. New York: Harper Collins.
- Craig, W. (1998). The relationship among bullying, victimization, depression, anxiety, and aggression in elementary school children. *Personality and individual differences*, 24(1), 123–130.
- Department of Mental Health. (2001). *The screening inventory of mental health*. Bangkok: Ministry of Public Health.
- Egbochuku, E. O. (2007). Bullying in Nigerian schools: Prevalence study and implications for counseling, *Journal of Social Science*, 14(1): 65–71.
- Farrington, D. (1993). Understanding and preventing bullying. In Tonry, M. & Morris, N. (Eds.). *Crime and justice: A review of the research* (pp. 381–458). Chicago: University of Chicago Press.
- Gini, G. (2008). Associations between bullying behavior, psychosomatic complaints, emotional and behavioral problems. *Journal of Pediatric and Child Health*, 44, 492–497.
- Greeff, P. (2004). *The nature and prevalence of bullying during the intermediate school phase* (Unpublished master's thesis). University of the Free State, Bloemfontein.

- Hanish, L. D. (2000). Children who get victimized at school: What is known? What can be done? *Professional School Counseling*, 4, 113–120.
- Hawkins, D. L., Pepler D. J., & Craig, W. M. (2001). Naturalistic observations of peer interventions in bullying. *Social Development*, 10(4), 512–527.
- Hazler, R. J. (2000). When victims turn aggressors: Factors in the development of deadly school violence. *Professional School Counseling*, 4, 105–114.
- Information Technology Operations Center. (2015). *Criteria for school size*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission. [in Thai]
- Junger-Tas, J. (1996). Youth and violence in Europe. *Studies on Crime and Crime Prevention*, 5(1), 31–58.
- Junlapiya, P. (2007). *Relationships between the perception of bullying behavior and bullying behavior of students in Chiang Mai Province* (Unpublished master's thesis). Mahidol University, Bangkok. [in Thai]
- Kaltiala-Heino, R., & Rimpela, M. (1999). Bullying, depression, and suicidal ideation in Finnish adolescents: School survey. *BMJ: British Medical Journal*, 319, 348–356.
- Laeheem, K. (2009). *Bullying Behavior in Pattani Primary Schools* (Unpublished Doctoral Dissertation). Prince of Songkla University, Pattani. [in Thai]
- Laeheem, K. (2013a). Bullying behavior among primary school students in Islamic private schools in Pattani Province. *Kasetsart Journal: Social Sciences*, 34(3), 500–513.
- Laeheem, K. (2013b). Family and upbringing background of students with bullying behavior in Islamic private schools, Pattani Province, Southern Thailand. *Asian Social Sciences*, 9(7), 162–172. [in Thai]

- Laeheem, K., Kuning, M., & McNeil, N. (2009). Bullying: Risk factors becoming 'Bullies'. *Asian Social Science*, 5(5), 50–57.
- Laeheem, K., Kuning, M., McNeil, N., & Besag, V. E. (2008). Bullying in Pattani primary schools in Southern Thailand. *Child: Care Health and Development*, 35(2), 178–183.
- Laeheem, K. & Chongruksa, D. (2011). Factors predicting bullying behaviors of Prathomsueksa six students in Pattani municipal schools. *Songklanakarin Journal of Social Sciences and Humanities*, 17(4), 625–642. [in Thai]
- Laeheem, K. (2013). *Students bullying behaviors*. Songkhla: Prince of Songkla University. [in Thai]
- Laeheem, K. (2014). Factors related to students' bullying behavior in Islamic private schools, Songkhla Province. *Srinakharinwirot Research and Development. Journal of Humanities and Social Sciences*, 6(12), 14–30. [in Thai]
- Laeheem, K. (2015). *Application R program for quantitative data analysis*. Songkhla: Prince of Songkla University. [in Thai]
- Laeheem, K., & Baka, D. (2012). A study of Thai youth's violent behavior in the three southern border provinces of Thailand. *NIDA Development Journal*, 52(1), 159–187. [in Thai]
- Laeheem, K., & Sungkharat, U. (2012a). Relationships between affective characteristics factors, family upbringing factors, violence influence factors, and bullying behavior of Islamic private schools students' in Songkhla Province. *Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University*, 4(2), 65–82. [in Thai]

- Laeheem, K., & Sungkharat, U. (2012b). Development of screening inventory for students at risk of exposure to bullying behavior in Islamic private schools, Songkhla Province. *Kasetsart Journal: Social Sciences*, 33(2), 175–187. [in Thai]
- Laeheem, K., & Sungkharat, U. (2014). Predicting factors for bullying behavior of Islamic private schools students' in Songkhla Province. *NIDA Development Journal*, 54(1), 189–220. [in Thai]
- Marano, H. E. (1995). Big bad bully. *Psychology Today*, 28(5), 51–82.
- Ministry of Education. (2000). *Islamic studies curriculum followed the basic education core curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008)*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission. [in Thai]
- Pengpinij, T. (2006). Violence, then we will blame anyone. *Banmuang*, (January 25, 2006), 19. [in Thai]
- Tapanya, S. (2006). The survey of students' bullying problem. Chiang Mai: Chiang Mai University. [in Thai]
- Veenstra, R., Lindenberg, S., Oldehinkel, A. J., De Winter, A. F., Verhulst, F. C., & Ormel, J. (2005). Bullying and victimization in elementary schools: A comparison of bullies, victims, bully/victims, and uninvolved preadolescents. *Developmental Psychology*, 41, 672–682.
- Walsh, J. M. (2005). *Teacher perception concerning bullying and victimization*. Pittsburgh PA: the thesis of doctoral degree, Duquesne University.
- Wan Salwina, W. I., Susan, M. K., Nik Ruzyanei, N. J., Tuti Iryani, M. D., Syamsul, S., Aniza, A., & Zasmani, S. (2009). School bullying amongst standard students attending primary national schools in the federal territory of

Kuala Lumpur: The prevalence and associated socio demographic factors, *Malaysian Journal of Psychiatry*, 18(1), 5–12.

Yodprang, B. (2007). *Bullying among lower secondary school students in Pattani province* (Unpublished master's thesis). Prince of Songkla University, Pattani. [in Thai]

การให้การศึกษาเป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การศึกษาแบบ
วิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติ
ต่อยาบ้าของผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าในเรือนจำกลางบางขวาง
Individual counseling based on the trait factor theory to
change attitude of amphetamine sellers imprisoned in
Bangkwang Central Prison

เมธี นิ่มนวล¹

Matee Nimnual

วัลภา สบายยิ่ง²

Wanlapa Sabaiying

Abstract

The purpose of this research was 1) to determine the levels of positive attitude towards amphetamine among prisoners imprisoned for drug sales; 2) to compare positive attitude towards amphetamine among prisoners imprisoned for drug sales before and after receiving individual

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรการแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย

Graduate Student in Guidance and Psychological Counseling, Faculty of Education, Sukhothai Thammathirath University, Thailand

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย
Lecturer, Faculty of Education, Sukhothai Thammathirath University, Thailand

Corresponding Author: E-mail: escoswun@hotmail.com

(Received: 24 June, 2016; Revised: 26 April, 2018; Accepted: 8 May, 2018)

counseling based on the trait factor theory; 3) to compare positive attitude towards amphetamine among prisoners imprisoned for drug sales after receiving individual counseling based on the trait factor theory and during a follow up period.

For the experimental group, 8 subjects whose scores from responding a questionnaire on attitude towards amphetamine were in the 75th percentile. They were selected from a total of 62 amphetamine sellers imprisoned in Jail 6 of Bangkwang Central Prison. The study instruments were 1) a questionnaire on attitude towards amphetamine with validity of .94, and 2) an individual counseling program based on the trait factor theory for changing prisoners' attitude towards amphetamine. Percentage, mean, standard deviation and Wilcoxon match-pairs signed ranks test were employed for data analysis.

The research findings showed that 1) the means of cognitive component, affective component and behavioral component of amphetamine were 2.59, 2.60 and 2.70, respectively, and the overall positive attitude towards amphetamine was at the high level with the mean of 2.66. 2) The positive attitude towards amphetamine of the experimental group after receiving individual counseling based on the trait factor theory decreased significantly at the .05 level. 3) No significant difference was found on positive attitude towards amphetamine of the experimental group after receiving individual counseling based on the trait factor theory and during the follow up period.

Keywords: Attitude towards amphetamine, Bangkwang Central Prison, prisoners imprisoned for drug sales, the individual counseling program based on the trait factor theory

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับของทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าของผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้า 2) เปรียบเทียบทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าของผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าในกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง และ 3) เปรียบเทียบทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าของผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าในกลุ่มทดลองหลังการทดลองและระยะติดตามผล

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าในเรือนจำกลางบางขวาง แดน 6 จำนวน 8 คน ได้จากผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าจำนวน 62 คนซึ่งมีคะแนนจากการทำแบบสอบถามทัศนคติต่อยาบ้าตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 75 ขึ้นไป และเต็มใจเข้าร่วมโปรแกรมการให้การปรึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามทัศนคติต่อยาบ้าที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .94 2) โปรแกรมการให้การปรึกษาเป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อยาบ้าของผู้ต้องขัง ส่วนสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบแบบวิลคอกซัน

ผลการวิจัยที่พบ 1) ผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้ามีค่าเฉลี่ยทัศนคติด้านความรู้เชิงประเมินค่าต่อยาบ้าเท่ากับ 2.59 ด้านความรู้สึกลึกต่อยาบ้าเท่ากับ 2.60 และด้านแนวโน้มการแสดงออกต่อยาบ้าเท่ากับ 2.70 โดยมีทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าโดยรวมอยู่ในระดับสูง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66 2) ผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าในกลุ่มทดลองมีทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าหลังการทดลองน้อยกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าในกลุ่มทดลองมีทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าหลังการทดลองและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ทศนคติต่อยาบ้า ผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้า โปรแกรมการให้การปรึกษาเป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบ เรือนจำกลางบางขวาง

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำรงชีวิตของสังคมไทยในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา จากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม และสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศไร้พรมแดน ในปัจจุบัน เป็นไปอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดด ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมามากมาย หนึ่งในปัญหาสำคัญที่มีการขยายตัวตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมจนเกิดผลกระทบถึงปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง ไปจนถึงความมั่นคงของประเทศ และมีแนวโน้มขยายขอบเขตความรุนแรงของปัญหาเพิ่มมากขึ้นมาโดยตลอด ได้แก่ ปัญหายาบ้า

ยาบ้าหรือแอมเฟตามีน (amphetamine) เดิมเรียกยาม้าหรือยาขยัน ในปี พ.ศ. 2539 กระทรวงสาธารณสุขได้ออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 125 ให้แอมเฟตามีนและอนุพันธ์ซึ่งจัดอยู่ในพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทไปอยู่ในบัญชียาเสพติดให้โทษประเภทที่1 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 และได้เปลี่ยนชื่อจากยาม้าหรือยาขยันเป็น “ยาบ้า” เพื่อให้ผู้เสพได้ตระหนักถึงโทษและพิษภัยจากการเสพที่ทำให้ไม่สามารถควบคุมสติของตนเอง มีลักษณะอาการคล้ายกับคนบ้า โดยเชื่อว่าการเปลี่ยนชื่อดังกล่าวจะสามารถลดจำนวนผู้เสพลงได้ (Ruangbut, 2010, p. 2)

ในช่วงระยะเวลาประมาณ 20 ปีหลังจากการเปลี่ยนชื่อเป็นยาบ้ามาจนถึงปัจจุบันพบว่าปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้าได้ทวีความรุนแรงเพิ่มมากยิ่งขึ้นมาโดยตลอด จากกลุ่มผู้เสพที่เป็นผู้ใช้แรงงานและคนขับรถบรรทุกได้เริ่มแพร่ระบาดเข้าไปสู่กลุ่มอื่น ๆ ในสังคม ไม่เว้นแม้แต่เด็กนักเรียนนักศึกษา เด็ก และเยาวชน โครงสร้างของปัญหายาบ้าจึงมีความสลับซับซ้อนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะปัญหาด้านการค้าพบว่ามีการค้ายาบ้าขยายตัวเพิ่มมากขึ้น จากสถิติการจับกุมผู้ต้องหาคดีค้ายาบ้าของ

สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีจำนวนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเปรียบเทียบกับระหว่างปี พ.ศ. 2557 และ พ.ศ. 2547 ในภาพรวมสูงขึ้นถึงเก้าเท่า คือจาก 39,961 คนเพิ่มขึ้นเป็น 365,918 คน

ปัญหาด้านการค้ายาบ้าในปัจจุบันจึงเป็นปัญหาในชั้นวิกฤติที่เกี่ยวข้องถึงระดับความมั่นคงของชาติ ซึ่งรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างพยายามหาแนวทางในการแก้ไขปัญหากันอย่างเร่งด่วนโดยยกขึ้นเป็นวาระแห่งชาติ แต่จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ปัญหายาบ้าก็ยังไม่ทุเลาเบาบางลงแต่อย่างใด กลับทวีความรุนแรงเพิ่มมากยิ่งขึ้นกว่าที่ผ่านมาเนื่องจากแนวโน้มนโยบายในการป้องกันและปราบปรามปัญหาจะมุ่งเน้นในด้านการลดอุปสงค์ของปริมาณผู้เสพเป็นหลัก โดยเชื่อว่าเมื่ออุปสงค์ด้านผู้เสพลดลงแล้วอุปทานด้านผู้ค้าและผู้ผลิตจะลดลงตามไปด้วย แต่ปัญหายาบ้าเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการค้าและการผลิตยาบ้าเข้ามาซึ่งรายได้มหาศาล ผู้ค้าและผู้ผลิตจึงพยายามสร้างอุปสงค์ด้านผู้เสพขึ้นทดแทนส่วนที่หายไปอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สมดุลกับอุปทานด้านการผลิตและการค้าซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมหาศาลเช่นกัน ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหายาบ้าด้วยการลดอุปทานด้านการค้ายาบ้าลงแทนการใช้บทลงโทษทางกฎหมายที่มีกำหนดโทษสูง ซึ่งเป็นที่ประจักษ์แล้วว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้านการค้ายาบ้าให้ลดน้อยลงได้แต่อย่างใด โดยทำการศึกษาในด้านของผู้ค้าซึ่งเป็นผู้ที่มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับยาบ้ามากที่สุด ตั้งแต่เป็นผู้เสพ ผู้ขาย ผู้จัดจำหน่าย และเป็นผู้กระจายยาบ้าไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของประเทศ

อาจมีความเชื่อกันว่าการที่บุคคลก้าวเข้าสู่เส้นทางการเป็นพ่อค้ายาบ้า นั้นมีสาเหตุสำคัญเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจหรือต้องการเงินเป็นหลัก แต่จากผลของการศึกษาวิจัยหลาย ๆ การศึกษาพบว่ามิได้ผลมาจากสาเหตุอื่น ๆ หลายสาเหตุ เช่น Ngermngam (2008) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด พบว่า พื้นฐานทางเศรษฐกิจเป็นเพียงสาเหตุที่ 2 รองจากสาเหตุด้านอารมณ์และความรู้สึก และ Spielmann (1994) ศึกษาถึงสาเหตุของการก่ออาชญากรรมซ้ำ โดยเฉพาะอาชญากรรมเกี่ยวกับการค้ายาเสพติด พบว่าสาเหตุของการกระทำความผิด

ส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจากปัญหาด้านอารมณ์และความรู้สึก สอดคล้องแนวคิดของ Fishbein & Ajzen (1975); Rokeach (1980) และ Freud (1937) ซึ่งเชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลถูกกำหนดโดยเจตนาเชิงพฤติกรรมหรือทัศนคติของพวกเขานั้นเอง

เมื่อพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับความรูสึกภายในหรือทัศนคติของบุคคลแล้ว การที่จะหาสาเหตุแท้จริงของพฤติกรรมใดก็ต้องทำการศึกษาถึงความรู้สึกภายในหรือทัศนคติของผู้แสดงพฤติกรรมนั้น พฤติกรรมการค้าขายบักก็เช่นเดียวกัน ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงทัศนคติต่อยาบ้าของผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าในเรือนจำกลางบางขวางว่ามีทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าเป็นอย่างไร และหาแนวทางในการแก้ไขทัศนคติดังกล่าวให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ของสังคมด้วยการให้การปรึกษาเป็นรายบุคคลตาม ทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบ (Trait Factor) ซึ่งเป็นทฤษฎีการที่ผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพบริบทต่าง ๆ ของเรือนจำมากที่สุด โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ นอกจากจะเป็นหนึ่งในแนวทางการแก้ไขปัญหายาบ้าแล้วยังจะช่วยให้สังคมได้รับรู้และเข้าใจถึงสาเหตุภายในที่ทำให้บุคคลก้าวเข้าสู่เส้นทางการค้ายาบ้า เพื่อจะได้ดูแลเอาใจใส่สมาชิกในครอบครัวและบุคคลใกล้ชิดไม่ให้ก้าวเข้าไปสู่เส้นทางแห่งความหายนะนี้ อันจะทำให้การแก้ไขปัญหายาบ้าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถขจัดยาบ้าให้หมดสิ้นไปจากแผ่นดิน เพื่อที่สังคมไทยจะได้มีความสุขอย่างถาวรสืบต่อไป

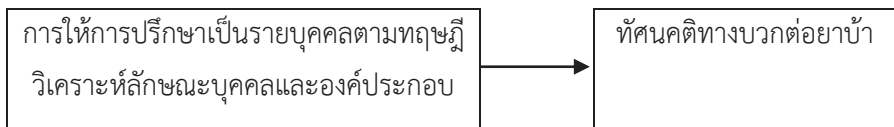
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าของผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้า
2. เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าของผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าในกลุ่มทดลองก่อนและหลังการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบ
3. เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าของผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าในกลุ่มทดลองหลังการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบและระยะติดตามผล

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าที่ได้รับการให้การปรึกษาเป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าลดลงกว่าก่อนการให้การปรึกษา
2. ผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าที่ได้รับการให้การปรึกษาเป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบมีทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าหลังการให้การปรึกษาและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

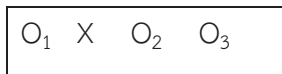
กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงทดลอง แบบก่อนการทดลอง (pre-experimental research) กลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง (one group pretest-posttest design) ซึ่งมีรูปแบบการทดลอง ดังนี้

กลุ่มทดลอง

เมื่อ O₁ แทนการวัดทัศนคติต่อยาบ้าของกลุ่มทดลองก่อนการทดลอง
X แทนการให้การปรึกษาเป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบ
O₂ แทนการวัดทัศนคติต่อยาบ้าของกลุ่มทดลองหลังการทดลอง
O₃ แทนการวัดทัศนคติต่อยาบ้าของกลุ่มทดลองในระยะติดตามผล
(Neawyenphol, 2011)

ประชากร ผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าในเรือนจำกลางบางขวาง

กลุ่มตัวอย่าง ผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าที่มีทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 75 ขึ้นไปและเต็มใจเข้าร่วมโปรแกรมการให้การปรึกษา โดยคัดเลือกผู้ที่ทำแบบสอบถามทัศนคติต่อยาบ้าได้คะแนนสูงสุดลงมาจนครบจำนวน 8 คนเป็นกลุ่มทดลอง

ตัวแปรต้น การปรึกษาเป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบ

ตัวแปรตาม ทัศนคติทางบวกต่อยาบ้า

เครื่องมือในการวิจัย

1. แบบสอบถามทัศนคติต่อยาบ้าจำนวน 30 ข้อ มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .94
2. โปรแกรมการปรึกษาเป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00

การแปลผลคะแนน ใช้การแปลผลจากคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

ผู้ทำแบบสอบถามได้คะแนนเฉลี่ย 1.00-2.49 แสดงว่ามีทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าอยู่ในระดับต่ำ หมายความว่า มีความรู้เชิงประเมินค่าเกี่ยวกับยาบ้าว่าไม่ดี มีโทษ เกิดความรู้สึกไม่ชอบ รังเกียจ และมีแนวโน้มที่จะไม่เข้าไปข้องเกี่ยวกับยาบ้า

ผู้ทำแบบสอบถามได้คะแนนเฉลี่ย 2.50-4.00 แสดงว่ามีทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าอยู่ในระดับสูง หมายความว่า มีความรู้เชิงประเมินค่าเกี่ยวกับยาบ้าว่าดี มีประโยชน์ เกิดความรู้สึกชอบ พอใจ และมีแนวโน้มที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาบ้า

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาระดับทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าของผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าโดยใช้แบบสอบถามทัศนคติต่อยาบ้า
2. เลือกผู้ต้องขังที่มีทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าอยู่ในระดับสูงจำนวน 8 คนมา เป็นกลุ่มทดลอง
3. ใช้โปรแกรมการปรึกษาเป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบกับกลุ่มทดลองทั้ง 8 คน

4. วัดทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าของผู้ต้องขังในกลุ่มทดลองหลังการทดลอง
5. วัดทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าของผู้ต้องขังในกลุ่มทดลองในระยะติดตามและประเมินผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ระดับทัศนคติต่อยาบ้าของผู้ต้องขังในกลุ่มทดลองโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าของผู้ต้องขังในกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง รวมทั้งระยะติดตามผล โดยใช้การทดสอบแบบวิลคอกซัน

ผลการวิจัย

1. ผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้ามีระดับทัศนคติด้านความรู้เชิงประเมินค่าต่อยาบ้า ทัศนคติด้านความรู้สึกต่อยาบ้า และทัศนคติด้านแนวโน้มในการแสดงพฤติกรรมต่อยาบ้าอยู่ในระดับสูง กล่าวคือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.59, 2.60 และ 2.70 ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยของทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าโดยรวมเท่ากับ 2.66 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.45

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าของกลุ่มตัวอย่าง

ทัศนคติต่อยาบ้าของกลุ่มตัวอย่าง	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
ความรู้เชิงประเมินค่าต่อยาบ้า	2.59	0.45	ระดับสูง
ความรู้สึกต่อยาบ้า	2.60	0.45	ระดับสูง
แนวโน้มการแสดงออกต่อยาบ้า	2.70	0.50	ระดับสูง
ทัศนคติต่อยาบ้าโดยรวม	2.66	0.45	ระดับสูง

2. ผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าที่ได้รับการให้การปรึกษาเป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าลดลงกว่าก่อนการให้การปรึกษาย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2 แสดงผลการเปรียบเทียบทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการทดลอง

N	Position	Mean of Rank	Sum of Rank	Z	P
8	Post < Pre	4.50	36.00	2.521	0.006

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

3. ผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าที่ได้รับการให้การปรึกษาเป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบมีทัศนคติต่อยาบ้าหลังการให้การปรึกษาและระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

ตาราง 3 แสดงผลการเปรียบเทียบทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าของกลุ่มตัวอย่างหลังการทดลองและระยะติดตามผล

N	Position	Mean of Rank	Sum of Rank	Z	P
2	Post > follow	6.25	12.50	255	.400
1	post = follow	-	-		
5(8)	post < follow	3.10	15.50		

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับทัศนคติทางบวกต่อยาบ้าของผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าในเรือนจำกลางบางขวางอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66 และจากข้อมูลที่ได้จากการให้การปรึกษาพบว่าปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดทัศนคติดังกล่าวได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน และ

ประสบการณ์ส่วนตัว โดยเฉพาะปัจจัยด้านประสบการณ์ส่วนตัวมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อการเกิดทัศนคติต่อยาบ้าของกลุ่มตัวอย่าง ไม่ว่าจะเป็นความต้องการเงินเพื่อซื้อยามาเสพ ความอยากรวย อยากมีบ้านมีรถ ที่สำคัญคือการค้ายาบ้าเป็นวิธีที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างสามารถหาเงินได้ง่ายและรวดเร็ว นอกจากนี้การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยการแพร่ระบาดของยาบ้า การได้พบเห็นการเสพและค้ายาบ้าอยู่เป็นประจำทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดา จนมองข้ามความเป็นจริงในด้านที่ว่ายาบ้าเป็นโทษภัยร้ายแรงทั้งต่อตนเอง สังคม และครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonyanusont (2013) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การค้ายาบ้าซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การค้ายาบ้าซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ความต้องการรวยเร็ว อยากมีบ้านมีรถ และการอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม ๆ ที่เต็มไปด้วยยาบ้า และ Milindanuja (2014) ซึ่งกล่าวถึงที่มาของทัศนคติว่าเกิดจากปัจจัยด้านครอบครัว เพื่อน บุคคลที่มีความสำคัญกับตนเอง และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมาของแต่ละบุคคล

2. ผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าในกลุ่มทดลองที่ได้รับการให้การปรึกษาเป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติทางบวกต่อยาบัลดลงกว่าก่อนการให้การปรึกษามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าโปรแกรมการให้การปรึกษาเป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นสามารถทำให้ผู้ต้องขังคดีค้ายาบัลดทัศนคติทางบวกที่มีต่อยาบัลดได้ ทั้งนี้สืบเนื่องจากทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบเป็นทฤษฎีที่เน้นความสำคัญของการพัฒนาบุคคลด้วยการให้ข้อมูลอย่างเพียงพอเพื่อให้ผู้รับบริการหาเหตุผลจากข้อมูลอันจะนำไปสู่การตัดสินใจเปลี่ยนแปลงตัวเองอย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้ให้บริการในฐานะของการเป็นผู้รู้ ผู้บอก ผู้สอน ผู้ชี้แนะ ผู้นำทาง ซึ่งบทบาทดังกล่าวจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและพลังในการจูงใจให้ผู้รับบริการคล้อยตามในสิ่งที่

ผู้ให้บริการเห็นว่าถูกต้องและสมควร โปรแกรมการให้การปรึกษาเป็นรายบุคคลตาม ทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ จำนวน 8 ขั้นตอน ได้แก่ ขึ้นสร้างสัมพันธภาพเพื่อช่วยให้ เกิดความคุ้นเคยและความไว้วางใจระหว่างผู้ให้การปรึกษาและผู้รับการปรึกษา ขึ้นช่วย การเข้าใจตนเป็นการช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเข้าใจตนเองเกี่ยวอย่างกระจ่างชัดกับ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาบ้า ขึ้นให้ความรู้เรื่องทัศนคติเป็นการช่วยให้ผู้รับการปรึกษา มีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับทัศนคติต่อยาบ้าว่ามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้น กับพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาบ้าของตนเอง ขึ้นวินิจฉัยทัศนคติด้านความรู้เชิงประเมิน ค่าต่อยาบ้า ขึ้นวินิจฉัยทัศนคติด้านความรู้สึกต่อยาบ้า และขึ้นวินิจฉัยทัศนคติด้าน แนวโน้มการแสดงออกต่อยาบ้าเป็นการให้ความรู้เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาตระหนักชัดถึง โทษและพิษภัยของยาบ้า ทั้งต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคม และต่อประเทศชาติ ทั้งยังให้ผู้รับการปรึกษาสามารถใช้ความรู้ที่ได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อยาบ้าของตนเอง ให้เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม ขึ้นวางแผนแก้ไขปัญหาคือขึ้นช่วยให้ผู้รับการปรึกษา สามารถวางแผนการแก้ไขปัญหาคือขึ้นในอนาคตโดยไม่เข้าไปข้องเกี่ยวกับยาบ้า และขึ้นยุติการให้การปรึกษาเป็นการให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้รับการปรึกษาประสบกับ ปัญหาในการปฏิบัติตามแผนที่วางเอาไว้ และยุติการให้การปรึกษาเมื่อพบว่า ผู้รับบริการมีพัฒนาการอยู่ในขั้นที่น่าพึงพอใจ โดยโปรแกรมการให้การปรึกษาทุก ขั้นตอนเน้นการใช้เทคนิคในการให้ความรู้และเทคนิคการจูงใจเป็นหลัก เช่น เทคนิค การสอน เทคนิคการอธิบาย เทคนิคการแนะนำโดยตรง เทคนิคการโน้มน้าว เทคนิค การจูงใจ เทคนิคการวิเคราะห์ เทคนิคการสังเคราะห์ เทคนิคการวินิจฉัย เทคนิคการ คาดคะเนอนาคต เทคนิคการทวนความ เทคนิคการสรุปความ เทคนิคการตั้งคำถาม เทคนิคการทำให้กระจ่าง และเทคนิคการใช้คำถามปลายเปิด เป็นต้น จากขั้นตอนของ โปรแกรมการให้การปรึกษาและเทคนิคต่างๆที่นำมาใช้ในการให้การปรึกษาช่วยให้ ผู้รับบริการได้รับข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับยาบ้าและทัศนคติอย่างเพียงพอ รวมถึงการใช้ บทบาทของผู้มีประสบการณ์มากกว่าช่วยสั่งสอน แนะนำ จูงใจให้ผู้รับบริการมีทักษะ

ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัย และคิดอย่างมีเหตุผลเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติ ต่อยาบ้าของตนเอง และวางแผนการที่จะไม่เข้าไปข้องเกี่ยวกับยาบ้าเมื่อพบกับปัญหา อย่างมีเหตุผลและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Songchaikul (2013) ซึ่งกล่าวว่า ทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบให้ความสำคัญ กับการส่งเสริมให้ผู้รับบริการได้รับความรู้และข้อมูลที่จำเป็นอย่างเพียงพอเพื่อ ให้มีทักษะในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาและวางแผนสำหรับอนาคตได้ด้วยตัวเองอย่างมี เหตุผลและมีประสิทธิภาพ โดยผู้ให้การปรึกษามีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือ ที่เสมือนครูหรือพี่เลี้ยงช่วยสอนและนำทางแก่ศิษย์ อันจะส่งผลให้ผู้รับบริการ มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตต่อไป

3. ผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าในกลุ่มทดลองที่ได้รับการให้การปรึกษาเป็นรายบุคคล ตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบมีทัศนคติ ทางบวกต่อยาบ้าหลังจากการให้การปรึกษาและในระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน ซึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าโปรแกรมการให้การปรึกษา เป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและ องค์ประกอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนอกจากจะสามารถช่วยให้ผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าลดทัศนคติ ทางบวกต่อยาบ้าของตนเองลงหลังจากได้รับการปรึกษาแล้ว ยังสามารถยกระดับ ทัศนคติดังกล่าวไว้ได้ในระยะติดตามผลซึ่งมีช่วงระยะเวลาห่างกันประมาณ 1 เดือน เนื่องจากโปรแกรมการให้การปรึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพในด้านการ ช่วยเหลือให้ผู้รับบริการเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจ และมีทักษะ ในการตัดสินใจด้วยตัวเองได้ กล่าวคือผู้รับบริการจะได้รับความช่วยเหลือให้รู้จักและ เข้าใจตนเอง รวมทั้งได้รับข้อมูลความรู้ที่เชื่อถือได้ และเมื่อผู้รับบริการนำข้อมูลความรู้ เหล่านี้มาประกอบการพิจารณาตัดสินใจอย่างมีเหตุผลก็จะส่งผลให้สามารถตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้านทัศนคติต่อยาบ้าของตนเอง ไปจนถึงวางแผนการที่จะไม่เข้าไปข้อง เกี่ยวกับยาบ้าในอนาคตได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เมื่อผู้รับบริการมีทักษะในการตัดสินใจ ที่ดีแล้ว ไม่เพียงแต่จะเป็นผลดีต่อการตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเท่านั้น

ยังเป็นผลดีต่อผู้รับบริการในอนาคตในด้านการช่วยให้ผู้รับบริการเป็นผู้ที่มีเหตุผล มีการปรับตัวที่ดีขึ้น พึ่งพาตนเองได้ และดำรงชีวิตได้ด้วยความสุข ซึ่งเป็นการบ่งชี้ให้ทราบว่า การให้การปรึกษาที่ดำเนินมา มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Ramsuth (2011) กล่าวว่า จุดเด่นของทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบ วิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบได้แก่ การขจัดปัญหาและป้องกันปัญหา ไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งมีทฤษฎีจำนวนน้อยที่เข้าลักษณะนี้ โดยกระบวนการขจัดปัญหา จะเป็นส่วนของการวินิจฉัยที่พูดถึงสาเหตุจากอดีตเพื่อให้เข้าใจถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่วนกระบวนการป้องกันปัญหา เป็นส่วนของการทำนายแนวโน้มในอนาคต เพื่อให้บุคคล วางแผนปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม และ Songchaikul (2014) กล่าวว่า การให้การปรึกษาแบบ วิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบ เน้นการสอนให้ผู้รับบริการรู้จักวิธีการ ที่เหมาะสมในการคิดและตัดสินใจแก้ไขปัญหา ซึ่งจะส่งผลให้ผู้รับบริการมีพฤติกรรม ที่พึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากการดำเนินการให้การปรึกษาพบว่า ข้อมูลที่รวบรวมได้จากผู้รับบริการ มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการใช้ทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะ บุคคลและองค์ประกอบ ทั้งนี้เพื่อนำมาวิเคราะห์และทำความเข้าใจในปัญหาของ ผู้รับบริการได้อย่างชัดเจนถูกต้อง ผู้ให้บริการจึงควรฝึกฝนทักษะในการรวบรวมข้อมูล จนมีความชำนาญก่อนดำเนินการให้การปรึกษา
2. ทฤษฎีการปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบ เน้นความสำคัญของการให้ข้อมูลความรู้ที่สำคัญและจำเป็นแก่ผู้รับบริการอย่างเพียงพอ เพื่อให้ผู้รับบริการหาเหตุผลจากข้อมูลดังกล่าว อันจะนำไปสู่การตัดสินใจเปลี่ยนแปลง ตัวเองได้อย่างเหมาะสม ผู้ให้บริการจึงควรเตรียมข้อมูลต่าง ๆ ที่สำคัญและจำเป็น ให้พร้อมก่อนการให้บริการ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. โปรแกรมการให้การศึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีจุดประสงค์เพื่อใช้กับผู้ต้องขังในเรือนจำ หากต้องการนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ ควรมีการปรับปรุงและประยุกต์ให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงควรมีการทดลองใช้ก่อนนำไปใช้จริง

2. เรือนจำ ทณฑสถาน หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลจากการวิจัยไปใช้ในการหาแนวทางเพื่อปรับเปลี่ยนแก้ไขทัศนคติต่อยาบ้าหรือทัศนคติต่อยาเสพติดชนิดอื่นของผู้ต้องขังให้เป็นไปในทางที่พึงประสงค์ ก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังออกสู่สังคมภายนอก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการติดตามผลของการให้การศึกษาเป็นระยะ ๆ เช่น 3 เดือน 6 เดือน หรือ 12 เดือน เพื่อศึกษาความคงทนของพัฒนาการทางพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง

2. ควรนำโปรแกรมการให้การศึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบไปทดลองใช้เพื่อศึกษาผลของความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์หรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อื่น ๆ ของผู้ต้องขัง

References

- Boonyanusont, S. (2013). *Factors leading to repeating in distributing narcotics*. Mahasarakham, Mahasarakham Rajabhat University. [in Thai]
- Fishbein, & Ajzen. (1975). *Attitude, intention and behavior: An introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Freud, A. (1937). *The ego and mechanisms of defense*. London: Hogarth Press.
- Milindanuja, K. (2014). *The attitudes toward the English language for joining ASEAN Economic Community (AEC) of People in Ratchathewi District*.

- Bangkok Metropolis*. Sukhothai Thammathirat University, Nonthaburi, Thailand. [in Thai]
- Neawyenphol, P. (2011). *Research in guidance and psychological counseling*. Nonthaburi, Sukhothai Thammathirat University. [in Thai]
- Ngernngam, P. (2008). *Factors influencing drug related crime of prisoners in Nan Prison*. Uttaradit, Uttaradit Rajabhat University. [in Thai]
- Ramsuth, P. (2011). *Concepts of guidance and theories in psychological counseling*. Nonthaburi, Sukhothai Thammathirat University. [in Thai]
- Rokeach. (1980). *Some unresolved issues in theories of beliefs, attitudes, and values, Nebraska symposium on motivation*. (pp. 261-304). Lincoln: University of Nebraska Press.
- Ruangbut, S. (2010). *The entering to narcotic drugs selling: A case study of methamphetamine sellers in Ubon Ratchathani Central Prison*. Ubon Ratchathani: Ubon Ratchathani University. [in Thai]
- Songchaikul, C. (2015). *Introduction to techniques of counseling*. Nonthaburi, Sukhothai Thammathirat University. [in Thai]
- Songchaikul, C. (2013). *Introduction to techniques of counseling* (10th ed.). Nonthaburi, Sukhothai Thammathirat University. [in Thai]
- Spielmann, S. (1994). *Crime: Problem that should be resolved in today's society*. Bangkok; Thai Watana Panich. [in Thai]

การจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการ
พัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย
Conflict management between the state and the people
on marine and coastal areas development projects in
Southernmost Provinces of Thailand

ไชยา เกษารัตน์¹

Chaiya Kesarat

อิศรัฏฐ์ รินไธสง²

Idsaratt Rinthaisong

Abstract

The purposes of the study were: 1) to study the situation of conflict between the state and the people 2) to seek causes of conflict between the state and the people; and 3) to offer guidelines for conflict management between the state and the people. The qualitative method

¹นักศึกษาลัทธิสุตรปรัชญาดุขฎฐิบัณฑิต สาขาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ประเทศไทย

Ph.D., Candidate in Management, Faculty of Management Sciences, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus, Thailand

²ดร. ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ประเทศไทย
Ph.D., Department of Public Administration, Faculty of Management Sciences, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus, Thailand

Corresponding Author: E-mail: chaiya.ke@skru.ac.th

(Received: 4 November, 2016; Revised: 7 July, 2017; Accepted: August, 2017)

was used in this study. The sample consists of agencies of the local people, local leaders, officers from the central government, regional or local authorities and the executive or staff. Thirty-two informants participated in focus group discussions, and eight informants were for semi-structured in-depth interview. Results of the study revealed that the people in the project area lacked trust in the project operations. However, currently, public disagreement has been steadily decreasing. Three causes of the conflict were found: the bureaucracy structure; the attitude and performance of government officials, and a lack of people participation. The guidelines for conflict management are divided into two aspects: management within the bureaucracy, and joint management by the state and the people in the area.

Keywords: conflict, management, people, project, state

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน 2) ค้นหาสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน และ 3) เสนอแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน โดยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยตัวแทนภาคประชาชน ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น ตัวแทนข้าราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นและตัวแทนผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของโครงการฯ จำแนกเป็นการสนทนากลุ่ม 32 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก 8 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่ของโครงการฯ ยังคงขาดความเชื่อมั่นต่อการดำเนินโครงการ แต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์ปัจจุบัน ระดับความรุนแรงของการคัดค้านมีการลดลงเรื่อย ๆ ส่วนสาเหตุของความขัดแย้งมีรากฐานมาจากสาเหตุที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก สาเหตุ

ในเชิงโครงสร้างของระบบงานราชการ ประการที่สอง สาเหตุอันเกิดจากทัศนคติและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และประการสุดท้าย สาเหตุเกี่ยวกับการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก แนวทางในการบริหารจัดการภายในระบบงานราชการ และกลุ่มที่สอง แนวทางในการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างรัฐและประชาชนในพื้นที่

คำสำคัญ: การจัดการ ความขัดแย้ง โครงการ รัฐ ประชาชน

บทนำ

กระแสความไม่สมดุลภายใต้ยุทธศาสตร์ความไม่สมดุลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมและภาคเมืองใหญ่ก่อน โดยละทิ้งภาคเกษตรหรือภาคชนบทไว้ลำดับหลัง โดยเชื่อว่าการกระจายตัวของผลประโยชน์ทางการพัฒนาจะตามมาเอง (Santasombat, 1996; Chamarik, 2006) แต่ในความเป็นจริงกลับไม่เป็นเช่นนั้น การพัฒนากลับไม่กระจายตัวอย่างทั่วถึง ส่งผลให้เกิดการก่อกวนและขยายความสามัคคีและตื่นตัวต่อสิทธิเสรีภาพในชุมชนท้องถิ่น เกิดการเรียกร้องต่างๆ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและความสุขสะดวกของกลุ่มคนในเมืองและมาพร้อมกับมลพิษขั้นรุนแรง ในที่สุดการบำบัดมลพิษก็ตกเป็นภาระคนไทยทั้งชาติเพราะต้องเสียภาษีให้รัฐ (Attakorn, 2010) นอกจากนั้นยังก่อเกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากร เป็นสาเหตุรากเหง้าของความขัดแย้งอันนำไปสู่ความรุนแรงในสังคม จึงทำให้เกิดการเรียกร้องถึงการต้องปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนา จากที่เคยมุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นที่ตั้ง มาสู่เป้าหมายที่มุ่งเน้นคน ชุมชนและสภาพแวดล้อม ชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นและควบคุมกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและยืนยันในคุณค่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Kumpeera, 2008; Wattanajareankit, 2008)

จากการรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (NHRC, 2009) พบว่าหลาย ๆ โครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน มักจะทำให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับความเดือดร้อนเนื่องมาจากการดำเนินการนั้นไม่ได้มาจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ตลอดจนการไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดให้มีการทำประชาพิจารณ์ แต่การดำเนินการก็ยังไม่ครอบคลุมในประเด็นสำคัญ ๆ เน้นการให้ข้อมูลเฉพาะกลุ่ม เป็นผลให้เกิดการแตกแยกกันในชุมชน ผู้นำชุมชนเกิดความขัดแย้งกับลูกบ้านเนื่องจากความคิดเห็นไม่ตรงกัน ซึ่งเป็นการทำลายความสามัคคีในชุมชน (Malaisri, 1998) เมื่อพิจารณาถึงสภาพปัญหาของโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนที่เกิดขึ้นในกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2552 ที่ระบุถึงโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA) พบว่า สถานการณ์กรณีโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ประชาชนเรียกร้องให้มีการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุมแผนแม่บทหลักของการพัฒนาทั้งภาคใต้ มิใช่เพียงแค่จัดทำ EIA เฉพาะโรงแยกก๊าซฯ เท่านั้น นอกจากนี้ประชาชนยังได้เรียกร้องต่อรัฐให้มีการจัดทำประชาพิจารณ์จนกว่ารายงาน EIA จะเสร็จสมบูรณ์ แต่รัฐกลับเพิกเฉยต่อข้อเรียกร้องและยังคงจัดให้มีประชาพิจารณ์ทั้ง ๆ ที่รายงาน EIA ยังไม่แล้วเสร็จ ส่งผลให้ประชาชนไม่ยอมเข้าร่วมการจัดทำประชาพิจารณ์ นอกเหนือจากนั้นแล้วการจัดทำรายงาน EIA ยังพบข้อผิดพลาดหลายประเด็น เช่น จำนวนเรือประมงจากรายงานมี 200 ลำ แต่ข้อเท็จจริงมีมากกว่า 3,000 ลำ หรือไม่มีการศึกษาผลกระทบอย่างจริงจังต่ออาชีพเลี้ยงนกเขาของประชาชน เนื่องจากประเด็นดังกล่าวเป็นสาระสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านและวิถีชีวิตของประชาชนที่เลี้ยงนกเขา ซึ่งเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ดังกล่าว (NHRC, 2002) ในขณะที่ กรณีของโรงไฟฟ้าจะนะ จังหวัดสงขลา

พบว่า การดำเนินโครงการฯ ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ขาดความชอบธรรม และไม่โปร่งใสมาตั้งแต่ต้น การทำลายวิถีชีวิตชุมชนที่ต้องอาศัยทรัพยากรในพื้นที่ในการทำมาหากิน สร้างความแตกแยกให้กับชุมชน (TCEM, 2005; NHRC, 2009) ในส่วนกรณีทำเทียบเรือตลอดจนการถมทะเล การก่อสร้างหรือขยายสิ่งก่อสร้างบริเวณหรือในทะเล พบว่า ในระยะก่อสร้างจะมีผลกระทบต่อคุณภาพอากาศ มลภาวะทางเสียงและมีผลต่อทรัพยากรสิ่งมีชีวิตในทะเล อาทิเช่น แพลงก์ตอน สัตว์หน้าดิน ปะการัง นอกจากนี้ในระยะดำเนินการอาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชายฝั่ง มีผลต่อการรบกวนการเข้ามาใช้ประโยชน์บริเวณทางเดินเรือปากคลองและทางเดินเรือออกไปในทะเลของสัตว์น้ำ และยังส่งผลต่อด้านจิตใจและความวิตกกังวลต่อผลกระทบเนื่องจากการพัฒนาโครงการจะเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพ ส่งผลต่อรายได้และปัญหาทรัพยากรเสื่อมโทรม การเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง เกิดปัญหาทางสังคม ครอบครัวแตกแยก ปัญหายาเสพติด ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (Malaisri, 1998; SAT & TCEM, 2009)

จากสภาพปัญหาดังที่ได้กล่าวมาในข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศภายใต้ยุทธศาสตร์ความไม่สมดุลและนำมาซึ่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมุ่งศึกษาการจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่งกลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย โดยกำหนดคำถามการวิจัยออกเป็น 3 คำถาม ได้แก่ 1) สภาพหรือสถานการณ์ของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการฯ ในพื้นที่เป็นอย่างไร 2) มีสาเหตุมาจากอะไรที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการฯ ในพื้นที่ และ 3) มีวิธีการหรือแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการฯ ในพื้นที่อย่างไร ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนการพัฒนาประเทศตลอดจนจะทำให้ความต้องการของรัฐและความต้องการของชุมชนหรือประชาชนนั้น

เป็นไปในทิศทางเดียวกันและยอมรับกันได้ ทำให้ประเทศเกิดการพัฒนาย่างสมดุล และยั่งยืน มีความเจริญรุ่งเรืองได้ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย
2. เพื่อค้นหาสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย
3. เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (focus group) จำนวน 32 คน โดยผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ของ Greenbaum, 2000 มาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) อีกจำนวน 8 คน โดยผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ของ Creswell, 2007 มาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วิธีการสนทนากลุ่ม (focus group)

ผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม โดยจำแนกเป็น 4 กลุ่มโครงการ ตามโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่

- 1) โรงแยกก๊าซธรรมชาติจะนะ จ.สงขลา จำนวน 8 คน
- 2) โรงไฟฟ้าจะนะ จ.สงขลา จำนวน 10 คน
- 3) ท่าเทียบเรือจังหวัดสงขลาและจังหวัดสตูล จำนวน 7 คน และ
- 4) การถมที่ดินในทะเลทุกขนาดและการก่อสร้างหรือขยายสิ่งก่อสร้างบริเวณหรือในทะเล จังหวัดสงขลา จังหวัดปัตตานีและจังหวัดนราธิวาส จำนวน 7 คน

รวมทั้งสิ้น 32 คน โดยลักษณะของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่มโครงการ เป็นผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนรอบ ๆ โครงการและเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการดำเนินโครงการ นอกจากนี้ต้องเป็น

ผู้ที่มีประสบการณ์มาก (intensity sampling) ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ มีประสบการณ์ และสามารถให้ข้อมูลได้เป็นจำนวนมากเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาได้

2. วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 8 คน ได้แก่ ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 2 คน ตัวแทนผู้นำท้องถิ่น จำนวน 2 คน ตัวแทนข้าราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน และตัวแทนผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ของโครงการพัฒนาทะเล และชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 8 คน

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ซึ่งคุณภาพของข้อมูลที่ได้มาจากเครื่องมือเชิงคุณภาพนั้น ผู้วิจัยดำเนินการใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ความวางใจ (credibility) โดยการให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของหลักฐานที่เกิดขึ้นจากการสัมภาษณ์ (member checks) 2) การถ่ายโอน (transferability) โดยการที่ผู้วิจัยแสดงรายละเอียดในประเด็นเวลา สถานที่ บริบทและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อให้ผู้อ่านรายงานผลการวิจัยสามารถใช้ดุลยพินิจตัดสินความเป็นไปได้ในการนำข้อสรุปผลการวิจัยไปใช้ในบริบทอื่น และ 3) ความเชื่อถือ (dependability) โดยการกำหนดให้มีผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัยแสดงบทบาทเป็นผู้ตรวจสอบภายนอกเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลหลักฐานและการบันทึกข้อมูลหลักฐานที่เก็บรวบรวมมา โดยก่อนทำการสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ทำการพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลก่อนทำการสอบถามข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยจะทำการแนะนำตัวและชี้แจงวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้แก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้รับทราบอย่างละเอียด หลังจากนั้นจะขอความร่วมมือในการตอบคำถามสัมภาษณ์ด้วยความสมัครใจ กลุ่มตัวอย่างสามารถถอนตัวในระหว่างกระบวนการตอบคำถามสัมภาษณ์เมื่อใดก็ได้ โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเก็บไว้เป็นความลับ โดยการนำเสนอผลการวิจัยจะออกมาในลักษณะของภาพรวม และนำมาใช้ประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยอาศัยวิธีการตีความเชิงคุณภาพ (qualitative-

interpretive approach) โดยการแยกแยะข้อมูลออกเป็นส่วน ๆ จากนั้นจึงคัดรวมกันเป็นกลุ่ม (thematic categories) แล้วให้คำบรรยายสำหรับแต่ละกลุ่มนั้น (textual portrayal) แล้วทำการสังเคราะห์โครงสร้าง (structural synthesis) เพื่อหาแก่น (essence) ของประสบการณ์เกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษาทั้งหมด

ผลการศึกษา

ผู้ศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) สภาพปัจจุบันของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน 2) สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน และ 3) แนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน อธิบายได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

จากการศึกษาสภาพความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย พบว่าประชาชนในพื้นที่ของโครงการฯ ยังคงขาดความเชื่อมั่นต่อการดำเนินโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการพิจารณาและการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ที่ยังไม่เป็นไปตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ขาดความถูกต้อง ขาดความน่าเชื่อถือ จึงไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชน ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “...การอธิบายข้อมูลของรัฐ เป็นการอธิบายโดยหน่วยงานซึ่งมีความรับผิดชอบงานเป็นการเฉพาะ ทำให้ขาดความต่อเนื่องและไม่เห็นภาพรวมทั้งระบบ... การดำเนินโครงการของรัฐ ไม่ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ท้องถิ่นจึงไม่สามารถทำหน้าที่ประสานงานเพื่อเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ...” (Sen, personal interview, February 15, 2013) หรือ “...เพราะว่าการทำ EIA มันต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม ถ้าทำอยู่ในห้องแอร์ทำได้... มันไม่ทำดีกว่า...” (Uten, personal interview, February 15, 2013) หรือ “...จริง ๆ แล้วผมอยากรู้ข้อมูล แต่จะเอาข้อมูลที่ไหน เพราะรัฐก็ไม่บอกมาไง เขาจะทำโครงการอะไรนี้

จริง ๆ แล้วต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม ยกตัวอย่างทำเรื่อน้ำลึกละ...จะมีท่าเรือนะ... ทำไมเขาไม่บอก เหมือนครั้งแรกที่ท่าเชื่อนที่สะกอม จริงๆ แล้วทำไมเขาไม่บอกว่าจะเกิดผลกระทบอีก 20 ปี หรือ 10 ปี ทำไมเขาไม่บอก มาบอกทีหลัง ที่พี่น้องไววาย เกี่ยวกับการกัดเซาะไง เพราะมันเกิดผลกระทบแน่นอน แล้วทำไมไม่บอกให้ประชาชนรู้ก่อนละ นี่คือการบกพร่องของหน่วยงานของรัฐ...” (Wat, personal interview, February 15, 2013) แต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์ปัจจุบัน ระดับความรุนแรงของการคัดค้านมีการลดลงเรื่อย ๆ โดยเฉพาะโครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว เนื่องจากพื้นที่ตั้งโครงการยังไม่ได้รับผลกระทบที่รุนแรงจากโครงการฯ นอกจากนี้โครงการฯ ยังได้จัดสรรงบประมาณในจัดทำบริการสาธารณะในด้านต่าง ๆ ให้กับพื้นที่ ทั้งในรูปของเงินภาษีที่ส่วนท้องถิ่นจัดเก็บและงบประมาณที่โครงการฯ ได้จัดสรรให้กับชุมชนในพื้นที่ และยังเป็นการสร้างงานให้แก่ประชาชนในพื้นที่อีกด้วย ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “...การที่มีคนประท้วงมันก็คือนะ ถ้าไม่มีการประท้วงพวกนั้นมันก็ทำตามใจ... ตอนนี่สิ่งที่เกิดขึ้นชาวบ้านเขายอมรับกันได้แล้ว อย่างน้อยสิ่งที่โรงแยกฯ โรงไฟฟ้าเข้ามา ลูกหลานที่นี่ก็ได้ทำงานกันเยอะ” (So, personal interview, March 9, 2013) หรือ “...การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนและการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ยังไม่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมซึ่งรัฐอาจปกปิดข้อมูลไว้...” (Pa, personal interview, March 10, 2013) นอกจากนี้ยังพบปัญหาที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน อาทิ ปัญหาการขาดการประชาสัมพันธ์ของโครงการฯ ที่ไม่มีการแจ้งข้อมูลให้ประชาชนทราบอย่างเพียงพอ ขาดความชัดเจนของข้อมูล โดยการให้ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หรือเจ้าของโครงการมิได้เป็นการให้ข้อมูลอย่างรอบด้าน ไม่เห็นภาพรวมทั้งระบบ ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นทั้งที่เป็นหน่วยงานส่วนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ต่อการดำเนินโครงการฯ ปัญหาความพร้อมและความสามารถในการแก้ไขปัญหาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัญหาการขาดแหล่งที่อยู่อาศัยของประชาชนในพื้นที่ซึ่งถูกเวนคืน ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่ด้วยตนเองเพราะมีทั้งกลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ปัญหาความไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์ในพื้นที่ ปัญหาด้าน

สิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ น้ำและเสียง ซึ่งยังคงมีอยู่และมีการร้องเรียนเป็นหนังสือเป็นระยะ ๆ และปัญหาด้านวัฒนธรรมประเพณีทางศาสนาของประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากเกิดความกังวลในเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “...เราทำเองไม่ได้ โครงการขนาดใหญ่ที่ต้องใช้งบประมาณมากมายขนาดนั้น อบต. เราคงไม่มีความสามารถขนาดนั้น...” (Yut, personal interview, February 15, 2013) หรือ “...รัฐควรให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินโครงการสร้างท่าเทียบเรืออย่างเป็นระบบ ครบถ้วนและรอบด้าน แก่ชุมชน ซึ่งถือเป็นสิ่งสร้างสร้างความเข้าใจและสร้างการยอมรับจากชุมชนได้ดีในระดับหนึ่ง...” (Chem, personal interview, May 20, 2013) หรือ “...มันมีอยู่ 3 ส่วนนะ กลุ่มเห็นด้วยไม่เห็นด้วยและกลุ่มที่เฉยๆ ยิ่งไงก็ได้ กลุ่มเห็นด้วยบอกว่าชาวบ้านจะได้มีงานทำอะไรมั่ง แต่ถ้าถามชาวบ้านท่ามะไล ท่ายาง เขาไม่เห็นด้วยแน่ เพราะเขาได้รับผลกระทบโดยตรง แต่คนที่เขาไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงหรือคิดว่าเขาไม่ได้รับผลกระทบเขาก็จะเห็นด้วย ส่วนคนเฉย ๆ ก็แล้วแต่เราก็ออยู่อย่างนี้ ส่วนมากที่เฉยจะมองไปว่าเป็นประเด็นการเมืองมากกว่า เป็นเรื่องของผลประโยชน์ ไม่รู้ว่าจะต้องไปต่อสู้เพื่อใคร บางทีก็หวาดระแวงพวกกันเองบ้าง...” (Winai, personal interview, May 26, 2013) หรือ “...เรากลัวว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของเรา...” (Da, personal interview, April 2, 2013)

2. สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยแบ่งสาเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย มาจากสาเหตุที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) สาเหตุในเชิงโครงสร้างของระบบงานราชการ 2) สาเหตุอันเกิดจากทัศนคติและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และ 3) สาเหตุเกี่ยวกับการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 สาเหตุในเชิงโครงสร้างของระบบงานราชการ

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้สรุปให้เห็นถึงสาเหตุในเชิงโครงสร้างของระบบงานราชการที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย โดยมีสาเหตุมาจาก 2 ประการ ดังนี้

2.1.1 ความไม่มีการบูรณาการในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “ชาวบ้านต้องการความจริง ต้องเปิดเผยโครงการทั้งระบบ คนที่ลงพื้นที่บ่อยคือเจ้าท่า เจ้าท่าก็เปิดเผยเฉพาะข้อมูลของเจ้าท่า หน่วยงานไหนลงก็เปิดเผยเฉพาะข้อมูลของตนเองลงมาเฉพาะหน่วย ให้คำตอบชาวบ้านเฉพาะหน่วยตน” (Run, personal interview, May 25, 2013) หรือ “การเปิดเผยข้อมูลที่จริงใจ การให้ข้อมูลโครงการทั้งระบบน่าจะลดกระแสความขัดแย้งลงได้” (Santi, personal interview, May 20, 2013)

2.1.2 ความไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการพื้นที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาน้ำท่วมในหมู่บ้าน น่าจะมีสาเหตุมาจากการตั้งถิ่นฐานของประชาชนมากกว่าจะเป็นผลมาจากการสร้างโรงแยกก๊าซ” (So, personal interview, March 9, 2013) หรือ “...ไม่มีใครกล้าแตะต้องโรงงานเอกชน นี่แหละ ทำไมคนที่มียอำนาจหรืออุตสาหกรรมจังหวัดจึงไม่ไปถอนใบอนุญาตซะล่ะ...ไม่เคยแตะของเอกชนไม่ว่าจะสร้างกี่พันล้านไม่เคยเข้าไปแตะเลย นื่องไปดูแถวจะนะวิทยา ทุ่งตรงนั้นหญ้าตายเรียบ...” (Had, personal interview, April 2, 2013)

2.2 สาเหตุอันเกิดจากทัศนคติและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้สรุปให้เห็นถึงสาเหตุอันเกิดจากทัศนคติและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย โดยมีสาเหตุมาจาก 2 ประการ ดังนี้

2.2.1 ทศนคติเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีต่อการดำเนินโครงการฯ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “ประชาชนยังมีความเข้าใจผิดบางอย่างเกี่ยวกับโรงไฟฟ้า อย่างเช่น ความเข้าใจว่าโรงไฟฟ้าทำให้สัตว์น้ำลดน้อยทั้งที่ความจริง ประชาชนมีเทคนิคมากมายในการจับสัตว์น้ำในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าซึ่งเป็นสาเหตุหลักทำให้สัตว์น้ำลดปริมาณลงอย่างรวดเร็ว” (Wat, personal interview, April 5, 2013) หรือ “...โดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องของชาวบ้านเขาทะเลาะกัน แล้วอยากแสดงพลัง เราไม่เคยมีเรื่องขัดแย้งกับชาวบ้านจนถึงขนาดต้องโดนปิดท่าเรือ แต่ว่าเขาต้องการเงิน” (Chai, personal interview, May 20, 2013)

2.2.2 ความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการดำเนินโครงการฯ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “ปัญหาที่เกิดขึ้นมันมาจากท่าเทียบเรือ ปตท. เมื่อชาวบ้านมีการประท้วงก็มักจะนำเรือประมงพื้นบ้านมาปิดล้อมอ่าวหรือท่าเทียบเรื่อน้ำลึกสงขลา ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อการประกอบกิจการของท่าเทียบเรื่อน้ำลึกสงขลา” (Chai, personal interview, May 20, 2013)

2.3 สาเหตุเกี่ยวกับการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้สรุปให้เห็นถึงสาเหตุเกี่ยวกับการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย โดยมีสาเหตุมาจาก 7 ประการ ดังนี้

2.3.1 ความไม่ไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการฯ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “การจัดรับฟังความคิดเห็นเป็นเพียงแบบพิธีเพื่อสร้างความชอบธรรมแก่การดำเนินโครงการของรัฐมากกว่า เพราะรัฐมีเป้าหมายอยู่แล้ว” (Sek, personal interview, April 2, 2013)

2.3.2 การปิดบังข้อมูลข่าวสารของการดำเนินโครงการฯ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “รัฐหลีกเลี่ยงที่จะอธิบายข้อมูลของโครงการทั้งหมด แต่เลือกที่จะอธิบายหรือเปิดเผยข้อมูลบางเรื่องและกับบางชุมชนเท่านั้น

ทั้งที่โครงการของรัฐอาจส่งผลกระทบต่อหลายชุมชนซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับโครงการดังกล่าว การที่รัฐทำเช่นนี้ก็เพื่อต้องการให้โครงการเหล่านั้นสามารถเกิดขึ้นได้จริง โดยปราศจากการต่อต้านของชาวบ้านที่อาจจะได้รับผลกระทบจากโครงการ” (Had, personal interview, April 2, 2013)

2.3.3 ความไม่พึงพอใจต่อการดำเนินงานของรัฐที่มีต่อผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการฯ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “คนส่วนน้อยที่คัดค้าน เห็นว่า การสร้างท่าเทียบเรือไปทำลายวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมของชุมชนซึ่งประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ซึ่งรัฐไม่ได้ชดเชยความเสียหายในส่วนนี้ตามสมควร” (Chem, personal interview, May 20, 2013)

2.3.4 การไม่มีส่วนร่วมต่อการดำเนินโครงการฯ ทั้งประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “การดำเนินโครงการของรัฐ เป็นการดำเนินงานโดยหน่วยงานราชการส่วนกลาง ซึ่งมีได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ท้องถิ่นจึงไม่สามารถทำหน้าที่ประสานงานเพื่อเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ” (Run, personal interview, May 25, 2013)

2.3.5 การเข้ามาของกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ขัดแย้งในพื้นที่ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “การคัดค้านของประชาชนในชุมชนเกิดจากการเข้ามาของกลุ่ม NGO ซึ่งเข้ามาให้ข้อมูลและชักนำให้ประชาชนในพื้นที่คัดค้านการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของรัฐ” (Ya, personal interview, April 2, 2013) หรือ “ผมเคยไปที่หาดใหญ่ เขาเรียกขึ้นไปอบรม เขาบอกว่า คุณต้องค้านนะ นี่ความจริงมันเป็นแบบนี้ คนที่พาไปเขาได้ตั้งค์ แล้วเพื่อนที่ไปคาร์ถายเอง ข้าวจ่ายเอง...” (prasert, personal interview, April 2, 2013)

2.3.6 ความไม่โปร่งใสต่อการดำเนินงานของโครงการฯ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “บางที่สร้างไปก่อนแล้ว แล้วค่อยมา

บอกเรา แต่ก่อนไม่ได้บอกเราเลยว่าจะมีดีเซล แต่ตอนนี้เอาดีเซลเข้ามา” (Ya, personal interview, April 2, 2013)

2.3.7 ความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในพื้นที่ คำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “การสร้างท่าเทียบเรือไปท่าลายวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมของชุมชนซึ่งประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ซึ่งรัฐไม่ได้ชดเชยความเสียหายในส่วนนี้ตามสมควร” (Chem, personal interview, May 20, 2013)

กล่าวโดยสรุป สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย มาจากสาเหตุที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) สาเหตุในเชิงโครงสร้างของระบบงานราชการ เช่น ความไม่มีการบูรณาการในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ความไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการพื้นที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ 2) สาเหตุอันเกิดจากทัศนคติและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ทัศนคติเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีต่อการดำเนินโครงการฯ ความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการดำเนินโครงการฯ และ 3) สาเหตุเกี่ยวกับการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น ความไม่ไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการฯ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ การปิดบังข้อมูลข่าวสารของการดำเนินโครงการฯ ความไม่พึงพอใจต่อการดำเนินงานของรัฐที่มีต่อผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการฯ การไม่มีส่วนร่วมต่อการดำเนินโครงการฯ การเข้ามาของกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ขัดแย้งในพื้นที่ ความไม่โปร่งใสต่อการดำเนินงานของโครงการฯ ความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในพื้นที่

3. แนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มแนวทางการบริหารจัดการภายในในระบบงานราชการ และ 2) กลุ่มแนวทางในการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างรัฐและประชาชนในพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 กลุ่มแนวทางในการบริหารจัดการภายในในระบบงานราชการ

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้สรุปให้เห็นถึงแนวทางในการบริหารจัดการภายในระบบงานราชการ ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย โดยมี 5 แนวทาง ดังนี้

3.1.1 จัดตั้งหน่วยงานที่เป็นกลางเพื่อการประสานงานระหว่างประชาชนกับรัฐ เพื่อเป็นตัวกลางในการดำเนินกิจกรรมที่ประชาชนคิดว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือการไม่ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องจากโครงการ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “...เราอยากให้แก่แบบนี้ คือให้ผู้ว่ามานั่งหั่วโต๊ะเลย แล้วเรียกทั้งโรงไฟฟ้าผู้ประกอบการโรงงานมานั่งคุยกัน แต่ตอนนี้ไม่มีใครกล้าแตะต้องโรงงานเอกชน” (Moo, personal interview, April 2, 2013)

3.1.2 การบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นไปอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งหากเป็นไปได้แบบนี้ก็ยอมทำให้ประชาชนปฏิบัติตามอยู่แล้ว ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “การบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นไปอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องเพื่อสร้างความยอมรับจากชุมชนในพื้นที่” (Run, personal interview, April 2, 2013)

3.1.3 การสร้างให้มีระบบการวางผังเมืองที่ดี ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่และลดความขัดแย้งอันเกิดจากการดำเนินโครงการของรัฐได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตามในขั้นตอนการที่ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “การทำผังเมืองจะเป็นตัวควบคุม ต่อไปประชาชนจะสบายใจ ถ้าไม่มีกฎหมายหรือตัวผังเมืองถ้ามีคนมาขอที่จะสร้างอะไร ถ้าเราไม่ให้ มันก็เหมือนเราละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ มีความผิด แต่ถ้าเราทำผังเมืองไว้แล้วมันก็จะระบุไว้อยู่แล้วว่าตรงนี้สร้างอะไรได้บ้าง” (Run, personal interview, April 20, 2013)

3.1.4 ความมีประสิทธิภาพของการบริหารจัดการโครงการหลังการก่อสร้างโครงการ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “การดำเนินโครงการของรัฐจะส่งผลดีหรือผลเสียกับชุมชน ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการและดูแล

ประชาชนในพื้นที่ภายหลังจากการสร้างว่ามีการดำเนินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่” (Run, personal interview, April 20, 2013)

3.1.5 การให้อำนาจแก่หน่วยงานส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการฯ ซึ่งถือเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่มากที่สุดแล้ว การเปิดโอกาสให้เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ของรัฐจะเป็นผลดีต่อการดำเนินโครงการของรัฐได้ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในพื้นที่ รัฐควรมอบหมายให้ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการแก้ไขปัญหานี้เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากกว่าหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ซึ่งทำให้เกิดการยอมรับจากชุมชนในพื้นที่ได้มากกว่า” (So, personal interview, March 9, 2013)

3.2 กลุ่มแนวทางในการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างรัฐและประชาชนในพื้นที่
จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้สรุปให้เห็นถึงแนวทางในการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างรัฐและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย โดยมี 5 แนวทาง ดังนี้

3.2.1 การสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันในการพัฒนาพื้นที่และประเทศ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “หากเราสร้างให้มีเป้าหมายเดียวกันและการไม่มีความหวาดระแวงระหว่างกันในพื้นที่โครงการพัฒนานั้น ๆ ได้ จะเป็นตัวทำให้ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนลดลงได้” (Mitt, personal interview, March 10, 2013) หรือ “การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในพื้นที่ต้องแสวงหาวิธีทำความเข้าใจกับชาวบ้านและชุมชนเพื่อสร้างความไว้วางใจเนื่องจากนักวิชาการบางคนและ NGO บางกลุ่มมักจะเข้ามาจู่ฉนวนความขัดแย้งในพื้นที่เสียเอง” (Marn, personal interview, March 10, 2013)

3.2.2 การคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “พวกเราเห็นด้วยกับการพัฒนา แต่การพัฒนาเหล่านั้นควรเป็นการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป และต้อง

คำนึงถึงวิธีการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ” (Samark, personal interview, March 10, 2013)

3.2.3 การประชาสัมพันธ์อย่างละเอียดและทั่วถึง โดยการให้ข้อมูลแก่ประชาชนและชุมชนในพื้นที่ตั้งโครงการอย่างครบถ้วนและไม่ปิดบัง ตลอดจนแจ้งถึงผลดีผลเสียของการดำเนินโครงการ จะสร้างให้เกิดความเชื่อมั่นต่อการดำเนินโครงการนั้นได้ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “ต้องมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้ชุมชนได้รับทราบอย่างครบถ้วนและในอนาคต หากทำเทียบเรือจะมีการขยายขนาดหรือรัฐมีความประสงค์จะลงทุนโครงการขนาดใหญ่ รัฐต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าในการลงทุนประกอบกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ” (Chai, personal interview, May 20, 2013)

3.2.4 การได้รับการชดเชยที่เหมาะสมเป็นธรรม ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “หากรัฐต้องการให้ชุมชนออกไปจากพื้นที่ก็สามารถทำได้ แต่อย่างไรก็ดี หากไม่สามารถทำได้ ก็ไม่ต้องหาที่อยู่ใหม่ให้ แต่รัฐควรชดเชยความเสียหายให้แก่ชุมชนตามสมควรและควรทำสัญญาระหว่างรัฐกับชุมชนเป็นคร่าวๆ เพื่อทำข้อตกลงการอยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าวอย่างชัดเจน” (Chem, personal interview, May 20, 2013) หรือ “ประชาชนในพื้นที่ พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต หากรัฐมีการชดเชยความเสียหายให้เหมาะสมและเป็นธรรม” (Run, personal interview, May 25, 2013)

3.2.5 การสร้างความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย วิธีการหนึ่งในการในการจัดการความขัดแย้งคือการนำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในการดำเนินโครงการตั้งแต่ต้นโครงการตลอดจนหลังการดำเนินโครงการ หากทำได้เช่นนี้จะมีส่วนสำคัญในการสร้างความยอมรับจากชุมชนและมีส่วนช่วยในการลดความขัดแย้งในพื้นที่ได้ ดังคำให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กล่าวว่า “ให้จังหวัดและทางท้องถิ่นประสานความร่วมมือเพื่อการศึกษาและนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับโครงการของรัฐให้ชุมชนได้รับทราบ การศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้านและการให้ข้อมูลแก่ชุมชน

อย่างเปิดเผย ถูกต้อง ครบถ้วน จะมีส่วนสำคัญในการสร้างความยอมรับจากชุมชนและมีส่วนช่วยในการลดความขัดแย้งในพื้นที่ได้” (Ran, personal interview, April 20, 2013) หรือ “การสร้างกิจกรรมหรือเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม เป็นการแสดงให้เห็นถึงความจริงใจและให้เกียรติต่อกัน” (Winai, personal interview, May 20, 2013)

กล่าวโดยสรุป แนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย สามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มแนวทางในการบริหารจัดการภายในระบบงานราชการ เช่น จัดตั้งหน่วยงานที่เป็นกลางเพื่อการประสานงานระหว่างประชาชนกับรัฐ การบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นไปอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง การสร้างให้มีระบบการวางผังเมืองที่ดี ความมีประสิทธิภาพของการบริหารจัดการโครงการหลังการก่อสร้างโครงการ การให้อำนาจแก่หน่วยงานส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการฯ 2) กลุ่มแนวทางในการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างรัฐและประชาชนในพื้นที่ เช่น การสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันในการพัฒนาพื้นที่และประเทศ การคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ การประชาสัมพันธ์อย่างละเอียดและทั่วถึง การได้รับการชดเชยที่เหมาะสมเป็นธรรม การสร้างความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

สรุปและอภิปรายผล

ผู้ศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

สภาพความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย พบว่า ประชาชนในพื้นที่ของโครงการฯ ยังคงขาดความเชื่อมั่นต่อการดำเนินโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการพิจารณาและการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ที่ยังไม่เป็น

ไปตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ขาดความถูกต้อง ขาดความน่าเชื่อถือ จึงไม่เป็นที่ยอมรับ
ของประชาชน สอดคล้องกับการรายงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
(NHRC, 2002) ซึ่งได้จัดทำข้อเสนอต่อรัฐบาลกรณีโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย
พบว่า ประชาชนเรียกร้องต่อรัฐให้เร่งจัดการจัดทำประชาพิจารณ์จนกว่ารายงาน EIA
จะเสร็จสมบูรณ์ เนื่องจากประชาชนมองว่าการประชาพิจารณ์เป็นปลายทางที่รัฐ
พยายามเปิดให้เข้าไปมีส่วนร่วม นอกเหนือจากนั้นแล้วการจัดทำรายงาน EIA ยังพบ
ข้อผิดพลาดหลายประเด็นและขาดความถูกต้องก่อให้เกิดการไม่ยอมรับของประชาชน
ลักษณะดังกล่าวที่เกิดขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความไม่ไว้วางใจและความหวาดระแวง
ของของประชาชนในพื้นที่ต่อการดำเนินโครงการของรัฐ ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นมา
อย่างยาวนาน โดยเฉพาะในพื้นที่กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ Taneerananon, Baga,
and Susankarn (1995) ซึ่งทำการศึกษาชาวไทยมุสลิมและการมีส่วนร่วมใน
กระบวนการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม กล่าวว่าปัญหาประการหนึ่งต่อการจัดทำ
โครงการต่าง ๆ ในพื้นที่การศึกษาภาคใต้ตอนล่างเป็นเรื่องของความหวาดระแวง
ไม่ไว้วางใจระหว่างรัฐและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ฝังลึกมานาน ไม่ว่ารัฐ
จะทุ่มเทเพียงใดหากประชาชนไม่ไว้วางใจก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ดังนั้นหากรัฐหรือ
ผู้ดำเนินโครงการไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใสต่อการดำเนินโครงการได้
ไม่ว่าจะเป็นความโปร่งใสจากกระบวนการจัดทำ EIA หรือความโปร่งใสของ
กระบวนการทำประชาพิจารณ์ สภาพดังกล่าวก็ยังคงจะเกิดขึ้นในทุก ๆ โครงการ
ที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

แต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์ปัจจุบัน ระดับความรุนแรงของการคัดค้าน
มีการลดลงเรื่อย ๆ โดยเฉพาะโครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว เนื่องจากพื้นที่
ตั้งโครงการยังไม่ได้รับผลกระทบที่รุนแรงจากโครงการฯ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า
โครงการฯ ได้จัดสรรงบประมาณในการจัดทำบริการสาธารณะในด้านต่าง ๆ
ให้กับพื้นที่ ทั้งในรูปของเงินภาษีที่ส่วนท้องถิ่นจัดเก็บและงบประมาณที่โครงการฯ
ได้จัดสรรให้กับชุมชนในพื้นที่ นอกจากนั้นแล้วการเกิดขึ้นของโครงการยังเป็นการสร้าง

งานให้แก่ประชาชนในพื้นที่อีกด้วย ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Morris (1993) ซึ่งได้ศึกษากลยุทธ์ของการจัดการโครงการขนาดใหญ่ พบว่า ปัจจัยด้านการเงิน ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่าง ๆ ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการโครงการขนาดใหญ่และการศึกษาส่วนใหญ่ยังพบว่าการใช้จ่ายเงินอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ความตระหนักกับการใช้จ่ายเงินระหว่างพื้นที่ชนบทและเมืองและความแตกต่างระหว่างกลุ่มคือการสร้างความเสมอภาคในการใช้จ่ายเงินของรัฐ นอกจากจะทำให้ประชาชนเกิดความพอใจและไว้วางใจต่อการดำเนินงานของรัฐแล้วยังทำให้การดำเนินงานรัฐประสบผลสำเร็จอีกด้วย (Nye et al., 1997; Zhang et al., 2007) ดังนั้นการดำเนินโครงการของรัฐจะปฏิเสธไม่ได้เลยเกี่ยวกับประเด็นความรับผิดชอบต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตั้งของโครงการ ถึงแม้ว่าโครงการที่ดำเนินการไปแล้วยังไม่เกิดผลกระทบที่รุนแรงต่อชุมชนโดยรอบ แต่การให้ความสำคัญต่อประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ว่าจะเป็นการจัดสรรงบประมาณให้กับชุมชน การจ่ายภาษีให้กับท้องถิ่นอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย การจัดทำบริการสาธารณะต่าง ๆ ในพื้นที่ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่เข้าไปกล่อมเกลาคิดใจของประชาชนเพื่อที่จะลดการต่อต้านโครงการได้ และการกระทำในลักษณะดังกล่าวยังสามารถเพิ่มความไว้วางใจของประชาชนในพื้นที่ได้อีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากที่ผ่านประชาชนยังคงมองว่าการเข้ามาของโครงการเป็นการเข้ามาเพื่อตักตวงหรือแย่งชิงเอาทรัพยากรของชุมชนไป ดังการรายงานของ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (NHRC, 2009) กรณีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าจะนะ ซึ่งพบว่าการแย่งชิงทรัพยากรกันระหว่างประชาชนกับโรงไฟฟ้า เนื่องจากโรงไฟฟ้าต้องใช้น้ำจากคลองนาทับและคลองโพนมา ขณะที่ประชาชนในพื้นที่ต้องดำรงชีวิตโดยใช้คลองดังกล่าวเช่นกัน

นอกจากนี้ยังพบปัญหาที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน อาทิเช่น ปัญหาการขาดการประชาสัมพันธ์ของโครงการฯ ที่ไม่มีการแจ้งข้อมูลให้ประชาชนทราบอย่างเพียงพอ การขาดความชัดเจนของข้อมูล โดยการให้ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หรือเจ้าของโครงการมิได้เป็นการให้ข้อมูลอย่างรอบด้าน ไม่เห็นภาพรวมทั้งระบบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า

ความไม่มีการบูรณาการในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากการดำเนินโครงการของรัฐยังคงมีการดำเนินงานเป็นส่วน ๆ ไม่มีการบูรณาการในการทำงาน ส่งผลให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่ไม่เห็นภาพรวมทั้งระบบ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ข้อมูลเฉพาะที่ตนเองรับผิดชอบ ทำให้ข้อมูลขาดความต่อเนื่อง สอดคล้องกับการศึกษาของ Pukkapan, 1999 (cited in Pneuman & Bruehl, 1982) ที่ศึกษาการบริหารความขัดแย้ง พบว่า กระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ไม่ดีหรือไม่มีความคุณภาพ อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดทั้งในแง่ของสาระและเจตนาของข่าวสารและนำไปสู่ความขัดแย้งในที่สุด นอกจากนี้การศึกษาส่วนใหญ่ยังพบว่า การติดต่อสื่อสารที่ดีมีความชัดเจนในประเด็นการสื่อสาร การถ่ายทอดที่ก่อให้เกิดความพอใจจะนำไปสู่ความสำเร็จในการนำโครงการไปปฏิบัติ (Stuckenbruck, 1988; Stohl, 1995; Johnson et al., 1998; Mayer, 2010) นอกจากนี้ Bruckmeier, 2005 ได้ทำการศึกษาการวิเคราะห์ความขัดแย้งที่แตกต่างและการทำให้ความขัดแย้งลดลงในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น กล่าวสนับสนุนว่าระบบการสื่อสารที่ดีต้องมีการถ่ายทอดความรู้ พัฒนาองค์กร มีการสั่งสมความรู้อย่างเป็นระบบและมีองค์กรผู้ดำเนินการตลอดจนมีความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้น การดำเนินโครงการของรัฐควรตระหนักต่อประเด็นเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการอย่างทั่วถึง การนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน แสดงให้เห็นภาพรวมทั้งระบบของโครงการ เพราะสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความไว้วางใจระหว่างกันและจะนำไปสู่การลดระดับของความขัดแย้งได้เช่นกัน

ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นทั้งที่เป็นหน่วยงานส่วนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ต่อการดำเนินโครงการฯ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการดำเนินโครงการในลักษณะดังกล่าวที่ผ่านมา หน่วยงานส่วนกลางยังเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจและดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว เพราะหน่วยงานส่วนกลางยังมองว่าหน่วยงานท้องถิ่นยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทั้งที่หน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดคือ หน่วยงานส่วนท้องถิ่น จึงทำให้ท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ไม่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการดำเนินโครงการของรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับ Songrak et al., 2011 ซึ่งได้

ทำการศึกษาการประเมินผลกระทบทางสังคมจากโครงการพัฒนาท่าเทียบเรือพาณิชย์ ในอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง พบว่า ชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงการไม่เห็นด้วยต่อการพัฒนา โครงการที่ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น นอกจากนี้จากการศึกษาส่วนใหญ่ก็เห็น สอดคล้องไปในลักษณะเดียวกันว่าการสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในท้องถิ่นสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ (Pinto & Slevin, 1988; Dinsmore, 1993; Basiago, 1998; Maxwell, 2000; Bruckmeier, 2005; Ross, 2009; Chandarasorn, 1998) ปัญหาความพร้อมและความสามารถในการแก้ไข ปัญหาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัญหาการขาดแหล่งที่อยู่อาศัยของประชาชนในพื้นที่ซึ่งถูกเวนคืน ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่ด้วยกันเองเพราะมีทั้ง กลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ปัญหาความไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์ ในพื้นที่ ปัญหาดังที่กล่าวมานี้ เนื่องจากอาจเป็นเพราะการเกิดขึ้นของกลุ่มที่มีความ คิดเห็นแตกต่างกันในพื้นที่ ซึ่งเกิดจากการเข้ามาของกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ขัดแย้งโดยตรง ซึ่งให้ข้อมูลที่แตกต่างกันและนำไปสู่การสร้างความแตกแยกในชุมชนได้ สอดคล้องกับ การรายงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (NHRC, 2009) กรณีโรงไฟฟ้า จະนะ จังหวัดสงขลา พบว่า การดำเนินโครงการฯ นั้นเป็นการสร้างความแตกแยก ให้กับชุมชน ผู้นำขัดแย้งกับลูกบ้านเพราะความคิดเห็นไม่ตรงกัน เป็นการทำลายความ สามัคคีในชุมชน ดังนั้นการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทั้งที่เป็นหน่วยงานส่วนท้องถิ่นหรือ ประชาชนในพื้นที่เองหรือแม้กระทั่งการพัฒนาให้เกิดความพร้อมและความสามารถในการแก้ไข ปัญหาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ การให้ข้อมูลที่ เห็นภาพรวมทั้งระบบแก่ผู้ที่จะได้รับผลกระทบ ปัญหาดังที่กล่าวมาอาจไม่เกิดขึ้น

ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ น้ำและเสียง ซึ่งยังคงมีอยู่และ มีการร้องเรียนเป็นหนังสือเป็นระยะ ๆ และปัญหาด้านวัฒนธรรมประเพณีทางศาสนา ของประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากเกิดความกังวลในเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ตั้งของโครงการยังคงมีความวิตกกังวลว่าหากโครงการ

เกิดขึ้นคนในพื้นที่อาจต้องได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะการทำมาหากินของคนในพื้นที่ เพราะวิถีชีวิตอาจมีการเปลี่ยนแปลง สภาพสังคมเดิมอาจมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ Barda et al., 1990 ซึ่งได้ศึกษาเกณฑ์การตั้งโรงไฟฟ้าพลังความร้อน พบว่าการตัดสินใจเพื่อกำหนดสถานที่สำหรับการตั้งโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนจำเป็นต้องพิจารณาจากเกณฑ์ปริมาณหรือเกณฑ์คุณภาพอันเกี่ยวกับสภาพสังคมในบริเวณนั้น ๆ ขณะเดียวกัน Songrak et al., 2011 ซึ่งได้ทำการศึกษาการประเมินผลกระทบทางสังคมจากโครงการพัฒนาท่าเทียบเรือพาณิชย์ ในอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง พบว่า ชุมชนยังมีความกังวลต่อประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม โดยชุมชนยอมรับในโครงการพัฒนาฯ แต่ต้องมีความชัดเจนของสินค้าที่จะลำเลียงผ่านท่าเทียบเรือในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจเทกองสินค้าประเภทปิโตรเคมี ซึ่งจะส่งผลกระทบจากฝุ่นละอองทำให้เกิดปัญหาสุขภาพในอนาคตซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชนรับไม่ได้และผลกระทบจากการจราจรทางน้ำ ซึ่งจำเป็นต้องมีการขุดลอกร่องน้ำ อาจส่งผลต่อการกัดเซาะชายฝั่งได้ในอนาคต รวมถึงผลกระทบต่อวิถีการประมงชายฝั่งของประชาชนในพื้นที่ได้ แสดงให้เห็นว่าการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่งในพื้นที่กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยยังคงก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่และเป็นสิ่งหนึ่งที่ประชาชนในพื้นที่ตั้งของโครงการมีความวิตกกังวลและนำมาซึ่งการต่อต้านโครงการ ดังนั้นหากผู้มีอำนาจในการตัดสินใจหรือเป็นผู้ดำเนินโครงการให้ข้อมูลที่มียละเอียดและเห็นภาพรวมทั้งระบบได้ดังที่กล่าวมาแล้ว ย่อมทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อการดำเนินโครงการได้

2. สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

สาเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยล้วนมีรากฐานมาจากสาเหตุที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก สาเหตุในเชิงโครงสร้างของระบบงานราชการ

ประการที่สอง สาเหตุอันเกิดจากทัศนคติและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และ ประการสุดท้าย สาเหตุเกี่ยวกับการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน อธิบายได้ดังนี้

ประการแรก สาเหตุในเชิงโครงสร้างของระบบงานราชการ ประกอบด้วย สาเหตุจากความไม่มีการบูรณาการในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและสาเหตุจากความไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการพื้นที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ หากพิจารณาปัญหาในเชิงโครงสร้างจะพบว่าการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของประเทศไทยยังคงมีลักษณะผูกขาดโดยรวมศูนย์อยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ทำให้ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องที่มีความสำคัญต่าง ๆ อีกทั้งการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศภายใต้ยุทธศาสตร์แบบไม่สมดุลซึ่งมุ่งเน้นให้ความสำคัญแก่การผลิตภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคเกษตรกรรมทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแก่ชุมชนในพื้นที่อีกด้วย นอกจากนี้ การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของไทยในปัจจุบันอยู่ภายใต้อำนาจและความรับผิดชอบของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงานซึ่งมีอำนาจหน้าที่แยกเป็นอิสระจากกัน ทำให้เกิดปัญหาการทำงานซ้ำซ้อนหรือบางกรณีอาจเกิดความขัดแย้งระหว่างกันได้ การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจึงขาดความเป็นเอกภาพและขาดการบูรณาการในการแก้ปัญหา ซึ่งนำไปสู่การบริหารจัดการที่ไร้ประสิทธิภาพ ซ้ำซ้อนและสิ้นเปลืองงบประมาณ ทั้งยังส่งผลทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลที่ไม่เห็นภาพรวมทั้งระบบอีกด้วย ดังที่ Pinto and Slevin (1988) กล่าวว่าไว้ว่าการไม่มีส่วนร่วมของกลุ่มที่คาดว่าจะเป็นผู้ใช้ประโยชน์และกลุ่มผู้ที่อาจจะได้รับผลกระทบ การยอมรับก็จะไม่เกิดขึ้น และนำไปสู่ความล้มเหลวในการดำเนินโครงการได้ ขณะที่ Maxwell, 2000 ได้กล่าวเสริมอีกว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องมุมมองและฐานอำนาจ หากทุกฝ่ายไม่มีความรับผิดชอบร่วมกัน ก็อาจเกิดปัญหาได้

ประการที่สอง สาเหตุอันเกิดจากทัศนคติและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประกอบด้วยสาเหตุจากทัศนคติเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีต่อการดำเนินโครงการฯ และ

สาเหตุจากความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการดำเนินโครงการฯ ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากทัศนคติที่ไม่ตรงกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน โดยในแง่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐพบว่า เจ้าหน้าที่ภาครัฐยังมองผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก รวมถึงยังมองว่าประชาชนยังไม่เข้าใจต่อการดำเนินโครงการของรัฐ ในขณะที่ประชาชนก็ยังคงมีความสับสนและไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่หรือความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ ลักษณะดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อหน่วยงานที่ประชาชนคิดว่าเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดผลกระทบก็เป็นไปได้ จะเห็นว่าทัศนคติที่แตกต่างกันเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันในที่สุด ดังการศึกษาส่วนใหญ่ซึ่งพบว่าทัศนคติ มุมมอง ค่านิยม ความเชื่อและความคาดหวังของแต่ละบุคคลเป็นที่มาของความขัดแย้งได้ (Pneuman & Bruehl, 1982 in Pukkapan, 1999; Morris, 1993; Norton, 2005; Kazenbach & Smith, 2006; Mayer, 2010) และจากรายงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (NHRC, 2003) กรณีความรุนแรงอันเนื่องมาจากโครงการท่าอากาศยานนานาชาติไทย-มาเลเซีย ยังรายงานว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักการเมืองยังมีทัศนคติแบบเก่าที่ชอบผูกขาดความถูกต้องและถือเอาความคิดเห็นและการตัดสินใจของตัวเองเป็นใหญ่ ถือว่าประชาชนมีหน้าที่ต้องเชื่อฟังและต้องไม่ปฏิบัติการใดๆ อันเป็นการฝ่าฝืนหรือขัดต่อผู้มีอำนาจ โดยอ้างผลประโยชน์ของชาติ หากใครคัดค้านถือว่าเป็นอันตรายต่อความมั่นคง ซึ่งทัศนคติและความเข้าใจเช่นนี้อาจกลายเป็นปัญหาลุกลามได้ต่อไปในอนาคต

ประการสุดท้าย สาเหตุเกี่ยวกับการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วยสาเหตุจากความไม่ไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการฯ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ สาเหตุจากการปิดบังข้อมูลข่าวสารของการดำเนินโครงการฯ สาเหตุจากความไม่พึงพอใจต่อการดำเนินงานของรัฐที่มีต่อผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการฯ สาเหตุจากการไม่มีส่วนร่วมต่อการดำเนินโครงการฯ ทั้งประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานส่วนท้องถิ่น สาเหตุจากการเข้ามาของกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ขัดแย้งใน

พื้นที่ สาเหตุจากความไม่โปร่งใสต่อการดำเนินงานของโครงการฯ และสาเหตุจากความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในพื้นที่ โดยผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการขาดการมีส่วนร่วมต่อการดำเนินการโครงการของประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ การดำเนินโครงการขนาดใหญ่ของรัฐยังคงเป็นหน้าที่จากหน่วยงานส่วนกลางที่เป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานและการดำเนินงานนั้นก็ดำเนินงานกับบางกลุ่ม ซึ่งอาจไม่ใช่คนทั้งหมดในพื้นที่ ในทางกลับกันบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการกลับเป็นกลุ่มบุคคลที่มีใช้คนในพื้นที่ เช่น การเข้ามาของกลุ่ม NGO หรือแม้กระทั่งนักการเมือง ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการนั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเข้ามาของกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ขัดแย้งในพื้นที่ถือเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทั้งสิ้น นอกจากนี้ ประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินโครงการของรัฐ เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐยังคงไม่เปิดเผยข้อมูลทั้งหมด ทำให้ประชาชนเกิดความไม่เชื่อมั่นในข้อมูลที่รัฐแจ้งให้ทราบ ส่งผลทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการฯ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพราะประชาชนในพื้นที่ยังคงเกิดความรู้สึกหวาดระแวงเนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐได้ ทั้งประชาชนยังมีความคลางแคลงใจเกี่ยวกับความไม่โปร่งใสต่อการดำเนินงานของโครงการฯ เพราะประชาชนยังคิดว่าการดำเนินโครงการของรัฐขาดความโปร่งใสและไม่มีความจริงใจต่อประชาชน ดังจากรายงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (NHRC, 2002) กรณีโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย พบว่ากระบวนการพิจารณา EIA ของภาครัฐมีปัญหา กล่าวคือ คณะผู้ชำนาญการมีมติไม่ผ่านความเห็นประเด็นด้านสังคม เนื่องจากขาดความเชื่อมโยงที่เป็นองค์รวม อันเป็นการจำกัดทางเลือกและสิทธิของชุมชน มิได้ให้ชุมชนแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับตนเอง แต่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) กลับมีมติให้ผ่านและลงนามผลการวินิจฉัยรายงานดังกล่าว ขณะเดียวกันคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (NHRC, 2009)

กรณีโรงไฟฟ้าจะนะ จังหวัดสงขลา ยังพบว่า การดำเนินโครงการฯ เป็นการดำเนินโครงการโดยขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนพื้นที่ การดำเนินการขาดความชอบธรรมและไม่โปร่งใสมาตั้งแต่ต้น ตั้งแต่การรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) การจัดทำประชาพิจารณ์ ที่ไม่ได้มีกระบวนการทำที่ถูกต้อง เป็นต้น และในบางครั้งอาจนำมาซึ่งความไม่พอใจของประชาชนต่อการดำเนินงานของรัฐที่มีต่อผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นเรื่องค่าชดเชยรวมถึงการทำให้ประโยชน์ในพื้นที่ ในขณะที่เดียวกัน การขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินโครงการอย่างครบถ้วนย่อมทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความวิตกกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ตามมาอีกด้วย สอดคล้องกับ National Human Rights Commission, 2009 กรณีโรงไฟฟ้าจะนะ จังหวัดสงขลา พบว่าการที่คนต่างถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากจะเกิดปัญหาความเป็นอยู่และวัฒนธรรมที่แตกต่าง และจากการรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือน้ำลึกและถมทะเล ระยะที่ 1 บริเวณปากคลองปากบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล ยังพบว่าการก่อสร้างท่าเทียบเรืออาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงสภาพสังคมวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตและดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจภายในชุมชน (SAT & TCEM, 2009)

3. แนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

แนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ผู้วิจัยได้จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก แนวทางในการบริหารจัดการภายในระบบงานราชการ และกลุ่มที่สอง แนวทางในการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างรัฐและประชาชนในพื้นที่ อธิบายได้ดังนี้

กลุ่มแรก แนวทางในการบริหารจัดการภายในระบบงานราชการ ได้แก่ รัฐต้องจัดตั้งหน่วยงานที่เป็นกลางเพื่อการประสานงานระหว่างประชาชนกับรัฐ โดยทำหน้าที่เป็นตัวกลางสำคัญในการดำเนินกิจกรรมที่ประชาชนคิดว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือ

การไม่ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องจากโครงการ และเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการของรัฐ รัฐต้องมีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง รวมถึงมีการสร้างระบบการวางแผนเมืองเพื่อเป็นการพัฒนาพื้นที่และถือเป็นกลไกสำคัญในการลดความขัดแย้งอันเกิดจากการดำเนินโครงการของรัฐได้ ดังที่ Basiago, 1998 เสนอแนะว่าการสร้างเมืองให้เป็นเมืองสีเขียวและทำให้เมืองแห่งนั้นเป็นเมืองที่น่าอยู่สำหรับประชาชนทำให้ระบบเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมมีความยั่งยืนได้ เช่นเดียวกันกับ Pereira & Azevedo, 2011 เสริมว่าสถานที่แห่งใดก็ตามที่เหมาะสมและดีสำหรับชีวิต ย่อมหมายความว่าสถานที่นั้นต้องมีสภาพดีสำหรับการอยู่อาศัย นอกจากนั้น รัฐอาจจะต้องให้การเยียวยาหรือชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับประชาชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและเหมาะสมอีกด้วย

กลุ่มที่สอง แนวทางในการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างรัฐและประชาชนในพื้นที่ โดยรัฐต้องให้ความสำคัญต่อการทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับแนวนโยบายของรัฐเรื่องการพัฒนาพื้นที่และประเทศเพื่อให้เกิดการยอมรับจากประชาชน ทั้งนี้รัฐจะต้องคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ นอกจากนั้น รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและท้องถิ่นเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการของรัฐมากยิ่งขึ้นและจะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแก่ประชาชนและชุมชนในพื้นที่ตั้งโครงการอย่างครบถ้วนและไม่ปิดบัง ซึ่งแนวทางเหล่านี้จะทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นต่อการดำเนินโครงการของรัฐและเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างความยอมรับจากชุมชนและมีส่วนช่วยในการลดความขัดแย้งในพื้นที่ได้ ดังที่ Basiago, 1998 กล่าวว่า การสร้างความร่วมมือจากประชาชนมากกว่าที่จะผลักดันให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างประชาชนด้วยกันเองจะก่อให้เกิดการสร้างระบบเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีความยั่งยืนได้ และการศึกษาส่วนใหญ่ก็พบว่าการสร้างความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถแก้ปัญหาของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ (Pinto & Stevin, 1988; Dinsmore, 1993; Maxwell, 2000; Bruckmeier, 2005; Selin et al., 2007; Ross, 2009; Chandarasorn, 1998)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา พบว่า สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน มาจากสาเหตุที่สำคัญ 3 ประการ คือ สาเหตุในเชิงโครงสร้างของระบบงานราชการ เช่นความไม่มีการบูรณาการในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ความไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการพื้นที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบ เป็นต้น สาเหตุอันเกิดจากทัศนคติและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ทัศนคติเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีต่อการดำเนินโครงการฯ ความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการดำเนินโครงการฯ เป็นต้น และสาเหตุเกี่ยวกับการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น ความไม่ไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการฯ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ การปิดบังข้อมูลข่าวสารของการดำเนินโครงการฯ การเข้ามาของกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ขัดแย้งในพื้นที่ ความกังวลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในพื้นที่ เป็นต้น ดังนั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยเฉพาะผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจในการดำเนินโครงการควรตระหนักและให้ความสำคัญกับสาเหตุเหล่านี้ และควรตระหนักถึงแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนทั้งสองกลุ่มแนวทางได้แก่ แนวทางในการบริหารจัดการภายในระบบงานราชการ เช่น จัดตั้งหน่วยงานที่เป็นกลางเพื่อการประสานงานระหว่างประชาชนกับรัฐ การบังคับใช้กฎหมายต้องเป็นไปอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง การสร้างให้มีระบบการวางผังเมืองที่ดี เป็นต้น และแนวทางในการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างรัฐและประชาชนในพื้นที่ เช่น การสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันในการพัฒนาพื้นที่และประเทศ การคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่เป็น การได้รับการชดเชยที่เหมาะสมเป็นธรรม เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาโดยวิธีการเชิงคุณภาพ โดยจะเห็นได้ว่าการค้นพบตัวแปรต่างๆ มากมาย ทั้งตัวแปรที่เป็นสาเหตุของการเกิดความขัดแย้ง ตลอดจนตัวแปรที่เป็นแนวทางในการจัดการกับความขัดแย้ง ดังนั้น หากทำการศึกษา

ในครั้งต่อไปอาจใช้วิธีการออกแบบการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural equation modeling: SEM) ซึ่งจะเป็นการยืนยันผลการวิจัย และทำให้ผลการวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. การค้นพบสาเหตุของความขัดแย้งที่สำคัญๆ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่นักวิจัย หรือจากการศึกษาที่ผ่านมามองไม่เห็น เช่น การเข้ามาของกลุ่มที่ไม่ใช่คู่ขัดแย้งในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่ม NGO หรือความไม่มีการบูรณาการในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้น หากทำการศึกษาในครั้งต่อไป อาจต้องศึกษาข้อมูลเชิงลึกในประเด็นดังกล่าว

3. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน ดังนั้น หากทำการวิจัยโดยใช้กรณีศึกษาอื่นๆ เช่น ความขัดแย้งในพื้นที่เขตนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ของเอกชน อาจได้ข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์และมีความแตกต่างกันออกไป

References

- Attakorn, W. (2010). Innovative paradigm of Thailand's future economic development for social justice and the new public policy administration lead to 2017. *NIDA Public Administration Journal*, 8(1), 11-84. [in Thai]
- Barda, O. H., Dupuis, J., & Lencioni, P. (1990). Multicriteria location of thermal power plants. *European Journal of Operational Research*, 45(2), 332-346.
- Basiago, A. D. (1998). Economic, social, and environment sustainability in development theory and urban planning practice. *Environmentalist*, 19(2), 145-161.
- Bruckmeier, K. (2005). Interdisciplinary conflict analysis and conflict mitigation in local resource management. *Ambio*, 34(2), 65-73.
- Chamarik, S. (2006). *The global human rights in Thailand*. Bangkok, TH: Office of Research Fund and Local Community Development Institutions. [in Thai]

- Chandarasorn, V. (1998). *Policy Implementation*. (2nd ed.). Bangkok, TH: sahyblock. & printing. [in Thai]
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. (2nded.). Thousand Oaks: Sage Publications, Inc. [in Thai]
- Dinsmore, P. C. (1993). An overview of project management principles for executive: Six lesson to ensure success in Paul C. Dinsmore (Ed). *The AMA Handbook of Project Management*. New York: American Management Association.
- Greenbaum, T. L. (2000). *Moderating focus groups: A practical guide for group facilitation*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, Inc. [in Thai]
- Johnson, G. H., Means, T., & Pullis, J. (1998). Managing conflict. *The Internal Auditor*, 55(6), 54-58.
- Kazenbach, J. R., & Smith, D. K. (2006). *The wisdom of teams: Creating the high-performance organization*. New York: Harper Collins Publishers.
- Kumpeera, K. (2008). “Sustainable development indicators for Thailand” in *Proceedings the 1st NRCT-ICSSR Joint Seminar on Sustainable Development*, Bangkok: NRCT & ICSSR.
- Malaisri, B. (1998). Reclamation of the sea: Impact and prevention measures (2). *Engineering Journal*, 51(3), 27-30. [in Thai]
- Maxwell, J. P. (2000). Managing conflict at the country: The use of Q methodology in dispute resolution and strategic planning. *Public Administration Quarterly*, 24(3): 338-355.
- Mayer, B. (2010). *Dynamics of conflict management*. Translated by Banpot Tonteerawong. Bangkok, TH: Kop Fai.

- Morris, P. W. G. (1993). Strategies for managing major project in Paul C. Dinsmore (Ed.). *The AMA Handbook of Project Management*. New York: American Management Association.
- National Human Rights Commission (NHRC) (2009). *The right community resource base: The right to manage land, forest, energy, and industry: The report on examination of human rights violations in 2007*. Bangkok, TH: Rungsilp Karnpim (1977) Ltd. [in Thai]
- National Human Rights Commission (NHRC). (2002). *The proposal from the NHRC to the government case of thermal power plants from coal: Hinkrud-Bonok and the Thailand-Malaysia gas pipeline project*. Bangkok, TH: NHRC. [in Thai]
- National Human Rights Commission (NHRC). (2003). *The report on examination of human rights violations: Case of violence from Thailand-Malaysia pipeline project*. Bangkok, TH: NHRC. [in Thai]
- Norton, M. S. (2005). *Executive leadership for effective administration*. University of Virginia: Allyn & Bacon, Incorporated.
- Nye, Jr. J. S., Zelikow, P. D., & King, D. C. (1997). *Why people don't trust government*. London, UK: Harvard University Press.
- Pereira, J., & Azevedo, A. (2011). Interdependency between sustainable development and economic growth (Investment attraction): The role of city's governance, branding and monitoring strategies. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 7(7), 734-748.
- Pinto, J. K., & Slevin, D. P. (1988). Critical success factors in project implementation in Cleland D.I. and King W.R. (Ed.). *Project Management Handbook*. (2nd ed.). New York: Van Nostrand Reinhold.

- Pukkapan, P. (1999). *Conflict management*. Bangkok, TH: Med Sai Printing.
- Ross, D. (2009). The use of partnering as a conflict prevention method in large-scale urban projects in Canada. *International Journal of Managing Projects in Business*, 2(3), 401-418. [in Thai]
- Santasombat, Y. (1996). *Tha Kvien: A preliminary analysis on the adaptation of Thai peasant community amidst the enclosure of industrial culture*. Bangkok, TH: Kop Fai. [in Thai]
- Selin, S. W., Pierskalla, C., Smaldone, D., & Robinson, K. (2007). Social learning and building trust through a participatory design for natural resource planning. *Journal of Forestry*, 105(8), 421-425.
- Skutsch, M. M. (2000). Conflict management and participation in community forestry. *AGROFORESTRY SYSTEMS*, 48(2), 189-206.
- Songrak, A., Anantasuk, R., Pondath-Anan, B., & Chukaew, v. (2011). Social impact assessment of commercial harbor development project: A case study in Kantang District, Trang Province. *Rajamangala University of Technology Srivijaya Research Journal*, 3(1), 90-99. [in Thai]
- Southeast Asia Technology and Team Consulting Engineering and Management (SAT&TCEM). (2009). *Environmental impact assessment report of construction of a deep water port and sea reclamation phase I at the mouth of the Pakbara Canal, Satun: The full version report (Main report)*. Bangkok, TH: Southeast Asia Technology and Team Consulting Engineering and Management Ltd. [in Thai]
- Stohl, C. (1995). *Organizational communication: Connectedness in action*. Santa Barbara: Sage Publications, Inc.
- Stuckenbruck, L. C. (1988). Integration: The essential function of project

- management in Cleland D.I. and King W.R. (Ed.). *Project Management Handbook*. (2nd ed.). New York: Van Nostrand Reinhold.
- Taneerananon, S., Baga, D., & Susankkam, C. (1995). The Muslims of Thailand and participation in the economic and social development process: A study of the lower South. *Annual Report (1995) of the Thailand Development Research Institute: 9-10 December 1995, Jomtien, Chonburi*. TH: Presented at the Ambassador City Hotel. [in Thai]
- Team Consulting Engineering and Management (TCEM). (2005). *Environmental impact assessment report of Songkhla power plant project: The full version report (Main report)*. Bangkok, TH: Team Consulting Engineering & Management Ltd. [in Thai]
- Wattanajareankit, M. (Ed.). (2008). *In the South: The research from the southern border community to public policy*. Bangkok, TH: Plan Printing. [in Thai]
- Zasadzien, B. S., & Midor, K. (2010). The effect of balanced development idea on the quality of life of inhabitants in selected municipalities of the Silesian Province. *QUALITY & QUANTITY*, 44(6), 1219-1226.
- Zhang, X., Wang, H., & Chang, X. (2007). Growth imbalance and government responsibility: From the perspective of social spending. *Frontiers of Economics in China*, 2(3), 362-387.

การเริ่มต้นส่งเสียงต่อรองกับกระบวนการสันติภาพ
ของชาวพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้
Buddhist Groups' Formation to Assert Their Voices
in the Deep South Peace Process

ดวงหทัย บุรณเจริญกิจ¹

Duanghathai Buranajaroenkij

ประกิริติ สัตสุต²

Prakirati Satasut

รักษชาติ สุวรรณ³

Rakchart Suwan

Abstract

Political leverage can only be accomplished when people come together, and an example could be observed in a successful active mobilization among the local Muslim civil society in the South of Thailand resulting in enhanced bargaining power in negotiations with the state.

¹อาจารย์สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ประเทศไทย

Lecturer, Institute of Human Rights and Peace Studies, Mahidol University, Thailand

²นักศึกษาระดับปริญญาเอก คณะมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน แมดิสัน ประเทศไทย

Ph.D. Candidate, Department of Anthropology, University of Wisconsin-Madison, Thailand

³รองประธานสภาประชาสังคมชายแดนใต้และประธานเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพ ประเทศไทย

Deputy Chair of the Deep South Civil Society Council and Chair of the Buddhist Network for Peace, Thailand

Corresponding Author: Email: duanghathai.bur@mahidol.edu

(Received: 18 October, 2017; Revised: 13 June, 2018; Accepted: 24 July, 2018)

With no end to the conflict in sight, Buddhist communities in turn feel the need to organize and prepare themselves for collective action. In 2017, the Buddhists mobilized to form the “Federation of Thai Buddhists in Southernmost Provinces,” an umbrella organization consisting of various local Buddhist groups. This article aims to examine the conditions and dynamics that made possible the organization of Buddhist activists in the southernmost provinces as well as the groups’ effort to include Buddhist voices in the peace process. We surveyed news from various types of media as well as conducting discussions and interviews with leaders and members of Buddhist groups, state officials (both civilian and military), Muslim leaders and activists. While bearing in mind the principles of nonviolence proposed by Gene Sharp and Adam Curle, this article seeks to understand the situation of Buddhist mobilization and Buddhist efforts to negotiate with state authorities. The article finds that the impetus for the formation of a collective Buddhist group comes from three sources; 1) intimidation and violence directed against Buddhists by the armed groups, 2) a sense of uncertainty stemming from the government’s handling of the conflict, and 3) perceived expansion of Muslim practices leading Buddhists to feel that there is no place for them. The Buddhist community’s response has taken the form of protest in public space and organization of groups and networks to assert their concerns to both the state authority and insurgents. Buddhist mobilization faces challenges: a) how to strengthen cohesion of the group, b) how to create environment for peaceful coexistence between Buddhists and

Muslims on the basis of cultural difference, given that the prolonged conflict has become a source of social division.

Keywords: Buddhist groups, conflict, non-violence, peace process, Southern border provinces

บทคัดย่อ

การรวมตัวของภาคประชาชนส่งผลให้เกิดอำนาจต่อรองต่อรัฐ สังเกตได้จากสถานการณ์ความรุนแรงในชายแดนใต้ที่เริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2547 การรวมตัวภาคประชาสังคมของชุมชนมุสลิมอย่างแข็งขันสามารถสร้างอำนาจต่อรองกับรัฐได้เป็นลำดับ เมื่อสถานการณ์ความรุนแรงไม่มีทีท่าว่าจะยุติ ชุมชนพุทธจึงเห็นความจำเป็นของการรวมตัวกันเพื่อปฏิบัติการทางสังคมการเมือง ในปี พ.ศ. 2560 ได้พัฒนาไปสู่การก่อตั้ง “สมาพันธ์ไทยพุทธ จชต.” บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเหตุปัจจัยและพลวัตการรวมตัวของชาวพุทธในจังหวัดชายแดนใต้ และการต่อรองให้เสียงของกลุ่มพุทธกลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสันติภาพ โดยศึกษาผ่านการสำรวจข่าวสารในสื่อชนิดต่าง ๆ รวมไปถึงการสนทนาและสัมภาษณ์แกนนำและสมาชิกกลุ่มพุทธกลุ่มต่าง ๆ เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้นำและนักกิจกรรมมุสลิมในชายแดนใต้บางส่วน เพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์การรวมตัวของชาวพุทธและการต่อรองทางอำนาจในสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองผ่านหลักการสันติวิธีตามแนวคิดของ Gene Sharp และ Adam Curle ผลการศึกษาพบว่าการรวมตัวของชาวพุทธมีที่มาสามประการคือ 1) ความบีบคั้นจากความรุนแรงที่กระทำโดยกลุ่มติดอาวุธ 2) ชาวพุทธไม่มั่นใจต่อการแก้ปัญหาของรัฐ และ 3) การขยายแนวการปฏิบัติบางประการของมุสลิมส่งผลให้ชาวพุทธเกรงว่าจะไร้ที่ยืนอย่างมีศักดิ์ศรีในพื้นที่ชายแดนใต้ การตอบสนองของชาวพุทธจึงออกมาในรูปแบบการรวมตัวประท้วงในพื้นที่สาธารณะและการจัดตั้งกลุ่ม-เครือข่ายเพื่อนำเสนอประเด็นความกังวลใจที่มีต่ออนาคตของตนเองต่อคู่ขัดแย้งหลักทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายขบวนการ ทั้งนี้การรวมตัวของกลุ่มและเครือข่ายชาวพุทธยังเผชิญกับความท้าทาย

ก) ในเรื่องการสร้างความเข้มแข็งภายในกลุ่ม รวมทั้ง ข) ความท้าทายในการสร้างบรรยากาศการอยู่ร่วมกันระหว่างพี่น้องพุทธและมุสลิมบนวิถีวัฒนธรรมอันแตกต่างที่ถูกสถานการณ์ความขัดแย้งในรบพุทธศาสน์นี้ขั้บเน้นให้กลายเป็นเหตุแห่งความแบ่งแยกทางสังคม

คำสำคัญ: กระบวนการสันติภาพ ความขัดแย้ง เครือข่ายชาวพุทธ จังหวัดชายแดนใต้
ชาวพุทธ สันติวิธี

บทนำ

ปรากฏการณ์ประชาชนชาวพุทธจากพื้นที่สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสงขลา นำโดยนายสมนึก ระฆัง ได้รวมตัวกันประมาณ 500 คน ณ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) และออกแถลงการณ์ในนามเครือข่ายชาวพุทธเพื่อคุ้มครองส่งเสริมพระพุทธศาสนา เชิญชวนชาวพุทธในพื้นที่ให้ไปร่วมชุมนุม⁴ เพื่อเรียกร้องให้ทางการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนพุทธในชายแดนใต้ (Siamrath Online, 2017; MGR Online, 2017a; MGR Online, 2017d) โดยอ้างถึงเหตุการณ์คนพุทธถูกสังหารสองคนและปล้นรถกระบะที่อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2560 และเหตุการณ์คนพุทธถูกสังหารสี่ศพที่อำเภอรีโอสาละ จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2560 ซึ่งกรณีดังกล่าวมีเด็กอายุแปดขวบและสตรีเสียชีวิตในเหตุการณ์ด้วย (Bangkokbiznews, 2017) นับเป็นการระดมพลปฏิบัติการทางสังคมเพื่อผลักดันวาระทางการเมืองในนามกลุ่มชาวพุทธโดยตรงต่อรัฐเป็นครั้งแรก และเกิดขึ้นภายใต้บริบท

⁴แถลงการณ์นี้มีชื่อเต็มว่า “แถลงการณ์เครือข่ายชาวพุทธเพื่อคุ้มครองส่งเสริมพระพุทธศาสนา เรื่อง ให้พี่น้องชาวพุทธไปร่วมตัวที่ ศอ.บต.” ออกโดยศูนย์ประสานงานเครือข่ายชาวพุทธเพื่อคุ้มครองส่งเสริมพระพุทธศาสนา สำนักงานกฎหมายนายสมนึก ระฆัง และลงชื่อ นายสมนึก ระฆัง ประธานเครือข่ายชาวพุทธ คพศ. และลงวันที่ 2 มีนาคม 2560

การก่อตัวของภาคประชาสังคมชาวพุทธเพื่อทำกิจกรรมและส่งสัญญาณเรียกร้องสันติภาพ (MGR Online, 2013; Hayimasa and DSJ, 2014)⁵

ความน่าสนใจของปฏิบัติการนี้ไม่ใช่แต่เพียงเรื่องความ “ใหม่” ของปรากฏการณ์การรวมตัวของชาวพุทธที่สามารถสร้างแรงกระเพื่อมจนภาครัฐต้องตอบสนอง แต่ยังมีนัยสำคัญต่อการก่อตัวของการเมืองภาคพลเมือง และรูปแบบการมีส่วนร่วมและผลักดันทางการเมืองของกลุ่มทางสังคมที่ซู่อัตลักษณ์ความเป็นชาวพุทธในพื้นที่ชายแดนใต้ด้วย ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวเป็นสิ่งที่กลุ่มชาวมุสลิมจะมีกระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติการที่ชัดเจนและแพร่หลายกว่ากลุ่มชาวพุทธ โดยเฉพาะในกลุ่มสตรีชาวมุสลิม (Aya, 2010; Monar, 2014)⁶ ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงข้อจำกัดของระบบการเมืองตัวแทนที่ตัวกลางทางการเมืองและฝ่ายราชการไม่สามารถสนองความต้องการของชาวพุทธในพื้นที่ได้ และแสดงถึงการเคลื่อนไหวเพื่อเปิดพื้นที่ทางสังคมในการต่อรองทางการเมืองของภาคประชาสังคมชาวพุทธด้วยเช่นกัน

การออกมาของกลุ่มชาวพุทธเพื่อแสดงพลังกดดันการทำงานของเจ้าหน้าที่และแสดงออกต่อประเด็นทางสังคมการเมืองอย่างเข้มข้นในช่วงที่ผ่านมา เป็นปรากฏการณ์

⁵การรวมตัวภาคประชาสังคมชุมชนพุทธเพิ่งเริ่มต้นมาไม่นานนัก โดยหนึ่งในการแสดงออกทางสาธารณะของชาวพุทธในตอนต้นจะได้แก่การก่อตัวของเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ (B4P) ซึ่งเริ่มจากการแจกใบปลิวที่บริเวณตลาดสดรถไฟ เขตเทศบาลนครยะลา ในปี พ.ศ. 2556 โดยกลุ่มชน “พุทธ” กลุ่มน้อยนำโดยนายรักชาติ สุวรรณ เพื่อประณามการก่อเหตุความรุนแรงที่มีผู้เสียชีวิต 6 คนจากการลอบยิงโดยใบปลิวมีข้อความว่า “เราชาวไทยพุทธ ขอประณามการกระทำที่อำมหิต ต่อผู้บริสุทธิ์ และเป้าหมายที่อ่อนแอ และเรียกร้องให้ทุกฝ่ายเร่งสร้างสันติภาพให้เกิดกับพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้” ก่อนที่จะมีการจัดเวทีเสวนาแผนที่ทางเดินสู่สันติภาพในบทบาทของคนไทยพุทธ จนนำมาสู่การรวมตัวในนาม เครือข่ายคนพุทธสนับสนุนสันติภาพชายแดนภาคใต้ และพัฒนามาจนเป็นเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ (B4P)

⁶การเมืองเรื่องอัตลักษณ์ของชาวพุทธในพื้นที่ชายแดนใต้เป็นเรื่องที่ไม่ค่อยจะได้รับความสนใจมากนักจากแวดวงวิชาการที่ทำงานเกี่ยวกับเหตุการณ์ความไม่สงบ หรือดำเนินการวิจัยในพื้นที่ชายแดนใต้ อาจเพราะคนพุทธจะเป็นชนกลุ่มน้อยที่เงียบจัน (silent minority) ในพื้นที่ แต่การทำความเข้าใจการสร้างตัวตนและพื้นที่ทางสังคมมีนัยสำคัญต่อการทำความเข้าใจพลวัตความรุนแรงจากมุมมองของคนใน รวมถึงมีบทบาทช่วยกำหนดแนวทางและเนื้อหาการทำงานด้านสันติด้วยเช่นกัน

ที่ได้รับ ความสนใจจากทั้ง ศอ.บต. และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า (กอ.รมน. ภาค 4 สน.) รวมถึงสื่อมวลชนและสื่อสังคม ในแง่มุมของความขัดแย้งศึกษาปรากฏการณ์นี้มีความน่าสนใจ เพราะสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการความขัดแย้งและการเคลื่อนไหวของตัวแสดงที่สำคัญ บทความนี้เน้นหลักการปฏิบัติการสันติวิธีของ Gene Sharp และแนวคิดการสร้างสมดุลทางอำนาจของ Adam Curle มาเป็นกรอบการวิเคราะห์ เพื่อทำความเข้าใจการรวมตัวของชาวพุทธที่พยายามสร้างพื้นที่เพื่อเป็นตัวแทนส่งเสียงให้รัฐตอบสนองความต้องการของชุมชนชาวพุทธ โดยหวังว่าจะทำให้เห็นถึงพัฒนาการของกลุ่มชาวพุทธที่เข้ามาสู่พื้นที่ทางการเมืองเพื่อต่อรองกับรัฐในเรื่องการแก้ปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนใต้มากขึ้น

นอกจากการสำรวจข้อมูลผ่านข่าวสารและเอกสารแล้ว ผู้ศึกษาได้เข้าร่วมการสานเสวนาของชาวพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่จัดขึ้นโดยสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษาในระหว่างปี พ.ศ. 2559 - 2560 รวมทั้งได้สัมภาษณ์ด้วยคำถามปลายเปิดถึงโครงสร้างกับผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ เมื่อวันที่ 29 - 30 มิถุนายน และ 18 กรกฎาคม 2560 โดยได้พบคณะบุคคลและบุคคลจำนวน 10 คน ประกอบด้วย 1) ผู้นำและสมาชิกกลุ่มชาวพุทธ เช่น ประธานเครือข่ายชาวพุทธเพื่อคุ้มครองส่งเสริมพระพุทธศาสนาจังหวัดยะลา ผู้ประสานงานกลุ่มพุทธรักษา สมาชิกกลุ่มได้ร่วมพุทธธรรมและตัวแทนสถานศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 2) เจ้าหน้าที่ทหารจากศูนย์ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กอ.รมน. ภาค 4 ส่วนหน้า ค่ายอิงคยุทธจังหวัดปัตตานี ที่รับผิดชอบดูแลการจัดตั้งและการดำเนินงานของสมาพันธ์ไทยพุทธ จชต. รวมถึง 3) รับฟังความคิดเห็นต่อเรื่องการรวมตัวของคนพุทธจากมุมมองมุสลิม โดยได้สานเสวนากับสมาชิกกลุ่ม PERMAS และนักกิจกรรมทางสังคมชาวมุสลิมอีกด้วย

ในส่วนต่อจากนี้จะนำเสนอผลการสานเสวนาพุทธคุยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลข้างต้น และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยแบ่งออกเป็นห้าประเด็นประกอบด้วย 1) พลวัตการตอบสนองต่อความขัดแย้งและความรุนแรงของชาวพุทธในชายแดนใต้ 2) แรงผลักดันที่ทำให้คนพุทธพยายามรวมตัวกัน 3) การก่อตั้งสมาพันธ์ไทยพุทธจังหวัดชายแดนใต้

4) ทำที่และความสัมพันธ์ของกลุ่มชาวพุทธกับกองทัพ และสุดท้ายบทวิเคราะห์เกี่ยวกับโอกาสและความท้าทายของการสร้างเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างอำนาจต่อรองในกระบวนการสันติภาพของชาวพุทธในชายแดนใต้

พลวัตการตอบสนองต่อความขัดแย้งและความรุนแรงของชาวพุทธในชายแดนใต้ การสำรวจและทำความเข้าใจพลวัตการรวมตัวของชาวพุทธบนบริบทความขัดแย้งชายแดนใต้ เป็นเป้าหมายหลักของบทความนี้ ด้วยหวังว่าการนำเสนอเหตุการณ์ การประท้วงและการก่อตัวของกลุ่มชาวพุทธจะช่วยให้เห็นถึงพัฒนาการการเข้ามาสู่พื้นที่ทางการเมืองเพื่อต่อรองกับรัฐในเรื่องการแก้ปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนใต้มากขึ้น รวมถึงความเป็นไปได้ในการพิจารณามิติของการระดมพลที่มากกว่าเพียงแค่มิติทางการเมือง เพราะการรวมตัวของประชาชนเป็นทั้งพื้นฐานของการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม และเงื่อนไขหนึ่งสำหรับการเคลื่อนไหวที่บริหารจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ (Jensantikul, 2013) และเป็นแนวทางสันติวิธี

Gene Sharp นักวิชาการสันติวิธี กล่าวว่า ทางเลือกในการออกจากปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองไม่ใช่แค่สองทาง คือ การยอมจำนน (submission) และการใช้ความรุนแรง (violence) แต่เพียงเท่านั้น หากยังมีทางเลือกที่สาม คือทางเลือกที่ใช้สันติวิธี (non-violence) (Sharp, 2013) ซึ่งนับถึงการรวมตัวเพื่อประท้วง การระดมพล และการจัดตั้งเพื่อขับเคลือนวาระของกลุ่มเข้าสู่พื้นที่สาธารณะและสู่การเป็นวาระทางการเมือง โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเพราะรู้ดีกว่าสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นบีบคั้นจนไม่อาจทนได้ รวมถึงความพยายามที่ผ่านมาอย่างไม่เพียงพอที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นได้จริง

การปฏิบัติการสันติวิธีเพื่อส่งเสียงต่อรอง เช่น การรวมพลประท้วง การนัดหยุดงาน หรือการคว่ำบาตร มักทำในขณะที่มีความขัดแย้งมีสถานะแฝง ไม่ปรากฏ (latent conflict) หรือคู่กรณียังไม่ตระหนักว่ามีความขัดแย้งอยู่ หรือการส่งเสียงของกลุ่มในช่วงที่ผ่านมาอาจไม่ดังพอที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากมีอำนาจ

ต่อรองน้อย ทางกลุ่มจึงจำเป็นต้องเพิ่มแหล่งของอำนาจ (source of power) เพื่อสร้างอำนาจต่อรองของตนขึ้นมา โดยอาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น การเข้าหา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีอำนาจ การใช้สื่อมวลชนหรือสื่อสังคม การประท้วงหรือการจัดตั้ง ผ่านการระดมพลและทรัพยากรเพื่อสร้างอำนาจต่อรอง และเป้าหมายของการสร้าง อำนาจต่อรองจะเป็นไปเพื่อทำให้ความขัดแย้งมีลักษณะสมมาตรมากขึ้น (symmetric conflict) หรือเรียกได้ว่า เป็นการทำให้ความขัดแย้งปรากฏ (emerged conflict) เพื่อเข้าสู่การเผชิญหน้า (confrontation) และกดดันให้คู่กรณีตระหนักและเปิดโอกาส ความเป็นไปได้ที่ความขัดแย้งจะพัฒนาสู่การใช้การสันติวิธีด้วยการนั่งลงพูดคุย ปรัชชาหารือเพื่อหาทางยุติปัญหา นักสันติวิธีเช่น อัดัม เคิร์ล เห็นว่า การระดมพลเพื่อ ช่วยให้พูดได้เสียงดังเป็นโอกาสที่คู่กรณีจะขยับเข้ามามีส่วนร่วมในการคลี่คลาย ความขัดแย้ง เพราะการเจรจาจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่ออำนาจระหว่างคู่กรณีมีความสมดุล (Curle, 1972 cited in Lederach, 1996)

อย่างไรก็ดี การรวมตัวไม่ได้เป็นหลักประกันว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมจะ ดำเนินไปอย่างสันติ เพราะความขัดแย้งที่เปลี่ยนแปลงจากการรวมตัวอย่างไม่รุนแรง สามารถพัฒนาไปสู่การที่กลุ่มทางสังคมได้เลือกใช้ความรุนแรงเป็นกลยุทธ์ในการ เคลื่อนไหว (Gurr, 1993; Cunningham, 2013) โดยในมุมมองทางสันติวิธีแล้ว จอห์น พอล เลเตอร์ค เห็นว่า การขยับเข้าสู่ขั้น “การเผชิญหน้า” ก็มีความเสี่ยงว่าความ ขัดแย้งจะดำเนินไปในทิศทางใด เพราะในทางหนึ่ง คู่กรณีทุกฝ่ายอาจเห็นว่าความขัดแย้ง เป็นโอกาส และตกลงที่จะร่วมมือกันแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หรือสถานการณ์อาจ เดินไปสู่การเผชิญหน้าอันนำไปสู่การทำลายล้าง จึงมีความเป็นไปได้เสมอว่าความ ขัดแย้งสามารถจะพัฒนาไปสู่จุดที่คู่กรณีต่างไม่ยอมกันเพราะคิดว่าตนมีหรือสั่งสมแหล่ง อำนาจไว้นั้นไม่จำเป็นต้องเจรจา หรือเพราะมองเห็นโอกาสชนะโดยไม่ต้องยอม แลกเปลี่ยนหรือลดราวาศอกให้กับคู่กรณี ในขณะเดียวกัน ทรัพยากรที่ระดมได้อาจไม่ ยั่งยืน ทำให้อำนาจของกลุ่มพลัดไปตามเวลาเมื่อทรัพยากรที่มีอยู่ไม่เพียงพอและ หาทางลงให้กับปัญหาไม่ได้ ดังนั้น ถ้าต้องการที่จะให้การเผชิญหน้าดำเนินไปอย่างไว้

ความรุนแรง หรือก่อให้เกิดการปรากฏตัวของคู่กรณีที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ จำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องให้ความสนใจต่อการพัฒนาการของปฏิกริยาจากตัวแสดง การจัดการภายในกลุ่มที่ดี และการรับมืออย่างสร้างสรรค์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นต้น (Lederach, 1996) โดยการเปิดพื้นที่ทางการเมืองเพื่อให้กลุ่มที่ขัดแย้งสามารถหันหน้าเข้าหาและสื่อสารกันได้เป็นหนึ่งองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้กระบวนการสันติภาพเคลื่อนไปสู่ทิศทางที่สร้างสรรค์

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาที่มาที่ไปและเงื่อนไขของการก่อตัวกลุ่มทางสังคมเป็นพื้นฐานที่จักช่วยสร้างความเข้าใจให้กับทั้งกระบวนการต่อรองของชาวพุทธซึ่งยังไม่ได้มีการสำรวจศึกษา อันจะช่วยให้เห็นภาพและทิศทางของกระบวนการสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้ด้วยเช่นกัน

แรงผลักดันที่ทำให้คนพุทธต้องรวมตัวกัน

จากสถิติตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2547 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2559 ชาวพุทธและมุสลิมต่างเป็นเป้าหมายของความรุนแรง โดยเฉพาะพลเรือนผู้ปราศจากอาวุธและไม่ได้เป็นคู่ขัดแย้งหลัก รายงานที่จัดทำโดย ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี ผู้อำนวยการสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ระบุว่า ตั้งแต่สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ได้เริ่มปะทุมา ได้มีเหตุการณ์ความรุนแรง 15,530 และมีตัวเลขผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บรวมกันประมาณ 18,654 คน โดยในบรรดาผู้เสียชีวิต 6,613 คน ส่วนใหญ่แล้วเป็นชาวมุสลิม 3,891 คน หรือคิดเป็น 58.81% ของผู้เสียชีวิตทั้งหมด โดยเป็นผู้เสียชีวิตที่เป็นชาวพุทธ 2,543 คนหรือประมาณ 38.45% แต่แม้จำนวนคนมุสลิมที่เสียชีวิตจะมีมากกว่าคนพุทธตัวเลขผู้บาดเจ็บกลับเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม โดยในจำนวนผู้บาดเจ็บประมาณ 12,041 คน ส่วนใหญ่จะเป็นคนพุทธจำนวนประมาณ 7,154 คนหรือ 59.41% และเป็นคนมุสลิม 3,907 คน หรือ ประมาณ 32.45% (Jitpiromsri, 2016)

จากการสนทนากับประชาชนชาวพุทธในจังหวัดชายแดนใต้ และสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายของการศึกษา พบว่า เหตุผลสำคัญที่ชาวพุทธออกมาเคลื่อนไหวเพราะรู้สึกหมดความมั่นใจในปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงในการดูแลชีวิตและคุ้มครองคนพุทธ ซึ่งความรู้สึกไม่ปลอดภัยนี้เริ่มต้นมาพร้อมกับเหตุการณ์ในปี พ.ศ. 2547 และสะท้อนออกมาในข้อเรียกร้องจากการประท้วงที่ ศอ.บต. ที่ผ่านมา โดยเฉพาะในเรื่องของการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการบริหารปกครองในพื้นที่ และปรับปรุงนโยบายและแนวทางการดำเนินการในด้านความมั่นคง รวมถึงการเรียกร้องให้หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ประกาศใช้อำนาจตามมาตรา 44 เพื่อแก้ปัญหา (MGR Online, 2016; Thairath Online, 2017)⁷ โดยการตอบสนองเมื่อเริ่มเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบของชุมชนพุทธคือการป้องกันตนเอง เริ่มต้นด้วยการที่สมาชิกของหมู่บ้านต่าง ๆ รวมตัวกันฝึกใช้อาวุธ ภายใต้ชื่อกลุ่ม “อาสาสมัครรักษามุสลิมบ้าน” (อรบ.) และต่อมาในปี พ.ศ. 2548 พันตำรวจเอกพิทักษ์ เอียดแก้ว ได้รวมคนพุทธ โดยเริ่มจากจังหวัดยะลา และก่อตั้งกลุ่ม “รวมไทย” ซึ่งเป็นกลุ่มติดอาวุธเพื่อป้องกันตนเองจากสถานการณ์ โดยสมาชิกส่วนใหญ่เป็นพุทธและมีมุสลิมจำนวนไม่มากนัก โดยมีการประเมินว่าในปี 2550 กลุ่มรวมไทยมีสมาชิกประมาณ 6,000 คน โดยในจำนวนนี้มีการประเมินว่ามีมุสลิมเป็นสมาชิกอยู่ราว 200 คน (International Crisis Group, 2007b, p.20) สังเกตได้ว่าการรวมตัวกันในระยะแรกมีลักษณะเป็นการตั้งรับสถานการณ์และเน้นการสร้างความร่วมมือเพื่อตอบโต้ความรุนแรงด้วยความรุนแรง

โดยเหตุการณ์คนร้ายใช้อาวุธปืนยิงฆ่าประชาชน 4 ศพ และเจ้าหน้าที่ทหารเสียชีวิตอีก 3 นาย ทำให้นายสมนึก ระวัง ประธานเครือข่ายชาวพุทธเพื่อคุ้มครองส่งเสริมพระพุทธศาสนาจังหวัดยะลา ได้ออกมาเรียกร้องให้มีการใช้มาตรา 44 ในพื้นที่เพื่อเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจทำงานได้อย่างเต็มที่ ไม่ต้องเกรงกลัวอิทธิพล และดำเนินการได้อย่างทันที อย่างไรก็ตามก็ดี ข้อเรียกร้องของกลุ่มคนพุทธในพื้นที่ไม่ได้มีความชัดเจนว่า ต้องการให้ ม.44 มีเนื้อหาสาระที่เฉพาะเจาะจงอย่างไร นอกเหนือจากนัยเชิงกว้างในเรื่องการใช้อำนาจรัฐในการจัดการกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบให้เด็ดขาด แต่ในขณะเดียวกัน ได้มีคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 57/2559 เรื่อง การปรับปรุงการบริหารเพื่อแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อแต่งตั้ง “กรมส่วนหน้า” ในการแก้ปัญหาชายแดนใต้ ซึ่งได้ประกาศมาตั้งแต่วันที่ 14 กันยายน 2559 เป็นต้นมา

แต่ในอีกด้านหนึ่ง ชาวพุทธได้ใช้เวทีการเมืองอย่างไม่เป็นทางการเป็นช่องทางในการเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านความมั่นคงด้วยเช่นกัน โดยเริ่มจากการประท้วงเจ้าหน้าที่รัฐกรณีบัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ในปี พ.ศ. 2550 (Bamrungrath, 2007; Jindawan 2007)⁸ จากการสัมภาษณ์นายสมนึก ระวัง ผู้เป็นแกนนำกลุ่มชาวพุทธ ได้กล่าวว่า แม้ความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันระหว่างชาวพุทธและมุสลิม โดยเฉพาะในเมืองยะลาที่ตนอาศัยอยู่นั้นไม่ได้มีปัญหาอะไร แต่สิ่งที่ทำให้ตนต้องลุกขึ้นระดมพลเป็นระยะนั้นเกิดจากการที่คนกลุ่มหนึ่งใช้ความรุนแรง และมีกลุ่มชาวพุทธที่ไม่ได้เกี่ยวข้องต้องได้รับผลกระทบถึงขั้นเสียชีวิต ซึ่งเรื่องนี้เป็นสิ่งที่ตนและชาวพุทธในพื้นที่รับไม่ได้ และต้องการเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติงานด้านความมั่นคงและบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพให้ดียิ่งกว่านี้ (Somnuek Rakang, personal interview, June 30, 2017)

ความสูญเสียและสภาพการณ์ที่ต้องอยู่ด้วยความหวาดกลัวที่สะสมกันมาเป็นเวลา 14 ปี ประกอบกับนโยบายปฏิบัติเชิงบวก (affirmative action) ที่รัฐนำมาใช้เพื่อลดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจของชาวมุสลิม อาทิเช่น กองทุนสนับสนุนผู้ไปประกอบพิธีฮัจญ์ และนโยบายโควตาทุนการศึกษาสำหรับเยาวชนมุสลิม (Secretariat of the

⁸ หลังเกิดเหตุคนร้ายจ่อยิง น.ส. พัชราภรณ์ บุญมาศ ที่ ตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2550 แล้ว ญาติพี่น้องผู้เสียชีวิตและกลุ่มคนพุทธในพื้นที่ได้แห่ศพไปยังศาลากลางจังหวัดยะลา เพื่อเรียกร้องมาตรการรักษาความปลอดภัยจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงเป็นจำนวน 8 ข้อ ได้แก่ 1) ให้ทหารอยู่ปฏิบัติหน้าที่ ตั้งแต่เวลา 06.00-10.00 น. และเวลา 15.00-18.00 น. ตามเส้นทางเข้า-ออกหมู่บ้าน ต.ยุโป ต.ลำพะยา ต.ตาเซะ อ.เมือง จ.ยะลา 2) จัดให้มีกำลังอาสาสมัครในพื้นที่หมู่บ้านละ 15 คน โดยต้องเป็นคนในพื้นที่ทั้งหมด 3) ให้ยกเลิกโครงการสมานฉันท์ 4) เมื่อเกิดเหตุการณ์ฆ่าผู้บริสุทธิ์ ให้เจ้าหน้าที่ทำการตรวจค้นในที่เกิดเหตุโดยเร็ว 5) ให้ประกาศเคอร์ฟิวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 6) ให้รัฐบาลปราบปรามอย่างจริงจังกับผู้ประท้วงที่ปิดหน้าปิดตา 7) ให้ทางประวัติผู้ก่อความไม่สงบ และดำเนินคดีให้ถึงที่สุด และ 8) นายกรัฐมนตรี หรือผู้บัญชาการทหารบก ไม่มารับข้อเสนอแนะภายใน 5 วัน คณะเจ้าภาพจะเผาศพหน้าศาลากลางจังหวัด แต่ทางญาติผู้เสียชีวิตยอมเคลื่อนศพไปบำเพ็ญกุศลที่วัดยูปาราม และดำเนินการฌาปนกิจ แม้ว่าทางรัฐบาลจะยังไม่ได้รับข้อเรียกร้องและดำเนินการอันใด

Cabinet, 2014; Suwan, 2016)⁹ มีส่วนทำให้คนพุทธเกิดความรู้สึกว่าชาวพุทธไม่ได้รับความเป็นธรรมจากนโยบายรัฐในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับชาวพุทธและมุสลิม แม้ว่าเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐจะย้ำเสมอว่า นโยบายของทางการยึดหลักปฏิบัติต่อศาสนาทั้งพุทธและมุสลิมอย่างเท่าเทียม และการกล่าวอ้างว่ารัฐปฏิบัติไม่เท่าเทียมนั้น “เป็นเพียงความรู้สึก ไม่ใช่ข้อเท็จจริง” ตามคำกล่าวของเจ้าหน้าที่รัฐผู้เข้าร่วมงานเสวนา (IHRP, 2017a) ที่ผ่านมาข้อเรียกร้องของกลุ่มคนพุทธ เช่น การขอให้เงินช่วยเหลือการศึกษาให้เท่าเทียมกัน การให้จัดงบประมาณช่วยเหลือวัดไทยพุทธ เช่นเดียวกับโรงเรียนปอเนาะของอิสลาม และการให้สิทธิไทยพุทธและอิสลามเท่าเทียมกันทุกอย่าง ต่างเป็นข้อเรียกร้องที่มาจากความรู้สึกว่าตนเองได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียม แต่ในขณะเดียวกัน ชาวพุทธบางส่วนกลับมองว่า แม้รัฐจะสามารถดำเนินการตามหลักปฏิบัติอย่างเท่าเทียม (equity) แต่จะให้เสมอภาค (equality) นั้นคงทำได้ยาก เพราะด้วยข้อเท็จจริงแล้ว ประชากรพุทธในพื้นที่ที่มีจำนวนน้อยกว่ามุสลิม อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่รัฐระดับสูงส่วนหนึ่งยอมรับว่าความรู้สึกเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐต้องให้ความเอาใจใส่และนับเป็นส่วนสำคัญหนึ่งของการทำงานเพื่อสร้างสันติภาพ (IHRP, 2017b)

สาเหตุประการสุดท้ายที่มีการอ้างถึง คือ ชาวพุทธรู้สึกที่กำลังถูกเบียดขับออกจากพื้นที่ชายแดนใต้อันเป็นดินแดนมาตุภูมิ ทั้งในทางจิตวิทยาและเชิงกายภาพ ความรู้สึกนี้เกิดขึ้นเนื่องด้วยปรากฏการณ์ประกอบหลากหลาย โดยมีตัวอย่างเช่น

⁹ในภาพรวมแล้ว โครงการจัดส่งนักศึกษาชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยฯ เป็นนโยบายที่เกิดขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2513 และได้รับการนำไปปฏิบัติใช้โดยกระทรวงมหาดไทยในปี พ.ศ. 2514 พร้อมดำเนินการต่อเนื่องมา โดยถ้าพิจารณารายละเอียดจากมติคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เรื่อง ขอยายยระยะเวลาการดำเนินงานโครงการจัดส่งนักศึกษาชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัย (ระยะที่ 9) ได้มีการเห็นชอบให้ขยายโครงการถึงปี พ.ศ. 2561 และเพิ่มจำนวนนักศึกษาที่ได้รับทุน รวมถึงเงินอุดหนุนการศึกษามาโดยตลอด โดยในปัจจุบัน โครงการดังกล่าวอยู่ในระยะที่ 9 (พ.ศ. 2557-2561) ได้รับความเห็นชอบโดย คสช. เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2557 มีวงเงินของทั้งโครงการทั้งสิ้น 36,590,000 บาท และในปี พ.ศ. 2557 มีการสนับสนุนทุนการศึกษาเป็นจำนวน 100 ทุน ในวงเงิน 3,800,000 บาท

นโยบายปฏิบัติในเชิงบวกต่อประชากรมุสลิมในเรื่องโควตาการศึกษา เพราะชาวพุทธบางกลุ่มมองว่ามาตรการดังกล่าวทำให้มหาวิทยาลัยในพื้นที่บางแห่งกลายเป็นของนักศึกษามุสลิมเนื่องจากนักศึกษาพุทธมีสัดส่วนน้อยลงมาก อันเนื่องมาจากปัญหาความรุนแรงที่ทำให้ชาวพุทธต้องย้ายถิ่นเพื่อแสวงหาความปลอดภัยและบางส่วนก็ด้วยเหตุผลความเจริญก้าวหน้าในการศึกษาและอาชีพ อีกตัวอย่างได้แก่ การที่หน่วยราชการได้มีการปรับพื้นที่และบริการเพื่อตอบสนองคนส่วนมากในพื้นที่เป็นหลัก โดยโรงพยาบาลบางแห่งในพื้นที่ยกเลิคร้วพุทธและเปลี่ยนเป็นคร่อมุสลิมแทน มีผลทำให้ชาวพุทธรู้สึกว่วิถีชีวิตการดำรงอยู่ของชาวพุทธถูกละเลย

นอกจากนี้ ยังมีชุมชนพุทธบางแห่งที่ชาวพุทธย้ายออกเกือบหมด แต่สถิติประชากรพุทธกลับไม่มีการจัดเก็บ ซึ่งทำให้เกิดความสับสนในหมู่ชุมชนชาวพุทธด้วยกันเอง และนำไปสู่ความกังวลใจที่ก่อตัวสูงขึ้น เนื่องจากการที่ไม่มีการสำรวจจำนวนประชากรในเชิงสถิติทำให้การบอกเล่าตัวเลขที่เกี่ยวกับจำนวนประชากรพุทธมีหลากหลาย ไม่ตรงกัน แต่กลับมีการพูดต่อกันไปโดยไม่สามารถอ้างอิงตัวเลขจากการสำรวจได้ การกระทำดังกล่าวยิ่งทำให้คนพุทธรู้สึกวิตกว่าประชากรพุทธในชายแดนได้นับวันจะลดลง แต่ถ้าวหากได้ลองพิจารณาข้อมูลทางสถิติจากทางการ ผลของรายงานกลับระบุว่าจำนวนคนพุทธไม่ได้ลดลงอย่างที่อ้างกัน (RYT9, 2004; Ministry of Public Health, 2017)¹⁰ ความรู้สึกถูกเบียดขับทางพื้นที่ส่งผลให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง

¹⁰การสำรวจสำมะโนครัวประชากรโดยกระทรวงมหาดไทยเมื่อ พ.ศ. 2547 พบว่าในสามจังหวัดชายแดนใต้ (ปัตตานี นราธิวาสและยะลา) มีจำนวนประชากรที่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 207,033 คน คิดเป็นร้อยละ 14.53 และประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม จำนวน 1,213,387 คน คิดเป็นร้อยละ 85.16 และจากการสำรวจโดย ในปี พ.ศ. 2558 โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย อ้างอิงในแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ ปี 2561-2565 ของสำนักงานเขตสุขภาพ 12 กระทรวงสาธารณสุข พบว่าในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 1,996,660 คน โดยจังหวัดปัตตานีมีประชากรทั้งหมด 694,451 คน แบ่งเป็นมุสลิมร้อยละ 87.6 (608,339 คน) และพุทธร้อยละ 12.39 (86,112 คน) จังหวัดนราธิวาส 783,651 คน แบ่งเป็นมุสลิมร้อยละ 89.05 (697,841 คน) และพุทธร้อยละ 10.74 (85,810 คน) และจังหวัดยะลา 518,558 คน แบ่งเป็นมุสลิมร้อยละ 79.6 (412,772 คน) และพุทธร้อยละ 20.13 (105,786 คน) รวมแล้วมี

ในเชิงแข่งขันและมุ่งเป้าไปที่การรักษาและเชิดชูอัตลักษณ์ทางสังคมของกลุ่มชาวพุทธ โดยปฏิกริยาหนึ่งคือการประกาศพื้นที่ว่าเป็นพื้นที่ของชาวพุทธ เช่น การจัดทำโครงการพาคนพุทธที่ต้องละทิ้งที่อยู่และย้ายถิ่นเพื่อความปลอดภัยในชีวิตให้ได้กลับไปใช้ชีวิตในชุมชนเดิม รวมทั้งการผลักดันให้มีการสร้างพุทธมณฑล ซึ่งทำให้เกิดประเด็นข้อพิพาทเรื่องความเหมาะสมของที่ตั้งและถูกขยายไปเป็นความขัดแย้งระหว่างศาสนิกในพื้นที่

อย่างไรก็ดี ปฏิกริยาความอึดอัดคับข้องใจของประชาชนชาวพุทธที่เกิดขึ้นเป็นระลอกได้ช่วยให้ภาครัฐได้รับรู้ถึงตัวตนของประชาชนชาวพุทธชายแดนใต้ได้มากขึ้น และมีผลต่อเนื่องไปถึงการมีส่วนร่วมของตัวแทนของกลุ่มไทยพุทธในกระบวนการนโยบายในพื้นที่ โดยเฉพาะในโครงการ “ชวนคนไทยพุทธกลับบ้าน” ซึ่งเริ่มต้นโดยหน่วยเฉพาะกิจปัตตานี¹¹ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างบ้านพักอาศัยที่บ้านท่าด่าน และบ้านท่ากุน ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ให้ชายไทยพุทธที่ย้ายถิ่นฐานออกไปเพื่อหนีเหตุความรุนแรง ได้กลับมาอยู่อาศัยในภูมิลำเนาเก่าของตน พัฒนาการนี้สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของภาครัฐในการสื่อสารกับกลุ่มไทยพุทธ โดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 (กอ.รมน.ภาค 4) ได้เริ่มเชิญตัวแทนกลุ่มไทยพุทธเข้ารับฟังการชี้แจงสถานการณ์และนโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบ รวมไปถึงมาตรการช่วยเหลือชาวไทยพุทธ ซึ่งได้มีการเชิญเข้าประชุมอย่างสม่ำเสมอ และพัฒนาเป็นข้อเสนอในเรื่องการจัดตั้ง “สมาพันธ์ชาวพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้”

จำนวนประชากรมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนทั้งหมด 1,718,952 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 86.09 และประชากรพุทธทั้งหมด 277,708 คน คิดเป็นร้อยละ 13.91

¹¹โครงการชวนคนไทยพุทธกลับบ้าน เป็นโครงการที่ล้อกับโครงการพาคนกลับบ้านที่เริ่มมาตั้งแต่ปี 2553 เพื่อให้กลุ่มผู้ก่อการสามารถเลือกวางอาวุธและก้าวเดินออกมาเริ่มต้นชีวิตใหม่ โดยจะมีการอบรมอาชีพ และให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้มีโอกาสรับพิจารณาคัดเลือกมาช่วยเหลืองานของรัฐ แต่การเข้าร่วมโครงการไม่ได้หมายความว่าจะพ้นผิด เพราะหากผู้ใดยังมีคดีติดตัวอยู่ จำต้องสู้คดีความในชั้นศาลด้วย โดยผู้เข้าร่วมโครงการมีจำนวนหลายพันคน และทั้งหมดเป็นคนมุสลิม

การก่อตั้งสมาพันธ์ไทยพุทธจังหวัดชายแดนใต้

แม้ความไม่พอใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ และแรงผลักดัน
ต่อเนื่องจากการประท้วงของกลุ่มชาวไทยพุทธเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการ
จัดตั้งองค์กรเพื่อเป็นตัวแทนของชาวพุทธ แต่พัฒนาการดังกล่าวตั้งอยู่บนความสัมพันธ์
ระหว่างเพื่อนบ้านที่แตกร้าง เพราะเมื่อพิจารณาข้อเสนอกของกลุ่มตัวแทนชาวพุทธ
หลายประการแล้ว จะเห็นถึงความตึงเครียดและไม่ไว้วางใจที่ฝังตัวอยู่ในความสัมพันธ์
และปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันระหว่างผู้คนต่างศาสนา ซึ่งนับเป็นเงื่อนไขผลักดันให้
เกิดการแสดงออกทางการเมืองบนพื้นฐานของอัตลักษณ์ความเป็นคนพุทธ เพราะใน
ด้านหนึ่ง ข้อเสนอให้กองทัพยกเลิกโครงการพาคนกลับบ้าน หรือการเสนอให้มีการ
จัดสรรเงินช่วยเหลือการศึกษาและวัด ต่างเป็นข้อเสนอที่ตั้งอยู่บนความเข้าใจที่ว่า
ในขณะที่คนมุสลิมได้รับสิทธิพิเศษจากทางฝ่ายรัฐ คนพุทธกลับไม่ได้รับการปฏิบัติอย่าง
เท่าเทียมเฉกเช่นเดียวกัน ในสายตาคนพุทธ ความเป็นมุสลิมดูจะเป็นหลักเกณฑ์ที่ทำให้
เกิดความเหลื่อมล้ำ เนื่องด้วยคนมุสลิมเป็นคนส่วนมากในพื้นที่ แต่คนพุทธเป็นคนกลุ่ม
น้อย ความรู้สึกที่ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ถูกแบ่งแยกออกมาจึงมีส่วนในการขีด
เส้นแบ่งทางสังคมให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของการถือศาสนา ซึ่งมีมิติของชาติพันธุ์มลายู
ผนวกเข้าไปเป็นคู่ตรงข้ามด้วย

ความรู้สึกแบ่งแยกมีที่มาจากเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก
ในช่วงระยะเวลาสิบกว่าปีที่ผ่านมา และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชาวพุทธที่เป็นคน
กลุ่มน้อยและชุมชนมุสลิมที่เป็นคนส่วนใหญ่ เช่นในอำเภอบันนังสตาและอำเภอธารโต
ทวีความตึงเครียดขึ้นอย่างมากในช่วงตั้งแต่เกิดเหตุความไม่สงบในปี พ.ศ. 2547 และมี
แนวโน้มที่จะรุนแรงยิ่งขึ้น สาเหตุหนึ่งมาจากการที่ตัวตนความเป็นคนพุทธได้กลายเป็น
เป้าความรุนแรงในหลายกรณี โดยในปี พ.ศ. 2549 ได้มีเหตุลอบยิงเจ้าหน้าที่รัฐชาว
พุทธหลายครั้ง และมีการแจกใบปลิวต่อต้านชาวพุทธมีเนื้อหาว่า ทางกลุ่มผู้ก่อการจะ
ใช้ทุกวิธีเพื่อผลักดันให้ชาวพุทธออกจากพื้นที่ และใช้ความรุนแรงต่อชาวพุทธในกรณีที่
ชุมชนมุสลิมมีการสูญเสีย เหตุการณ์ที่มีกลุ่มคนพร้อมอาวุธกราดยิงเข้าบ้านครอบครัว

ชาวพุทธที่บ้านสันติ 2 ก่อนเข้าไปยิงคนในบ้านสองคนแล้วจุดไฟเผา เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2549 พร้อมไปกับเหตุการณ์การโจมตีพระสงฆ์ที่ออกบิณฑบาต และการระเบิดโชว์มรณยานต์ 8 แห่งในยะลาช่วงเดือนเดียวกันนั้น ส่งผลให้ชาวพุทธหลายร้อยคนได้ทยอยจับกลุ่มกันเข้าไปหลบภัยในวัดนิโรธสังฆาราม เขตเทศบาลยะลา (International Crisis Group, 2007a, pp.13 - 14)

ทั้งนี้ หลังการรวมตัวของกลุ่มตัวแทนชาวพุทธในช่วงต้นเดือนมีนาคม 2560 ได้มีเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดรอยร้าวขึ้นในความสัมพันธ์ของความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา และมีนัยต่อการผลักดันให้ฝ่ายทางการเมืองและตัวแทนคนพุทธในพื้นที่ได้เร่งกระบวนการขับเคลื่อนการจัดตั้งกลุ่มที่มีรูปแบบเป็นทางการ โดยในวันที่ 11 มีนาคม 2560 ในช่วงการเดินทางพบปะหารือสำหรับการแข่งขันกีฬาจันทร์ระฟ้าของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ได้มีนักศึกษากลุ่มหนึ่งถือป้ายผ้าที่มีข้อความว่า “ขออนุญาตเรียกตัวเองว่า คนปาตานี ได้มั้ยครับ” ซึ่งการแสดงออกดังกล่าวทำให้เกิดกระแสในสื่อสังคมและถูกมองว่าเป็นป้ายที่ไม่เหมาะสม กลุ่มชาวพุทธนำโดยนายสมนึก ระฆัง ได้แสดงความไม่พอใจด้วยการยื่นฟ้องต่ออธิการบดี และต่อมาเปลี่ยนเป็นฟ้องร้องนักศึกษาแทน ในขณะที่ทางการเมืองและมหาวิทยาลัยปฏิเสธว่า การกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นจากกลุ่มที่ไม่หวังดีแทรกป้ายเข้ามาโดยไม่ได้ผ่านการตรวจสอบ โดยนายภาณุ อุทัยรัตน์ ผู้แทนพิเศษคณะทำงานของรัฐบาล ได้ชี้แจงผ่านสื่อสังคมว่า “ผมได้สอบถามข้อมูลจาก ผศ. สมบัติ โยธาทิพย์ อธิการราชภัฏยะลาแล้ว สรุปในเบื้องต้น คือ 1) เป็นป้ายข้อความที่ไม่ได้ผ่านการตรวจสอบผ่านของกรรมการนักศึกษา และเจ้าหน้าที่ แต่เป็นกลุ่มคนไม่หวังดีฉวยโอกาสสอดแทรกเข้ามาในระหว่างพิธีการ ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยจะต้องมีการตั้งกรรมการตรวจสอบลำดับที่มาของป้ายข้อความอันนี้ต่อไป โดยจะทำโดยเฉียบขาด และเร่งด่วน และในวันพรุ่งนี้ (13 มี.ค.) จะออกคำสั่งตั้งกรรมการสอบสวน/ออกแถลงการณ์ชี้แจงข้อเท็จจริง และ 2) ท่านอธิการฯ ยืนยันว่า การจัดกิจกรรมกีฬากายในครั้งนี้ได้มีการแต่งตั้งกรรมการรับผิดชอบ และกำหนดเงื่อนไขแนวทางไว้ชัดเจนว่า ต้องเป็นกิจกรรม

เพื่อการสร้างสรรค์สนับสนุนนโยบายการปรองดอง และสังคมพหุวัฒนธรรม” (MGR Online, 2017e)

อีกประมาณหกสัปดาห์ต่อมา ในวันที่ 29 เมษายน 2560 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ได้จัดประชุมชาวพุทธจากกลุ่มต่าง ๆ ในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 100 คน และในวันเดียวกันนั้นเอง ที่ประชุมได้มีมติก่อตั้ง “สมาพันธ์ไทยพุทธ จชต.” ขึ้น ณ ค่ายอิงคยุทธ อุปาทอง จังหวัดปัตตานี โดยมีนายสวัสดิ์ ศรีหะรัญ เป็นประธาน และมีโครงสร้างระดับจังหวัดที่ครอบคลุมพื้นที่สี่จังหวัด¹² เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้มาก่อนหน้านี้ในเดือนมีนาคมกลุ่มชาวพุทธจะมีการเรียกร้องให้ยกเลิกการพูดคุยสันติภาพกับขบวนการมาราปาตานี แต่ในการประชุมครั้งนี้ กลับไม่มีข้อเรียกร้องที่ต้องการให้ยุติกระบวนการพูดคุยสันติสุข-สันติภาพระหว่างรัฐบาลไทยกับขบวนการปาตานี ทว่ามีความเห็นว่าการดำเนินงานที่กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ในเรื่องความเสมอภาค ความเท่าเทียม และสวัสดิภาพของชาวพุทธในพื้นที่ โดยหลักเกณฑ์การดำเนินการในข้อที่หกระบุว่าสมาพันธ์ฯ จะทำหน้าที่ “รวบรวมข้อมูลและนำเสนอความคิดเห็นต่อสังคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง” ซึ่งอาจหมายรวมถึงการสะท้อนความเห็นของชุมชนพุทธต่อคณะพูดคุยสันติภาพ-สันติสุขด้วย¹³

¹²ในเบื้องต้น โครงสร้างระดับจังหวัดของสมาพันธ์ มีสมาชิกดังต่อไปนี้ จังหวัดยะลา: นายพงษ์พันธ์ จันเล็ก รองประธานจังหวัดยะลา (พระครูสมุห์พิสิทธิ์ อนาลโย นายพงษ์ศักดิ์ พรหมสัง นายวิสุทธิ สงสุข นางวานิช อักษรภักดิ์ นายปรีชา บุญเนื่อง) จังหวัดปัตตานี: พระครูโฆสิตสุตาภรณ์ รองประธานจังหวัดปัตตานี (พระครูสังฆรักษ์ วรชรพล พระครูใบฎีกานพ สุภาโว นายอังคาร กาญจนเพชร นายอนุสรณ์ เจือจันทร์ น.ส.กนต์พัฒน์ ทวีผลทรัพย์) จังหวัดนราธิวาส: นายอรุณ โกศัยวัฒน์ รองประธานจังหวัดนราธิวาส (นางธิดา วรณลักษณ์ นายกริธา แดงดี นายวัฒนา ไชยณรงค์ นายวิจิตร สกุลแก้ว นายทิวา แก้วอำไพ) จังหวัดสงขลา: นายพนุญณ์ แก้วรุ่งเรือง รองประธานจังหวัดสงขลา (นายสิทธิชัย พรหมทอง นายอคเดช บุญจันทร์ นายสุชาติ ปานเพชร นายเจริญเข็มระระ ผศ.สุนิตย์ เป็นนานบอน)

¹³สมาพันธ์ไทยพุทธ จชต. มีวัตถุประสงค์ 5 ข้อด้วยกัน ประกอบด้วย 1) ดำรงไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2) เพื่อสร้างองค์กรไทยพุทธในพื้นที่ จชต. ให้เข้มแข็ง 3) เพื่อความเสมอภาคในสังคมทุกกลุ่ม ทุกศาสนา ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข 4) เพื่ออนุรักษ์ พื้นฟู ส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรม จริยธรรม

ท่าทีของชาวพุทธต่อการที่ทหารเข้ามาช่วยจัดตั้งสมาพันธ์ไทยพุทธ จต.

จากการสัมภาษณ์ นางสาวลม้าย มานะการ ผู้ประสานงานเครือข่ายชาวพุทธ เพื่อสันติภาพ และคณะทำงานวาระผู้หญิงชายแดนใต้ ได้กล่าวว่า ปัจจุบันชาวพุทธตื่นตัวที่จะเข้ามาทำงานเพื่อแก้ปัญหาความรุนแรงและการสร้างสันติภาพมากขึ้น โดยแต่เดิมแล้ว กลุ่มชาวพุทธส่วนใหญ่ที่รวมตัวกันมักจะทำกิจกรรมทางศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นหลัก มีเพียงบางกลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อมุ่งเรื่องสันติภาพโดยตรง โดยกลุ่มชาวพุทธที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างสันติในชายแดนใต้เป็นหลักจะได้แก่ 1) เครือข่ายชาวพุทธเพื่อคุ้มครองส่งเสริมพระพุทธศาสนา มีฐานที่ตั้งอยู่ที่จังหวัดยะลา และนายสมนึก ระฆัง เป็นประธานเครือข่าย 2) ชมรมพุทธรักษาจังหวัดชายแดนภาคใต้¹⁴ มีฐานใหญ่อยู่ที่จังหวัดนราธิวาส และมีกิจกรรมสัมพันธ์อยู่กับกลุ่มพุทธในส่วนกลาง (Noochua, 2016) 3) เครือข่ายชาวพุทธเพื่อสันติภาพ มีฐานอยู่ที่จังหวัดยะลาและปัตตานี เป็นหลัก 4) เครือข่ายพุทธธรรมนำสันติสุข ฐานที่ตั้งคือวัดบูรพาราม อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี โดยมีพระครูโฆสิตสุตาภรณ์ เป็นผู้นำ 5) เครือข่ายพระธรรมทูตอาสา 5 จังหวัดชายแดนใต้ มีพระครูโฆสิตสุตาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดบูรพาราม จ. ปัตตานี เป็นประธานเครือข่าย และมีเครือข่ายอยู่ทั่วทั้งห้า

ประเพณี วิถีพุทธ และ 5) เพื่อสร้างความปลอดภัยและคัดค้านการกระทำที่ก่อให้เกิดความรุนแรง และมีแนวทางการดำเนินงาน 7 ประการ ประกอบด้วย 1) ดูแลปกป้องชุมชนไทยพุทธให้เข้มแข็ง 2) ดูแลสิทธิทางกฎหมายให้เสมอภาค (เช่น ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิการรับสมัครงาน โควตาการศึกษา การเข้าถึงสิทธิประโยชน์ที่รัฐจัดไม่ต้องเป็นพิเศษแต่เท่าเทียม) 3) ดูแลการจัดการศึกษาภาครัฐ เอกชน หรืออื่น ๆ ให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ 4) ดูแลความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตและทรัพย์สิน 5) ใช้สื่อประชาสัมพันธ์และสื่อสารเพื่อความเข้าใจอย่างมีเหตุผล 6) รวบรวมข้อมูลและนำเสนอความคิดเห็นต่อสังคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 7) บริหารงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด

¹⁴โดยทางชมรมได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดพระธรรมกายในพื้นที่ชายแดนใต้อย่างประการ เช่น พิธีถวายสังฆทานแด่คณะสงฆ์ 323 วัด และโครงการตักบาตรพระ 2 ล้านรูป 77 จังหวัดทุกวัดทั่วไทย เพื่อส่งไปช่วยเหลือให้กำลังใจคณะสงฆ์ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร ครูอาจารย์ และประชาชนในพื้นที่ความไม่สงบ 4 จังหวัดชายแดนใต้ เป็นต้น

จังหวัดชายแดนใต้ อย่างไรก็ตาม เครือข่ายพระธรรมทูตอาสาฯ เป็นโครงการที่ริเริ่มโดย คณะสงฆ์จากส่วนกลาง (Sawasdiwat, 2017)¹⁵ นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มสตรีล้วนอีก ประมาณสองสามกลุ่ม คือ 1) กลุ่มพุทธซ็อน ซึ่งเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันจากความเป็น เพื่อนพี่น้องที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน 2) กลุ่มสตรีพุทธเพื่อสังคม ที่มาจากการ ชักชวนสตรีทั้ง 3 จังหวัด 4 อำเภอ ของสงขลา ผู้ทำงานอาสาต่าง ๆ ให้เข้ามา เชื่อมโยงกันผ่านกลุ่มในแอปพลิเคชันไลน์ เพื่อส่งข่าวคราวเรื่องราวอันสมควรแก่การ เรียนรู้กัน และยังมีกลุ่มชาวพุทธอีกหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มไทยพุทธรักชาติ กลุ่มชาวพุทธ อำเภอปะนาเระ ซึ่งต่างเป็นกลุ่มที่กระจายออกมาจากกลุ่มใหญ่ แต่มีการเชื่อมโยงกัน ไม่ว่าจะเป็นทั้งในเรื่องงานและความสัมพันธ์ส่วนตัว (Lamai Manakarn, personal communication, July 18, 2017)

เดิมทีความพยายามในการผลักดันการรวมกลุ่มพุทธมีที่มาจากภาคประชาชน ก่อน และหนึ่งในความพยายามรวบรวมกลุ่มพุทธให้มีความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นต่อมา เกิดจากการริเริ่มของ ผศ.ดร.ปาริชาติ สุรรณบุบผา สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติ ศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล โดยได้มีการจัดเวทีสานเสวนาชาวพุทธทั้งในและนอกพื้นที่ ชายแดนใต้ขึ้นภายใต้โครงการสานเสวนาภายในกลุ่มชาวพุทธเพื่อการอยู่ร่วมกัน ระหว่างคนกลุ่มใหญ่และคนกลุ่มน้อยในสังคมไทย ในครั้งแรกของการจัดสานเสวนา ที่กรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2558 ผู้เข้าร่วมสานเสวนาได้เสนอให้มีการจัดตั้ง “กลุ่มถักทอ สันติภาพ” หรือ กทส. (IHRP, 2016) เพื่อเชื่อมโยงกลุ่มพุทธทั้งจากภายในพื้นที่จังหวัด

¹⁵โครงการเครือข่ายพระธรรมทูตอาสา 5 จังหวัดชายแดนใต้เริ่มต้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 ภายใต้ชื่อ โครงการส่งเสริมความมั่นคงของพระพุทธศาสนาใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ ด้วยความคิดริเริ่มของสมเด็จพระ พุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) สมัยที่เป็นประธานมหาเถรสมาคม และคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระ สังฆราช โดยโครงการอยู่ในความดูแลของ ศอ.บต. ในช่วงแรก ต่อมาจึงได้ย้ายโอนให้สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ประสานงาน และสำนักส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงแห่ง สถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งมีสำนักงานกลางตั้งอยู่ที่วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร เป็นผู้จัดทำ และดูแลโครงการมาจนทุกวันนี้ และมีการจัดกิจกรรมอบรมพระภิกษุในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนใต้ ได้แก่ สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ภายใต้ชื่อ “การอบรมพระวิทยากรกระบวนการ”

ชายแดนภาคใต้เข้าด้วยกัน ในปี พ.ศ. 2559 กลุ่มอิทธิพลสันติภาพได้พยายามผลักดันให้เกิดการขยายฐานการมีส่วนร่วม แต่ไม่ใช่ในลักษณะการจัดตั้งองค์กรที่มีโครงสร้างเพื่อการบริหารจัดการ โดยมุ่งเน้นการสร้างเวทีสานเสวนา (dialogue platforms) เพื่อให้เกิดการพูดคุยและการเชื่อมประสานกันระหว่างผู้คนและกลุ่มตัวแทนชาวพุทธและมุสลิม และได้มีการจัดเวทีสานเสวนาอย่างต่อเนื่องมาตลอดสามปีที่ผ่านมา

อย่างไรก็ดี เมื่อสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนใต้พัฒนามาสู่สภาพการณ์ที่ชาวพุทธในพื้นที่เริ่มมีการรวมตัวกันและเรียกร้องผ่านการแสดงออกในพื้นที่สาธารณะ ฝ่ายรัฐจึงได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนวาระการรวมตัวของชาวพุทธ โดยในเดือนเมษายน พ.ศ. 2560 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ภาค 4 ส่วนหน้า โดยพลเอกมณี จันทรทิตพิย์ ผู้บัญชาการกองบัญชาการในชายแดนใต้ตั้งแต่สมัยเป็นรองแม่ทัพภาค 4 ได้เห็นความจำเป็นของการรวมกลุ่มชาวพุทธและมองว่า หากไม่มีเจ้าภาพแล้ว การรวมตัวจะเกิดขึ้นได้ยาก จึงได้เชิญกลุ่มต่าง ๆ มาร่วมประชุมที่ค่ายอิงคยุทธเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2560 และในวันนั้นเอง ได้มีการจัดตั้ง “สมาพันธ์ไทยพุทธ จชต.” ขึ้น ซึ่งชาวพุทธกลุ่มที่ได้เข้ามาเชื่อมโยงกับสมาพันธ์ฯ เป็นกลุ่มที่อยู่ในระดับที่แตกต่างกันไป โดย พล.อ. มณี ได้ชี้แจงหลักการและเหตุผลของการดำเนินการครั้งนี้ว่า ทางรัฐมองว่าการริเริ่มจัดตั้งกลุ่มให้ชาวพุทธเป็นส่วนหนึ่งของโครงการชวนไทยพุทธกลับบ้าน เพราะมีชาวพุทธจำนวนมากที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบและได้ย้ายออกจากพื้นที่ (MGR Online, 2017b) ทางกรจึงต้องการสร้างขวัญและกำลังใจเพื่อให้คนพุทธรู้สึกปลอดภัยและกลับสู่ถิ่นเกิดได้ และถึงแม้ว่าฝ่ายรัฐจะสนับสนุนการก่อตั้งสมาพันธ์ไทยพุทธฯ อย่างเป็นทางการ เพื่อให้คนพุทธได้รวมตัวกันทำกิจกรรมและสร้างความสามัคคี แต่ทางรัฐมองว่า ตนมีหน้าที่เป็นเพียงพี่เลี้ยงให้ความช่วยเหลือเท่านั้น (MGR Online, 2017c)

การเกิดขึ้นของสมาพันธ์ฯ นับเป็นการรวมตัวกันของชาวพุทธภายใต้โครงสร้างที่ชัดเจนอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน กระนั้นก็ตาม แกนนำและสมาชิกของกลุ่มพุทธหลายกลุ่มต่างแสดงออกถึงความกังวลใจที่กองทัพอาจจะเข้ามาในระยะประชิดจนมาก

เกินควร ดังที่ผู้นำของกลุ่มหนึ่งกล่าวว่า “เราหวังว่าการเข้ามาของกองทัพจะเป็นการทำงานในลักษณะที่เคียงข้างกันไปกับภาคประชาสังคม ไม่ได้มาทำให้กลุ่มชาวพุทธต้องอยู่ใต้การชี้นำของภาครัฐ” บางคนกังวลว่า กลุ่มบางกลุ่มจะใช้โอกาสนี้ขอรับทุนอุดหนุนกิจกรรม ทำให้มีความกังวลเรื่องความอิสระในการเคลื่อนไหวและแสดงออกต่อสถานการณ์ และการวิพากษ์บทบาทของกองทัพ ซึ่งเป็นโจทย์ที่กลุ่มชาวพุทธที่เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสมาพันธ์ฯ ต้องใคร่ครวญต่อไป ในขณะที่นักกิจกรรมมุสลิมมีความเห็นต่อเรื่องนี้ว่า ทางกองทัพ ควรให้ความสำคัญกับความโปร่งใสในการดำเนินกิจกรรมของศาสนิกไม่ว่าจะเป็นมุสลิมหรือพุทธในบริบทที่มีพลังแบ่งแยกระหว่างศาสนา ด้วยการชี้แจงและสร้างความเข้าใจเพื่อป้องกันความเข้าใจผิดและความระแวงที่ศาสนิกอาจมีต่อกันและอาจมีต่อทางการ (local Muslim social activist, personal communication, June 29, 2017) และอีกหนึ่งข้อเสนอของนักกิจกรรมมุสลิมคือขอให้ชาวพุทธและมุสลิมร่วมกันสร้างคุณค่าร่วมของทุกคนในพื้นที่เพื่อสร้างความเป็นไปได้ในการอยู่ร่วมกัน อันได้แก่ ประชาธิปไตย การเคารพสิทธิมนุษยชน และการขยายพื้นที่ทางการเมือง เพื่อออกจากวงจรความรุนแรงและสร้างสังคมที่เป็นธรรม (PERMAS member, personal communication, June 29, 2017)

จากพัฒนาการของกลุ่มชาวพุทธที่ได้อภิปรายข้างต้น มีข้อสังเกตว่า โจทย์สำคัญประการหนึ่งที่ชาวพุทธในพื้นที่กล่าวถึงอยู่บ่อยครั้งได้แก่คำถามที่ว่า เพราะอะไรคนพุทธในพื้นที่ชายแดนใต้จึงไม่สามารถรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างข้อเรียกร้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่ฝ่ายรัฐเข้ามาช่วยสนับสนุนการรวมตัวของกลุ่มชาวพุทธไม่ได้เป็นหลักประกันว่า ชาวพุทธจะสามารถรวมตัวกันได้ในระยะยาว เพราะข้อเรียกร้องของกลุ่มชาวพุทธสะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังว่า ภาครัฐยังคงเป็นคำตอบหลักของการแก้ปัญหา แต่ข้อเสนอในเรื่องของการเชื่อมประสานระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ยังไม่มีความชัดเจน การช่วยเหลือจากภาครัฐในรูปของการให้พื้นที่ในการจัดประชุมและงบประมาณสำหรับการดำเนินกิจกรรมบางส่วนจึงอาจจะยังไม่ได้เป็นการตอบโจทย์สำคัญ และในขณะเดียวกัน ทิศทางการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มชาวพุทธ

ในอนาคตก็ไม่มี ความชัดเจนว่าจะเป็นไปในทิศทางใด การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นจะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มชาวพุทธที่มีจุดยืนปฏิเสธความรุนแรง หรือจะมีโอกาสที่กลุ่มจะเปลี่ยนทิศทางไปเลือกกลยุทธ์ด้านความรุนแรงเป็นประเด็นสำคัญที่จะต้องได้รับการศึกษาและติดตามผลต่อไป เนื่องด้วยการทำความเข้าใจแนวทางการเคลื่อนไหว จำต้องพิจารณาถึงพลวัตภายในกลุ่มชาวพุทธที่มีบทบาทดำเนินการทางสังคม และความหลากหลายของกลุ่มคนพุทธในพื้นที่ เพราะยังมีคนพุทธอีกจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่ได้เข้าร่วมกลุ่มทางสังคมใด โดยการวิเคราะห์จะต้องรวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอื่น เช่น ฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐ ความมั่นคง และกลุ่มต่างศาสนา ด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะสามประการเกี่ยวกับการขับเคลื่อนกลุ่มชาวพุทธ ประการแรก สันติวิธีจะเป็นแนวทางหลักในการเคลื่อนไหวได้ก็ต่อเมื่อมีการสร้างกลไกที่ทำให้การสื่อสารและต่อรองระหว่างกลุ่มเกิดขึ้นได้จริง (Dudouet, 2013) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างพื้นที่ถกเถียงและเรียนรู้ระหว่างกันของกลุ่มชาวพุทธ เพราะปัจจุบันมีกลุ่มชาวพุทธต่าง ๆ เกิดขึ้นหลายกลุ่ม และแต่ละกลุ่มมีจุดสนใจทางการเมืองและต่อสถานการณ์ชายแดนได้แตกต่างกันไป นอกจากนี้ จุดเริ่มในการรวมตัวเป็นสมพันธ์ฯ มิได้ผ่านการพูดคุยทำความเข้าใจระหว่างกันมาก่อน การทำความเข้าใจและคลี่คลายข้อสงสัยที่บางกลุ่มอาจมีต่อกันเพื่อขยับไปสู่การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมที่ชัดเจน จึงมีความสำคัญต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพอย่างมีเป้าหมาย และช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างทีกลุ่มชาวพุทธคาดหวังให้เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติได้

ประการที่สอง กระบวนการพูดคุยสันติสุข-สันติภาพได้สร้างเสริมความเป็น การเมืองให้กับความขัดแย้งในชายแดนใต้ ในแง่ที่ว่าพื้นที่ทางการเมืองได้เปิดกว้างขึ้น การที่กลุ่มพุทธจะใช้พื้นที่ทางการเมืองที่เปิดขึ้นนี้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างอำนาจการต่อรองทางการเมืองทำให้ได้รับความสนใจจากรัฐและฝ่ายขบวนการตามที่กลุ่มชาวพุทธเรียกร้อง กลุ่มชาวพุทธจำเป็นต้องใส่ใจต่อการพัฒนาศักยภาพทางการเมืองของกลุ่มเพื่อที่จะสามารถสร้างข้อเรียกร้องให้มีพลังทางการเมือง ซึ่งในที่นี้อาจหมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ รวมทั้งความสามารถในการสื่อสาร

ข้อเรียกร้องทางการเมืองที่ใส่ใจต่อความต้องการของกลุ่มพุทธที่หลากหลาย อิงอยู่บนฐานข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และเป็นไปได้ในบริบททางสังคมการเมืองของพื้นที่

ประการสุดท้าย จำเป็นต้องมีการเฝ้าระวังไม่ให้การรวมตัวของกลุ่มชาวพุทธกลายเป็นการเติมเชื้อเพลิงให้กับความขัดแย้งในชายแดนใต้ การสร้างกลุ่มที่ชูอัตลักษณ์ทางศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม ในแง่หนึ่งอาจทำให้มีการใช้อัตลักษณ์ทางศาสนาเป็นเงื่อนไขของความขัดแย้ง โดยการใช้ภาษาและเหตุผลว่าด้วยเรื่องศาสนามาเป็นคำอธิบายหลักของความขัดแย้ง แต่ละเลยมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จะนำไปสู่การสร้างคู่ขัดแย้งบนพื้นฐานของความต่างศาสนาขึ้นมา กระบวนการทำให้ความขัดแย้งเป็นเรื่องศาสนา (religionization of conflict) จะทำให้ความขัดแย้งทางศาสนาเข้มข้นขึ้น ทำให้การนำเสนอภาพลักษณ์ของกลุ่มเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เพราะการที่กลุ่มจะนำเสนอตัวเองในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่ออนาคตของชายแดนใต้ ร่วมกันกับกลุ่มทางสังคมอื่น ๆ หรือต้องการที่จะนำเสนอภาพลักษณ์ของกลุ่มด้วยการนำอัตลักษณ์ทางศาสนามาเผชิญหน้า ต่างมีนัยยะและมีผลต่อสถานการณ์ความขัดแย้งว่าจะช่วยให้เกิดการคลี่คลายไปในทิศทางที่ดีขึ้น หรือกลับยิ่งทวีความตึงเครียดและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนศาสนาในพื้นที่นั้นจะยิ่งห่างเหินยิ่งขึ้น

สรุป: โอกาสและความท้าทายของการสร้างเครือข่ายชาวพุทธเพื่อสร้างพลังต่อรอง การรวมตัวของประชาชนชาวพุทธจำนวนหนึ่งในพื้นที่ได้สะท้อนถึงการสร้างโอกาสทางเลือกในการแก้ปัญหาในพื้นที่ผ่านการประห้วงและการจัดตั้งองค์กร-เครือข่าย เพื่อเป็นช่องทางแสดงออกถึงความอัดอั้นคับข้องใจที่มีต่อการแก้ปัญหาความรุนแรงของรัฐบาลและกองทัพ รวมทั้งแสดงถึงเจตจำนงที่ต้องการจะเห็นการเปลี่ยนแปลง หากมองจากมุมมองของการต่อสู้ด้วยสันติวิธีแล้ว จะพบว่าประชาชนชาวพุทธตระหนักว่า การใช้เพียงวิธีอพยพหนีออกจากพื้นที่หรือยอมจำนนนั้นไม่ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ หรือการเลือกใช้วิธีตอบโต้ด้วยความรุนแรง เช่น การฝึกอาวุธเพื่อป้องกันตัวเองและชุมชนก็ยังไม่อาจนำมาซึ่งความปลอดภัยได้อย่างแท้จริง

แม้กลุ่มชาวพุทธเองจะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าชาวพุทธมีปัญหาการรวมตัวกัน ยังไม่เป็นเนื้อเดียวกัน และยังแยกกันทำกิจกรรม แต่หลายฝ่ายเห็นพ้องต้องกันว่า ความตื่นตัวของกลุ่มชาวพุทธเป็นสัญญาณทางการเมืองที่ดีต่อกระบวนการสันติภาพใน จังหวัดชายแดนใต้ ไม่ว่าจะเป็นชาวพุทธ ชาวมุสลิม ภาคประชาสังคม นักวิชาการหรือฝ่าย ทางการ เพราะเป็นการเพิ่มการมีส่วนร่วมและเสียงของคนกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ซึ่งมี ความสำคัญในการกำหนดอนาคตในการอยู่ร่วมกันของพื้นที่ชายแดนใต้ ในขณะเดียวกัน กลุ่มชาวพุทธบางส่วนเชื่อมั่นว่า การใช้การแสดงพลังทางสังคม (social action) เช่น การรวมตัวกันจำนวนมากเพื่อยื่นข้อเสนอ หรือการแสดงพลังประท้วง (demonstration) ต่างเป็นยุทธวิธีที่ช่วยให้เสียงของชาวพุทธเป็นที่รับฟัง เพราะที่ผ่านมา ยังไม่มีปฏิบัติการที่ แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกรูปแบบเป็นทางการ ทั้งนี้ ข้อท้าทายที่สำคัญก็คือจะทำ อย่างไรให้การรวมตัวเป็นพลังเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์ และลดความรู้สึกแบ่งแยก ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มพุทธด้วยกันเอง และระหว่างพุทธและมุสลิม เพื่อลดอุปสรรคในการ หันหน้าเข้าหากันเปิดช่องในการร่วมค้นหาหนทางแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์และยั่งยืนต่อไป

References

- Ayae, N. (2010). Identity of Malayu Muslim in urban Yala. *Journal of Liberal Arts Prince of Songkla University Hat Yai*, 2(2), 91-106. [in Thai]
- Bamrungrath, R. (2007, April 20). Supporting “Thai Buddhists” to have guns, be cautious of fueling the violence. *Nation Weekly*, 15(777), 18. [in Thai]
- Bangkokbiznews. (2017, March 2). *Cruel! parents and children of ‘Thongjan’ family shot, four dead*. Bangkokbiznews. Retrieved from <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/743064>. [in Thai]
- Cunningham, K. G. (2013). The determinants of civil war and nonviolent campaign in self-determination disputes. *Journal of Peace Research*, 50(3), 291-304.

- Dudouet, V. (2013). Dynamics and factors of transition from armed struggle to nonviolent resistance. *Journal of Peace Research*, 50(3), 401-413.
- Gurr, T.R. (1993). *Minorities at risk: A global view of ethnopolitical conflicts*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press.
- Hiyamisa, S. and DSJ. (2014, January 23). *Buddhist network in the Southern border provinces beginning to take shape, peace beginning to take form amidst violence*. Prachatai. Retrieved from <https://prachatai.com/journal/2014/01/51345>. [in Thai]
- IHRP. (2016). *Buddhism and majority-minority coexistence in Thailand*. Nakorn Pathom: Institute of Human Rights and Peace Studies, Mahidol University. [in Thai]
- IHRP. (2017a). *Intra-Buddhist dialogue for majority-minority coexistence in Thailand*. Nakorn Pathom: Institute of Human Rights and Peace Studies, Mahidol University. [in Thai]
- IHRP. (2017b). *Buddhist-Muslim dialogue for majority-minority coexistence in Thailand*. Nakorn Pathom: Institute of Human Rights and Peace Studies, Mahidol University. [in Thai]
- International Crisis Group. (2007a). *Southern Thailand: The impact of the coup*. Brussels: International Crisis Group.
- International Crisis Group. (2007b). *Southern Thailand: The problem with paramilitaries*. Brussels: International Crisis Group.
- Jensantikul, N. (2013). Social structure, role and public policy with the citizenship. *Journal of Liberal Arts Prince of Songkla University Hat Yai*, 5(1), 49-62. [in Thai]

- Jindawan, K. (2007, April 14). Buddhist community in Yala forming an organization to fight against insurgency. *NBT channel 11*. Retrieved from https://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=52043. [in Thai]
- Jitpiomsri, S. (2016, April 28). *Analysis on 19 issues of the Southern border situation when the status quo is changing*. Retrieved from <https://prachatai.com/journal/2016/04/65500>. [in Thai]
- Kummetha, T. (2015, October 3). *Voices of minority within minority on solving problems in 3 southernmost provinces*. Prachatai. Retrieved from <https://prachatai.com/journal/2015/10/61702>. [in Thai]
- Lederach, J. P. (1996). *Preparing for reace: Conflict transformation across culture*. New York: Syracuse University Press.
- Malay Mail Online. (2017). *Shooting of eight-year-old boy shocks Thai South*. Retrieved from <http://www.themalaymailonline.com/world/article/hundreds-march-in-protest-as-shooting-of-eight-year-old-boy-shocks-thai-sou#qgTzzHhZ3dvdzE4Z.97>.
- MGR Online. (2013, May 3). *“Minority Buddhists” in Yala disseminate open letter condemning insurgents on killing 6 people*. Retrieved from <http://www2.manager.co.th/Dhamma/ViewNews.aspx?NewsID=9560000053080>. [in Thai]
- MGR Online. (2016, August 15). Ready! “Forward cabinet” by Article 44 to solve southern border problem, appointment of “special delegates of the government” equivalent to “Thai trader representatives”. Retrieved from <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9590000092958>. [in Thai]

- MGR Online. (2017a, March 5). *Buddhist leaders in Yala submitted an additional proposal on conflict resolution to Deputy Secretary General of SBPAC*. Retrieved from <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9600000022684>. [in Thai]
- MGR Online. (2017b, June 16). *New project on “returning Buddhists to their homes-returning monks to their temples” in solving insecurity issue in the southern border provinces*. Retrieved from <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9600000061585>. [in Thai]
- MGR Online. (2017c, July 18). *ISOC holding a meeting with Buddhist groups to establish Buddhists’ Federation in the Southern border provinces*. Retrieved from <https://mgronline.com/South/detail/9600000073092>. [in Thai]
- MGR Online. (2017d, March 3). *Buddhists in the southern border provinces gathering to demand for justice after daily insurgent violence*. Retrieved from <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9600000022153>. [in Thai]
- MGR Online. (2017e, March 12). *Hot Issue! Yala Rajabhat University students carrying a sign ‘May We Call Ourselves the People of Patani?’ SPBAC Secretary-General Bhanu Called Agitation*. Retrieved from <https://www.isranews.org/content-page/67-south-slide/54518-buddhist-54518.html>. [in Thai]
- Ministry of Public Health. (2017). *Service plan B.E. 2561-2565 Regional Health Center 12*. Retrieved from <http://www.sasuk12.com/index3.php>. [in Thai]

- Molnar, A.K. (2014). *Women's agency in the Malay Muslim communities of Southern Thailand*. In Pranee Liamputtong (Ed.), *Contemporary Socio-Cultural and Political Perspectives in Thailand*. 345-362. Dordrecht: Springer.
- Noochua, N. (2016). Dhammakaya temple and foundation provide rice and instant food to aid monks in the southern border provinces. TBCNews. Retrieved from <https://tbcnews.org/2016/06/04/วัดและมูลนิธิธรรมกายมอบ/>. [in Thai]
- RYT9. (2004, August 3). *Population census in the southern border provinces*. Retrieved from [http://www.ryt9.com/s/cabt/146831\)%20\(22](http://www.ryt9.com/s/cabt/146831)%20(22). [in Thai]
- Sawasdiwat, Th. M.R. (2017, June 18). *Network of volunteer Dhammaduti monks in 5 southernmost provinces*. Thairath Online. Retrieved from <https://www.thairath.co.th/content/975623>. [in Thai]
- Secretariat of the Cabinet. (2014). *National Peace and Order Maintaining Council (NPOMC) resolution on time expansion for the project on sending students with Islamic faith from the Southern border provinces to universities (phase 9) BE. 2557-2561*. Retrieved from www.cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99309972. [in Thai]
- Sharp, Gene. (2013). *How non-violent struggle works*. MA: The Albert Einstein Institution.
- Siamrath Online. (2017, March 2). *Buddhist network calling local Buddhists to gather at SBPAC tomorrow*. Siamrath Online. Retrieved from <http://www.siamrath.co.th/n/10658>. [in Thai]

Suwan, R. (2016, March 23). *Human dignity must be equal in the case of university admission quota system for Muslim students*. Prachatai. Retrieved from <https://prachatai.com/journal/2016/03/64804>. [in Thai]

Thairath Online. (2017, March 3). *Chair of a Buddhist network calling for the use of Article 44 in Deep South*. Thairath Online. Retrieved from <https://www.thairath.co.th/content/872795>. [in Thai]

ทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรเขตเมือง
อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น
Livelihood capital of urban farmer households
in Kranuan District, Khon Kaen Province

วณิชชา ณรงค์ชัย¹

Wanichcha Narongchai

รักชนก ชำนาญมาก²

Rukchanok Chumnanmak

Abstract

This study aimed to investigate livelihood capital of urban farmer households using qualitative research design. In-depth interview was conducted with 29 farmers from 14 households conducting farming activities in Kranuan Municipality in Khon Kaen Province. Data was

¹ดร. สาขาวิชาสังคมศาสตร์ ศูนย์บริการแรงงานและการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

Ph.D. in Sociology and Anthropology, Department of Social Sciences, Labor and International Migration Service Center (LIMISC), Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

²ดร. สาขาวิชาสังคมศาสตร์ ศูนย์วิจัยพหุลักษณะลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

Ph.D. in Sociology and Anthropology, Department of Social Sciences, Center for Research on Plurality in the Mekong Region (CERP), Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author : E-mail: wanicna@kku.ac.th

(Received : 29 August, 2018 Revised : 24 February 2019, Accepted : 28 March 2019)

collected from December 2017 to March 2018, and content analysis was performed to analyze data. The results showed that urban farmer households in the municipal area with good economy, public utilities and all sorts of services still had traditional agriculture as their main occupation. Urbanization of Kranuan municipality was expanding at a high rate and with a high cost of living, and farmer households had to adjust their production modes for survival. They brainstormed to identify their livelihood capitals and found that urban farmers were able to access natural capital, physical capital, and financial capital in to access opportunities to do agricultural activities for more income. However, farmers had less access to human capital and social capital which became limitations to their occupational development. Therefore, to improve their livelihood, farmers teamed up and adjusted production activity from cash crop farming to integrated farming, and allocated land for short-season crops to create additional incomes. These attempts have become a guideline for sustainable livelihood strategies constructed from opportunities and limitations of capital.

Keywords: farmer households, Livelihood capitals, livelihood strategies, urban farmers

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรเขตเมือง เพื่อนำไปสู่การพัฒนายุทธวิธีการดำรงชีพ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับการระดมสมอง จากครัวเรือนเกษตรกรจำนวน 14 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 29 คน ที่อาศัยและมีพื้นที่ทำกินอยู่ในเขตเทศบาล

เมืองกระนวน ตำบลหนองโก อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2560 – มีนาคม พ.ศ. 2561 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ครั้วเรือนเกษตรกรรมเขตเมือง อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจ มีระบบสาธารณูปโภคทั่วถึงและการบริการที่ครบครัน แต่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมเป็นหลักจากสภาพบริบทของเมืองที่มีการขยายตัวตลอดจนค่าครองชีพที่สูงขึ้นส่งผลให้จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตเพื่อความอยู่รอด ซึ่งครั้วเรือนเกษตรกรได้ช่วยกันระดมสมองเพื่อวิเคราะห์ทุนในการดำรงชีพของตนเองพบว่า เกษตรกรเขตเมืองสามารถเข้าถึงทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ และทุนการเงิน และนำมาใช้สร้างโอกาสในการส่งเสริมการทำเกษตรกรเพื่อเสริมสร้างรายได้ ในขณะเดียวกันเกษตรกรกลับเข้าถึงทุนมนุษย์และทุนทางสังคมได้น้อยและกลายเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาอาชีพ สถานการณ์ดังกล่าวครั้วเรือนเกษตรกรเขตเมืองจึงเลือกใช้ยุทธวิธีการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อร่วมกันเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตจากการพึ่งพิงพืชระยะยาว (พืชเศรษฐกิจ) เป็นการปลูกพืชแบบผสมผสาน และจัดสรรพื้นที่ปลูกพืชระยะสั้นร่วมด้วย เพื่อให้เกิดรายได้เสริม อันเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธวิธีการดำรงชีพจากโอกาสและข้อจำกัดของทุนที่มีอยู่ภายใต้แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: เกษตรกรเขตเมือง ครั้วเรือนเกษตรกร ทุนในการดำรงชีพ ยุทธวิธีการดำรงชีพ
บทนำ

การศึกษาเศรษฐกิจชุมชนของภาคอีสานในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ที่ผ่านมามีชี้ให้เห็นว่า กระบวนการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตของภาคชนบทยังทวีความหลากหลายซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่ภาคอีสานได้ถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่มีการเชื่อมโยงข้ามพรมแดนรัฐชาติ ทั้งในด้านการคมนาคมขนส่ง การตลาด การค้า การเคลื่อนย้ายของผู้คน สินค้า และเครือข่ายพลังงาน เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เชื่อมโยง

กับตลาดเสรีนิยมใหม่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ที่ส่งผลต่อการการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต และพลวัตของวิถีการผลิตระดับชุมชนเป็นอย่างมาก (Ganjanapan, 2011) อนึ่งหากพิจารณาความเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบทในเชิงประวัติศาสตร์ พบว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ประกอบไปด้วยการเปลี่ยนแปลงที่มีปฏิสัมพันธ์กันทั้งสี่มิติ คือ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบทที่พบว่าการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการผลิต การจำหน่าย การกระจายผลผลิต และการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์กับตลาด ที่หมายรวมถึงความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกชนบท

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจข้างต้นมีความเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงการจัดตั้งทางสังคมในชนบท ที่พบว่าการเปลี่ยนแปลงจาก “สังคมชาวนา” มาสู่ “สังคมผู้ประกอบการ” ภายใต้ระบบทุนนิยมที่กระบวนการผลิตมีความสัมพันธ์กับตลาด การขยายตัวของผู้ประกอบการท้องถิ่นในชนบทเป็นภาพสะท้อนของการเติบโตทางเศรษฐกิจ สัดส่วนประชากรที่ยากจนลดลง (Sattayanurak et al., 2015) ดังสะท้อนให้เห็นได้จาก “เส้นความยากจน” ซึ่งเป็นเกณฑ์มูลค่าความต้องการพื้นฐานที่แสดงออกมาในรูปของทรัพยากรหรือระดับค่าใช้จ่ายขั้นต่ำที่จำเป็นของบุคคล ในช่วงกว่า 20 ปีที่ผ่านมา สัดส่วนประชากรได้เส้นความยากจนของประเทศไทยได้ลดลงจากร้อยละ 42.2 (พ.ศ. 2531) เหลือเพียงร้อยละ 8.1 (พ.ศ. 2552) สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอยู่รวมถึงความมั่นคงของชีวิตที่ดีขึ้น (ThaiHealth, 2013) คนจำนวนมากที่หลุดพ้นจากการเป็นประชากรได้เส้นความยากจนและเริ่มเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กมีการเลื่อนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงขึ้น ดังนั้นการผลิตสมัยใหม่จึงเป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับประชาชนทั้งในเขตเมืองและในเขตชนบท

อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงการผลิตทางการเกษตรและมีการเติบโตไปพร้อมกับการขยายตัวของเมืองอย่างเห็นได้ชัด อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมในเรื่องตำแหน่งที่ตั้งที่เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญของการพัฒนา จนสามารถยกระดับการปกครองเป็นเขตเทศบาลเมืองกระนวน อย่างไรก็ตามประชาชนส่วนใหญ่ในอำเภอยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่มีวิธีการ

ผลิตแบบดั้งเดิม (ชนบท) โดยเฉพาะครัวเรือนเกษตรกรบ้านหนองโก หมู่ 6 ที่ถือได้ว่าเป็นเกษตรกรหรือผู้ผลิตสินค้าทางเกษตร (ผู้ประกอบการ) ในเขตชุมชนเมือง ด้วยสภาพการดำเนินชีวิตที่แปรผันกับสภาพการประกอบอาชีพ ครัวเรือนเกษตรกรจึงพยายามแสวงหาโอกาสในการสร้างรายได้ตามความรู้ความสามารถที่ตนมีการเปลี่ยนแปลงบริบทดังกล่าวจึงนำไปสู่คำถามการวิจัยที่สำคัญว่า “ครัวเรือนเกษตรกรเขตเมืองมีโอกาหรือข้อจำกัดในการดำรงชีพที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ภายใต้ความสามารถในการเข้าถึงทุนประเภทต่างๆ อันจะนำไปสู่การดำรงชีพได้อย่างยั่งยืนของครัวเรือนเกษตรกรเขตเมือง” นำไปสู่วัตถุประสงค์การวิจัยที่ว่า เพื่อศึกษาทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรเขตเมือง อย่างไรก็ตามผลการวิจัย เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการรวมกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง ตลอดจนการสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐ ชุมชน และเอกชน ในการเลือกใช้ยุทธวิธีในการดำรงชีพของครัวเรือน ที่จะสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนให้กับเศรษฐกิจฐานราก

ทบทวนแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

คณะผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods) เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยแนวคิดนี้มีพัฒนาการมาตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1940 ที่เริ่มมีการศึกษาการสร้างยุทธศาสตร์การดำรงชีพของชาว Nuer ในทวีปแอฟริกา (Evans-Pritchard, 1940) การพยายามยกระดับแนวคิดการดำรงชีพให้เป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มหภาค (Polanyi, 1977) Chamber และ Conway (1992) ถือเป็นนักคิดสำคัญที่มีบทบาทต่อแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน เพราะเป็นผู้ให้นิยามการดำรงชีพอย่างยั่งยืนที่พิจารณาจาก 3 องค์ประกอบ (Phongsiri, 2014) การดำรงชีพ มีความหมายครอบคลุมถึง ด้านแรก การมีอาหารและเงินสดสะสมและหมุนเวียนอย่างเพียงพอที่จะบรรลุลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ด้านที่สอง ความมั่นคงที่หมายถึง การเป็นเจ้าของที่ดินคงหรือสามารถเข้าถึงทรัพยากร กิจกรรมสร้างรายได้รวมไปถึงแหล่งสร้างรายได้สำรองและสินทรัพย์เพื่อรองรับภาวะเสี่ยง ความตื่นตระหนก

และเหตุการณ์ไม่คาดฝัน และ ด้านที่สาม ความยั่งยืน ที่หมายถึง การดำรงรักษาหรือ การปรับปรุงผลิตผลของทรัพยากรให้ดีขึ้นในระยะยาว ครั้วเรือนสามารถที่จะบรรลุ การดำรงชีพอย่างยั่งยืน ต่อมา มีนักวิชาการหลายท่าน เช่น Carney (1998) Scoones (1998) และ Farrington et al. (1999) ได้ใช้แนวคิดของ Chamber และ Conway (1992) มาเป็นพื้นฐานในการอธิบายสรุปการดำรงชีพอย่างยั่งยืนเพิ่มเติมว่า เป็นความสามารถในการแสวงหาสินทรัพย์/ทรัพยากร ทั้งที่เป็นวัตถุและทางสังคม และ กิจกรรมที่จำเป็นต่อวิถีการดำรงชีพ การดำรงชีพจะยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อสามารถรับมือและ พินสภาพจากความตึงเครียดและความตื่นตระหนก รักษาและเพิ่มพูนความสามารถใน การดำรงชีพและทรัพยากร ทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยไม่ทำลายฐานทรัพยากรเดิม”

นอกจากนี้ในศตวรรษที่ 21 กรมระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนานานาชาติ ของ อังกฤษ Department of Foreign International Development (DFID) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ขอบเขต (Range) การรวมตัวของทางเลือกและกิจกรรมที่ใช้ทุน/ สินทรัพย์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการดำรงชีพ ทางเลือกที่สร้างขึ้นเชื่อมโยงกับการ แสวงหารายได้ ความมั่นคง ความอยู่ดีมีสุข รวมไปถึงเป้าหมายการผลิตและผลิตซ้ำ อื่น ๆ พื้นฐานของทางเลือกดังกล่าวอยู่ที่ความสามารถในการใช้ทุนหรือสินทรัพย์ เป็นตัวกำหนดความเป็นไปได้ (Chambers & Conway, 1992; DFID, 1999) ถือเป็น การสร้างยุทธศาสตร์การดำรงชีพ (Livelihoods Strategies) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่าง หนึ่งในกรอบแนวคิดการดำรงชีพ ทั้งนี้ Ellis (2000) ได้ขยายความเข้าใจและเน้นให้ เห็นมิติการเข้าถึง (Access) ทรัพยากรในการดำรงชีพ และศักยภาพการเข้าถึง ทรัพยากรในด้านต่าง ๆ อีกทั้งให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของทรัพยากร ประกอบด้วย ทุนมนุษย์ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน ทุนทางกายภาพ และทุนทางสังคม ซึ่งถูกควบคุมโดยสถาบันและความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นตัวกำหนดการดำรงชีพใน ระดับปัจเจกบุคคลหรือในระดับครัวเรือน สอดคล้องกับ Frankenberger, Drinkwater, and Maxwell (2000) อธิบายถึงทุนที่ปัจเจกบุคคลและครัวเรือนสามารถเข้าถึงเพื่อการ ดำรงชีพในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ทุนการเงิน (financial capital) ทุนมนุษย์ (human

capital) ทุนทางสังคม (social capital) ทุนธรรมชาติ (natural capital) และ ทุนกายภาพ (physical capital)

ดังนั้น การศึกษายุทธวิธีการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรเขตเมือง ภายใต้โอกาสและข้อจำกัดในสภาวะการเปลี่ยนแปลงวิถีดำรงชีพ จึงนำเสนอผ่านแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ที่ครัวเรือนเกษตรกรเข้าถึงและมีความสัมพันธ์กับทรัพยากรทั้ง 5 ประเภท คือ ทุนมนุษย์ ทุนธรรมชาติ ทุนการเงิน ทุนทางกายภาพ และทุนทางสังคม มาเป็นตัวกำหนดการดำรงชีพในระดับครัวเรือน และสร้างทางเลือกหรือกิจกรรมเพื่อกำหนดเป็นยุทธวิธีการดำรงชีพ ที่จะสามารถสร้างขึ้นเพื่อเชื่อมโยงให้เกิดการแสวงหารายได้ ความมั่นคง ความอยู่ดีมีสุข ภายใต้บริบทความเป็นสังคมเมือง

วิธีการศึกษา

1. พื้นที่การศึกษา การวิจัยนี้มุ่งศึกษากับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นครัวเรือนเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองกระนวน ในพื้นที่การปกครอง บ้านหนองโก หมู่ที่ 6 ตำบลหนองโก อำเภอกะนวน เนื่องจากมีลักษณะที่ผสมผสานระหว่างความเป็นเมืองและความเป็นชนบท กล่าวคือ ภายใต้เกณฑ์พิจารณาทางการเมืองการปกครอง พื้นที่ดังกล่าวถือว่าอยู่ในบริบทความเป็นเมือง ซึ่งสภาพเศรษฐกิจของเทศบาลเมืองกระนวน ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดี เนื่องจากเทศบาลตั้งอยู่ในส่วนที่เป็นศูนย์กลางของอำเภอ ประกอบด้วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย ทั้งด้านการค้าขาย การบริการ การขนส่งที่ครบครัน ทั้งนี้ชุมชนยังได้รับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคอย่างทั่วถึง มีถนนคอนกรีตที่ใช้สัญจรในพื้นที่ ไฟฟ้าและประปาครอบคลุมทุกหลังคาเรือน ส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตของครัวเรือนเกษตรกรมีวิถีชีวิตแบบคนเมือง สังเกตได้จากครัวเรือนสามารถจับจ่ายใช้สอยได้ง่ายและมีการความถี่ในการซื้อสินค้าและบริการเป็นประจำทุกวัน อาทิ การซื้อวัตถุดิบในการประกอบอาหาร อาหารปรุงสุก ผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนสินค้าและบริการที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เป็นต้น โดยมีรายจ่ายเฉลี่ยเดือนละ 10,000 - 20,000 บาทต่อเดือนต่อ

ครัวเรือน นอกจากนี้ภายในพื้นที่เขตเทศบาลยังมีตลาดที่กระตุ้นให้เกิดการใช้จ่ายกระจายอยู่หลายแห่งในพื้นที่ เช่น ตลาดเทศบาล ตลาด (สด) พารามนตรา ตลาดโต้รุ่ง ตลาดนัดวันเสาร์ เป็นต้น ทำให้ทุกครัวเรือนสามารถบริโภคสินค้า อาทิ เครื่องใช้ไฟฟ้า รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ รถไถนา รถสีข้าว และอื่น ๆ ได้อย่างสะดวกโดยไม่ต้องเดินทางเข้าไปในจังหวัดขอนแก่น

ภาพประกอบ 1 พื้นที่หมู่ที่ 6 บ้านหนองโก ตำบลหนองโก อำเภอกระนวน
ในเขตการปกครองเทศบาลเมืองกระนวน

2. กลุ่มเป้าหมาย คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่ 6 ซึ่งส่วนใหญ่อพยพมาจากต่างถิ่น โดยย้ายถิ่นมาจากอำเภอบุหลรัมย์ อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และอำเภอนาคู อำเภอหนองสูง และอำเภอห้วยเม็ก (จังหวัดกาฬสินธุ์) ปัจจุบันมีครัวเรือนทั้งหมด 699 ครัวเรือน ประชากรจำแนกเป็นชาย 1,077 คน หญิง 1,110 คน รวมทั้งสิ้น 2,187 คน (Kranuan Municipal District, 2018) สำหรับการประกอบอาชีพมีความหลากหลายทั้งอาชีพค้าขาย รับราชการ และผู้ผลิตและแปรรูปในภาคอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามประชากรส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 85.00 ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก หากแต่มีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตโดยมีการเลือกปลูกพืช

ที่หลากหลาย มีการทำนาซึ่งส่วนใหญ่ทำการผลิตได้เฉพาะบริเวณใกล้แหล่งน้ำ ผลผลิตที่ได้มีจำนวนจำกัดเพราะมีพื้นที่เพาะปลูกน้อยเฉลี่ยครัวเรือนละ 5 ไร่ ผลผลิตที่ได้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น ในขณะที่รายได้หลักส่วนใหญ่มาจากการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น อ้อย มันสำปะหลัง และยางพารา เป็นต้น ซึ่งเป็นพืชที่นิยมปลูกกันมากที่สุด รายได้เฉลี่ยจากการปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวของครัวเรือนประมาณ 50,000 - 400,000 บาทต่อปี

อย่างไรก็ตามในช่วงว่างเว้นจากฤดูกาลผลผลิต หรือหลังฤดูเก็บเกี่ยวเกษตรกรบางส่วนจึงต้องหารายได้เสริมด้วยการเป็นแรงงานรับจ้างทั้งในภาคเกษตรภาคบริการ และแรงงานก่อสร้าง ซึ่งปริมาณงานและรายได้ไม่แน่นอน สมาชิกในชุมชนบางส่วนย้ายถิ่นเข้าสู่เขตการผลิตภาคอุตสาหกรรม และบางส่วนเลือกที่จะปลูกพืชระยะสั้นเพื่อสร้างรายได้เสริม แต่ด้วยปัญหาข้อจำกัดในเชิงกายภาพ ที่ชาวบ้านให้ข้อมูลว่าที่ดินที่ใช้ในการทำการเกษตรของตนเป็นแหล่งรองรับน้ำเสียจากเทศบาล ส่งผลให้ดินอาจจะมีสารเคมีปนเปื้อนและความชื้นสูง จึงไม่สามารถปลูกพืชให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี อันเป็นเหตุผลให้ถูกพ่อค้าคนกลางกดราคา ประกอบกับในช่วงฤดูฝนต้องประสบกับภาวะน้ำท่วมขัง ทำให้การลงทุนเพาะปลูกพืชในแต่ละมีความเสี่ยงที่จะได้รับความเสียหายจากภาวะน้ำท่วม

3. เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อแก้ไขปัญหาของกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงเลือกใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) เนื่องจากเป็นวิธีการที่ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย โดยเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ซึ่งอาศัยการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ทั้งครัวเรือนเกษตรกร ตัวแทนภาครัฐ ได้แก่ นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น อาทิจาก คณะเกษตรศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดินจังหวัดขอนแก่น เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่น หมายรวมถึงสำนักงานเกษตรอำเภอกระนวน รวม 11 คน และตัวแทนภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวิจัย อาทิ ผู้บริหาร

ศูนย์การค้าตลาดพารามนตรา เจ้าหน้าที่บริษัท อีสท์ เวสต์ ซีด จำกัด (ผู้ผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ผักตราแดง) และเจ้าของห้างร้านในพื้นที่ รวม 5 คน นับตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพปัญหา การกำหนดความต้องการ การดำเนินการ การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนหาแนวทางในการแก้ปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรม (Chantavanich, 2004; Selener, 1998) ทั้งนี้การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการประชุมระดมสมอง (brainstorming) กับกลุ่มเป้าหมายในการศึกษารั้งนี้ คือ ครั้วเรือนเกษตรกร จำนวน 14 ครั้วเรือน รวมทั้งสิ้น 29 คน เข้าร่วมในการกำหนดปัญหาการวิจัย เพื่อหายุทธวิธีการดำรงชีพของครั้วเรือนเกษตรกรดั้งเดิมในพื้นที่เขตเมือง ภายใต้โอกาสและข้อจำกัดของทุนในสภาวะการเปลี่ยนแปลงวิถีดำรงชีพ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2560 – เดือนมีนาคม พ.ศ. 2561

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) และนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

ผลการศึกษา

1. ทุนในการดำรงชีพของครั้วเรือนเกษตรกรเขตเมือง

การวิเคราะห์ทุนของครั้วเรือนเกษตรกร เพื่อใช้ในการกำหนดยุทธวิธีการดำรงชีพให้กับตนเอง ผลจากการระดมสมองร่วมกันของสมาชิกทั้ง 14 ครั้วเรือนที่เข้าร่วมการวิจัย พบว่า ครั้วเรือนเกษตรกรสามารถเข้าถึงทุนและความสัมพันธ์กับทุน 5 ประเภทแตกต่างกัน ซึ่งเรียงลำดับจากความ สามารถในการเข้าถึงได้ง่ายจากมากไปน้อย ได้ดังนี้

1.1 ทุนกายภาพ (physical capital) หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการนำมาใช้ในกิจกรรมการผลิต ทั้งนี้ด้วยบริบทชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองกระนวน ส่งผลให้ครั้วเรือนเกษตรกรมีทุนกายภาพในระดับดี กล่าวคือการเป็นเกษตรกรในเขตเมือง ทำให้ได้รับความสะดวกจากโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลเมือง ทั้งถนนที่ครอบคลุมทั้งพื้นที่ โดยในเขตที่อยู่อาศัยเป็นถนนคอนกรีต

ส่วนเขตที่ดินทำกินเป็นถนนลูกรัง มีระบบไฟฟ้าและน้ำประปาทั่วถึงทุกครัวเรือน ทั้งในเขตที่อยู่อาศัยและพื้นที่เกษตรกรรม เช่นเดียวกับสัญญาณโตรคมนาคม ที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ อนึ่งด้วยหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ทำให้ใช้งานโทรศัพท์เพื่อการสื่อสารทำได้เพียงแค่การรับสายหรือโทรออก มีเพียงบางคนที่มีทักษะในการใช้สื่อ สามารถสื่อสารในพื้นที่ออนไลน์ได้ แต่จำกัดเพียงแอปพลิเคชันไลน์ (Line) เท่านั้น นอกจากนี้ด้วยบริบทความเป็นเมือง จึงทำให้ครัวเรือนเกษตรสามารถเข้าถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ การรักษาพยาบาลผ่านโรงพยาบาลและคลินิกเอกชน ตลอดจนสินค้าและบริการ ดังนั้นจึงเป็นการง่ายต่อครัวเรือนเกษตรกรที่จะเข้าถึงทุนการผลิต (produced capital) ซึ่งหมายถึงทุนใด ๆ ก็ตาม ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในกิจกรรมการผลิตของครัวเรือน รวมทั้งเพื่อให้เกิดการหมุนเวียนของสินค้าและบริการ ซึ่งถือเป็นความจำเป็นพื้นฐานที่สนับสนุนให้การดำรงชีพเป็นไปได้ด้วยดี (Frankenberger, Drinkwater & Maxwell, 2000)

1.2 ทุนธรรมชาติ (natural capital) หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือเกิดจากการไหลเวียน ที่เป็นแหล่งที่มาของการดำรงชีพหรือเพื่อเป็นประโยชน์ในการดำรงชีพ ซึ่งแต่ละครัวเรือนมีที่ดินเฉลี่ย 3 - 8 ไร่ (รวมที่อยู่อาศัย) และมีทัศนะว่าที่ดินทำกินถือเป็นทุนธรรมชาติที่สำคัญที่สุดของเกษตรกร สอดคล้องกับมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ เห็นว่าครัวเรือนเกษตรกรสามารถควบคุมหรือมีอำนาจเหนือทุนเพื่อการผลิตของตน กล่าวคือ สามารถจัดการการใช้ประโยชน์จากทุนธรรมชาติ (ที่ดิน) ของตนเองได้ นอกจากนี้ในมุมมองของนักนิเวศวิทยายังเชื่อว่าทุนทางธรรมชาตินำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ความสุขในการดำรงชีพของมนุษย์ (Ellis, 2000) สำหรับทุนธรรมชาติที่ครัวเรือนเกษตรกรครอบครอง ได้แก่ การมีที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรที่มีลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทรายในเขตที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเกษตรกรรม ส่วนน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค ครัวเรือนเกษตรกรในชุมชนมีหนองโกเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งเก็บน้ำดิบของการประปาส่วนภูมิภาคที่ใช้ผลิตน้ำประปา เพื่อให้บริการประชาชนในเขตเทศบาลเมืองกระนวน (นอกเหนือจากน้ำ

หนองใหญ่) รวมถึงเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลารรรมชาติของชุมชน นอกจากนี้ในชุมชนยังมีคลองระบายน้ำ 2 แห่ง เป็นคลองที่รองรับน้ำทิ้งจากการอุปโภคและบริโภคของครัวเรือนในเทศบาลเมือง รวมถึงน้ำทิ้งจากโรงพยาบาลประจำอำเภอ โดยสภาพน้ำจะมีการปนเปื้อนของขยะ และสารเคมี (ผงซักฟอก/สบู) และมีกลิ่นเหม็น น้ำเสียจากคลองระบายน้ำจะไหลไปรวมกันบริเวณบ่อบำบัดน้ำเสียที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เกษตรกรรม นอกจากนี้ยังประสบกับปัญหาสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวน แต่ครัวเรือนเกษตรกรสามารถวางแผนรับมือกับการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้งได้เป็นอย่างดี เพราะได้มีการขุดสระในพื้นที่เกษตรเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ แต่เมื่อใดที่มีฝนตกในปริมาณมาก น้ำจากเขตเทศบาลเมืองจะถูกระบายไหลผ่านคลองระบายน้ำ แต่ด้วยลักษณะคลองที่แคบและมีขยะอุดตัน ทำให้สามารถระบายน้ำได้น้อยกว่าปริมาณน้ำฝน จึงเกิดการท่วมขังและล้นทะลักเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมของครัวเรือนเสมอ ซึ่งครัวเรือนเกษตรกรได้แก้ไขปัญหา โดยการปลูกพืชระยะสั้น เพื่อรับมือกับปัญหาน้ำท่วมพืชบางครัวเรือนไม่สามารถปลูกพืชได้ จึงปล่อยที่ดินให้เป็นพื้นที่เลี้ยงสัตว์

1.3 ทุนการเงิน (financial capital) หมายถึง ทรัพยากรด้านการเงินทั้งหมด จำแนกได้เป็น เงิน และสินทรัพย์ โดยเงินในรูปแบบที่เป็นทุนการเงินจะอยู่ในรูปของเงินฝาก เงินไหลเวียน เงินสะสม หมายถึงเครดิตที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้ที่เป็นตัวเงินจากการขายผลผลิตจากพืชเศรษฐกิจ และสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย ไก่ ปลา เป็นต้น เฉลี่ยครัวเรือนละ 100,000 - 400,000 บาทต่อปี ทั้งนี้ครัวเรือนเกษตรกรได้จัดการเงินรายได้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรก เงินสำหรับใช้จ่ายหมุนเวียนในครัวเรือน เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าอาหาร และของใช้เบ็ดเตล็ดในชีวิตประจำวันคิดเป็นร้อยละ 40.00 ส่วนที่สองเป็นเงินที่จัดสรรหรือใช้จ่ายเพื่อสะสมทุนการเงินที่อยู่ในรูปสินทรัพย์หรือสิ่งของที่มีราคา อาทิ วัว ควาย รถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถไถ เครื่องจักรที่ใช้ในการเกษตร ตลอดจนทองคำ อีกร้อยละ 40.00 ในส่วนที่สาม ครัวเรือนเกษตรกรได้แบ่งเงินรายได้อีกร้อยละ 20.00 เพื่อเป็นเงิน

ฝากหรือเงินออม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนการศึกษาให้กับสมาชิกกลุ่มลูก และเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในยามฉุกเฉินหากสมาชิกในครอบครัวเจ็บป่วย

แม้ทุนการเงินจะเป็นทุนในเชิงเศรษฐศาสตร์ที่มีความยืดหยุ่นมากที่สุด เพราะสามารถแปรผันเป็นทุนอื่นๆ ได้อย่างหลากหลาย และใช้เพื่อบรรลุเป้าประสงค์ในการดำรงชีพได้โดยตรง (Frankenberger, Drinkwater & Maxwell, 2000) ดังที่ครัวเรือนเกษตรกรทำนา เพื่อให้ได้ข้าวสำหรับบริโภคตลอดปี หรือนำข้าวไปจำหน่ายเพื่อให้ได้มาซึ่งทุนการเงินที่สามารถนำไปซื้อวัตถุดิบในการประกอบอาหาร เพื่อลดความไม่มั่นคงทางอาหาร แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าครัวเรือนเกษตรกรไม่สามารถสะสมที่ดินเพื่อเพิ่มปัจจัยการผลิตได้ เนื่องจากที่ดินมีราคาสูงขึ้น ประกอบกับการขาดแคลนแรงงานเนื่องจากสมาชิกในครัวเรือนส่วนหนึ่งอยู่ในวัยพึ่งพิง บางส่วนก็อพยพไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการ ทำให้มีจำนวนแรงงานไม่เพียงพอต่อการทำเกษตรของครัวเรือน จึงตัดสินใจนำเงินมาลงทุนสร้างเพื่อความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัย โดยมีการปรับปรุงบ้านให้มีความสวยงามและแข็งแรงทันสมัย จัดหาอุปกรณ์ เครื่องใช้ในครัวเรือนที่ทันสมัยเพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต ครัวเรือนบางส่วนใช้เงินเพื่อลงทุนในการสร้างความมั่นคงในทุนมนุษย์ โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ลูกหลานได้ศึกษาต่อในระดับสูงตามความสามารถที่มี

1.4 ทุนมนุษย์ (human capital) หมายถึง ความรู้และทักษะของบุคคล (Schultz, 1971) ส่วนใหญ่เกษตรกรที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนจบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเกษตรกรเพียงหนึ่งรายที่จบการศึกษาระดับปริญญาโท เป็นข้าราชการที่เตรียมเกษียณอายุ และได้ทดลองผันตัวเองมาเป็นเกษตรกร อย่างไรก็ตามในส่วน of ความรู้ทางการเกษตรพบว่าทุกคนล้วนมีความรู้ในการทำเกษตรแบบดั้งเดิม กล่าวคือ เป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดและสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ไม่ได้มีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม ไม่เคยเข้าร่วมการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้กับหน่วยงานภายนอก หรือมีประสบการณ์ในการไปศึกษาดูงานที่จะช่วยให้เกิดการประยุกต์ใช้ความรู้

หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ จึงมีเพียงประสบการณ์ที่สั่งสมจากการลองผิดลองถูก แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที้นำมาใช้เพื่อปรับปรุงวิธีการผลิต เกษตรกรท่านหนึ่งกล่าวว่า

“ทำนาได้รายได้น้อย ก็เปลี่ยนมาปลูกมันสำปะหลัง ต่อมามันทำให้ดินลตเสื่อม (ขาดความอุดมสมบูรณ์) ราคาผลผลิตต่ำ ก็เปลี่ยนมาทำไร่อ้อย พอทำไร่อ้อยก็รอผลผลิตนาน เลยใช้ที่ดินหลังทำนาปลูกพืชระยะสั้น แต่ก็ถูกพ่อค้าคนกลางโกง ก็เปลี่ยนมาปลูกเอง ขายเอง ทั้งเอาไปขายตลาด ทั้งมีคนมารับ แต่ก็ขายไม่ออก ... 27 ปี กับการทำการเกษตรก็มีขึ้นมีลง แต่ก็ไม่ได้ดีมากจนชีวิตเปลี่ยน” (Piw, 2018)

แม้ในภาพรวมจะพบว่าครัวเรือนเกษตรกรไม่สามารถสะสมความรู้หรือทักษะอื่น ๆ ได้เพิ่มขึ้น แต่ประสบการณ์ในการทำเกษตรมาเป็นระยะเวลายาวนานก็ทำให้เกิดความชำนาญ เป็นแรงงานในภาคการเกษตรที่มีคุณภาพ มีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหามากขึ้น ผ่านการปรับตัวด้านแรงงาน ตลอดจนมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ซึ่งเป็นผลมาจากการทำงานและมีความมั่นคงทางอาหารสูง ทั้งหมดนี้ล้วนแต่ช่วยให้ครัวเรือนเกษตรกรสามารถดำรงชีพและบรรลุผลเป้าหมายในการดำรงชีพได้ ทั้งนี้ ครัวเรือนเกษตรกรยังให้คุณค่ากับทุนมนุษย์ เพราะการเพิ่มขึ้นของทุนมนุษย์ทำให้สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะทำให้ผลิตภาพเพิ่มขึ้น และนำมาซึ่งรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น จึงพยายามส่งเสริมให้สมาชิกได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น ทั้งในระดับอนุปริญาหรือปริญญาตรี เพื่อให้มีความรู้ไปประกอบอาชีพที่สร้างความมั่นคงให้ครอบครัวได้บางครัวเรือนได้สนับสนุนให้สมาชิกได้เพิ่มพูนความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรโดยตรงโดยเข้าศึกษาในคณะเกษตรศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมุ่งหวังว่าจะสามารถนำความรู้กลับมาช่วยพัฒนาระบบการผลิตทางการเกษตรของครัวเรือนได้อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ทดลองปฏิบัติ ใช้ความรู้และทักษะใหม่ๆ ในการทำการเกษตรด้วยความเต็มใจ (Frankenberger, Drinkwater & Maxwell, 2000)

1.5 ทูทางสังคม (social capital) หมายถึง ทรัพยากรสังคม อาทิ คน กลุ่มคน เครือข่ายทางสังคม หรือการเป็นสมาชิกที่มีความสัมพันธ์กับสถาบันทางสังคม ซึ่งทุกครัวเรือนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนฌาปนกิจในหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามการเป็นสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรพบว่า มีเพียงการเข้าร่วมเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) โดยมีจุดมุ่งหมายในการกู้ยืมเงินมาลงทุนทำการเกษตรเฉลี่ยปีละ 20,000 บาท ในกรณีครัวเรือนเกษตรกรที่ปลูกอ้อยจะมีการรวมกลุ่มโควตาอ้อย เพื่อรับการสนับสนุนปัจจัยในการผลิต เช่น ปุ๋ย แรงงานตัดอ้อย หรือการอำนวยความสะดวกในการขนส่ง ตลอดจนเข้าถึงช่องทางขายผลผลิตที่ง่ายขึ้น ถึงแม้ในบางครั้งจะถูกกดราคาอันเป็นผลมาจากกลไกทางการตลาด อย่างไรก็ตามความสามารถในการสะสมหรือเข้าถึงทุนทางสังคมมีความเกี่ยวข้องกับ อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม เพศ เครือญาติ ส่งผลให้แต่ละครัวเรือนได้รับการช่วยเหลือที่แตกต่างกัน กล่าวคือ หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 45 - 60 ปี ซึ่งถือเป็นผู้อาวุโสในชุมชน มักจะมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชนสูง มีการไปมาหาสู่พึ่งพาอาศัย แลกเปลี่ยนกันอย่างสม่ำเสมอ จึงเป็นการง่ายที่จะขอความช่วยเหลือกัน ในขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรที่เพิ่งย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนมีความสามารถในการเข้าถึงทุนทางสังคมที่ต่างออกไป ดังพิจารณาจากคำบอกเล่าว่า “ในชุมชนคนไม่ค่อยรู้จักเยอะ มีแต่พี่แต่น้องที่ช่วยเหลือได้ แต่บางคนเขารู้ว่าเป็น ผอ. (ผู้อำนวยการโรงเรียน) ก็จะมาปรึกษาขอคำแนะนำต่าง ๆ บ้าง” (Piw, 2018)

อย่างไรก็ตามแม้ครัวเรือนจะคงรักษาความสัมพันธ์ในระดับเครือญาติ แต่ในระดับชุมชนกลับมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันน้อย ต่างครัวเรือนต่างมุ่งประกอบอาชีพของตน การมีส่วนร่วมกับชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ไม่มีการรวมกลุ่มอาชีพเกษตรกรที่เป็นทางการ จึงไม่สามารถต่อรองกับพ่อคนกลาง หรือไม่สามารถขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมได้ หากได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือก็จะพบเฉพาะการสนับสนุนในระดับปัจเจกบุคคล หากพิจารณาเปรียบเทียบการเข้าถึงโอกาสของระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่มพบว่า การรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง

จะทำให้มีพลังในการสนับสนุน ช่วยเหลือ ตลอดจนอำนาจในการต่อรอง และความสามารถในการทำงานดีกว่าระดับปัจเจกบุคคล ดังนั้นทุนทางสังคมจึงถือเป็นปัจจัยเสริมประการหนึ่งที่ทำให้ทุนมนุษย์ชัดเจนและสมบูรณ์มากขึ้น (Ellis, 2000)

2. โอกาสและข้อจำกัดจากทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรเขตเมือง การวิเคราะห์ทุนของครัวเรือนเกษตรกรในเขตเมืองสามารถสะท้อนให้เห็นโอกาส และข้อจำกัดที่นำไปสู่การตัดสินใจกำหนดยุทธวิธีการดำรงชีพเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิต โดยผลการศึกษาศึกษาสามารถจำแนกเป็นประเด็น โอกาสและข้อจำกัด ได้ดังนี้

2.1 โอกาสจากทุนในการดำรงชีพ การศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรเขตเมืองมีทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติ และทุนการเงิน ที่เข้มข้นนำมาสร้างโอกาสในการเสริมสร้างความมั่นคงในการดำรงชีพได้ กล่าวคือ ในทุนกายภาพ หากพิจารณาเปรียบเทียบในประเด็นหน้าที่การผลิตอาหาร การทำเกษตรกรรมในเขตเมืองได้เปรียบเรื่องที่ตั้งของพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคและตลาดได้ง่ายกว่าเกษตรกรรมในชนบท โดยเกษตรกรรมเขตเมืองจะมีระยะทางการขนส่งระหว่างพื้นที่ผลิตอาหารกับผู้บริโภคสั้นลง ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรที่ประชาชนได้บริโภคมีความสดใหม่มากกว่าผลผลิตที่มาจากพื้นที่ชนบท (Lovell, 2010; Giradet, 2005) ดังแสดงในภาพแผนที่ทางกายภาพของบ้านหนองโก หมู่ที่ 6 อำเภอกระนวนที่มีความเชื่อมโยงกับโครงสร้างพื้นฐานและตลาด (ภาพประกอบ 1)

ในขณะเดียวกันภายใต้บริบทความเป็นเมืองส่งผลให้เกิดการพัฒนาทุนธรรมชาติ โดยเฉพาะในประเด็นด้านระบบนิเวศ การทำเกษตรกรรมเขตเมืองสามารถช่วยลดการใช้พลังงานในการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรจากแหล่งผลิตไปยังผู้บริโภค (low-mile food) (Deelstra & Giradet, 2000) อีกทั้งยังสามารถช่วยลดมลภาวะและลดความเสียหายจากภัยพิบัติ เนื่องจากลักษณะพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีคลองระบายน้ำและสระเก็บน้ำที่สามารถทำหน้าที่เป็นพื้นที่รองรับน้ำในภาวะที่ฝนตกหนักได้ ประกอบกับขยะอินทรีย์ที่ระบายมากับน้ำช่วยเพิ่มธาตุอาหารในดินที่จำเป็น

สำหรับพืช (Lovell, 2010; Hara et al., 2010) นอกจากนี้พื้นที่เกษตรกรรมเขตเมือง ถือเป็นพื้นที่สีเขียวประเภทหนึ่งที่ช่วยสร้างทัศนียภาพประกอบสวยงามเพิ่มคุณภาพทางสายตา (visual quality) และสุขภาวะที่ดีให้กับเมือง (Koont, 2009) กิจกรรมปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ของครัวเรือนเกษตรกรรมเขตเมือง ยังสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร และตลอดจนเป็นพื้นที่ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันของคนเมืองอีกด้วย (Lovell, 2010)

การนำผลผลิตทางการเกษตรจากเกษตรกรรมเขตเมืองไปจำหน่ายให้ประชาชนบริโภคได้อย่างต่อเนื่อง หมายถึงการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรได้ ย่อมเป็นการช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนเมือง (Foeken & Owuor, 2008; Lovell, 2010) ช่วยให้กระแสเงินยังคงหมุนเวียนอยู่ภายในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผลผลิตจากเกษตรกรรมเขตเมืองนั้นมีศักยภาพสามารถพัฒนาได้อย่างครบวงจร เช่น มีวัตถุดิบสดใหม่ ไม่มีการปนเปื้อนของสารเคมีและยาปราบศัตรูพืช มีการสอนการทำอาหาร มีพื้นที่ศึกษาทางธรรมชาตินอกห้องเรียนสำหรับเด็ก เป็นต้น หากเกษตรกรรมเขตเมืองสามารถตอบสนองความต้องการเฉพาะของตลาดคนเมืองได้ ก็จะสามารถเพิ่มมูลค่าผลผลิตให้สูงขึ้นได้ (higher-value product) (Ginsburg et al., 2003) ส่งผลให้ครัวเรือนเกษตรกรรมเขตเมืองมีโอกาสดำรงชีพที่มั่นคงได้

2.2 ข้อจำกัดจากทุนในการดำรงชีพ พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรรมเขตเมืองมีทุนมนุษย์ และทุนทางสังคม ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอาชีพ โดยเฉพาะประเด็นทุนมนุษย์ ที่หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรรมที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีอายุมาก จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีความรู้ในการทำเกษตรแบบดั้งเดิม ขาดความรู้ทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร และมักใช้ประสบการณ์ส่วนตัวในการแก้ไขปัญหาการทำเกษตรกรรมมาโดยตลอด ทำให้ไม่มีแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต ตลอดจนขาดโอกาสและไม่เปิดโอกาสให้ตนเองได้เข้าถึงองค์ความรู้ใหม่ๆ ทำให้ไม่มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาตนเองให้เป็นเกษตรกรปราดเปรื่องตามที่ Ministry of Agriculture and Cooperatives (2013) ได้นิยามเกษตรกร

ปราดเปรื่องไว้ว่าหมายถึง บุคคลที่มีความภูมิใจในการเป็นเกษตรกร มีความรอบรู้ในระบบการผลิตด้านการเกษตร พร้อมรับความเสี่ยงในมิติการผลิตและการตลาด ตลอดจนมีการจัดการพื้นที่เกษตรกรรมโดยใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจได้อย่างมืออาชีพ (smart farmer) ในขณะเดียวกันครัวเรือนเกษตรกรเขตเมืองยังขาดแคลนทุนทางสังคม ที่ช่วยสนับสนุนและพัฒนาอาชีพ แม้จะสามารถขอการสนับสนุนด้านแรงงานได้จากเครือข่ายในชุมชน แต่ไม่สามารถเข้าถึงการสนับสนุนด้านแหล่งเงินทุน เทคโนโลยีการผลิต และความรู้ ทั้งจากจากหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมได้ (Kaufman & Baikey, 2000) โอกาสและข้อจำกัดเพื่อพิจารณาจากทุนในการดำรงชีพของเกษตรกร บ้านหนองโก หมู่ 6 อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น สามารถแสดงให้เห็นดังตาราง

ตาราง 1 โอกาส และข้อจำกัดจากทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรเขตเมือง

ทุน	โอกาสในการดำรงชีพ	ข้อจำกัดในการดำรงชีพ
ทุนกายภาพ	- ที่ตั้งสามารถเข้าถึงผู้บริโภคและตลาดได้ง่าย - ระยะทางการขนส่งระหว่างพื้นที่ผลิตอาหารกับผู้บริโภคสั้นลง - ผลผลิตทางการเกษตรมีความสดใหม่	- พื้นที่การเกษตรเป็นเส้นทางผ่านคลองระบายน้ำทิ้ง
ทุนธรรมชาติ	- ลดการใช้พลังงานในการขนส่ง - ลดมลภาวะและลดความเสียหายจากภัยพิบัติ - ชยะอินทรีย์ช่วยเพิ่มธาตุอาหารในดิน - ช่วยสร้างทัศนียภาพประกอบสวยงามในเขตเมือง	
ทุนการเงิน	- ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนเมือง - สามารถเพิ่มมูลค่าผลผลิตให้สูงขึ้นได้	

ทุน	โอกาสในการดำรงชีพ	ข้อจำกัดในการดำรงชีพ
ทุนมนุษย์	- เป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเขตเมือง	- หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุมาก จกการ ศึกษาในระดับประถมศึกษา - มีความรู้ในการทำเกษตรแบบดั้งเดิม ขาดความรู้ทาง ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม - ใช้ประสบการณ์ส่วนตัวในการแก้ไขปัญหา
ทุนทางสังคม	- เป็นพื้นที่ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ ดีระหว่างกันของคนเมือง	- การรวมกลุ่มของคนในชุมชนไม่เข้มแข็ง - ขาดแคลนผู้สนับสนุนและพัฒนาอาชีพ - เกษตรกรเป็นตัวของตัวเองไม่สามารถเข้าถึง แหล่งเงินทุน เทคโนโลยีการผลิต และความรู้ ทั้งจากจากหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประสังคมได้

จากโอกาสและข้อจำกัดจากทุนในการดำรงชีพดังกล่าว นำมาซึ่งการกำหนด ตัวเลื่อยุทธวิธีการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรเขตเมือง เพื่อให้เกิดภาวการณ์ เปลี่ยนแปลงวิถีการผลิต อันนำไปสู่สร้างความมั่นคงในการดำรงชีพ จากการระดม สมองของครัวเรือนเกษตรกรที่เข้าร่วมในโครงการวิจัยมีการเสนอทางเลือกของยุทธวิธี หลากหลาย เช่น การจัดตั้งกลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การรวมกลุ่มสหกรณ์ เพื่อขายผลผลิตทางการเกษตร การจัดตั้งพื้นที่ขายสินค้าของเกษตรกรเขตเมือง (ตลาดชุมชน) เป็นต้น อย่างไรก็ตามครัวเรือนเกษตรกรเขตเมืองมีมติเห็นชอบร่วมกันว่า ต้องมีปรับวิธีการดำรงชีพภายใต้ข้อจำกัดของกลุ่มก่อน กล่าวคือ ทุนมนุษย์และทุนทาง สังคมของแต่ละครัวเรือนมีน้อย จำเป็นต้องเริ่มจากการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้เกิด การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน ในขณะเดียวกันก็ต้องสร้างความร่วมมือกับภาครัฐ และเอกชน และประชาสังคมเพื่อขยายความรู้ให้กว้างขวางและมีระบบ โดยเบื้องต้น กำหนดปัญหาที่จะแก้ไขร่วมกันคือ การเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิต จากการพึ่งพิงเพียงพืช ระยะยาว หรือพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว เป็นการปลูกพืชแบบผสมผสาน โดยการนำพื้นที่

ที่ประสบปัญหาการเพาะปลูกคือพื้นที่เกษตรที่เป็นแหล่งรองรับน้ำจากคลองระบายน้ำของเขตเทศบาล มาใช้ประโยชน์โดยการปลูกพืชระยะสั้นทดแทน เพื่อให้เกิดการสร้างรายได้เสริม และการหมุนเวียนของรายได้ครัวเรือน อันเป็นยุทธวิธีการดำรงชีพอย่างยั่งยืนภายใต้โอกาสและข้อจำกัดของทุนที่มีอยู่

ทั้งนี้กลุ่มครัวเรือนเกษตรกรเขตเมืองได้วางแผนดำเนินงานในระยะเริ่มต้นโดยจำแนกออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก มุ่งเน้นการประสานงานกับภาครัฐ เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น หน่วยงานราชการในอำเภอกระนวน ในการสนับสนุนทางด้านความรู้ อาทิ การจัดสรรพื้นที่เพาะปลูก การวางแผนการผลิตและการตลาด ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการเฉพาะของตลาด การตรวจวิเคราะห์องค์ประกอบของธาตุอาหารพื้นฐานในดินเพื่อสร้างความมั่นใจให้เกษตรกรผู้ผลิต การตรวจสอบการปนเปื้อนสารพิษ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภค เป็นต้น ขั้นตอนที่สอง ประสานงานกับภาคเอกชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการในเขตเทศบาลเมือง เพื่อการสนับสนุนด้านการตลาดของกลุ่ม ได้แก่ การประชาสัมพันธ์กลุ่มเกษตรกรให้เป็นที่รู้จักในกลุ่มผู้บริโภค การหาพื้นที่จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การกำหนดราคาส่งให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภค เป็นต้น ขั้นตอนที่สาม การดำเนินกระบวนการผลิตพืชที่ได้คัดสรรตามที่วางแผนไว้ และขั้นตอนที่สี่ การประเมินผลลัพธ์ในรอบ 1 ปีการผลิตโดยการถอดบทเรียนเพื่อพิจารณาว่ายุทธวิธีการดำรงชีพดังกล่าว สามารถสร้างความยั่งยืนให้กับครัวเรือนเกษตรกรได้เพียงใด นอกจากนี้กลุ่มครัวเรือนเกษตรกรเขตเมืองยังมีแนวคิด ว่าหากยุทธวิธีการดำรงชีพที่ร่วมวางแผนในระยะเวลาปีแรกประสบความสำเร็จ ก็จะขยายโครงการไปสู่การกำหนดราคาส่งผลผลิตโดยครัวเรือนเกษตรกรเอง การพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้วิชาการเกษตรสำหรับหลักสูตรท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวประจำอำเภอต่อไป

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในสังคมไทย ที่สะท้อนพลวัตของวิถีการผลิตระดับชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงของชาวบ้านในสังคมเกษตรกรรมจากที่เน้นการผลิตเพื่อยังชีพ ไปสู่สังคมของผู้ประกอบการ (Sattayanurak, 2014) คือ การที่ครัวเรือนเกษตรกรเขตเมืองเรียนรู้ในการสร้างนวัตกรรมใหม่ โดยอาศัยทุนในการดำรงชีพ 5 ประเภท ได้แก่ ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ ทุนการเงิน ทุนมนุษย์ และทุนทางสังคม ที่มากกว่าการปลูกพืชเพื่อขายผลผลิตทางการเกษตรขั้นพื้นฐานอย่างเดียว ครัวเรือนเกษตรกรเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการดำรงชีพอย่างยั่งยืน จึงจำเป็นต้องร่วมกันกำหนดยุทธวิธีเพื่อตอบสนองต่อตลาดและเข้าถึงช่องทางการค้ารูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นภายใต้การรวมกลุ่มที่เข้มแข็งและสร้างเครือข่ายที่กว้างขวางไปกว่าการอาศัยระบบเครือข่ายตัวอย่างในอดีต (Alsos et al., 2011) ทั้งนี้เพื่อให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรเขตเมืองได้ขยายไปสู่กิจกรรมทางเศรษฐกิจรูปแบบอื่นนอกเหนือไปจากการผลิตสินค้าเกษตรบนที่ดินของตนเอง (side venture) (Ferguson & Olofsson, 2011) เช่น การทำผลผลิตให้ได้มาตรฐาน เพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภค การมีพื้นที่จำหน่ายผลผลิตของกลุ่มในตลาด การเพิ่มความสามารถของเกษตรกรในการกำหนดราคาผลผลิต การพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้วิชาการเกษตรสำหรับหลักสูตรท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวประจำอำเภอ เป็นต้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนว่าครัวเรือนเกษตรกรเขตเมืองได้กำหนดยุทธวิธีในการดำรงชีพของตนเอง จากโอกาสและข้อจำกัดที่มีเชื่อมโยงกับทุนที่ถือครอง ภายใต้กรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตเพื่อความอยู่รอด ในระบบตลาดเสรีนิยมใหม่และระบบโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “การบูรณาการการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกร” ภายใต้การ

สนับสนุนของโครงการพัฒนานักวิจัยและระบบสนับสนุนนักวิจัยเพื่อชุมชนและสังคม ประจำปีการศึกษา 2560 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายชุมชนและสังคม และมูลนิธิมันพัฒนา ทั้งนี้ขอขอบพระคุณครัวเรือนเกษตรกรบ้านหนองโก อำเภอกะนวน จังหวัดขอนแก่น ที่ให้ความร่วมมือและเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยในครั้งนี้

References

- Alsos, A., Carter S., Ljunggren, E., & Welter F. (2011). *The handbook of research on entrepreneurship in agriculture and rural development*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing Limited.
- Carney, D. (1998). *Sustainable rural livelihoods: What contribution can we make?* London: Department for International Development.
- Chantavanich, S. (2004). *Data analysis in qualitative research*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- Chambers, R. & Conway, G.R. (1992). *Sustainable rural livelihoods: Practical concepts for the 21st century*, Discussion Paper 296. Brighton, UK: Institute of Development Studies.
- Deelstra, T. & Giradet, H. (2000). Urban agriculture and sustainable cities. In Bakker, N., et al. (Eds.), *Growing cities, growing food: Urban Agriculture on the Policy Agenda*. Feldafing: ZEL. 43-66.
- The Department for International Development (DFID). (1999). *Sustainable livelihoods and poverty elimination*. London: Department for International Development.
- Ellis, F. (2000). *Mixing tt: Rural livelihoods and diversity in developing countries*. Oxford: Oxford University Press.

- Evans-Pritchard, E.E. (1940). *The Nuer: A description of the modes of livelihood and political institutions of a Nilotic people*. Oxford: Clarendon Press.
- Farrington, J., Carney, D., Ashley, C. & Turton, C. (1999). “Sustainable livelihoods in practice: early application of concepts in rural areas”, *Natural Resources Perspectives* 42. London: Overseas Development Institute.
- Ferguson, R. & Olofsson, C. (2011). *The development of new ventures in farm businesses. In the handbook of research on entrepreneurship in agriculture and rural development*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing Limited.
- Foeken, D. & Owuor, S.O. (2008). Farming as a livelihood source for the urban poor of Nakuru, Kenya. *Geoforum*, 39, 1978-1990.
- Frankenberger, T. Drinkwater, M. & Maxwell, D. (2000). *Operationalizing household livelihood security - A holistic approach for addressing poverty and vulnerability*. Atlanta: CARE International.
- Ganjanapan, A. (2011). Northeast rural restructuring: What the villagers. *Journal of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University, Special (1)*, 5-41. [in Thai]
- Giradet, H. (2005). Urban agriculture and sustainable urban development. In A. Viljoen, K. Bohn, and J. Howe (Eds.), *Continuous productive urban landscapes: Designing urban agriculture for sustainable cities*. Amsterdam: Elsevier.

- Ginsburg, C., Griffiths, P.L., Richter, L.M. & Norris, S.A. (2003). Residential mobility, socioeconomic context and body mass index in a cohort of urban South African adolescents. *Health Place*, 19(100). 99–107.
- Hara, M., Kusaka, H., Kimura, F. & Wakazuki, Y. (2010). Effect of global climate change on urban heat island intensity of Tokyo metropolitan area–winter season case [in Japanese]. *Nagare*, 29, 353–361.
- Kaufman, J. & Baikey, M. (2000). *Farming inside cities: Entrepreneurial urban agriculture in the United States*. Cambridge, Massachusetts: Lincoln Institute of Land Policy.
- Koont, S. (2009). The Urban agriculture of Havana. *Monthly Review an Independent Socialist Magazine*, 60(8), 01-15.
- Kranuan Municipal District. (2018). *A three-year development plan of Kranuan Municipal District*. Khon Kaen: Kranuan Municipal District. [in Thai]
- Lovell, S.T. (2010). Multifunctional urban agriculture for sustainable land use planning in the United States. *Sustainability* 2(8), 2499–2522.
- Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2013). *Smart farmers and Smart Officers: A policy guide book*. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives. [in Thai]
- Polanyi, K. (1977). *The livelihood of man*. New York: Academic Press.
- Phongsiri, M. (2014). *Livelihood strategies of return Thai diaspora in Thai society*. Ph.D. dissertation in sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University. [in Thai]

- Sattayanurak, A. (2014). The transformation from rural areas to urban areas: The movement towards democracy. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 6(2), 93-120. [in Thai]
- Scoones, I. (1998). *Sustainable rural livelihoods: A framework for analysis*, (Working Paper 72). Brighton, UK: Institute for Development Studies.
- Schultz, T.W. (1971). *Investment in human capital*. New York: Free Press.
- Selener, D. (1998). *Participatory action research and social change*. New York: Cornell Participatory Action Research Network.
- ThaiHealth. (2013). *Thailand reform: Restructuring power, Empowering citizens*. Nakorn Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University. (Supported by Thai Health Promotion Foundation and The National Health Commission Office). [in Thai]

การปรับตัวในการทำประมงภายหลังการออกพระราชกำหนดเรือประมง 2558:

กรณีศึกษาตำบลปากน้ำชุมพร อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

Adjustment of fishers after effectiveness of Fisheries Act,
B.E. 2558: A case study of Paknam Chumphon Subdistrict,
Mueang District, Chumphon Province

อรจิรา สงวนชาติ¹

Aonjira Sa-nguanchat

มาลี สบายยิ่ง²

Malee Sabaiying

Abstract

The aim of this article is to explore adjustment in fisheries after the Fisheries Act, B.E.2558 (A.D. 2015) came into force and affected

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ประเทศไทย

M.A., Human and Social Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus, Songkhla, Thailand

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาจารย์ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ประเทศไทย

Assistant Professor, Ph.D., Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus, Songkhla, Thailand

Corresponding Author: E-mail: mynameisyuyee@hotmail.com

(Received: 19 July, 2017; Revised: 27 December, 2017; Accepted: 10 January, 2018)

owners of fishing boats and fishery workers in Paknam Chumphon Subdistrict, Mueang District, Chumphon Province. For this qualitative study, data collection was conducted using non-participant observations and in-depth interviews with four owners of 30 gross ton fishing boats with surrounding nets (black nets) who had been in the fishery occupation for over three years, and five Thai and foreign fishery workers. Content analysis and descriptive analysis were performed.

The study found four aspects of adjustment adaptation as follows.

- 1) Physically, the fishing boat owner had to prepare equipment, health and safety on the boat which incurred additional expenses; specifying fishing days and non-working days for workers reduced the work time but it was advantageous for workers as they had more time to rest.
- 2) Self-conceptually, the fishing boat owner's expectation for income was lowered resulting in feeling discouraged, risky, and uncertain about the occupation, but it was good for workers because the law protected and made them feel safer.
- 3) In terms of the roles and duties, it was a duty of the owner of the fishing boat to look after everyone on the boat as the head who planned the work, and it was a duty of fishery workers to take orders from the head and to be able to do many types of work.
- 4) Interdependently, the owner of the fishing boat and fishery workers helped each other, talked together and looked after each other like family members; this could affect work and life while living together on the fishing boat.

Keywords: Adjustment fishery workers owners of fishing boats

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับตัวในการทำประมงภายหลังการออกพระราชกำหนดเรือประมง 2558 ต่อเจ้าของเรือประมงและแรงงานประมงที่ตำบลปากน้ำชุมพร อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมกับเจ้าของเรือประมงประเภทเรืออวนล้อม (อวนดำ) ขนาดตั้งแต่ 30 ตันกรอสขึ้นไป และประกอบอาชีพเรือประมงมาแล้ว 3 ปีขึ้นไปจำนวน 4 คน แรงงานประมงไทยและต่างด้าวรวม 5 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า การปรับตัวแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านร่างกาย ได้แก่ เจ้าของเรือประมงต้องเตรียมอุปกรณ์สุขอนามัยและความปลอดภัยบนเรือซึ่งเสียค่าใช้จ่ายเพิ่ม การกำหนดจำนวนวันออกเรือ เวลาพักของแรงงานทำให้เวลาในการทำงานลดลง แต่มีผลดีต่อแรงงานประมงคือมีเวลาพักมากขึ้น 2) ด้านจิตใจ ได้แก่ เจ้าของเรือลดความคาดหวังต่อรายได้ที่น้อยลง ความท้อแท้ ความเสี่ยงและความไม่แน่นอนในอาชีพ แต่มีผลดีต่อแรงงานคือมีกฎหมายคุ้มครองแรงงานทำให้แรงงานรู้สึกปลอดภัยในชีวิตมากขึ้น 3) ด้านบทบาทและหน้าที่ ได้แก่ เจ้าของเรือประมงต้องมีหน้าที่เป็นผู้ปกครองดูแลทุกคนบนเรือและต้องทำหน้าที่เป็นหัวหน้าในการวางแผนการทำงาน ส่วนแรงงานประมงทำได้หลากหลายหน้าที่ตามคำสั่งของหัวหน้า 4) ด้านการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ได้แก่ ทำให้เจ้าของเรือและแรงงานมีการช่วยเหลือ เกื้อกูล พุดคุย และดูแลกันเสมือนคนในครอบครัวซึ่งเป็นผลดีต่อการทำงานและการอยู่ร่วมกันบนเรือ

คำสำคัญ: การปรับตัว เจ้าของเรือประมง แรงงานประมง

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจประมงทะเลและการทำประมงทะเลจนสามารถติดอันดับหนึ่งในสิบของโลกที่มีผลผลิต

สูง และยังติดอันดับต้น ๆ ของผู้ส่งออกสินค้าประมงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 โดยผลผลิตมวลรวมในสาขาประมงมีมูลค่า 98.9 พันล้านบาทและต่อมาในปี พ.ศ. 2551 ผลผลิตมวลรวมของประเทศในภาคประมงมีมูลค่า 105,977 ล้านบาท สะท้อนให้เห็นนโยบายด้านการประมงที่เน้นการเพิ่มผลผลิตของปริมาณสัตว์น้ำให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนภายในประเทศ นอกจากนี้การค้นพบแหล่งทำการประมงทะเลใหม่ ๆ ในน่านน้ำนอกอาณาเขตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 เป็นต้นมาก็ทำให้เกิดการขยายตัวด้านการลงทุนทำการประมงทะเลในภาคเอกชนมาก จึงมีการเปลี่ยนการใช้เครื่องมือจากเดิมที่ไม่มีประสิทธิภาพและต้องใช้แรงงานคนมากมาเป็นการประมงพาณิชย์ที่ลงทุนสูงใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ทันสมัยในการค้นหาฝูงปลาและจับสัตว์น้ำทะเลส่งผลให้เรือประมงเพิ่มขึ้นจำนวนมากอย่างรวดเร็วขนาดและกำลังแรงม้าของเครื่องยนต์ที่สามารถออกทำการประมงทะเลในระดับลึกมากขึ้นได้อีกด้วย (Marine Knowledge Hub, 2010) กิจกรรมประมงเกี่ยวข้องกับคนไทยจำนวนมากโดยเฉพาะในบริเวณพื้นที่ชายฝั่ง จังหวัดชุมพรเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีเนื้อที่ติดกับชายฝั่งทะเลอ่าวไทยด้านตะวันตกและมีศักยภาพการประมงอยู่ในระดับสูง ในแต่ละปีเจ้าของเรือประมงสามารถทำการประมงได้ประมาณ 8 - 10 เดือน (Marine Knowledge Hub, 2010) และมีท่าเทียบเรือหลายแห่ง โดยเฉพาะบริเวณตำบลปากน้ำชุมพร อำเภอเมือง ซึ่งเป็นชุมชนประมงขนาดใหญ่และมีความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัดชุมพร มีเรือประมงจดทะเบียนเพื่อทำการประมงทะเลทั้งหมดจำนวน 621 ลำ (Champhon Fisherman Office, 2010)

เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2557 กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้ออกแถลงรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์หรือ Trafficking in Persons Report (TIP Report) ประจำปี พ.ศ. 2557 อย่างเป็นทางการ (Government Gazette, 2015) ประเทศไทยถูกปรับลดระดับลงไปยังระดับ 3 หรือ Tier 3 ซึ่งเป็นระดับที่ต่ำสุดโดยให้เหตุผลว่าประเทศไทยไม่ยอมปฏิบัติตามมาตรฐานในการจัดการปัญหาการค้ามนุษย์ ความพยายามบังคับใช้กฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์ยังไม่มีประสิทธิภาพ ปลอมให้ผู้กระทำผิดได้รับการละเว้นโทษ และวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ได้มีคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความ

สงบแห่งชาติ เรื่อง การแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม 10/2558 เพื่อเป็นการจัดระเบียบเรือประมง เนื่องจากประเทศไทยได้รับการประกาศเตือนจากสหภาพยุโรปถึงการทำให้มีมาตรการในการป้องกันยับยั้ง และขจัดการทำการประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing: IUU Fishing) ซึ่งหากไม่มีการแก้ปัญหาอย่างจริงจังภายในหกเดือนอาจมีผลกระทบต่อการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำของประเทศไทยในอนาคตและความมั่นคงของประเทศไทยในภาพรวม จึงได้จัดตั้ง “ศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย” (Command Center for Combating Illegal Fishing) เรียกโดยย่อว่า ศปมผ. (CCCIF) เป็นศูนย์เฉพาะกิจขึ้นตรงกับนายกรัฐมนตรี เริ่มปฏิบัติการตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2558 เพื่อจัดระเบียบของผู้ประกอบอาชีพการทำประมงเพื่อให้ประเทศหลุดจากบัญชี “เทียร์ 3”

จากเหตุการณ์ข้างต้น ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายและมาตรการเกี่ยวกับการทำประมง และมีการออกพระราชกำหนดเรือประมง พ.ศ. 2558 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านสาธารณสุข ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจรวมถึงด้านกฎหมายส่งผลกระทบกับเจ้าของเรือประมงและแรงงานประมงซึ่งต้องปรับตัวเพื่อรองรับมาตรการดังกล่าว ในการปรับตัวของมนุษย์นั้น Roy and Andrews (1991, cited in Phoca, 2007, pp. 23 - 28) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการปรับตัว ว่าพฤติกรรมปรับตัวจะมีแบบแผนการปรับตัวด้านใดด้านหนึ่งหรือทั้ง 4 ด้านพร้อมกันคือ 1) การปรับตัวด้านร่างกาย เพื่อตอบสนองความต้องการความมั่นคงทางร่างกายและตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ การออกกำลังกาย การมีกิจกรรมการพักผ่อน การขับถ่าย การป้องกันอันตรายของร่างกาย 2) ด้านจิตใจเป็นการปรับตัวเพื่อรักษาความมั่นคงทางจิตใจ เป็นความรู้สึกของตนเองเกี่ยวกับความเชื่อ ความคาดหวังและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับศีลธรรมจรรยา 3) ด้านบทบาทหน้าที่ เป็นการปรับตัวเพื่อความมั่นคงทางสังคม เป็นความคาดหวังเกี่ยวกับสิ่งที่บุคคลควรกระทำเมื่ออยู่ในบทบาทหนึ่ง ๆ เป็นการกระทำของบุคคลในส่วนที่

สัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ บุคคลจะต้องปรับตัวตามบทบาทหน้าที่ของตนและสังคม กำหนดไว้อย่าง 4) ด้านการพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน เป็นการปรับตัวเพื่อความมั่นคงทางสังคม เป็นการดำรงรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกันที่เป็นอิสระไม่พึ่งพาผู้อื่นกับการพึ่งพาผู้อื่น ดังนั้นจากทฤษฎีของ Roy ที่กล่าวถึงการปรับตัวเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง สิ่งต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยสนใจการปรับตัวของเจ้าของเรือประมงและแรงงานประมงเมื่อต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพประมงว่าจะมีวิธีการรับมือหรือปรับตัวอย่างไร ซึ่งผลการศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำประมงหรือแรงงานประมงในการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้กับเจ้าของเรือประมงและแรงงานประมงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการปรับตัวของเจ้าของเรือประมงและแรงงานประมงในด้านร่างกาย จิตใจ บทบาทและหน้าที่ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ภายหลังการออกพระราชกำหนด เรือประมง พ.ศ. 2558

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ตำบลปากน้ำชุมพร อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีท่าเทียบเรือขนาดใหญ่จำนวนมากและประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับประมง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าของเรือประมงที่ประกอบอาชีพเรือประมงมาแล้ว 3 ปี ขึ้นไปจำนวน 4 คน แรงงานประมงไทยและต่างด้าวรวม 5 คน โดยเป็นเรือประมงประเภทเรืออวนล้อม (อวนดำ) ขนาดตั้งแต่ 30 ตันกรอสขึ้นไป เนื่องจากเป็นขนาดเรือที่กำหนดไว้ในคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เรื่อง การแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม 10/2558 แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแบบพรรณนาวิเคราะห์ ตีความ ให้ความหมายและการบรรยาย

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเด็นเกี่ยวกับการปรับตัวในด้านร่างกาย จิตใจ บทบาทและหน้าที่และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่า การประกาศคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เรื่อง การแก้ไขปัญหการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม 10/2558 ทำให้มีการตรวจสอบเกี่ยวกับเอกสารสำคัญต่าง ๆ เช่น ใบทะเบียนเรือ ใบอนุญาตใช้เรือ ใบประกาศนียบัตรคนใช้เครื่องจักรยนต์ชั้นหนึ่งพิเศษ ชำนาญการ ใบประกาศนียบัตรนายเรือของเรือประมง (ชำนาญงาน) ใบอนุญาตทำการประมง เป็นต้น ทำให้พบว่ามีเรือประมงทำผิดกฎหมายเป็นจำนวนมาก ทั้งเอกสารไม่ครบ เอกสารขาดการต่ออายุ การใช้เครื่องมือทำการประมงผิดกฎหมาย การใช้แรงงานเด็ก อายุต่ำกว่า 18 ปี รวมถึงการทำร้ายร่างกายแรงงานและการค้ามนุษย์ เนื่องจากการบังคับใช้มาตรการต่าง ๆ โดยเฉพาะเอกสารสำคัญประจำเรือและแรงงานจะต้องมีครบตามที่กฎหมายกำหนดจึงจะสามารถทำการประมงต่อได้ เช่น การทำสมุดคนประจำเรือ ทั้งแรงงานไทย และแรงงานต่างด้าวที่จะเปิดให้ทำเฉพาะวันพุธเท่านั้นและในบางครั้งเอกสารมีจำนวนไม่เพียงพอต่อจำนวนแรงงานที่จะทำ จึงทำให้เสียเวลาในการออกเรือ และไม่สามารถออกเรือได้ตามกำหนด หรือประเด็นค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นเช่น การต่ออายุ ใบอนุญาตทำการประมงซึ่งจะวัดตามขนาดอวนของเรือแต่ละลำ ซึ่งเดิมเสียค่าใช้จ่ายอยู่ที่หลักพันแต่ปัจจุบันเพิ่มราคาเป็นหลักหมื่น ในเรื่องของอุปกรณ์ เทคโนโลยีที่ใช้ในการติดตามเรือ ที่จะต้องเปิดใช้งานอยู่ตลอดเวลา ซึ่งในบางครั้งเกิดจากระบบที่ขัดข้องและหากไม่สามารถตรวจสอบหรือชี้แจงเหตุผลได้จะมีการขึ้นบัญชีแจ้งเตือนและไม่สามารถทำการประมงได้ นอกจากนี้การเปิดขึ้นทะเบียนแรงงานที่ไม่แน่นอนและไม่ตรงต่อความต้องการของเจ้าของเรือ ส่งผลให้เจ้าของเรือไม่สามารถเลือกแรงงานที่ดี เหมาะสมมาทำงานได้ตามต้องการ

ในส่วนของกฎหมายคุ้มครองแรงงานซึ่งจะเป็นหลักประกันชีวิตและความปลอดภัยให้กับแรงงาน รัฐได้มีการกำหนดให้มีการทำสัญญาจ้างงานที่ชัดเจนและมีการทำบัญชีค่าจ้างโดยทุกคนจะต้องเซ็นชื่อยอมรับซึ่งหากแรงงานหรือเจ้าของเรือไม่ทำตามถือว่ามีความผิดตามกฎหมาย และหากแรงงานไม่มาทำงานตามนัด แรงงานก็จะไม่สามารถทำงานกับเรือลำอื่นได้เนื่องจากจะต้องได้รับการยินยอมจากนายจ้างเดิมเสียก่อน ประเด็นการขาดแคลนแรงงานนั้นส่งผลกระทบต่อเจ้าของเรือมากในปัจจุบัน เพราะรัฐบาลมีระยะเวลาในการรายงานตัวแรงงานไม่เพียงพอและไม่ตรงกับช่วงที่ต้องการ แรงงานจึงไม่สามารถทำงานได้ ส่วนประเด็นความปลอดภัยได้มีมาตรการกำหนดให้เจ้าของเรือจะต้องทำประกันสุขภาพให้กับแรงงานทุกคนบนเรือ และจะต้องมีถังดับเพลิงป้องกันกรณีไฟไหม้ รองเท้าหุ้มส้นกันลื่น รวมถึงเสื้อชูชีพสำหรับทุกคนบนเรือ

จากมาตรการต่าง ๆ ของรัฐทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเกิดการปรับตัวของเจ้าของเรือประมงและแรงงานประมงสามารถสรุปได้เป็น 2 กลุ่มดังนี้

1. การปรับตัวของเจ้าของเรือประมง

1.1 การปรับตัวด้านร่างกาย ผลการศึกษาพบว่าเจ้าของเรือประมงมีการปรับตัวด้านร่างกายในการทำประมงหลังจากออกพระราชกำหนดเรือประมง พ.ศ. 2558 ดังนี้

1.1.1 ด้านสุขภาพ พบว่าเมื่อมีการออกพระราชกำหนดเรือประมง 2558 ทำให้มีจำนวนวันหยุด เวลาพักเพิ่มขึ้น ทำให้เจ้าของเรือมีเวลาพักผ่อนส่งผลให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงและมีความพร้อมในการทำงานมากขึ้น สำหรับมาตรการเกี่ยวกับจำนวนแรงงานที่เหมาะสมกับจำนวนงาน ทำให้เจ้าของเรือประมงมีการปรับตัวโดยการหาแรงงานเพิ่มขึ้นเพื่อให้เพียงพอกับปริมาณงาน

1.1.2 ด้านความสะอาด สุขอนามัยบนเรือ พบว่ามีมาตรการกำหนดให้ทุกคนบนเรือจะต้องผ่านการตรวจคัดกรองโรคเพื่อป้องกันการระบาดของโรคติดต่อต่าง ๆ โดยเฉพาะโรคติดต่อที่มากับแรงงานต่างด้าว ทำให้ปัจจุบันในเรือประมงต้องมียาสามัญประจำบ้าน รองเท้าหุ้มส้น รวมถึงความสะอาดของเรือ

อุปกรณ์ทำครัว อาหาร ต้องมีความสะอาดและถูกสุขอนามัย โดยมีเจ้าหน้าที่จากกระทรวงสาธารณสุขมาตรวจอย่างสม่ำเสมอ หลังจากมีการปรับตัวตามมาตรการดังกล่าวพบว่าสามารถลดปัญหาโรคติดต่อต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

1.1.3 ด้านความปลอดภัย พบว่าเมื่อมีมาตรการกำหนดทำให้เจ้าของเรือต้องทำประกันภัยให้กับแรงงานทุกคนบนเรือ และต้องมีถังดับเพลิง รองเท้า หุ้มส้นกันลื่น รวมถึงเสื้อชูชีพสำหรับทุกคนบนเรือเพื่อลดอุบัติเหตุและใช้ในยามฉุกเฉิน

สรุปได้ว่า มาตรการของภาครัฐทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งส่งผลให้เกิดการปรับตัวเกี่ยวกับสุขภาพ ความสะอาด สุขอนามัยและความปลอดภัย ผลการศึกษาพบว่า มาตรการที่ภาครัฐกำหนดยังไม่สามารถปฏิบัติตามหรือสามารถปรับตัวได้ทั้งหมดเนื่องจากอุปกรณ์บางอย่างที่รัฐบังคับให้นั้นไม่สามารถใช้ได้จริงและไม่เหมาะสมกับการทำประมง เช่น เสื้อชูชีพและรองเท้าหุ้มส้นที่ส่งผลให้การทำงานบนเรือประมงไม่สะดวก แต่เจ้าของเรือประมงต้องซื้อไว้ในเรือเนื่องจากเป็นมาตรการที่กำหนดไว้และหากไม่มีจะทำให้ไม่สามารถทำการประมงได้ ส่งผลให้เจ้าของเรือประมงต้องปรับตัวทำตามมาตรการที่รัฐกำหนดและยอมเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ดังเช่นเสียงสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“เดี๋ยวนี้นเรือต้องล้างให้สะอาด เสื้อชูชีพ ถังดับเพลิงต้องมีพร้อม เพราะเค้ามีสาธารณสุขมาตรวจ”

(Auntnueng (alias), personal interview, October 24, 2017)

1.2 การปรับตัวด้านจิตใจ ผลการศึกษาพบว่า เจ้าของเรือประมงมีการปรับตัวด้านจิตใจในการทำประมงหลังออกพระราชกำหนดเรือประมง พ.ศ. 2558 ดังนี้

1.2.1 ด้านความคาดหวังต่อรายได้ เนื่องจากอาชีพประมงเป็นอาชีพที่รายได้ไม่แน่นอน เนื่องจากสภาพอากาศ ทรัพยากรที่ลดลง และมาตรการต่าง ๆ ที่เข้มงวดขึ้นทำให้เจ้าของเรือประมงบางรายขายเรือแล้วหันไปประกอบอาชีพอื่นเพราะรายได้ที่ลดลงมาก ส่วนเจ้าของเรือที่ยังประกอบอาชีพประมงอยู่นั้นก็ยังคงหวังว่าอาชีพ

ประมงจะยังคงเป็นอาชีพที่จะสามารถเลี้ยงครอบครัวต่อไปได้ถึงแม้ว่ารายได้จะลดลงมากหรือในบางครั้งรายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย

1.2.2 ด้านความท้อแท้ เนื่องจากในปัจจุบันมีมาตรการเกี่ยวกับการทำประมงเข้มงวดมากขึ้น และมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นมากทำให้เกิดความท้อแท้ในการประกอบอาชีพบางรายต้องกู้ยืมเงินจากที่ต่าง ๆ เพื่อลงทุนซื้อเรือและยังต้องใช้เวลานานถึงจะสามารถปลดหนี้สินดังกล่าวได้ ทำให้เกิดความท้อแท้และกดดันในการประกอบอาชีพ

1.2.3 ด้านการแย่งแรงงาน แรงงานประมงเป็นกำลังสำคัญในการทำงานบนเรือประมง ปัจจุบันแรงงานประมงขาดแคลนมากจนถึงขั้นวิกฤต และบางรายไม่สามารถมาทำงานได้เนื่องจากนายจ้างเดิมไม่เซ็นชื่อยินยอม ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าของเรือกันเอง ซึ่งการที่แรงงานประมงไม่เพียงพอ นั้นส่งผลต่อปริมาณผลผลิตในการจับปลา รวมถึงส่งผลให้ไม่สามารถเลือกและคัดกรองแรงงานที่มีความประพฤติดีเข้าทำงานได้ ทำให้การพึ่งพาอาศัย เกื้อกูลในสังคมลดน้อยลง จึงส่งผลให้เจ้าของเรือเกิดความท้อแท้ในการทำงาน การดูแล และการอยู่ร่วมกับแรงงานที่ไม่ดี

1.2.4 ด้านความมั่นคงต่ออาชีพภายใต้ความเสี่ยง ความไม่แน่นอนของทรัพยากรที่ลดลง กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่บีบรัดมากขึ้นทำให้เจ้าของเรือประมงหลายรายเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นเนื่องจากไม่คุ้มกับการลงทุนทั้งทรัพย์สินและชีวิต นอกจากนี้เรือประมงยังมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการซ่อมบำรุงอยู่ตลอดเวลาทำให้มีค่าใช้จ่ายสูง ทำให้รู้สึกว่าการประกอบประมงนั้นไม่มั่นคง ไม่สามารถเลี้ยงครอบครัว และไม่คุ้มกับการเสี่ยงชีวิต

สรุปการปรับตัวด้านจิตใจได้ว่า เมื่อมีมาตรการเกี่ยวกับการประมงทำให้วิถีชีวิตในการประกอบอาชีพประมงเปลี่ยนไป และมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะปัจจุบันทำให้รายได้ลดน้อยลงมากเมื่อเทียบกับการประกอบอาชีพประมงก่อนหน้านี้ ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้เกิดการปรับตัวเกี่ยวกับความคาดหวังจากรายได้ที่ลดลง ความท้อแท้ที่เกิดจากการบีบบังคับของกฎหมาย ปัญหาเรื่องแรงงาน

นั้นเกิดจากการแย่งแรงงานระหว่างเจ้าของเรือเอง และความมั่นคงของอาชีพที่มีความเสี่ยงและไม่แน่นอน ทำให้เจ้าของเรือประมงจำนวนมากต้องปรับตัวตัดสินใจขายเรือแล้วหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน ส่วนเจ้าของเรือที่ยังยึดอาชีพประมงเป็นอาชีพหลักนั้นก็ต้องปรับตัวโดยการปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพประมงต่อไปได้ ดังเช่นเสียงสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“โห...นี่เสียไปไม่รู้เท่าไรแล้ว หมดไปหลายตัวก็ ไม่ทำก็ไม่ได้ด้วยนะ ไม่ทำก็ออกเรือไม่ได้ เหนอ...ลำบากแล้วนะออกเรือเดี๋ยวนี้ ยิ่งจับได้ไม่ดีนี่ไม่รู้จะคุ้มหรือเปล่า เหนือ ๆ ต้องขายเรือกันมั่งแหละ”

(Auclesam (alias), personal interview, October, 25 2016)

“เรื่องลูกน้องตีกันนี่คือน่าเบื่อที่สุด เดี่ยวคนนั้นทะเลาะกับคนนี้หลายเรื่อง แล้วพามันตีกันไม่ใช่เบา ๆ หนา ลำบากเราต้องพาไปโรงพยาบาล เสียตัวค้กล่าวมันตีกันมันก็ทำงานด้วยกันไม่ได้ลำบากเรานี้ต้องหาลูกน้องใหม่อีก” (Auclesee (alias), personal interview, October, 20 2016)

1.3 การปรับตัวด้านบทบาทและหน้าที่ ผลการศึกษาพบว่าเจ้าของเรือประมงมีการปรับตัวของด้านบทบาทและหน้าที่ในการทำประมงภายหลังออกพระราชกำหนดเรือประมง พ.ศ. 2558 ดังนี้

1.3.1 บทบาทเจ้าของเรือประมง อาชีพประมงเป็นอาชีพที่ต้องใช้การลงทุนสูงและจะต้องใช้เงินในการซ่อมแซมเรือและอุปกรณ์ต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา เจ้าของเรือประมงเองต้องมีเงินลงทุนมากพอที่จะหมุนเวียนในการใช้จ่ายสิ่งต่าง ๆ ทำให้การออกเรือทุก ๆ ครั้งต้องหาทำเลที่ดีโดยการอาศัยประสบการณ์ในการออกหาปลา

ให้คุ้มกับการลงทุนในแต่ละครั้ง และหากเจ้าของเรือประมงเป็นผู้ออกรือเองในฐานะไต่เรือด้วยแล้วซึ่งต้องมีบทบาทในการปกครองเหมือนกับการเป็นหัวหน้าครอบครัว

1.3.2 บทบาทหัวหน้า การประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความรับผิดชอบสูงประกอบกับประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน เนื่องจากทำงานบนความเสี่ยงและอันตรายอยู่ตลอดเวลา เจ้าของเรือประมงนอกจากต้องรับผิดชอบต่อชีวิตและทรัพย์สินของตนเองแล้วยังต้องรับผิดชอบต่อและดูแลชีวิตของทุกคนบนเรือ เจ้าของเรือประมงในฐานะหัวหน้าหรือนายจ้างยังมีหน้าที่สอนงานให้กับแรงงานและสอนภาษาไทยให้กับแรงงานต่างด้าวรวมถึงการดูแลเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับแรงงานอีกด้วย ทำให้ต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลาเนื่องจากต้องทำงานกับแรงงานต่างด้าวและมีการปรับเปลี่ยนแรงงานอยู่เสมอเพื่อให้สามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตนเองให้ดีที่สุด เช่นเสี่ยงสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“คนเป็นไต่เรือเหนื่อย ต้องรับผิดชอบต่อทุกอย่าง ทุกอย่างเราต้องตัดสินใจเองทั้งหมด ใครว่าไม่เครียดล่ะ”

(Auntnueng (alias), personal interview, October 24, 2017)

1.4 การปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เจ้าของเรือประมงมีการปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการทำประมงหลังออกพระราชกำหนดเรือประมง พ.ศ. 2558 ดังนี้

1.4.1 ด้านการพึ่งพาอาศัยในการทำงาน การออกพระราชกำหนดเรือประมง พ.ศ. 2558 ส่งผลให้การควบคุมดูแลแรงงานง่ายขึ้นลดปัญหาการรับเงินล่วงหน้าแล้วไม่มาทำงาน เพราะมีสัญญาจ้างงานที่ชัดเจน แต่เพิ่มภาระให้กับเจ้าของเรือในเรื่องสวัสดิการต่าง ๆ การทำประกันภัยให้กับแรงงานประมงทุกคนซึ่งเจ้าของเรือในฐานะนายจ้างจะเป็นผู้ดูแลทั้งหมด

สรุปการปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ว่า ภายหลังจากออกพระราชกำหนดเรือประมง พ.ศ. 2558 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวเกี่ยวกับการอยู่

ร่วมกันจากเดิมที่เจ้าของเรือและแรงงานมีความห่างเหินแต่ปัจจุบันเจ้าของเรือและแรงงานมีการช่วยเหลือเกื้อกูล และอยู่อาศัยกันแบบครอบครัวมากขึ้น ถึงแม้เจ้าของเรือจะต้องเสียเงินเพิ่มในเรื่องสวัสดิการของแรงงาน แต่จำเป็นต้องทำตามกฎหมายกำหนดไว้เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพประมงต่อไปได้ ดังเช่นเสียงสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“เราไม่ช่วยแล้วใครจะช่วยล่ะ มันมาอยู่ที่นี่ก็ไม่มีใคร บางคนอยู่จนมีลูกพอลูกจะเกิดก็ต้องขอช่วยเราอยู่ที่นี่แหละ”

(Auclesam (alias), personal interview, October 25, 2016)

“ก็เหมือนมีลูกเพิ่มมาอีกยี่สิบกว่าคนแหละ ดูแลมันทุกอย่าง”

(Auntnueng (alias), personal interview, October 24, 2017)

2. การปรับตัวของแรงงานประมง

2.1 การปรับตัวด้านร่างกาย ผลการศึกษาพบว่า แรงงานประมงมีการปรับตัวด้านร่างกายในการทำประมงภายหลังจากออกพระราชกำหนดเรือประมง พ.ศ. 2558 ดังนี้

2.1.1 ด้านเวลาพักและวันหยุดที่เพิ่มขึ้น พบว่าเมื่อมีการปรับตัวตามมาตรการดังกล่าวแล้วทำให้แรงงานประมงมีเวลาพักระหว่างทำงาน และวันหยุดที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลดีทำให้แรงงานประมงมีร่างกายที่พร้อมในการทำงาน

2.1.2 ด้านแรงงานทำงานหนักน้อยลง พบว่าเมื่อมีมาตรการเกี่ยวกับความเหมาะสมของงานต่อจำนวนแรงงาน ทำให้แรงงานประมงทำงานที่ไม่หนักจนเกินไปและไม่ถูกเอาเปรียบแรงงาน มีผลดีต่อสุขภาพร่างกายของแรงงาน

2.1.3 ด้านโรคติดต่อ การทำประกันภัย และการรักษาพยาบาล พบว่าหลังจากมีมาตรการกำหนดให้มีการตรวจคัดกรองโรคทำให้ลดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพได้มาก รวมทั้งมาตรการการทำประกันภัยสำหรับแรงงานทำให้มีการตรวจสุขภาพของ

แรงงานทุกปี และการรักษาพยาบาลที่ครอบคลุมมากขึ้นโดยเฉพาะแรงงานต่างด้าว ทำให้แรงงานเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลมากขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

สรุปการปรับตัวด้านร่างกายของแรงงานประมงได้ว่า เมื่อรัฐบาลมีการกำหนดมาตรการเกี่ยวกับเวลาพัก วันหยุดของแรงงาน และความเหมาะสมในการทำงานของแรงงาน และด้านโรคติดต่อ การทำประกันภัย และการรักษาพยาบาล มาตรการดังกล่าวทำให้แรงงานมีการปรับตัวโดยการดูแลตัวเองมากขึ้นเนื่องจากแรงงานจะต้องผ่านการตรวจคัดกรองโรคก่อนทำงานทุกคน และทำให้แรงงานรู้สึกปลอดภัยในการทำงาน ดังเช่นเสียงสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“เวลาเป็นแผลไต่พาไปหาหมอที่โรงบาล ไต่จ่ายดั่งคี้ให้หมด”

(A (thai) (alias), personal interview, February 5, 2017)

2.2 การปรับตัวด้านจิตใจ ผลการศึกษาพบว่า แรงงานประมงมีการปรับตัวด้านจิตใจในการทำประมงภายหลังจากออกพระราชกำหนดเรือประมง พ.ศ. 2558 ดังนี้

2.2.1 ด้านแรงงานถูกทำร้ายร่างกาย เอารัดเอาเปรียบ และไม่เท่าเทียม แรงงานในอดีตมีการถูกทำร้ายร่างกาย เอารัดเอาเปรียบมาก และไม่มีความเท่าเทียม ทำให้แรงงานไม่ได้รับการดูแล มีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี และการค้ามนุษย์ ปัจจุบันการใช้แรงงานประมงทะเลมีกฎหมายแรงงานประมงควบคุมดูแล ซึ่งส่งผลดีต่อแรงงาน

2.2.2 ด้านการทะเลาะวิวาทของแรงงานประมง ที่ผ่านมาปัญหาการทะเลาะวิวาทระหว่างแรงงานประมงด้วยกันยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้เท่าที่ควร เนื่องจากแรงงานมีการเปลี่ยนเรือไปเรื่อย ๆ ไม่แน่นอนและขึ้นอยู่กับเจ้าของเรือแต่ละคนด้วย แต่เมื่อมีมาตรการคุ้มครองแรงงานทำให้แรงงานรู้สึกได้รับความเป็นธรรมมากขึ้น มีกำลังใจในการทำงาน และประพฤติตัวดีขึ้น

2.2.3 ด้านแรงงานขโมยปลา เมื่อรัฐมีมาตรการที่ชัดเจนเกี่ยวกับการลงโทษและการจับกุมทำให้แรงงานไม่กล้าขโมยปลาไปขาย ส่งผลให้แรงงานมีรายได้น้อยลง ทำให้แรงงานประมงมีการปรับตัวพยายามประพฤติตัวให้ดีขึ้น

ไม่เกี่ยงงาน เพื่อให้สามารถทำงานหาเงินเลี้ยงชีพและครอบครัวต่อไปได้ เพราะกฎหมายในปัจจุบันนี้มีความเข้มงวดมาก เคร่งครัด และหากแรงงานไม่ทำตามที่กำหนด จะไม่มีสิทธิทำงานต่อไปได้หรือบางรายหากเป็นแรงงานต่างด้าวก็จะต้องถูกส่งตัวกลับประเทศและยกเลิกใบอนุญาตทำงาน แต่หากทำตามตามกฎหมายกำหนดแล้วแรงงานก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังเสียงสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“ผมเคยขโมยปลาเถาแกไปขาย แล้วเถาแกจับได้แต่เพื่อนอีกคน มันหนีเอาตัวรอดไปได้ ผมเลยฟ้องเถาแก มันก็เลยมาตีผม ผมอยากไปออกเรือลำอื่นแต่ไปไม่ได้”

(B (myanmar) (alias), personal interview, February 10, 2017)

“พม่าบางที่มันแอบหลบอยู่บนแป้น โต๊ะให้ผมไปเรียก เรียกแล้วก็ไม่ตื่น ผมถีบเกือบปลัดน้ำ เราทำงานเหนื่อย มันไม่มาช่วยมันเอาเปรียบ แล้วจะเป็นคนเดิม ๆ ที่มีปัญหา บางที่อยากออกลำอื่นนะพี่ แต่ว่าเกรงใจโต๊ะ แก่ติดกับผมอย่างแรง ๆ แล้วถึงสัญญาาก็ยังไม่หมด

(C (thai) (alias), personal interview, February 5, 2017)

สรุปการปรับตัวด้านจิตใจของแรงงานประมงหลังจากมีการออกมาตรการคุ้มครองแรงงานคือ ทำให้แรงงานรู้สึกปลอดภัยและมั่นคงในการทำงานมากขึ้นจากเดิมที่แรงงานมักถูกเอาเปรียบจากนายจ้าง ถูกทำร้ายร่างกาย และมีการค้ามนุษย์ แต่ทำให้แรงงานมีรายได้น้อยลงเนื่องจากไม่สามารถขโมยปลาไปขายหารายได้เพิ่มได้อีกเพราะกลัวการจับกุม ทำให้แรงงานเกิดการปรับตัวในเรื่องของความพึงพอใจในตนเองและพุ่มเพื่อน้อยลง เพื่อที่สามารถทำงานต่อไปได้เพราะมีความจำเป็นต้องเลี้ยงครอบครัวและส่งเงินกลับบ้านที่ประเทศเมียนมาเป็นต้น

2.3 การปรับตัวด้านบทบาทและหน้าที่ ผลการศึกษาพบว่าแรงงานประมงมีการปรับตัวด้านบทบาทและหน้าที่ในการทำประมงภายหลังจากออกพระราชกำหนดเรือประมง พ.ศ. 2558 ดังนี้

2.3.1 บทบาทลูกจ้าง การเป็นลูกจ้างเรือประมงจะต้องมีความอดทนสูง ทำงานตอนกลางคืน และทำงานกับสิ่งสกปรก ในบางครั้งอาจรู้สึกท้อแท้บ้าง แต่ในบทบาทลูกจ้างแล้วจะต้องเชื่อฟังคำสั่งของนายจ้าง ผลการศึกษาพบว่าแรงงานประมงในปัจจุบัน ต้องมีความกระตือรือร้นในการทำงาน และสามารถทำงานได้ทุกอย่างตามที่นายจ้างสั่ง เนื่องจากปัจจุบันแรงงานประมงขาดแคลนมาก หากแรงงานคนใดสามารถทำงานได้คุ้มที่สุดคนนั้นจะยังได้รับเงินค่าจ้างมาก

2.3.2 บทบาทเพื่อนร่วมงาน การทำงานบนเรือประมงเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความอดทนสูง ทำงานหนัก และต้องพบกับเพื่อนร่วมงานและนายจ้างที่เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ และต้องอยู่ในการควบคุมดูแลของนายจ้างที่แตกต่างกัน รวมถึงภาษาที่ไม่คุ้นชินทำให้แรงงานต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุดเพื่อให้สามารถหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวต่อไปได้ดังเสียงสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“อยู่ที่นี่มานานแล้วครับ บางคนก็เกบางคนก็ไม่เก ก็ไม่ยุ่งต้องยุ่งด้วย แต่ถ้าทนไม่ไหวก็จะบอกได้ครับ”

(F (myanmar) (alias), personal interview, February 13, 2017)

สรุปการปรับตัวด้านบทบาทและหน้าที่ของแรงงานประมงได้ว่า เมื่อรัฐมีมาตรการต่าง ๆ ที่เข้มงวดทำให้แรงงานประมงมีการปรับตัวในการทำงานคือเชื่อฟังและปฏิบัติตามที่นายจ้างบอก เหมือนกับนายจ้างเป็นพี่เป็นน้อง ทำให้สามารถลดปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาขโมยปลา การเอารัดเอาเปรียบแรงงาน ระหว่างเจ้าของเรือประมงและแรงงานประมงได้มาก

2.4 การปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ผลการศึกษาพบว่า แรงงานประมงมีการปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการทำประมงภายหลัง จากออกพระราชกำหนดเรือประมง พ.ศ. 2558 ดังนี้

2.4.1 การพึ่งพาอาศัยในยามเดือดร้อน จากการออกมาตรการต่าง ๆ รวมถึงมาตรการคุ้มครองแรงงาน ทำให้การดำรงชีวิตของแรงงานปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น และได้รับการดูแลจากนายจ้างมากขึ้นกว่าก่อน รวมถึงการช่วยเหลือ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าประกันตัว เป็นต้น สรุปได้ว่า มาตรการที่รัฐบาลกำหนดทำให้แรงงานประมงเชื่อฟังเจ้าของเรือและช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างแรงงานงานและเจ้าของเรือในทางที่ดีขึ้น ดังเช่นเสียงสะท้อนจากผู้ให้ข้อมูลดังนี้

“ตอนขเจ็บ ไต้พาไปโรงบาล ไต้ไปเยี่ยมแล้วก็ให้ดื่มน้ำกับเมี่ยงทุกวันครับ”

(C (myanmar) (alias), personal interview, February 7, 2017)

สรุปการปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของแรงงานประมงได้ว่า เมื่อรัฐกำหนดมาตรการต่าง ๆ ที่เข้มงวดขึ้น ทำให้เจ้าของเรือประมงต้องให้การดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลือแรงงานเป็นอย่างดีทำให้แรงงานประมงมีการปรับตัวในทางที่ดีขึ้น ช่วยเหลือเกื้อกูล ช่วยเป็นหูเป็นตาให้กับเจ้าของเรือเป็นการตอบแทนมากขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า การออกพระราชกำหนดเรือประมง พ.ศ. 2558 มีส่วนทำให้เกิดส่งผลกระทบทั้งด้านดีและไม่ดีต่อเจ้าของเรือประมงและแรงงานประมงและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รวมถึงการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดในการประกอบอาชีพประมงภายใต้กฎเกณฑ์ และมาตรการต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้นซึ่งแตกต่างกันออกไปทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านบทบาทและหน้าที่ และด้านการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังนี้

ด้านร่างกาย หลังจากมีการเพิ่มมาตรการเกี่ยวกับการเพิ่มชั่วโมงพักและวันหยุดส่งผลกระทบต่อทุกคนบนเรือโดยเฉพาะแรงงานเพราะทำให้มีเวลาพักผ่อนมากขึ้น

และมีความพร้อมในการทำงานมากขึ้นแต่ส่งผลกระทบต่อเจ้าของเรือประมงเพราะทำให้จำนวนวันออกเรือน้อยลง ประกอบกับความไม่แน่นอนของสภาพอากาศและสภาพน้ำ ส่วนประเด็นการเข้มงวดเกี่ยวกับการตรวจโรคแรงงานนั้นสามารถช่วยลดการแพร่กระจายโรคและโรคติดต่อได้จริง ทำให้เจ้าของเรือประมงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับตัวเกี่ยวกับการรับแรงงานเข้าทำงานโดยจะต้องพาแรงงานไปตรวจคัดกรองโรคก่อนที่จะทำการจดทะเบียนแรงงาน ปรับเปลี่ยนและวางแผนเวลาในการทำงานโดยมีการจัดบันทึกเวลาทำงานและเวลาพัก ปรับเปลี่ยนโดยการดูแลสุขภาพสะอาด สุขอนามัยและความปลอดภัย เช่น มีเสื้อชูชีพ กล่องยาสามัญประจำบ้าน รองเท้าหุ้มส้น และอุปกรณ์ทำครัวที่สะอาด เป็นต้น ให้ถูกต้องตามที่มาตรการกำหนดไว้ทั้งนี้เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพประมงต่อไปได้ เนื่องจากจะมีเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอในส่วน of แรงงานจากมาตรการที่รัฐบาลกำหนดมานั้นทำให้แรงงานมีเวลาพักผ่อนและมีเวลาให้ครอบครัวมากยิ่งขึ้นด้วย นอกจากนี้แรงงานยังมีการปรับตัวเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่ดีขึ้น เนื่องจากจะต้องผ่านการตรวจคัดกรองโรคก่อนจะได้รับการจดทะเบียนแรงงานทำให้แรงงานมีความจำเป็นและเห็นความสำคัญของการดูแลสุขภาพมากขึ้น รวมถึงมีเลิกสูรา ดูแลความสะอาด สุขอนามัย และหันไปใช้บริการโรงพยาบาลในการรักษาพยาบาลมากขึ้น ต่างจากเดิมที่จะเลือกทานยาที่ซื้อเองตามร้านขายยาซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวของ Roy (1991, cited in Phoca, 2007, pp. 23 - 28) กล่าวว่า การปรับตัวทางด้านร่างกาย เป็นการปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการความมั่นคงทางสรีระเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ การออกกำลังกาย การมีกิจกรรมการพักผ่อน การขับถ่าย การป้องกันอันตรายของร่างกาย การควบคุมสมดุลของร่างกาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Yeera, 2009) ได้ศึกษาการปรับตัวทางสังคมของแรงงานพม่าในเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า การพักผ่อนของผู้ใช้แรงงานในวันหยุดคือ ไปเที่ยวห้างหรือซื้อของที่ตลาด หรือไปหาเพื่อน และการนั่งคุยกับเพื่อน มีกิจกรรมในชุมชนที่จัดขึ้นซึ่งเป็นการผ่อนคลาย

จากความเหน็ดเหนื่อย และการสร้างความสบายใจให้ตัวเองของแรงงานพม่า ถือว่าเป็นรูปแบบของกระบวนการการปรับตัวแบบบูรณาการ

ด้านจิตใจ พบว่าหลังจากมีการออกมาตรการดังกล่าวเกี่ยวกับความเข้มงวด ความถูกต้องนั้น มีส่วนช่วยในการลดการทะเลาะวิวาทของ การแย่งแรงงานของเจ้าของเรือประมง เนื่องจากมาตรการรวมถึงเจ้าหน้าที่ที่มีการตรวจสอบอย่างละเอียด เข้มงวด และจริงจังมากขึ้น ทำให้การประกอบอาชีพประมงนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เจ้าของเรือประมงมีการปรับตัวเกี่ยวกับความคาดหวังต่อรายได้ที่ลดลง เนื่องจากทรัพยากรที่ลดลงและมาตรการต่าง ๆ ที่เข้มงวดขึ้น ความท้อแท้ในการเผชิญและต่อสู้กับอุปสรรคในการทำงานที่มากขึ้น เช่น ค่าใช้จ่ายที่มีมากขึ้น แต่ในทางตรงข้ามรายได้กลับลดน้อยลง ความล่าช้าในการทำเอกสารซึ่งส่งผลต่อการออกเรือ รวมถึงการการแย่งแรงงานเนื่องจากแรงงานประมงขาดแคลน ไม่เพียงพอต่อความต้องการและความเหมาะสมกับงานตามที่รัฐบาลกำหนด และความมั่นคงต่ออาชีพภายใต้ความไม่แน่นอนของทรัพยากรที่ลดลงและกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่บีบรัดมากขึ้น ทำให้เกิดความท้อแท้ ความกังวล และเกิดความไม่มั่นคงในอาชีพ แต่เนื่องจากเจ้าของเรือประมงส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาในระดับประถมซึ่งยากในการสมัครงานอื่นได้ จึงปรับตัวโดยการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ประหยัดและออมเงินมากขึ้น ในส่วนของแรงงานประมงหลังจากมีการออกมาตรการคุ้มครองแรงงานทำให้แรงงานรู้สึกปลอดภัยและมั่นคงในการทำงานมากขึ้นจากเดิมที่แรงงานมักถูกเอาเปรียบจากนายจ้าง ถูกทำร้ายร่างกาย และมีการค้ามนุษย์ซึ่งเป็นผลดีต่อสภาพจิตใจและความเชื่อมั่นในการทำงานของแรงงาน แต่มาตรการดังกล่าวทำให้แรงงานมีรายได้น้อยลงเนื่องจากมีมาตรการเกี่ยวกับความสามารถในการขายปลาเนื่องจากแรงงานประมงในเขต ตำบลปากน้ำชุมพรนั้นมีนิสัยชอบขโมยปลาไปขายเพื่อหารายได้เพิ่ม แต่เมื่อมีมาตรการจับกุมแรงงานที่นำปลาไปขายทำให้แรงงานไม่กล้าฝ่าฝืน และกลัวการจับกุม นอกจากนี้ในวันหยุดจะไม่สามารถหารายได้พิเศษจากการทำงานอย่างอื่นได้เนื่องจากติดสัญญาจ้างงานและบัตรประจำตัวจะอยู่กับเจ้าของเรือเท่านั้น ทำให้ไม่มีใครเสี่ยงที่จะทำ ส่งผลให้แรงงานมีรายได้ลดลงอย่างมาก

และเกิดความกลัวใจ ทำให้แรงงานเกิดการปรับตัวในเรื่องของความพึงพอใจในตนเอง และพุ่มเฟือยน้อยลง เพื่อที่สามารถทำงานต่อไปได้เพราะมีความจำเป็นต้องเลี้ยงครอบครัวและส่งเงินกลับบ้านที่ประเทศเมียนมา เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Praditsil, 2016) ได้ศึกษาผลกระทบและมาตรการแก้ไขทางกฎหมายเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติกัมพูชาในเขตจังหวัดจันทบุรี: การศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมาย ก่อนและหลังประกาศนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ พบว่า การจ้างแรงงาน กัมพูชาเป็นมือบทางการเมือง หลัง คสช.เข้ามา มีผลกระทบน้อยลงเนื่องจากก่อน คสช. จะเข้ามามีการจ้างแรงงานกัมพูชาเป็นมือบทางการเมืองจะแทบไม่ปรากฏ เพราะ จุดประสงค์หลักของแรงงานคือการเข้ามาขายแรงงานและส่งเงินกลับบ้านมากกว่า และไม่ยอมทำตัวผิดกฎหมายภายหลังการเข้ามาของ คสช.ที่มีการปราบปรามแรงงานผิดกฎหมายอย่างหนัก ยิ่งเป็นผลให้แรงงานมีความเกรงกลัวและไม่กล้าที่จะรับจ้างกระทำความผิดทางการเมือง ดังนั้น แรงงานดังกล่าวจึงหลีกเลี่ยงการกระทำความผิดหรือร่วม ขบวนการทางการเมือง อันจะส่งผลต่อการถูกปราบปรามจากเจ้าหน้าที่รัฐ

ด้านบทบาทและหน้าที่ พบว่าเมื่อมีการออกพระราชกำหนดเรือประมง พ.ศ. 2558 ทำให้เกิดการปรับตัวด้านบทบาทและหน้าที่ในการทำประมงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การทำงานมีเพียงสถานะลูกจ้างและนายจ้างเท่านั้น ต่างคนต่างอยู่และจะใช้ชีวิตร่วมกันได้พูดคุย มีปฏิสัมพันธ์ในช่วงเรือออกเท่านั้น แต่ในปัจจุบันทั้งนายจ้างและลูกจ้างจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากนายจ้างแบบเดิม ๆ มาเป็นนายจ้างที่เปรียบเสมือนหัวหน้าครอบครัวที่มีหน้าที่ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว อบรม และคอยช่วยเหลือในเวลาที่มีปัญหาเดือดร้อน และต้องการความช่วยเหลือ ส่วนแรงงานจะมีการปรับตัวเกี่ยวกับอุปนิสัย ทัศนคติ เชื้อพังและปฏิบัติตามที่นายจ้างบอก เสมือนกับนายจ้างเป็นพี่เป็นน้อง ทำให้ในปัจจุบันออกมาตราการดังกล่าวสามารถลดปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาขโมยปลา การเอารัดเอาเปรียบแรงงาน ระหว่างเจ้าของเรือและแรงงานได้มาก นอกจากนี้แรงงานเองยังมีการปรับตัวเกี่ยวกับการอาศัยอาหารการกิน การรักษาความสะอาดและประเพณีต่าง ๆ ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับ

เพื่อนร่วมงานและคนในชุมชนได้ดียิ่งขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Phetkeaow, 2006) ที่ศึกษาเรื่องการปรับตัวของแรงงานต่างด้าวชาวพม่าเชื้อสายมอญ พบว่าชาวมอญสามารถปรับตัวด้านเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี ทั้งการปรับตัวในเรื่องการประกอบอาชีพและการปรับตัวเรื่องค่าใช้จ่าย โดยสามารถเรียนรู้ทักษะการทำงานได้อย่างรวดเร็ว ทำงานได้ดี สามารถส่งเงินกลับไปให้ครอบครัวในประเทศพม่าได้อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวของ Roy (1991, cited in Phoca, 2007, pp. 23 - 28) กล่าวว่า การปรับตัวด้านบทบาทและหน้าที่เป็นการปรับตัวเพื่อความมั่นคงทางสังคมเป็นความคาดหวังเกี่ยวกับสิ่งที่บุคคลควรกระทำเมื่ออยู่ในบทบาทหนึ่ง ๆ การกระทำนี้เป็นการกระทำของบุคคลในส่วนที่สัมพันธ์กับบุคคลอื่นบทบาทของบุคคลในแต่ละสังคมจะแตกต่างกันออกไปทั้งนี้จะต้องปรับตัวตามบทบาทหน้าที่ของตนและสังคมกำหนดไว้อย่างเหมาะสมโดยแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมตามบทบาทคือพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกถึงการปฏิบัติหน้าที่ที่สังคมกำหนด และพฤติกรรมแสดงเจตคติคือพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกจากทัศนคติและความรู้สึกนึกคิดของตน

ด้านการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน พบว่าเมื่อมีการออกพระราชกำหนดเรือประมง พ.ศ. 2558 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน โดยเฉพาะเรื่องการทำงาน และการอยู่ร่วมกัน มาตรการที่รัฐบาลกำหนดส่งผลให้การควบคุมดูแลแรงงานง่ายขึ้นลดปัญหาการรับเงินล่วงหน้าแล้วไม่มาทำงาน เพราะมีสัญญาจ้างงานที่ชัดเจน แต่เพิ่มภาระให้กับเจ้าของเรือในเรื่องสวัสดิการต่าง ๆ การทำประกันภัยและอุปกรณ์ความปลอดภัยให้กับแรงงานซึ่งเจ้าของเรือในฐานะนายจ้างจะเป็นผู้ดูแลทั้งหมด ส่วนแรงงานประมงนั้นมีการปรับตัวไปในทางที่ดีขึ้น และช่วยเป็นหูเป็นตาให้กับเจ้าของเรือ เนื่องจากรู้สึกว่าคุณค่าตนเองได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าของเรือเป็นอย่างดี ทำให้แรงงานรู้สึกปลอดภัยและอยากทำงานมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Yeera, 2009) ได้ศึกษาการปรับตัวทางสังคมของแรงงานพม่าในเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า แรงงานชาวพม่าไม่เคยสร้างปัญหาหรือความเดือดร้อนใด ๆ ให้แก่ชุมชน ให้ความช่วยเหลือกับคนในชุมชน มีการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนได้ตามประเพณีใน

ชุมชนจัดขึ้น อาศัยอยู่ในชุมชนด้วยความสงบเรียบร้อย มีความตั้งใจเรียนรู้และปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมของคนในชุมชนเหมือนเป็นส่วนหนึ่งในชุมชน และสอดคล้องกับทฤษฎีการปรับตัวของ Roy (1991, cited in Phoca, 2007, pp. 23 - 28) การปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นการปรับตัวเพื่อความมั่นคงทางสังคมเช่นกัน การพึ่งพาระหว่างกันเป็นการดำรงรักษาความสมดุลระหว่างการที่เป็นอิสระไม่พึ่งพาผู้อื่นกับการพึ่งพาผู้อื่นการปรับตัวด้านนี้จะเกี่ยวข้องกับความเต็มใจและความสามารถที่จะรัก นับถือและยกย่องผู้อื่น ตลอดจนการยอมรับและการตลอดสนองความรักนับถือและการยกย่องจากผู้อื่น ผู้คนที่กล่าวในที่นี้หมายถึงผู้ที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลนั้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรมีมาตรการจัดเก็บค่าธรรมเนียมในราคาที่เป็นธรรมสำหรับการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว การให้แรงงานประมงทำบัตรประกันสังคม การกำหนดระยะเวลาจดทะเบียนแรงงานประเภทนี้ให้เหมาะสม

1.2 ควรจัดให้มีการให้ความรู้เรื่องการประกันสังคมแก่แรงงานต่างด้าว

1.3 ควรจัดหาแรงงานสำรอง เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน และคัดเลือกแรงงานที่มีพฤติกรรมดี เพื่อลดปัญหาการทะเลาะวิวาทในการทำงานของผู้ใช้แรงงาน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเจ้าของเรือประมงและแรงงานในจังหวัดชายฝั่งทะเลอ่าวไทยทั้งหมด เพื่อจะได้เห็นผลกระทบและการปรับตัวในภาพรวมของด้านต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายที่เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้แต่ละจังหวัดที่ติดกับทะเลฝั่งอ่าวไทยก็ยังมีแตกต่างกันในตัวแปรที่เกี่ยวกับผลกระทบของเจ้าของเรือประมงและแรงงาน เช่น สัญชาติของแรงงาน วิถีชีวิตของเจ้าของเรือประมงที่แตกต่างกัน ขนาดของกิจการหรือลักษณะของแรงงานในการทำประมง การค้าและอุตสาหกรรม

เมียนมา เช่น กัมพูชา ลาว เพื่อเปรียบเทียบการปรับตัวว่ามีความแตกต่างหรือเหมือนกันอย่างไร เนื่องจากปัจจัยทางด้านลักษณะจิตใจ อุปนิสัย ทักษะคติ ของแรงงานแต่ละสัญชาติ อาจจะมีการมีความแตกต่างกัน

2.3 ควรมีการศึกษาผลกระทบและการปรับตัวของเจ้าของเรือประมง และแรงงานประมงในเขตพื้นที่ฝั่งทะเลอันดามันที่มีการทำการประมงพาณิชย์ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความชัดเจนมากขึ้น

References

- Chumphon Marine Fisheries Office. (2015, December 5). *Statistics of fishing boats*. Retrieved from <http://www.fisheries.go.th>. [in Thai]
- National Council for Peace and Order. (2015, December 5). *Illegal, unreported and unregulated fishing: IUU fishing 10/2558*. <http://www.ratchakitcha.soc.go.th>. [in Thai]
- National Security Agency. (2016, November 16). *Marine knowledge hub*. <http://www.mkh.in.th>. [in Thai]
- Paknam Chumphon Municipality. (2016, November 16). *Sea and culture*. <http://www.paknumchumphon.go.th>. [in Thai]
- Pasook. (1987). *Sea fishing in Thai waters*. (2nd ed.). Bangkok: Southeast Asian Fisheries Development Center Press. 324-332. [in Thai]
- Phetkeaw. (2006). *Ethnic Mons migrant worker's life adaptation: A case study of workers in rubber tree farming in Surathani Province*. Master Thesis in Sociology and Anthropology Sociology. Thammasat University. [in Thai]

- Phoca. (2007). *Adjustment social support and quality of life of migrant workers at Bo Phloi District, Kanchanaburi Province*. Master's thesis in Science (Social Psychology), Faculty of Social Sciences. Kasetsart University. Bangkok. [in Thai]
- Praditsil, (2016). *Impact and legal resolution measures concerning Cambodian immigrant workers of Chanthaburi Province: A comparative study of legal measures between pre and post promulgation of National Council for Peace and Order Policy*, Research Methodology & Cognitive Science. 14(1), 132. [in Thai]
- Yeera. (2009). *Social adjustment of Burmese laborers in Kho Kred, Nontaburi Province*. Master's thesis, Social Development College Chandrakasem Rajabhat University, Bangkok. [in Thai]

The principal political culture of people in Ban Kham sub-district administrative area, Nam Phong District, Khon Kaen Province¹

วัฒนธรรมทางการเมืองหลักของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล
บ้านขาม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

พรอัมรินทร์ พรหมเกิด²

Pornamrin Promgird

รักชนก ชำนาญมาก³

Rukchanok Chumnanmak

วรัญญา ศรีริน⁴

Warunya Siririn

¹This article is a part of a research project titled “The Principal Political Culture and the Democracy Development: A Case Study of the Comparison of Community Political Culture in the Northeast to the Three Southern Provinces of Thailand” funded by the Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University in 2016.

²รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย

Associate Professor, Ph.D., Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

³ดร. สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย
Ph.D., Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

⁴นักศึกษาปริญญาเอก สาขาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย
Ph.D. student in Sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author: E-mail: pornamar@kku.ac.th

(Received: 22 June, 2017; Revised: 2 November, 2017; Accepted: 17 November, 2017)

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่า สังคมใดสังคมหนึ่งจะเป็นประชาธิปไตยที่คงทนถาวรหรือไม่นั้น ต้องดูว่าสังคมนั้นมีการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้มากน้อยเพียงใด มักมีการเข้าใจผิดอยู่เสมอว่าเมื่อมีสถาบันทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและมีการเลือกตั้งอย่างอิสระ และมีความยุติธรรมก็หมายถึงว่ามีความเป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์แล้ว ซึ่งในความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ขณะที่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นรากฐานสำคัญของระบบการเมืองการปกครอง และเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพ วัตถุประสงค์ของบทความนี้เพื่อต้องการค้นหาวัฒนธรรมทางการเมืองหลักหรือที่มีลักษณะเด่นในชุมชนท้องถิ่นของภาคอีสาน ใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพทำการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลในพื้นที่เป้าหมาย ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมการเมืองหลักที่มีลักษณะเด่นในชุมชนจำแนกได้ 3 ประเภท คือ 1) กลุ่มคนที่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเฉยเมย (apathy) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของคนส่วนใหญ่ที่อยู่นิ่งเฉย ขาดความกระตือรือร้น ไม่สนใจและไม่ให้ความสำคัญกับปัญหาและเหตุการณ์บ้านเมือง 2) กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมการเมืองแบบแยกตัวออกห่าง ขอบเก็บตัว และไม่เกี่ยวข้องกับคนอื่น (detached and aloof) อันเป็นลักษณะของกลุ่มคนที่มีความโน้มเอียงไปในทางแยกตัวออกห่าง ขอบเก็บตัว ไม่มีความผูกพันหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมส่วนรวมของชุมชนและเพื่อนบ้าน และ 3) กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (participants) ซึ่งจำกัดอยู่เฉพาะคนบางกลุ่มในชุมชน ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มเกษตรกรและกลุ่มผู้ใช้แรงงานบางส่วน ที่รวมกลุ่มกันเรียกร้องผลประโยชน์ของตนเอง ขณะเดียวกันก็มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกลุ่มการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ถ้าจะสร้างสังคมไทยให้เป็นประชาธิปไตยต้องสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยเสียก่อน

คำสำคัญ: วัฒนธรรมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
วัฒนธรรมแบบพลเมือง

Abstract

This article argued that one way of measuring whether democracy is of the lasting sort is to determine whether a democratic political culture has developed. It is often mistakenly assumed that to have democratic institutions in place or to conduct regular free and fair elections is tantamount to a mature democracy. Since democratic political culture is the founding of government and essential of democracy stability, the purpose of this research project is to study the principal political culture of local people in villages in the Northeast. A qualitative research method was used to collect and analyze data obtained from target areas; a total number of 38 subjects were interviewed. The research findings indicated that the principal distinctive political cultures in the communities could be divided into three categories: 1) apathy which is fostered by the majority who shows ignorance, apathy, a lack of interest and do not give importance to political or current issues, 2) detached and aloof refers to people who are quite introvert and prefer not to attach to or involve in any activity with the community, and 3) participants refer to a group of people with interest in political participation who are aware of political policies, are able to discuss political issues, and involve in various types of political participation. We recommend that if Thai society wishes to establish true democracy, it is essential to install in the society democratic political culture.

Keywords: Political culture, democratic political culture, civic culture,

Introduction

It has been argued that one way of measuring whether democracy is of the lasting sort is to determine to what extent a democratic political culture has developed. It cannot simply be assumed that a country has employed a mature democratic political culture, although the country has a well-developed constitution, elaborate democratic institutions, public watchdogs, regular elections, and political opposition by the competitors without violence. It is often mistakenly perceived that having democratic institutions managing to have a constitution, and free and fair elections means mature democracy. In fact, democracy involves plenty of other matters.

The importance of democratic political culture has not been overstated. In fact, the political culture determines the construction of each political and administrative institution and identifies how the government officers exercise their administrative power, who, in the society and the government, holds the power, who can have a voice in the policy decision-making, and how the people have the leaders hold responsible for their work. Actually, the political culture, whether or not being democratic, affects political experience of the people in such political systems. This involves the experience of an executive, a legislature, a judiciary, a governmental system, political parties, and civil society, not to mention the individual experience of political process. Hence, it can easily be seen that the political culture is truly an important basis of the country's political and governance system. In any case, the words "political culture" and "democratic political culture" have not been simply defined, for they both indicate ethical norms and are standard

of behavior for the government, organizations, and individuals. It is also clear that the country that takes the democratic political culture planting for granted are more likely to return to ghost democracies as seen in many countries' history.

Thai democracy has been adopted from western countries. This type of governance is popular in most countries and widely accepted by Thai people, but it has not been totally conformed to Thai lifestyles. It could be because most Thais haven't had democratic spirits or lifestyle. There are various obstacles that impede Thai democracy development. Firstly, "Thai political culture" has long been under a patronage system which induces the culture to be authoritarianism and traditionalism. Thai society is basically agricultural and unique, leading the political culture to be instinctive Thai style (Promgird, 2014i).

The end of the absolute monarchy has brought very few changes to Thai political culture. The political transition in 1932 (B.E. 2475) only stressed the change of power structure and of various political institutions, but ignored the change in mindset, basic belief, value, and former behavior that had rooted in Thailand for ages such as adhering to an individual rather than principles, rating interpersonal relationship, being libertarianism, adhering to original customs, being inactive or passive to political activities, lacking self-confidence, being pessimistic, and not believing in other people (Nakata, 2000). Those phenomena obstruct democratic governance, and most people, even at present, still understand democracy only superficially. This causes later Thai democracy to be distorted in order to gain justice or to benefit some political groups, and leads to severe

schism in Thai society. Under the condition where political institutions and process lack ideology, Thai democracy has been weakened and is difficult to stabilize (Promgird, 2013).

It can be said that the problem of political development in Thailand is caused by not only the political structure but also “political culture” which concerns attitudes, thoughts, basic belief, and value reflecting people’s political behavior in the society. So far, the political structure has been changed from time to time, but it has not been on social or cultural basis especially welding the democratic political culture into people’s lifestyle. It has put Thai democracy in a struggle (Promgird, 2014 ii.)

Rujanaseree (2008) stated that when talking about culture, Thai people only refer to uniqueness of religion, belief, arts, architecture, dancing, music, and customs, but not political culture relating to democracy. This has led to more emphasis on “pattern” than content when it comes to democracy development. Even though Thailand has implemented the democratic form of government with the King as Head of the state for more than 80 years now, the political culture has never seen development or even slight change. Since the political transition in 1932, Thailand has never carried out any policies or political projects called “Political socialization” in order to shape up people’s attitudes, thoughts, believes, and behavior at a family or a community level, or at educational or social institutions. Rujanaseree also commented that political development without a change of political culture has casted damages to Thai society for a long time. Mature democracy has never happened in Thailand, while original cultures that have never been

changed or revolved have caused a number of improper political behaviors. He, therefore, questioned whether it's time for political culture revolution for Thailand.

Sirikrai (2007), a political scientist, reviewed that Thai's democracy, since the transition of governance in 1932 or for more than 80 years, has been a failure due to the fact that the political leaders focus on developing democracy by merely improving such political institutions as drafting the constitution, empowering political parties, distributing administrative power among political institutions, and improving independent organizations to monitor the exercise of power of the political institutions, but never "political culture."

Macedo (2002) believes to strengthen democracy involves not only the establishment of an institutional or a constitutional state system and an effective government, but also the planting of democratic lifestyle into each individual through networks of organizations, clubs, and institutions. Countries with slight civic culture encouragement due to rapid transition from dictatorship to democracy usually have difficulties to retain democracy. Thailand, in the same way, cannot hope to have mature and effective democracy by sole means of having decent constitution in black and white, or focusing on political system, structure, and institutions in an official parliamentary system. The assimilation of civic culture, too, is required for ordinary people.

Anyhow, political culture may change, and vary in each society or community where changing rates are unequal (Chumpol, 1995). Presently, a Thai local community has drastically changed, but no study clearly

mentions their political culture that relates to political development. Therefore, this research poses a question how the instinctive principal political cultures existing in Northeastern local communities are. The research as to questions caused the researchers to conduct the study leading to the answer. It is hoped to be informative benefits to stable and sustainable democracy development in Thai society.

The Objective of the Study

The main objective of this research was to study the principal political culture of local people in local villages in the Northeast region.

Research Methodology

This study aimed to investigate political culture in the Northeast. Khon Kaen Province was the target areas for this study. Qualitative research was the main method adopted to collect the data for more understandings and to analyze an occurrence in context-specific settings. Two local communities: Don Sawan village and Sam Rong village, which are situated in Ban Kham sub-district administrative area, were the target areas of this study selected using purposive sampling. The data was collected through in-depth interviews, focus group discussions, and observation. A total of 38 participants in this study were 24 villagers (12 villagers from each village), and 14 community leaders (7 leaders from each village) were interviewed during January - through April, 2017 and were selected using snowball and accidental sampling.

Results

In this study, political culture was classified by principles of political expressions in the following aspects: political interest, political awareness, and political participation. Based on the results of this study, the principal political cultures of local people in the two villages in the Northeast could be categorized into three groups as follows.

1. Apathy refers to a group of people with ignorance, interest apathy, a lack of interest in the surroundings especially political issues. These groups of people are not involved or have any interest in participating in any kind of political activities.

The results of the study showed that this group of villagers was the majority in both villages of the target areas. They have very little political interest and political information, and disinterest and a lack of awareness in political updates or changes. Election is the only political activity that they know and are interested in. Election is the only one activity perceived by this group of people as a form of politics. The perception of these people is that politicians are the only group of people involving in politics. Their interest in life is to make a living, their occupations, and livability of their families and themselves more than other issues. These apathetic attitudes could be resulted from the perception that politics is annoying and difficult to be understood, and necessity of political participation is not obvious to them. This can be seen from Miss Koi (a pseudonym) as she said “...I don’t understand. It gives me a headache when listening to political information. Watching a soap opera is much more fun and not as stressful as politics. Let the administrators

take care of it as they are more knowledgeable of the matters than us.”
(Koi, personal interview, May 7, 2017)

Denial of political information is another result of apathy. It could be resulted from having no time and lifestyles of the villagers who have to work from morning till dawn. The sources of political information vary from a word of mouth of neighbors, news on a radio or a television, and a community leader through a public address system. The majority of the people have low income, live in poverty, work from morning till dawn, and lack education, for example, crofters, day labors, small venders, and a group of people without a permanent occupation, etc. These people with political apathy can be put into three groups; youth, seniors, and housewives. For youths as their interest is on entertaining and fun activities, they are not aware of their roles in political movement to improve local community. In addition, seniors have gained a lot of life experience and desire for a peaceful time in an older age. Going to a temple and making merit are what they would do, hence, in their views, responsibility for community political participation belongs to the youth. Lastly, housewives, are less likely to be interested in politics partly because they view it as responsibility of leaders and men only. As witnessed during the visit of the researchers for a group conversation at the village leader's house in Sam Rong village, after hearing the topic of the interview, politics, the housewives got off the scene immediately thinking that they were not involved, and that it would be better to let the men deal with it. As can be seen in what Miss Noi (a pseudonym) has said “...Talking about politics, we, the housewives don't know anything about it. We have no answers

for that, and no interest in it. Mostly, it's a job of the village leaders to inform us about political news. The husbands also know well about the political issues as they listen to the news every day, so they should be able to provide information on that." (Noi, personal interview, May 3, 2017). Later when being asked to help with the foods, these housewives willingly cooperated. This reflects that this group of people has very little or no interest, and does not give any importance to politics.

For these groups of people, they don't believe in their ability to make a better change to society or a community, so they mostly play a role of followers. What they follow unhesitatingly is a voice of majority of the villagers. They believe in the village leader or respective seniors of the village (seniority), so an opinion or argument opposing the ones of these people will not be expressed. Believing in a leader becomes one of the principal cultures of the Northeastern local communities. This belief can be seen from a previous village leader, Mr. Boonlert (a pseudonym), as he mentioned that "...Things go according to what a leader says. People follow the community leader to whatever direction the person leads to." (Boonlert, personal interview, May 3, 2017). Political participation was occasionally done – for only once in a while, and it was done only in an election. However, there was no clear understanding among these people that their votes indicate the future of the nation.

2. Detached and aloof refers to a group of people with permanent residence in a community, but has a tendency to detach themselves from the community. In other words, they are quite introverted and prefer not to be attached to or involved in any activity with the community. The

study found that this group of people has some interest in politics, and have some, but not much, political information. They know more about politics than the first group as they sometimes get updates and follow news on a television, a radio, a cellphone, online media, and the internet. Occasionally, the information is received from a public address system of a community leader. Most people in this group completed their education from a secondary or higher level, come from a middle to upper class families in the community, and can take care of themselves without any financial aids from others. It was also found that people in this group range from teenagers to middle-age men and women working in government sectors, or employees of a big company or a private business working in a city or commuting a long distance from their community to work. Members of this group are also students who go to school in a city. There is a tendency of an increasing number of this group of people in local communities as a result of changes in social and economic structure. That is, the rate of economic growth Thai society is expanding, and it leads to more career choices, and higher level of education among the new generation. Meanwhile, rural society has changed and turned into urban society with more convenient transportation systems resulting in a higher number of people from rural areas commuting to work and study in a city. Since the lifestyles of these people have changed, they spend less time mingle with villagers in their communities and this causes detachment and aloofness, isolation, no commitment or involvement with the community including people from their neighborhood.

This group of people offers a low level of cooperation and participation on community service activity such as cleaning public places in a community, cleaning a meeting hall, dredging, taking care of green areas of a community etc., but gives more importance on participating in religious activities and events held on religious holidays. Mostly they are good members of the community; adhere to rules and regulations of the community, prefer peace, listen to and respect a community leader, so they are rarely interested in or drawn to participate in political activities of any form including public assembly or a protest because, in their views, this could possibly result in troubles or grievance to themselves or their families. This attitude can be seen in what Mr. Tongdee (a pseudonym) have said “...We, as teachers and government officers, don’t want to be involved in politics too much. What we should do is to do our jobs. As you know, if we express opinions opposite to the ones held by neighbors, they won’t be accepted and can easily cause conflict.” (Tongdee, personal interview, May 3, 2017)

This group of people occasionally participates in a village meeting, but does not openly express their opinions on current issues, or discuss solutions to problems occurring in a community. Considerateness, one of the values held by these people, limits freedom of expression in political issues. This is obviously seen in a situation where facing with members who have different political opinions from theirs. Even though they are knowledgeable of the topic, they prefer not to express their opinions. Hence, the only form of political participation in which these people are involved is election. They would freely vote,

grounded on their preference of an individual or information they have in hands for making a decision of their own.

3. Participants refer to a group of people with interest in political participation who are aware of political policies, are able to discuss political issues, and get involved in various types of political participation. The study found that this group of people has a higher level of political interest than the other two groups, but the number of people in this group is low compared to the total number of people in the community. Participants are interested in getting updates and news on policies that are mainly relevant to personal or group interests. They get information and news from television, radio, other farmers, dealers, and discussions on current issues at a shop or a café in a community, or even becoming an election canvasser of political parties at the national or local level. Most people in this group are between middle-aged and elderly, and most of them are family leaders. They can be divided into two groups as follows.

3.1 Leader group includes, for example, sub-district headman, village leaders, village committee members, and board members of sub-district administrative organization. People in a leader group not only show interest in current and political issues, but also have a connection with politicians by being an election canvasser or a member of a group that shares similar political interests.

3.2 Villager group, mostly consists of people with poverty including farmers, and laborers. People in a villager group are interested in following news directly related to themselves, for example, farmers would be interested in news regarding the market price of rice, sugar cane,

cassava, rubber, etc., and also public policies from the government relating to farmers. In addition, seniors would be interested in living allowance for the elderly, and their rights on monthly living allowance. Another kind of people in this group is employees or laborers who would be interested in news and updates regarding daily wage rate, compensation, and rights to other benefits including compensation from a company and the government. Also, villagers who are affected by pollutions caused by a company in the sugar industry would be interested in news regarding solutions proposed by the government.

Among farmers and employees or labors, brotherhood relationship is found as they share what they have and mutually depend on each other. The relationship, especially among farmers, is healthy as agriculture and farming are the main occupations of local communities passed on from generation to generation. This resulted in more power in negotiation on interest of their occupational group.

Besides, it can be seen that farmers have informally formed other collective groups to support part-time jobs and to increase incomes, for instance, a collective group of fish farming, cricket farming, and cow farming, and a collective group of local dessert makers, etc. Individuals can be members of as many collective groups as they wish as these groups are small-size collective groups for local people. However, joining in many groups can lead to an unclear role and management difficulty, resulting in ineffective collective group management compared to the original collective group of farmers.

This type of villagers shows interest in political participation e.g. voting, public assembly for a group's interest, or political assembly with their preferable political group. It is noticeable that these people are connected to or related to a political group at the local and national levels. The belief that government policies can serve the needs of their groups and people is the main reason why a political group have their participation. Mr. Buapan (a pseudonym) said that "...I often help a candidate for a House Representative in a campaign. If he gets voted, we can ask for his help when being in troubles. For example, the rice price is too low, drought affects rice farming, or whatever the problems are, we should be able to ask him for help." (Buapan, personal interview, May 4, 2017). Therefore, policies are made to please this group of people as much as possible as their votes are bastions of a politician. Mutual benefits can be seen in a relationship between this group of people and a politician. The power of a politician is still higher than the one of the villagers, or what is called "Law of Reciprocity." In this situation, accountability of a politician in a local or national level is rarely a fact checked by the villagers as they see themselves powerless and avoids conflict with an influential person or a politician. This can be seen in what Miss Buasri (a pseudonym) has said "...we don't want to do a fact check on them. It's not our responsibility. Normally, they do well, and they make a visit to see what villagers need. I don't want to cause troubles or conflict with them. It many lead to a justice system, to the court. It's too much trouble! It's better for us to just keep quiet." (Buasri, personal interview, May 4, 2017).

Discussion and conclusion

This research was grounded on political sociology principles; any political system can sustain if political culture assists that particular system because political culture has influence on the political structure and political behavior of citizens of a country. Also, political culture is a significant foundation of a political system of a country (Nakata, 2003). Democratic political culture is essential for stability and effectiveness of democracy (Nakata, 2003; Tanasatit, 2016; Nash, 2010). Whether democracy is sustainable in society or not, the development of political culture is accountable. Importantly, democratic political culture is foundation of democracy, and essential to establish stable and sustainable democracy.

This exploratory study aimed to investigate the principal political culture of local people in local villages in the Northeast, hoping to gain some information and explanation that can be used as guidelines on how to develop democracy of Thailand. The results showed that the principal political cultures can be categorized into three types: 1) Apathy which is fostered by the majority who shows ignorance, interest apathy, a lack of interest to place importance on political or current issues, 2) Detached and aloof refers to people who are quite introverted and prefer not to be attached to or be involved in any activity with the community. For this people, there is a tendency of detachment and isolation from the community, public activity, or even neighbors. The number of people with this political culture is increasing as a result of changes in social and economic structure, an improved transportation systems, and more career choices. These changes lead to a higher number of

people from rural areas commuting to work and study in a city on a daily basis, and (3) Participants limited to a certain group of people in a community e.g., community leaders, some members of collective farmers or laborers who assemble to claim their rights and benefits and meanwhile are connected to political groups whether at the local or national level.

Observations from the results of the study

1. The results of the study suggested that political culture of most people is apathy—disinterest in politics and a lack of political knowledge. The main interest is emphasized on making a living and personal matters, not politics. Rumors are also what they fall for. Unfortunately, if this situation is found in most local communities of the country, development of true democracy can be difficult to be seen because democracy can only happen if citizens are alert and actively participate in political activities. Huntington (1969) stated that alertness and interest in political participation are most important in political culture. In addition, Pye (2000) viewed that in a democratic country, citizens must present civic culture. One characteristic of civic culture is a well understanding among citizens of politics in terms of regimen and how government works. Lasswell & Kaplan (1950) clearly stated that democracy development can occur if citizens are politicized by having; 1) interest in and care for the political process and issues, 2) an attitude that citizens must, at least, directly or indirectly be involved in political activities because politics is undeniably related to them, and 3) a belief that politics is significant and deserves reasonable amount of attention from all citizens. Effects of apathy and

disinterest in political issues include a lack of information for critical analysis, and this allows dishonest political groups that do not have political ideology to easily possess political power by using “money” to get access through all levels to the power. So, in Thai politics, financial fund circulates and involves in every election. After being voted and being in a political position, these politicians will attempt to gain profits from what they have invested in. This scenario leads to a belief and value of villagers that “merit is not as worth as wealth”, which means that money possesses greater value than merit and justice. If so, it will take a long time to develop democracy in Thailand.

2. The results of the study also suggested that in a community, there is a group of people participating in political activities, whose practices are desirable in democratic systems. Nothing is worth more than an opportunity of a citizen to participate in a political activity. Anyhow, there are three main concerns;

First, an assembly for personal or a group’s interest is considered rightful in democracy. However, for security and permanence of democracy, public spirits should come first, not personal interest.

Second, for this group of people, “election” is perceived as the only form of democracy, or an elected government is considered as a representative of democracy without any question and with all the rights by all means. This is a great misunderstanding. Besides an election, democracy composes many essential elements; rights and equality of the people, rules and regulations, checks and balances, virtue and ethics, etc. Election is only a gateway to political power. In many countries, a failure of

democracy is caused by too much emphasis that has been put on “election” without consideration for other key elements.

Last but not least, the participants are usually under control of politicians at the local and national levels, and this shows that even among this group of people, with participatory culture, subject political culture can be commonly seen. In this type of culture, people under control see themselves powerless, and without influence on a group of governors or an influential group. This perspective obstructs a role of people without authority in voicing their needs or do a fact check on an authority including government officers, and local politicians at all levels because authority is accepted unconditionally, and belief in destiny or karma is adopted. So, people in local communities seem to foster surrendered attitude; no argument no matter what is right or wrong even though it occurs in their community or society. This phenomenon throughout local areas of Thailand could be resulted from a lack of knowledge on the concepts of democracy. Since they don’t have an opportunity to “plant” a seed of democracy, they cannot enjoy its “fruit”.

References

- Huntington, S. P. (1969). *Political order in changing societies*. (2nd ed.). Connecticut: Yale University Press.
- Lasswell, H. D. and Kaplan, A. (1950). *Power and society: A framework for political inquiry*. New York: University Press.
- Macedo, S. (2002). *Liberal virtues: citizenship, virtue, and community in liberal constitutionalism*. Oxford: Clarendon Press.

- Nash, K. (2010). *Contemporary political sociology: Globalization politics and power*. (2nd ed.). Oxford: Wiley – Blackwell.
- Promgird, P. (2013). *Political sociology*. (2nd ed.). Khon Kaen: Khon Kaen University Printing. [in Thai]
- Promgird, P. (2014i). People’s political culture and the development of democracy. *Royal Thai Navy Academy Journal, (Auspicious Issue)*, 83 - 91.
- Promgird, P. (2014ii). Development of democracy and democratic political culture. *Rattasapasarn Journal*, 62 (7), pp. 9 - 44.
- Rujanaseree, P. (2008). *Culture revolution*. Bangkok: Prachamati Party. [in Thai]
- Chumpol, P. (1995). The study of political culture in Thai society and the sustention of democracy: Some considerations. *Social Sciences Journal*, 28(2), 15-30. [in Thai]
- Pye, L. W. (2000). *Democracy and its enemies*. in James F. Holifield & Calvin Jillson. (Eds). *Pathway to democracy: The political economy of democratic Transitions*. New York: Routledge.
- Nakata, T. (2000). *Democracy*. (2nd ed.). Bangkok: Sahai Black and Printing. [in Thai]
- Nakata, T. (2003). *New generation’s political culture*. Bangkok: Sahai Black and Printing. [in Thai]
- Sirikrai, S. (2007). *Development of democracy without political cultural and moral change*. In seminar supplemental document on “Political Culture, Morality, and Governance”. 8 – 10 November 2007 at United Nation Convention Center, Bangkok. (pp. 8 7 - 1 2 4). Bangkok: King Prajadhipok’s Institute. [in Thai]
- Tanasatit, U. (2016). *Democratic political culture*. Retrieved on 25th April, 2016, from: http://kpi.ac.th/media/pdf/M7_158.pdf. [in Thai]

ระดับความเป็นอิสระทางการคลัง: ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต
ของประชาชน

The level of fiscal autonomy: Factors influencing quality
of life of Thai people

จตุรภัทร จันทรทิพย์¹

Chaturaphat Chantith

จิราภรณ์ เรืองยิ่ง²

Jiraporn Ruangying

Abstract

This research aims to study 1) the level of fiscal autonomy of local administrative organizations and the level of quality of life of Thai people and 2) to investigate factors influencing quality of life. In order to obtain all required information, the following secondary data was examined. 1) The provincial revenues databases B.E. 2555 (2012) for data on local fiscal autonomy, and 2) the provincial reports of the household socio-economic surveys (SES) B.E.2556 (2013) for data on the level of

¹อาจารย์โปรแกรมวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ประเทศไทย

Lecturer in Economics Program, Faculty of Management Sciences, Songkhla Rajabhat University, Thailand

²ดร. สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ประเทศไทย

Ph.D., Institute for Peace Studies, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus, Thailand

Corresponding Author: E-mail: cchaturabhat@gmail.com

(Received: 25 January, 2017; Revised: 31 July, 2017; Accepted: 22 August, 2017)

quality of life. The data were analyzed with stepwise multiple regression analysis. The results revealed that from all 75 provinces: 1) seven provinces (9.33 %) were with Local Administrative Organizations (LAOs) that had a high level of fiscal autonomy index: Samut Prakan, Phuket, Nonthaburi, Pathum Thani, Rayong, Samut Sakorn and Chonburi while five provinces were with Local Administrative Organizations (LAOs) that had a low level of fiscal autonomy index: Chai Nat, Uttaradit, Pattani, Narathiwat and Satun. 2) Education index, gross provincial products index and fiscal autonomy index were positively related to quality of life at a significance level of .01 while life expectancy index was negatively related to quality of life at a significance level of .01. Furthermore, gross provincial product index and fiscal autonomy index jointly predicted the quality of life at 84.60% with a significance level of .01.

Keywords: fiscal autonomy, Fiscal decentralization, local government, quality of life

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความเป็นอิสระทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และ 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยทำการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ จาก 1) ฐานข้อมูลงบประมาณรายได้ของท้องถิ่นในระดับจังหวัด ปี 2555 และ 2) ฐานข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) รายจังหวัด ปี 2556 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มจังหวัดที่มีค่าดัชนีความเป็นอิสระทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในระดับค่อนข้างมาก มี 7 จังหวัด (คิดเป็นร้อยละ 9.33) ได้แก่

จังหวัดสมุทรปราการ ภูเก็ต นนทบุรี ปทุมธานี ระยอง สมุทรสาคร ส่วนกลุ่มจังหวัดที่มีค่าดัชนีความอิสระทางการคลังของ อบท. ต่ำสุด 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชัยนาท อุตรดิตถ์ ปัตตานี นราธิวาส และสตูล และ 2) ดัชนีการศึกษา ดัชนีมาตรฐานการครองชีพ และระดับความเป็นอิสระทางการคลัง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนดัชนีสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางลบกับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพบว่าดัชนีมาตรฐานการครองชีพ และระดับความเป็นอิสระทางการคลังสามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ร้อยละ 84.60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: การกระจายอำนาจทางการคลัง ความเป็นอิสระทางการคลัง
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คุณภาพชีวิต

บทนำ

คุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะการกระจายอำนาจให้กับ อบท. ในฐานะหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดเพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตรงกับความต้องการของท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การยกระดับสวัสดิการสังคมให้ได้มากที่สุด ซึ่ง Tiebout (1956, pp. 416 - 424) ได้เสนอแนวคิดทฤษฎีการกระจายอำนาจทางการคลังที่สนับสนุนให้มีการกระจายอำนาจการปกครอง โดยเชื่อว่าการกระจายอำนาจจะส่งผลดีต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะและทำให้ประชาชนในแต่ละพื้นที่สามารถเลือกบริการสาธารณะที่เหมาะสมกับท้องถิ่นของตนเองได้ ต่อมา Oates (1972) ได้พัฒนาแนวคิดการกระจายอำนาจในการปกครองต่อจากข้อเสนอของ Tiebout โดยได้เสนอแนวคิดในการกระจายอำนาจทางการคลังและการมอบหมายภารกิจหน้าที่ให้แก่ อบท. ทั้งนี้ หลักการกระจายอำนาจทางการคลังของ Oates นั้นสามารถจำแนกได้ 2 มิติ คือ 1) มิติทางเศรษฐศาสตร์ ที่มุ่งเน้นการรักษาคุณภาพทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ และการจัดสรรทรัพยากรโดยให้ประชาชน

มีส่วนร่วมตัดสินใจผ่านการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันระหว่างความต้องการบริการสาธารณะของประชาชนกับขนาดงบประมาณที่มีอยู่ และ 2) มิติทางรัฐศาสตร์ ที่ต้องการให้ อบท. มีความเป็นอิสระตามหลักการประชาธิปไตยทางตรงโดยให้พลเมืองและองค์กรชุมชนเข้ามาขับเคลื่อนกระบวนการนโยบายสาธารณะของท้องถิ่นผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ตลอดจนให้มีความสามารถในการพึ่งตนเองและส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเป็นเจ้าของโดยการสะท้อนความต้องการเชิงนโยบายต่อการบริหารกิจการสาธารณะของ อบท. ตนเองได้ ซึ่งจากการศึกษาของนักวิชาการหลายท่านในภายหลัง ดังเช่นงานของ Fieno (2004) and Apreku (2003) ที่มีทัศนะสอดคล้องกันว่าหากส่งเสริมให้รัฐบาลท้องถิ่นมีความเป็นอิสระทางการคลังมากขึ้นจะช่วยเพิ่มความสามารถในการจัดบริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึงและตรงตามความต้องการของประชาชนมากขึ้นซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรมการกระจายอำนาจทางการคลังเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน สามารถทำได้ 2 แนวทาง โดยแนวทางแรกคือการสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นกับ อบท. เพื่อเพิ่มอำนาจทางการคลังและลดการพึ่งพาทางการคลังจากรัฐบาลกลาง ดังที่ Varanyuwatana (2013) ได้กล่าวไว้ในตำรา “วิถีใหม่การพัฒนาารายรับท้องถิ่นไทย” งานวิจัยของ Patmasirawat (2007) เรื่องการเงินการคลังเพื่อสังคม: เพิ่มพลังประชาชน และงานวิจัยของ Misau (1983) ที่ได้ศึกษาการกระจายอำนาจทางการคลัง ความเสมอภาคทางการคลังและผลกระทบต่อเงินงบประมาณรายจ่ายของประเทศไนจีเรีย โดยนักวิชาการดังกล่าวข้างต้นมีความเห็นสอดคล้องกันว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการพึ่งพารายได้ที่ได้รับจัดสรรและเงินอุดหนุนจากรัฐบาลมากกว่ารายได้ที่เป็นภาษีที่ท้องถิ่นจัดเก็บได้เองจะขาดความเป็นอิสระในการใช้จ่ายงบประมาณของตัวเองซึ่งส่งผลกระทบต่อเชื่อมโยงไปยังการจัดบริการสาธารณะของท้องถิ่น และแนวทางที่สองคือการจัดสรรงบประมาณของ อบท. ให้ถูกต้องและตรงตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ดังปรากฏหลักฐานจากงานวิจัยของนักวิชาการ

หลายท่าน เช่น Matheson & Azfar (1999) ที่ศึกษาผลทางด้านการศึกษาและสาธารณสุข ที่เกิดจากการกระจายอำนาจในฟิลิปปินส์ งานของ Gaenale (2002) ที่ศึกษานโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศบอสวานา งานของ Rubio (2007) ที่ศึกษาผลกระทบของการกระจายอำนาจต่อสุขภาพและความเท่าเทียมกันในการรับบริการทางด้านสุขภาพในแคนาดา งานของ Ahmed (2013) กล่าวถึงการกระจายอำนาจทางการคลังและเศรษฐกิจการเมืองเพื่อช่วยลดความยากจนในปากีสถาน งานของ Shakirova (2013) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายอำนาจและการจัดนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน และงานของ Kleider (2014) ที่ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการกระจายอำนาจกับการจัดสวัสดิการของท้องถิ่น ตลอดจนงานของ Tirtosuharto (2010) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ของการกระจายอำนาจทางการคลังที่มีต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคต่าง ๆ ในอินโดนีเซีย จากผลงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า อบท. ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดบริการสาธารณะทางด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา และด้านมาตรฐานการครองชีพให้มากขึ้นเพื่อที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน อย่างไรก็ตามจากงานวิจัยบางเรื่องกลับพบว่ายังมีการกระจายอำนาจยังทำให้มีความเหลื่อมล้ำกันมากขึ้น เช่น Yao Yi (2009) ที่ศึกษาผลกระทบของการกระจายอำนาจทางการคลังที่มีผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความไม่เท่าเทียมกันของการปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตชนบทของประเทศจีน West & Wong (1995) ที่พบว่าการกระจายอำนาจทางการคลังในจีนทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการจัดการบริการทางด้านสาธารณสุขและการศึกษา เช่นเดียวกับงานของ Winkle & Rounds (1996) ที่พบว่าการกระจายอำนาจทางการคลังทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาในประเทศชิลี

ในขณะที่การวัดความสัมพันธ์ของการกระจายอำนาจทางการคลังกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ดัชนีที่สำคัญในการศึกษาคือ “คุณภาพชีวิต” ดังนั้นการเลือกใช้ดัชนี ที่เหมาะสมจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะสะท้อนข้อมูลของการจัดบริการสาธารณะของ อบท. โดยมีนักวิชาการตลอดจนองค์กรต่าง ๆ

ที่เสนอเกณฑ์ชี้วัดคุณภาพชีวิตเอาไว้เป็นจำนวนมาก เช่น ดัชนี Canada Well-Being (CWB) หรือดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตในชุมชน ที่เป็นการประเมินทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อวัดความเป็นอยู่ที่ดีในชุมชนของประเทศแคนาดา จากระดับของการสำเร็จการศึกษา ภาวะการมีงานทำของคนในชุมชน รายได้ของคนในชุมชนและที่อยู่อาศัยของคนชุมชน (Aboriginal Affairs and Northern Development Canada, 2015) หรือดัชนีความอยู่ดี มีสุข (well-being indicators) ของ Stiglitz (as cited in Arunsiriwong, 2013) ที่ได้จำแนกดัชนีชี้วัดที่แสดงให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตที่ดี ได้แก่ ปัจจัยในการดำรงชีวิต (material living conditions) คุณภาพชีวิต (quality of life) หมายถึงสิ่งที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตส่วนบุคคลที่ไม่ใช่ทรัพย์สินเงินทอง และความยั่งยืนของ เศรษฐศาสตร์สังคมและระบบนิเวศ (sustainability of the socio-economic and natural systems) นอกจากนี้ ยังมีดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตที่นิยมใช้กันมาก โดยโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) ใช้ดัชนี HDI เพื่อวัดความอยู่ดีกินดีจากตัวชี้วัดหลัก 3 ด้าน ได้แก่ 1) การมีชีวิตที่ยืนยาวและมีสุขภาพดี (life expectancy) โดยวัดจากอายุขัยโดยเฉลี่ยซึ่งจะสะท้อนการมีสุขภาพที่ดีของประชากรในประเทศ 2) ความรู้ (knowledge and education) ซึ่งสามารถวัดจากการรู้หนังสือในประชากร วัยผู้ใหญ่ และอัตราส่วนการเข้าเรียนสุทธิในทุกระดับชั้น และ 3) มาตรฐานคุณภาพชีวิต (standard of living) ที่วัดจากผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเฉลี่ยต่อหัว (GDP per capita) และหาค่าเฉลี่ยของคะแนนทั้งหมดทุกด้าน พร้อมกับแปลความหมายระดับคุณภาพชีวิตประชากร โดยค่าที่ได้ยังเข้าใกล้หนึ่ง หมายถึง การมีคุณภาพชีวิตในระดับที่สูงขึ้น (UNDP as cited in Kerk & Manuel, 2010)

เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการของการกระจายอำนาจของประเทศไทยกับคุณภาพชีวิตของประชาชน พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญที่ส่งเสริมการปกครองตนเองของท้องถิ่น โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้กล่าวถึงหลักความเป็นอิสระของ อบต. (มาตรา 281, 282, และ 283)

หลักประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และการให้บริการสาธารณะของ อบท. (มาตรา 283) หลักการจัดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและ อบท. ในการบริหารราชการแผ่นดิน (มาตรา 282) และหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการของ อบท. (มาตรา 284, 285, 286 และ 287) โดยหลักการส่วนใหญ่ยังคงเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (มาตรา 284) และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ อบท. พ.ศ. 2542 ที่ได้กำหนดแนวทางและมาตรการสนับสนุนการกระจายอำนาจ อันได้แก่ การถ่ายโอนภารกิจและบุคลากร การกระจายอำนาจทางการเงินการคลัง การพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการและการจัดบริการสาธารณะ การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบให้สอดคล้องกับการถ่ายโอนภารกิจ การพัฒนากลไกการตรวจสอบและกำกับดูแล อบท. และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการของท้องถิ่น ซึ่งจากการติดตามและประเมินผลการกระจายอำนาจของไทย โดย Krueathep et al., (2014) พบว่าการผลักดันเรื่องกระจายอำนาจในปัจจุบันจะมีความคืบหน้าไปมากพอสมควร เกิดการถ่ายโอนภารกิจให้แก่ อบท.ไปแล้วจำนวนมากกว่า 185 ภารกิจ 57 งาน/กิจกรรม มีการถ่ายโอนบุคลากรจากส่วนกลางไปยัง อบท. และสามารถจัดสรรรายได้ให้แก่ อบท. เพิ่มขึ้นราวร้อยละ 13.31 ของรายได้สุทธิของรัฐบาลในปีงบประมาณ 2543 เป็นประมาณร้อยละ 27.37 ของรายได้สุทธิของรัฐบาลในปีงบประมาณ 2557 อย่างไรก็ตาม จากรายงานของ UNDP (2015) เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2543 กับปี พ.ศ. 2557 พบว่าคุณภาพชีวิตของคนไทยในภาพรวมระดับประเทศเมื่อมองผ่านค่าดัชนี HDI มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนักจากระดับต่ำ (คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.63) เป็นระดับปานกลาง (คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.74) ทั้งที่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการกระจายอำนาจทางการคลังเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ ปี

จากสภาพดังกล่าวข้างต้นนำไปสู่คำถามการวิจัยครั้งนี้ว่าในการกระจายอำนาจทางการคลังของประเทศไทยนั้นได้ให้ความเป็นอิสระทางการคลัง (Fiscal Autonomy) กับท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด และคุณภาพชีวิตของประชาชนอยู่ในระดับใด รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนเพื่อแสดงให้เห็นว่าการกระจายอำนาจ

ทางการคลังควรดำเนินไปในแนวทางใดจึงจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นแต่ละจังหวัดได้มากขึ้นอันจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในภาพรวมทั้งประเทศ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเป็นอิสระทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

สมมติฐานการวิจัย

ตัวแปรปัจจัย ได้แก่ ดัชนีสุขภาพ ดัชนีการศึกษา ดัชนีมาตรฐานการครองชีพ และระดับความเป็นอิสระทางการคลังสามารถทำนายคุณภาพชีวิตของประชาชนได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาความเป็นอิสระทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

1.1 แหล่งข้อมูลในการศึกษาระดับความเป็นอิสระทางการคลังใช้ข้อมูลงบประมาณรายได้ของท้องถิ่นในระดับจังหวัด ปี 2555 (Department of Local Administration, 2014) และใช้ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Socio-Economic Survey: SES) ปี 2556 ของ National Statistical Office (2014) จำนวน 75 จังหวัด ยกเว้นจังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ และจังหวัดบึงกาฬ ซึ่งเป็นจังหวัดที่เพิ่งตั้งขึ้นใหม่ยังไม่มีข้อมูล SES สำหรับศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.2.1 วิเคราะห์ระดับความเป็นอิสระทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (fiscal autonomy level: FAL) โดยการหาสัดส่วนของภาษีที่ท้องถิ่นจัดเก็บได้เองรวมกับภาษีแบ่งที่รัฐบาลจัดสรรหารด้วยงบประมาณทั้งหมด จากนั้นนำมาเทียบกับเกณฑ์การแปลผลระดับความเป็นอิสระทางการคลัง ดังนี้

ระดับความเป็นอิสระ	ความหมาย
น้อยกว่า 0.50	อปท. มีความเป็นอิสระทางการคลังในระดับน้อย
0.50 – 0.66	อปท. มีความเป็นอิสระทางการคลังในระดับปานกลาง
0.67 – 0.83	อปท. มีความเป็นอิสระทางการคลังในระดับค่อนข้างมาก
0.84 – 1.00	อปท. มีความเป็นอิสระทางการคลังในระดับมาก

1.2.2 วิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิต (level of quality of life: LQF) ของประชาชนในแต่ละจังหวัด ตามดัชนี HDI ประกอบด้วยดัชนีย่อย 3 ด้าน ได้แก่ ดัชนีสุขภาพ (อายุขัยเฉลี่ยของประชาชน) ดัชนีการศึกษา (ระดับการศึกษาสูงสุดและระดับการศึกษาในปัจจุบัน) (National Statistical Office, 2014) และดัชนีมาตรฐานการครองชีพ (รายได้ประชาชาติรายจังหวัด (Gross Provincial Products: GPP)) (Office of the National Economic and Social Development Board, 2014) โดยคำนวณตามขั้นตอนดังนี้

1) คำนวณดัชนีย่อยของแต่ละด้าน โดยใช้สูตรดังนี้ (UNDP, 2015)

$$\text{ดัชนีย่อย} = \frac{\text{ค่าที่เกิดขึ้นจริง} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}$$

2) คำนวณระดับคุณภาพชีวิต โดยใช้สูตรดังนี้ (UNDP, 2015)

$$LQF = LEI^{\frac{1}{3}} \times EDI^{\frac{1}{3}} \times GP \text{ เมื่อ}$$

LEI หมายถึง ดัชนีสุขภาพ (life expectancy index)

EDI หมายถึง ดัชนีการศึกษา (education index)

GPI หมายถึง ดัชนีมาตรฐานการครองชีพ (gross provincial products index)

จากนั้นแปลผลระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนตามแนวทางของ Kerk and Manuel (2010)

ระดับคุณภาพชีวิต	ความหมาย
0.67 – 1.00	กลุ่มที่มีคุณภาพชีวิตระดับสูง
0.34 – 0.66	กลุ่มที่มีคุณภาพชีวิตระดับปานกลาง
0.00 – 0.33	กลุ่มที่มีคุณภาพชีวิตระดับต่ำ

2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regression analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. ระดับความเป็นอิสระทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

ผลการวิเคราะห์ระดับความเป็นอิสระทางการคลังของ อปท. ในแต่ละจังหวัดพบว่ากลุ่มจังหวัดที่มีค่าดัชนีความเป็นอิสระทางการคลังของ อปท. ในระดับค่อนข้างมากมี 7 จังหวัด (คิดเป็นร้อยละ 9.33) ประกอบด้วย จังหวัดสมุทรปราการ ภูเก็ต นนทบุรี ปทุมธานี ระยอง สมุทรสาคร และชลบุรี ส่วนกลุ่มจังหวัดที่มีค่าดัชนีความเป็นอิสระทางการคลังในระดับปานกลางมี 28 จังหวัด (คิดเป็นร้อยละ 37.33) ประกอบด้วย จังหวัดอยุธยา นครปฐม สระบุรี ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เชียงใหม่ พังงา พิชณุโลก สงขลา ตราด กระบี่ กำแพงเพชร ชุมพร ตรัง ขอนแก่น ราชบุรี ลำปาง นครสวรรค์ ลำพูน ลพบุรี

เพชรบุรี นครราชสีมาหนองคาย จันทบุรี สุราษฎร์ธานี หนองบัวลำภู และมหาสารคาม สำหรับ 40 จังหวัดที่ไม่ได้กล่าวถึง (คิดเป็นร้อยละ 53.33) เป็นกลุ่มจังหวัดที่มีค่าดัชนีความเป็นอิสระทางการคลังอยู่ในระดับน้อย จังหวัดที่มีค่าดัชนีความเป็นอิสระทางการคลังต่ำสุด 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชัยนาท อุดรดิตถ์ ปัตตานี นราธิวาส และสตูล ดังตาราง 1

ตาราง 1 ค่าดัชนีระดับความเป็นอิสระทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มากที่สุดใน 10 ลำดับแรกในปี พ.ศ. 2556

จังหวัด	รายได้จากการ พึ่งพาตนเอง (บาท)	รายได้ทั้งหมด (บาท)	ดัชนีความเป็น อิสระทางการคลัง (FAL)	ระดับความเป็น อิสระทางการคลัง
1. สมุทรปราการ	6,246,650,000	8,258,640,000	0.7564	ค่อนข้างมาก
2. ภูเก็ต	2,493,180,000	3,303,540,000	0.7547	ค่อนข้างมาก
3. นนทบุรี	5,085,040,000	6,947,330,000	0.7319	ค่อนข้างมาก
4. ปทุมธานี	4,473,330,000	6,145,460,000	0.7279	ค่อนข้างมาก
5. ระยอง	3,153,130,000	4,560,930,000	0.6913	ค่อนข้างมาก
6. สมุทรสาคร	2,127,860,000	3,152,210,000	0.6750	ค่อนข้างมาก
7. ชลบุรี	5,436,220,000	8,142,870,000	0.6676	ค่อนข้างมาก
8. อุดรธานี	3,213,230,000	4,907,120,000	0.6548	ปานกลาง
9. นครปฐม	2,833,750,000	4,724,530,000	0.5998	ปานกลาง
10. สระบุรี	2,434,640,000	4,096,370,000	0.5943	ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์ดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนในแต่ละจังหวัด พบว่า จังหวัดที่มีระดับคุณภาพชีวิตสูงสุด 10 จังหวัดแรก (คิดเป็นร้อยละ 13.33) ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ ชลบุรี ระยอง อุดรธานี ปทุมธานี สมุทรสาคร ฉะเชิงเทรา นนทบุรี นครราชสีมา และปราจีนบุรี ตามลำดับ และเมื่อเทียบกับเกณฑ์แปลผลระดับคุณภาพชีวิตพบว่ามีความ

ชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับ 65 จังหวัดที่ไม่ได้กล่าวถึง (คิดเป็นร้อยละ 96) เป็นกลุ่มจังหวัดที่มีระดับคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับต่ำ ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ค่าดัชนีคุณภาพชีวิตรายจังหวัดประจำปี พ.ศ.2556 จำแนกตามเกณฑ์ระดับคุณภาพชีวิตของดัชนี HDI

ลำดับ	จังหวัด	ดัชนี สุขภาพ	ดัชนี การศึกษา	ดัชนี มาตรฐาน การครองชีพ	ค่าดัชนี คุณภาพ ชีวิต	ระดับ คุณภาพ ชีวิต
1.	สมุทรปราการ	0.833006	0.277841	1.000000	0.587512	ปานกลาง
2.	ชลบุรี	0.820391	0.257523	0.970426	0.565811	ปานกลาง
3.	ระยอง	0.834434	0.234359	0.892516	0.534774	ปานกลาง
4.	อยุธยา	0.907901	0.255926	0.535189	0.477117	ปานกลาง
5.	ปทุมธานี	0.841036	0.250611	0.480053	0.447793	ปานกลาง
6.	สมุทรสาคร	0.812865	0.230021	0.508822	0.437121	ปานกลาง
7.	ฉะเชิงเทรา	0.870097	0.245767	0.403690	0.423197	ปานกลาง
8.	นนทบุรี	0.857437	0.343439	0.263829	0.408400	ปานกลาง
9.	นครราชสีมา	0.909012	0.254544	0.283176	0.383762	ปานกลาง
10.	ปราจีนบุรี	0.914714	0.245079	0.281230	0.380476	ปานกลาง

จากตาราง 1 และ 2 ในข้างต้น หากพิจารณาค่าดัชนีความเป็นอิสระทางการคลังของ อบท. กับค่าดัชนีคุณภาพชีวิตของประชาชนใน 10 จังหวัดแรกที่มีค่ามากที่สุด พบว่าเป็นจังหวัดเดียวกันถึง 7 จังหวัด

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน พบว่า ดัชนีการศึกษาดัชนีมาตรฐานการครองชีพ และระดับความเป็นอิสระทางการคลัง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนดัชนี

สุขภาพมีความสัมพันธ์ทางลบกับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างดัชนีสุขภาพ (LEI) ดัชนีการศึกษา (EDI) ดัชนีมาตรฐานการครองชีพ (GPI) ระดับความเป็นอิสระทางการคลัง (FAL) และคุณภาพชีวิตของประชาชน (LQF)

ตัวแปร	LEI	EDI	GPI	FAL	LQF
LEI	1				
EDI	-.429**	1			
GPI	-.476**	.210	1		
FAL	-.513**	.369**	.780**	1	
LQF	-.470**	.300**	.908**	.802**	1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สำหรับผลการทำนายคุณภาพชีวิตของประชาชนพบว่า ดัชนีมาตรฐานการครองชีพ และระดับความเป็นอิสระทางการคลังสามารถร่วมกันทำนายระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ถึงร้อยละ 84.60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังแสดงได้ในตาราง 4

ตาราง 4 ผลการทำนายคุณภาพชีวิตของประชาชน

ตัวแปรทำนาย	b	SE _b	β	t
ดัชนีมาตรฐานการครองชีพ (GPI)	.385	.039	.721	9.778**
ระดับความเป็นอิสระทางการคลัง (FAL)	.003	.001	.239	3.244*
R = .920 R ² = .846 Adjusted R ² = .842 SE _{est.} = .043				
F = 10.524** a = 0.023				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ $Y = 0.023 + 0.385GPI + 0.003FAL$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน $Z = 0.721GPI + 0.239FAL$

อภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มจังหวัดที่มีค่าดัชนีความเป็นอิสระทางการคลังของ อบท. ในระดับค่อนข้างมาก มี 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ ภูเก็ต นนทบุรี ปทุมธานี ระยอง สมุทรสาคร ส่วนกลุ่มจังหวัดที่มีค่าดัชนีความเป็นอิสระทางการคลังของ อบท. ต่ำสุด 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชัยนาท อุตรดิตถ์ ปัตตานี นราธิวาส และสตูล เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า อบท. ส่วนใหญ่มีระดับความเป็นอิสระทางการคลังในระดับต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Patmasiriwat (2007) ที่กล่าวว่า อบท. ที่มีการพึ่งพารายได้ที่ได้รับจัดสรรและเงินอุดหนุนจากรัฐบาลมากกว่ารายได้ที่เป็นภาษีที่ท้องถิ่นที่จัดเก็บได้เองจะขาดความเป็นอิสระในการใช้จ่ายงบประมาณของตนเอง สำหรับระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในแต่ละจังหวัดนั้นส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ และเมื่อทำการเปรียบเทียบกลุ่มจังหวัดที่มีระดับความเป็นอิสระทางการคลังของ อบท. สูงสุด 10 จังหวัดแรกกับจังหวัดที่มีระดับคุณภาพชีวิตสูงสุด 10 จังหวัดแรก พบว่าจังหวัดที่มีระดับความเป็นอิสระทางการคลังสูงจะมีระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับสูง สอดคล้องกับงานของ Misau, (1983) Fieno, (2004) และ Apreku, (2003) ที่ให้ข้อสรุป สอดคล้องกันว่าระดับความเป็นอิสระในการใช้จ่ายงบประมาณของ อบท. จะมีผลกระทบ เชื่อมโยงไปยังการจัดบริการสาธารณะของท้องถิ่น ขณะเดียวกัน Varanyuwatana (2013) ได้เสนอว่าการสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นกับ อบท. เพื่อเพิ่มอำนาจทางการคลังและลดการพึ่งพา ทางการคลังจากรัฐบาลกลางจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้มากขึ้น

2. ผลการวิจัยพบว่าดัชนีการศึกษา ดัชนีมาตรฐานการครองชีพ และระดับ ความเป็นอิสระทางการคลัง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากการได้รับการศึกษาและมีมาตรฐาน การครองชีพ (รายได้) ที่อยู่ในเกณฑ์เหมาะสมจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตได้ ซึ่ง

สอดคล้องกับแนวคิดหลักของทฤษฎีทุนมนุษย์ (Becker, 1962, pp. 9 - 49) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Fieno (2004) และ Apreku (2003) ที่พบว่าหากส่งเสริมให้รัฐบาลท้องถิ่นมีความเป็นอิสระทางการคลังมากขึ้นจะช่วยเพิ่มความสามารถในการจัดบริการสาธารณะในทุก ๆ ด้านได้อย่างทั่วถึงและตรงตามความต้องการของประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สำหรับดัชนีสุขภาพนั้นมีความสัมพันธ์ทางลบกับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ Acemoglu & Johnson (2007, pp. 925 - 985) ที่ให้ข้อคิดเห็นว่าการที่ประชากรจะมีอายุยืนยาวขึ้นอาจจะหมายถึงมีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่ในทางกลับกันการมีประชากรผู้สูงอายุจำนวนมากขึ้นนั้นการใช้ทรัพยากรจะหมดไปกับการบริโภคมากกว่าการผลิต

เมื่อพิจารณาถึงตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน พบว่าดัชนีมาตรฐานการครองชีพ และระดับความเป็นอิสระทางการคลังสามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตของประชาชนได้ร้อยละ 84.60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จะเห็นได้ว่าตัวแปรทั้งสองตัวร่วมกันทำนายค่าระดับคุณภาพชีวิตได้ค่อนข้างสูง สอดคล้องกับงานของ Ahmed (2013) ; Kleider (2014) and Tirtosuharto (2010) ที่สรุปได้ว่าการจัดสรรงบประมาณ อบรม. ให้มากขึ้น และการพัฒนามาตรฐานการครองชีพให้สูงขึ้นจะสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับ อบรม.

ผลการวิจัยพบว่าระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศไทยขึ้นอยู่กับดัชนีมาตรฐานการครองชีพ และระดับความเป็นอิสระทางการคลัง เป็นสำคัญ ดังนั้น อบรม. ควรให้ความสำคัญกับสองประเด็นสำคัญต่อไปนี้

1.1 อบรม. ควรมีการยกระดับมาตรฐานการครองชีพ (การจัดการรายได้) เช่น การส่งเสริมให้มีกองทุนเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ และมีการจัดอบรมตลอดจนแนะนำอาชีพให้มากขึ้น เป็นต้น

1.2 อปท. ควรมีการบริหารจัดการและใช้นวัตกรรมในการจัดเก็บภาษีที่ท้องถิ่นสามารถจัดเก็บได้เองให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น เช่น การใช้เทคโนโลยี (เครื่องสแกนขนาดป้ายโฆษณา) มาช่วยในการประมาณการขนาดป้ายโฆษณา เพื่อให้จัดเก็บภาษีป้ายตามขนาดได้อย่างแม่นยำและช่วยลดเวลาในการทำงาน เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยช่วยยืนยันถึงระดับความเป็นอิสระทางการคลังที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ดีขึ้น ดังนั้น ควรยกระดับความเป็นอิสระทางการคลังให้กับอปท. ให้มากขึ้น โดยผ่านการยกระดับความสามารถในการจัดเก็บภาษีและหารายได้ของ อปท. และควรปรับปรุงอัตราภาษีที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เนื่องจากอัตราภาษีส่วนใหญ่ของท้องถิ่นค่อนข้างล้าสมัย เช่น ภาษีโรงเรือนและที่ดินที่ยังคงจัดเก็บในอัตราที่ต่ำซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดินที่กำหนดไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2475

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาเชิงลึกแบบกรณีศึกษาเป็นราย อปท. เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพการณ์ในการจัดหารายได้และหาแนวทางในการเพิ่มรายได้เพื่อส่งเสริมระดับความเป็นอิสระทางการคลัง

References

- Aboriginal Affairs and Northern Development Canada. (2015, April 25). *Community well-being (CWB) Index*. Retrieved from <https://www.aadnc.aandc.gc.ca/-eng/1100100016643/1100100016644/>.
- Acemoglu, D. & Johnson, S. (2007). Disease and development: The effect of life expectancy on economic growth. *Journal of Political Economy*, 115(6), 925-985.

- Ahmed, M. (2013). *Fiscal decentralisation and political economy of poverty reduction: Theory and evidence from Pakistan*. (Unpublished doctoral dissertation). University of Durham. UK.
- Apreku, S. (2003). *Does decentralization improve public service delivery? Issues and policy implications for Uganda*. (Unpublished master's thesis), Dalhousie University. Canada.
- Arunsiriwong, N. (2013). *Development of quality of life: Handbook of human resource management*. Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University. [in Thai]
- Becker, G. S. (1962). Investment in human capital: A theoretical analysis. *Journal of Political Economy*. 70, 9-49.
- Department of Local Administration. (2014, July 30). Local finance and fiscal information: Revenue information of local administration in 2013. Retrieved from http://www.dla.go.th/work/money/data/01/Summary_56.pdf. [in Thai]
- Fieno, J. V. (2004). *Federalism, decentralization and the welfare state in comparative perspective*. (Unpublished doctoral dissertation), The University of Wisconsin–Madison. USA.
- Gaeonale, J. K. (2002). *Education policy: An investigation of the possible paths to decentralization in Botswana*. (Unpublished doctoral dissertation), University of Bath. UK.
- Jimenez, R. D. (2007). *Decentralization and its impact on health and equity in health: Some theoretical considerations and applications to Canada*. (Unpublished doctoral dissertation), The University of York. UK.

- Kerk, G. & Manuel, A., (2010). *Short survey of relevant indexes and sets of indicators–Sustainable development*. Belgium: ANPED Northern Alliance for Sustainability.
- Kleider, H. (2014). *Decentralization and the welfare state: Territorial disparities, regional governments and political parties*. (Unpublished doctoral dissertation), The University of North Carolina at Chapel Hill. North Carolina.
- Krueathep, W., et al. (2014). *Final report: Research project to monitor and evaluate the decentralization of Thailand*. Bangkok: Office of the Decentralization to the Local Government Organization Committee, Office of the Permanent Secretary; the Prime Minister's Office. [in Thai]
- Matheson & Azfar. (1999). *Decentralization and social welfare in the minority provinces of the Philippines*. Mimeo: University of Maryland.
- Misau, S.A. (1983). *Fiscal decentralization, fiscal equalization and the impact of grants on state government expenditures: A case study of Nigeria*. (Unpublished doctoral dissertation), University of Leicester. UK.
- National Statistical Office, Collector. (2014). *Socio-economic survey: SES in 2013*. [Data File]. Bangkok: National Statistical Office, the Prime Minister's Office, Thailand. [in Thai]
- Oates, W. (1972). *Fiscal federalism*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2014). *Thailand gross domestic product and gross provincial product 1960 – 2014*. Bangkok: Prime Minister's Office of Thailand. [in Thai]

- Patamasiriwat, D. & Pumkaew, D. (2014). Fiscal disparity in local governance and idea for grant allocation reform. *Thammasat Journal*, 33(2), 106 – 130. [in Thai]
- Patmasiriwat, D. (2007). *Finance and fiscal affairs for society: Empowering people*. Bangkok: Public Policy Development Plan for a Better Life. National Health Foundation. Research funded by Thai Health Promotion Foundation (ThaiHealth). [in Thai]
- Shakirova, R. (2013). *The importance of institutional arrangements for development: A study of the relationship between decentralized governance and the provision of public education*. (Unpublished doctoral dissertation), The University of Wisconsin–Madison. USA.
- Tiebout, C. (1956). A pure theory of local expenditure. *Journal of Political Economy*. 64, 416-424.
- Tirtosuhato, D. (2010). *Regional competitiveness in Indonesia: The incentives of fiscal decentralization on state efficiency and economic growth*. (Unpublished doctoral dissertation), George Mason University-Virginia. USA.
- United Nations Development Programme (UNDP). (April 17, 2015). *Human development index*. Retrieved from http://hdr.undp.org/sites/default/files/2015_human_development_report.pdf
- Varanyuwatana, S. (2013). *New ways to develop Thai local revenue*. Bangkok: College of Local Government Development, King Prajadhipok's Institute. [in Thai]

- West, L. & Wong, C. (1995). Fiscal decentralization and growth regional disparities in rural China: Some evidence in the provision of social services. *Oxford Review of Economic Policy*. 11(4), 70 – 84.
- Winkler, D. & Rounds, T. (1996). Municipal and private sector response to decentralization and school choice. *Economics of Education Review*. 15(4), 365–376.
- Yao Yi. (2009). *The impact of fiscal decentralization on growth, inequality and local governance in rural China*. (Unpublished doctoral dissertation), Cornell University. New York.

Factors affecting teachers' use of technologies
as teaching aids in Thai EFL classrooms
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีในห้องเรียนของครูที่สอน
ภาษาอังกฤษในฐานะเป็นภาษาต่างประเทศ

อรรณชัย แสนโคตร¹

Attachai Saenkhot

อริปัตย์ บุญเหมาะ²

Atipat Boonmoh

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนเพื่อใช้ในการสร้างและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในวงการการศึกษาในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก ในประเทศไทย เทคโนโลยีได้ถูกนำมาใช้เป็นอุปกรณ์ช่วยสอนและอุปกรณ์การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษหลายปีที่ผ่านมา ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการห้องเรียนเพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอน โดยเฉพาะการสอนภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตาม

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาภาษาศาสตร์ประยุกต์ ด้านการสอนภาษาอังกฤษ (หลักสูตรนานาชาติ) คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ประเทศไทย

M.A. Student, Applied Linguistics for English Language Teaching (International Program), School of Liberal Arts, King Mongkut's University of Technology Thonburi, Thailand

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ประเทศไทย

Assistant Professor, Ph.D., School of Liberal Arts, King Mongkut's University of Technology Thonburi, Thailand

Corresponding Author: E-mail: atipat.boon@kmutt.ac.th

(Received: 20 June, 2018; Revised: 19 September, 2018; Accepted: 18 October, 2018)

บริบทห้องเรียนในประเทศไทยยังพบช่องว่างการใช้เทคโนโลยีของครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภทของเทคโนโลยีที่ครูผู้สอนภาษาอังกฤษใช้ในการจัดการเรียนการสอน และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้และไม่ใช้เทคโนโลยีในห้องเรียนของครูผู้สอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interviews) ประชากรในการวิจัย คือ ครูผู้สอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ จำนวน 12 คน โรงเรียนวัดนวลนรดิศ กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูทุกคนนำเทคโนโลยีไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน 2) ครูทุกคนนำเทคโนโลยีหลากหลายประเภทไปใช้ในห้องเรียน แต่มีเพียงแค่เทคโนโลยีที่ทันสมัยบางประเภทเท่านั้นที่ถูกนำไปใช้ 3) ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีของครู คือ ความสะดวก เพิ่มความเข้าใจในเนื้อหาการเรียนของผู้เรียนเร็วขึ้น และกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความสนใจในเนื้อหาการเรียนมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่า ยังมีอีกหลายปัจจัยที่ทำให้ครูไม่ใช้เทคโนโลยีในห้องเรียน อีกทั้งงานวิจัยชิ้นนี้ได้นำเสนอแนวทางในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษอีกด้วย

คำสำคัญ: การใช้เทคโนโลยีของครู ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยี อุปกรณ์ช่วยสอน

Abstract

In the digital age, technology plays a dominant role in creating and exchanging knowledge and information in the field of education around the globe. In Thailand, it has also been used as a teaching aid in English language teaching and learning for decades. However, a gap of using technology in Thai EFL classrooms taught by English language teachers has been found. This study therefore aims to investigate types of technology tools used by language teachers as well as factors that

facilitate and hinder their use of technologies in Thai EFL classrooms. The data was obtained by implementing semi-structured interviews. Twelve EFL teachers with varied numbers of years of teaching experience in a public high school in Bangkok were interviewed. The interview data was transcribed and classified into themes. The findings revealed that all teachers integrated technologies in their classes. Certain types of tools are already used by all teachers, while some cutting-edge tools are presently being integrated in the classrooms. Convenience, enhancement to students' understanding, and stimulation in students' interest are three prominent factors facilitating teachers' use of technology. However, several factors hindering their use of technology were also found. On the basis of these findings, the pedagogical implications and suggestions are included in this paper.

Keywords: Factors affecting the use of technology, teaching aids, teachers' use of technology

Introduction

Technology plays a dominant role in the field of education. It has been used as a teaching aid in language learning for decades around the globe. The use of technology in teaching has become ever more important as teachers must keep up with the technological knowledge of their students (Richards, 2014, p. 2, cited in (Merç, 2015). Moreover, the use of technology for teaching, learning, practicing and assessing foreign language has many advantages, particularly in the English as a Foreign Language (EFL) contexts where learners have very

few opportunities to practice and assess their language skills (Alsied & Pathan, 2013). The use of technology in instructional activities also plays an essential role in engaging students in learning (Günüş & Kuzu, 2014).

One of the factors that determine educational development and innovation in general is teachers as they are the ones to use technology for educational development. Technology does not have an educational value in itself. It becomes important when teachers use it in the learning and teaching process. The new era assigns new challenges and duties on the modern teachers. The tradition of English teaching has been drastically changed with the remarkable entry of technology. Technology provides so many options as making teaching interesting and also making teaching more productive in terms of improvements. Technology is utilized for the improvement of modern styles. It satisfies both visual and auditory senses of the students (Yordming, 2017).

The rapid emergence and development of technology and its applications for teaching, featuring audio, visuals, and animation effects, come into full play in English classes. Shyamlee & Phil (2012) found that technology plays a positive role in promoting activities and initiatives of students and teachers in English classes. Technological innovation has advanced hand-in-hand with the growth of English, and is changing how we communicate. It is fair to assert that the growth of the Internet has facilitated the growth of the English language. Thus, technology is regarded as an essential element of teaching. For this reason, it is important for English-language teachers to be aware of the latest and best tools, and to have a full knowledge of what is available for any

given situation. Teachers can use a variety of technologies to give more colorful and stimulating lessons. However, it is evident that some teachers are not comfortable utilizing technology in the classroom. Therefore, the study of factors that affect teachers' use of technologies in Thai EFL classrooms might offer some useful insights regarding the matter.

Literature Review

Technology

The term “technology” is strongly associated with the application of science to the solution of technical problems (Herschbach, 1995). On the other hand, Amina and Salim (2015) defined the term “technology” as various materials used to improve the learning process and make teaching enjoyable. It facilitates learning by employing appropriate technological processes and resources (Amina & Salim, 2015). Recently, a number of studies have been conducted on the use of technology in EFL classrooms. For example, Abukhattala (2016) conducted research on the use of technology in language classrooms in Libya. The findings revealed that the participants used technology because it motivated students and because it offered a different mode of presentation, though they were also hindered by limits in access to equipment, professional support, and confidence in their own computer skills.

Evolution of technology

Web 1.0

In Web 1.0, a small number of writers created web pages for a large number of readers. As a result, people could get information by

going directly to the source. The WWW or Web 1.0 is a system of interlinked, hypertext documents accessed via the Internet. The first implementation of the web represents the web 1.0, which, according to Berners-Lee, could be considered the “read-only web.” In other words, the early web allowed users to only search for information and read it. There was very little in the way of user interaction or content contribution. However, this is exactly what most website owners wanted: Their goal for a website was to establish an online presence and make their information available to anyone at any time (Shivalingaiah & Naik, 2009).

Web 2.0

Web 2.0, or the “read-write web”, refers to the present ability to contribute content and interact with other web users, which has dramatically changed the landscape of the web. Web 2.0 hints at an improved form of the WWW. Technologies such as weblogs (blogs), social networking, wikis, podcasts, RSS feeds (and other forms of many-to-many publishing), social software, web APIs, and online services such as eBay and Gmail provide enhancements over read-only websites (Shivalingaiah & Naik, 2009). With Web 2.0 emerging in the early 21st century, Internet users could not only find and read information but also create and share information (Solomon & Schrum, 2007). This major shift in technology from Web 1.0, where everything was created and pre-set by experts, to the more “creative, consumer driven” Web 2.0, gave teachers the opportunity to be more creative with the use of technology in the classroom (Dudeney & Hockly, 2012, cited in Hjalmarsson, 2015).

Teaching aids

Teaching aids are defined as the tools that teachers use in the teaching process such as videos, audio, flash cards, and hands-on tools that help promote interaction and faster learning with better comprehension (Eady & Lockyer, 2013). Teaching aids are an integral component of any classroom. There are many benefits of teaching aids, including helping learners improve reading comprehension skills, illustrating or reinforcing a skill or concept, differentiating instruction and relieving anxiety or boredom by presenting information in a new and exciting way. Teaching aids also engage students' other senses since there are no limits on which aids can be utilized when supplementing a lesson. There are many aids available at present. They can be classified as 1) Visual aids, which use the sense of vision, for example, actual objects, models, and pictures; 2) Audio aids that involve the sense of hearing, for instance, radio, tape recorder, etc. 3) Audiovisual aids - aids which involve the senses of both vision and hearing, including television, film projectors, film strips etc. (Đurđanović, 2015). Moreover, a number of research studies, such as Konomi (2015), claim that using visual aids can help learners understand the deeper meaning of a topic and realize similarities and differences of varied topics. Also, the studies assert that pupils expect their English lessons to be 'visual' because language they experience outside the classroom is strictly connected with images, colors, and sounds. Furthermore, Shabiralyani et al. (2015) conducted research on the impact of visual aids on the learning process.

The findings indicated that the majority of teachers and students had positive perceptions of the use of visual aids.

The use of technology in classrooms

Technology use in education is becoming an increasingly important part of higher and professional education. This emergence has resulted in the classroom setting transforming from whiteboard-and-markers-only, into a “smart” classroom. One of the factors influencing the integration of technology in classrooms is teachers’ positive attitudes towards technology. Moreover, such integration holds promise since the new-generation students were born into the era of today’s technology. Prensky (2001) defines ‘Digital Natives’ as the new generation—those who were born as native speakers of the digital language of computers, video games and the Internet. On the other hand, older teachers are ‘Digital Immigrants’ who speak an outdated language (that of the pre-digital age), and must learn the new language as a compromise. For this reason, teachers currently endeavor to integrate technology in classrooms in order to serve the students’ needs and engage them in lessons.

Technology integration is a very broad concept and has several aspects. Thus, the present researchers sorted previous studies into two different categories:

1. Technology integration and its impacts on students and teachers

Many researchers have explored technology integration projects worldwide and reported positive impacts on teaching and learning.

Lin et al. (2017) aimed to examine opinions of digital learning among 116 students in 4 classes. The results asserted that 1) digital learning presents better positive effects on learner motivation than traditional teaching does; 2) it shows better positive effects on learning outcome than traditional teaching does; 3) learner motivation reveals significantly positive effects on learning effect in learning outcome; and 4) learner motivation appears to have remarkably positive effects on learning gain in learning outcome.

Bani Hani (2014) conducted a study with 200 English language teachers in Jordan in order to highlight the benefits of computer-assisted language learning. The findings revealed that the most essential benefits were providing immediate feedback, stimulating students' interest, motivating students' learning, more fun and exciting, initiating more interaction, and easy to control.

Asawaniwed and Boonmoh (2012) examined the attitudes of 39 first-year undergraduate students enrolled in LNG 102 English Skills and Strategies at King Mongkut's University of Technology Thonburi towards the use of blogs to perform writing tasks in an EFL course. The result showed that the majority of the students had a positive attitude and reported that they would be more motivated to perform online writing tasks compared to writing on paper. Despite the fact that most students are digital natives, a training session is recommended due to the lack of digital literacy of some students so that the issue of familiarity can be dealt with.

Almekhlafi and Almeqdadi (2010) investigated 40 female and 60 male teachers' technology integration from two schools in Al-Ain

Educational Zone, Abu Dhabi, in the United Arab Emirates. The results showed that the teachers at both schools integrated a variety of technologies to promote students' learning in their classes' activities in spite of the barriers hindering such integration (e.g., technical problems, lack of professional development training, and lack of financial support).

2. Factors influencing and hindering teachers' technology integration in the classroom

Technology integration at schools and factors affecting such integration have drawn high interest among many researchers. A number of studies have been conducted to explore teachers' use of technology.

Agnes and Wallace (2010) investigated the factors affecting the use of ICT for teaching in the Western Cape schools in South Africa. Data was collected through in-depth interviews with 14 educators and two teachers. The three influencing factors were 1) levels of ICT literacy that contributed to limited use of technology; 2) accessibility to technology; and 3) sufficient equipment and technical support for using the technology.

Senaidi et al. (2009) conducted a study to investigate barriers to adopting ICT in Omani higher education. One-hundred faculty members from four different departments at the College of Applied Sciences in Oman participated in the study. The participants took a survey, which was developed based on Western literature. Five factors were found from the survey: lack of equipment, lack of institutional support, disbelief of ICT benefits, lack of confidence, and lack of time.

ChanLin et al. (2006) conducted a study to identify the factors affecting the use of technology in creative teaching practices of eight teachers who had won an award for creative teaching in a nationwide contest held annually in Taiwan. The participants were interviewed in order to identify the factors affecting their use of technology in creative teaching. The factors were identified and classified into four categories: environmental, personal, social and curricular factors. The environmental factor related to schools' computer facilities and budget for support of technology. Personal factors related to teachers' beliefs, interest in using computers and experience in using technology and trying new things also had potential impact on the use of technology. Resource supports from community and technology trends and social change were included as the social factor. In terms of curricular factor, skills, literacy, teaching load (time and effort to prepare classes) and control of using technology (ease or difficulty of use), were found.

Ahadiat (2005) examined the factors that influence or hinder use of instructional technology. A survey instrument was used to determine the factors that hinder the use of technology among 271 educators in California, USA. The findings revealed that the five important factors were lack of time, lack of technological support, lack of relevance to course materials, lack of administrative support, and lack of interest in technology.

Wat Nuannoradit School, the present researcher's current teaching context, was established in 1890. Some of its classrooms are not well-equipped with technologies, so it exemplifies the limitations of utilizing the technologies. However, it can be observed that most of the

teachers who are responsible for English courses in the school's Department of Foreign Languages still strive to use technologies as teaching aids in their classrooms. On the other hand, some of them do not use the technologies in class. For these reasons, this study aims to examine whether or not teachers use technologies in Thai EFL classrooms, types of technology tools utilized by teachers, and factors facilitating and hindering their use of technologies in Thai EFL classrooms. The findings could be beneficial to teaching and learning through the technologies and assist in bridging the gap between Digital Native learners and Digital Immigrant teachers. Also, it will be useful for the readers who would like to perceive the trends of integrating technologies in Thai EFL classrooms.

In this study, the researcher refers technologies to teaching aids utilized in classrooms. Technologies in this study include software, namely Web 2.0 such as live materials (e.g. podcasts), social networking (e.g. Facebook and Twitter), applications on smartphones (e.g. dictionaries, game-based learning platform (e.g. Kahoot), learning management systems (LMS) such as Edmodo, Moodle, and Schoology), and Microsoft Office (e.g. Word, Excel, and Power Point presentations). In terms of hardware, it includes computers, Internet, mobile devices (e.g. smartphones and tablets), and audiovisual aids (e.g. audio, pictures, posters, videos, projectors, visualizers, portable CD players, interactive boards, and portable microphones).

Objectives of the study

This research aims to investigate types of technology tools utilized by English language teachers as well as factors that facilitate and hinder their use of technologies in Thai EFL classrooms at Wat Nuannoradit School, Bangkok.

Research questions:

1. Do teachers use technologies in Thai EFL classrooms? If yes, how do the teachers use them? If no, why?
2. What are the factors that facilitate or hinder the teachers' use of technologies as teaching aids in Thai EFL classrooms?

Methodology

Participants

The participants of this study consisted of 12 teachers of English courses at the Department of Foreign Languages at Wat Nuannoradit School, Bangkok, in academic year 2017, all of whom participated in the study on a voluntary basis. The criteria for selecting the participants were the number of years of teaching experience, divided into three different ranges, namely 1-5 years, 6-10 years, and more than 10 years. From these 12 teachers, six teachers teach at the lower secondary level and the remainder teach at the higher secondary level. Due to the limitation of facilities, they teach in both typical classrooms (i.e. having only a whiteboard) and fully equipped classrooms (i.e. having a computer, an amplifier with a microphone, a projector, a visualizer, an interactive board, and Internet access).

Instrument

The instrument of this study was a semi-structured interview. The objective of the semi-structured interview was to investigate types of technology tools utilized by EFL teachers, as well as factors that facilitate or hinder their use of technologies in Thai EFL classrooms. The questions for the interview were composed within two areas as follows:

1. Types of technology tools that are utilized by Thai EFL teachers.
2. Factors that facilitate or hinder the teachers' use of technology in Thai EFL classrooms.

Procedure

Firstly, interview questions were designed and checked by the advisor. Secondly, they were piloted by two teachers from a different school to improve their clarity and correctness, and the necessary changes were made. Thirdly, the participants from the EFL teachers at the Department of Foreign Languages, Wat Nuannoradit School, were selected. Also, their consent was given before the interviews were conducted. Next, the semi-structured interviews, which each lasted 20-30 minutes, were conducted in individual sessions to collect the data in order to answer the research questions. Then, the collected data was analyzed by transcribing and categorized into themes. Finally, the research was written up.

Data analysis

In this study, the data was obtained by semi-structured interview. The interview questions consisted of closed and open-ended questions; there were 7 items. During the interview, the participants' voice was recorded with

the use of a recording program in a smartphone application. After the semi-structured interviews were conducted, the data was transcribed and categorized into themes based upon two main areas, which are:

1. Types of technology tools that are utilized by Thai EFL teachers.
2. Factors that facilitate or hinder the teachers' use of technology in Thai EFL classrooms.

The data is presented in sets of tables as follows:

- 1) Table 1: Teachers' backgrounds and their use of technology
- 2) Table 2: Types of technology used in the classrooms
- 3) Table 3: Factors that facilitate the use of technology
- 4) Table 4: Factors that hinder the use of technology
- 5) Table 5: Reasons why teachers use technologies

Data presentation and interpretation

It can be seen in Table 1 that all 12 participants have different levels of teaching experience, which can be divided into three groups, namely 1-5 years, 6-10 years, and more than 10 years. It is shown that all of the participants have earned a bachelor's degree in English education. Moreover, five participants held a master's degree in educational administration and curriculum and instruction. In terms of technology integration in the classrooms, all participants utilized technology tools in the class.

Table 1: Teachers' backgrounds and their use of technology

Participants	Years of teaching	Degree		Use of Technology
		BA	MA	
T1	1.6	√	-	Yes
T2	5	√	-	Yes
T3	5	√	√	Yes
T4	2.6	√	-	Yes
T5	8	√	-	Yes
T6	6	√	-	Yes
T7	10	√	√	Yes
T8	10	√	√	Yes
T9	12	√	√	Yes
T10	28	√	-	Yes
T11	29	√	-	Yes
T12	24	√	√	Yes

Table 2 illustrates two main types of technology that are used in the classrooms. The first type is hardware, which is composed of 11 tools which are utilized by the teachers. Another type is software, which consists of 9 tools. Each type of technology is arranged in order of the total number of teachers who use it.

Table 2: Types of technology used in the classrooms

Technology used by teachers		T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12	Total
Hardware	Computer	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	12
	Audio	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	12
	Internet	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	12
	Amplifier + Microphone	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	12
	Projector	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	11
	Smartphone	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓			✓	9
	Visualizer	✓	✓	✓		✓	✓	✓				✓		7
	Portable CD player	✓						✓		✓				3
	Poster	✓	✓										✓	3
	Interactive board				✓									1
Software	Portable microphone						✓							1
	Total	9	8	7	7	7	8	8	5	7	4	6	7	
	MS Word	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	12
	MS Power Point	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	11
	Line		✓	✓	✓	✓				✓			✓	6
	Facebook				✓					✓				2
	Kahoot		✓										✓	2
	Thai-Dict		✓						✓					2
	Zip grade				✓									1
	Echo English	✓												1
	Edmodo						✓							1

Technology used by teachers	T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	T 11	T 12	Total
Total	3	5	4	4	3	3	2	3	4	1	2	4	
Total (Hardware + Software)	12	13	11	11	10	11	10	8	11	5	8	11	

For hardware, it can be seen that most of the teachers use computers, audio, Internet, and amplifier with microphone in the classrooms. For software, it shows that Microsoft Word and Power Point are most often used by the teachers. Since each teacher teaches in both types of classrooms, the hardware and software that they reported using could refer to the tools they use when teaching in the fully-equipped classroom setting.

In accordance with the technology tools used by the teachers, it can be seen that MS Word, computer, audio, Internet, and amplifier with microphone are incorporated in the class by all teachers as these are regarded by everyone as basic tools. However, only some of the cutting-edge tools and applications, such as smartphones, interactive board, Line, and Facebook, are being integrated in the classrooms.

It can be concluded that Teachers 1 to 7, who have 1-9 years of teaching experience, integrate many kinds of technology tools in the classroom. Also, it is notable that Teachers 10 and 11 who have more than 10 years in teaching experience utilize only 5-8 types of tools that show a marked contrast with the new-generation teachers. Nonetheless, Teachers 9 and 12 using a greater number of tools could be because of their personal interest. Moreover, they may be keen on updating themselves with new technology tools.

Table 3 presents the factors facilitating the teachers' use of technology; there were 44 mentions of such factors. Convenience was found to be the most prominent factor, which was mentioned 13 times or 29.54 percent of all mentions. Additional prominent factors are enhancing students' understanding, stimulating students' interest, and being a cutting-edge tool, in declining order of importance. As can be seen in Table 3, several factors were mentioned only one time, or 2.27 percent.

Table 3: Factors that facilitate the use of technology

Factors	Hardware										Software								Total Mentions
	Computer Audio	Internet	Projector	Smartphone	Visualizer	Portable CD player	Poster	Interactive board	Portable mic.	MS Word	MS Power Point	Line	Facebook	Kahoot	Thai-Dict	Zip grade	Echo English	Edmodo	
Convenience	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓			13 29.54%
Enhancing students’ understanding			✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓							9 20.45%
Stimulating students’ interest			✓	✓	✓			✓			✓			✓					6 13.64%
Being a cutting-edge tool					✓			✓			✓	✓							4 9.09%

Factors	Hardware										Software							Total Mentions			
	Computer	Audio	Internet	Projector	Smartphone	Visualizer	Portable CD player	Poster	Interactive board	Portable mic.	MS Word	MS Power Point	Line	Facebook	Kahoot	Thai-Dict	Zip grade			Echo English	Edmodo
Sharing useful files and content													✓	✓						2 4.55%	44 (100%)
Searching for information and vocabulary					✓											✓				2 4.55%	
Listening to native speakers' sound		✓																		1 2.27%	
Having a variety of features														✓						1 2.27%	
Having a variety of sources			✓																	1 2.27%	
Having informal talk													✓							1 2.27%	
Building pleasant atmosphere															✓					1 2.27%	

Factors	Hardware												Software							Total Mentions
	Computer	Audio	Internet	Projector	Smartphone	Visualizer	Portable CD player	Poster	Interactive board	Portable mic.	MS Word	MS Power Point	Line	Facebook	Kahoot	Thai-Dict	Zip grade	Echo English	Edmodo	
Promoting professional development															√					1 2.27%
Practicing English conversations																		√		1 2.27%
Creating learning community																			√	1 2.27%
Total mentions	1	1	4	3	5	2	2	1	2	2	1	4	5	3	3	2	1	1	1	44

The participants most often thought that the factor that facilitates their use of technology is convenience, as can be seen from the interview of Participant 1:

“In my own view, when we integrate technology tools into the classrooms, it makes the class interesting and enjoyable. Also, it is very convenient for me to download teaching materials such as pictures, videos, audios, and information from the Internet that can be adapted to be used in the class.”

(Participant 1)

The second most-prominent factor is enhancing students' understanding. The participants indicated that integrating technology, such as Power Point, Internet, visualizer, and smartphones, can help simplify complicated lessons. An interview excerpt from Participant 2 supports this:

“From my own teaching, I have been integrating technology into my class. I can notice that using technology such as Power Point, Internet, and a smartphone can make my lessons simpler. For example, I have tried to use Power Point in my class to help my students follow and understand lessons easier.”

(Participant 2)

The third most-prominent factor is stimulating students' interest. The participants mentioned that using technology, for example the Internet, smartphone, and interactive board, can attract students' interest, as shown in an excerpt from Participant 9:

“When I use Internet in my class, I have found that most of the students pay attention to my teaching a lot. For instance, I search video clips about teaching pronunciation through YouTube that can draw their interest effectively. I think it is because they can watch and listen at the same time.”

(Participant 9)

Being a cutting-edge tool is the last key factor. The participants pointed out that one of the factors that facilitates them to integrate technology in the classroom is using a smartphone, Line, and interactive board, which are regarded as cutting-edge tools. Some of the teachers mentioned that these kinds of tools can increase student engagement and retention. An interview excerpt from Participant 5 supports this:

“In my class, I try to incorporate new technology tools in the lessons. For instance, I allow my students to use Internet in a smartphone to search for information. Moreover, I have found that using this kind of tool can engage my students’ interest in the classes.”

(Participant 5)

It can be seen in Table 4 that there were 28 mentions which showed factors hindering the teachers’ use of technology. These limiting factors are grouped into three main categories, which are 1) Teacher; 2) School; and 3) Student.

Table 4: Factors that hinder the use of technology

		Hardware					Software						
Factors		Audio	Internet	Amplifier + Mic.	Projector	Smartphone	Visualizer	Interactive board	MS Power Point	Line	Facebook	Kahoot	Total Mentions
Teacher	Not confident to use					✓	✓	✓			✓	4	12 -42.86%
	Lack of knowledge to use									✓	✓	2	28 (100%)
	Preferring face-to-face communication								✓			1	
	Having no privacy for teachers									✓		1	
	Having no time for preparation							✓				1	
	Messages disappear quickly								✓			1	
	Being hard to control students while using					✓						1	
	Having no adequate technology literacy										✓	1	
	School	Having no facilities provided	✓	✓	✓	✓		✓	✓			✓	7
Facility deterioration						✓		✓				2	-32.14%
Student	Students' lack of attention	✓		✓						✓	✓	4	7

Factors	Hardware							Software				Total Mentions
	Audio	Internet	Amplifier + Mic.	Projector	Smartphone	Visualizer	Interactive board	MS Power Point	Line	Facebook	Kahoot	
Students with no smartphone					✓			✓		✓		3
Total mentions	2	1	2	1	2	3	1	4	5	3	4	28

The most-often mentioned factor is the teacher. Twelve out of 28 mentions, or 42.86 percent, were related to teachers. So, it can be concluded that the participants considered the teachers themselves to be the main factor in limiting their use of technology. Participants' answers that were categorized as "Teacher" touched upon two main factors: 1) not confident to use technology; and 2) lack of knowledge to use it. Interview excerpts from Participants 10 and 11 support this:

"From my direct experience, I have many chances to teach students in well-equipped classrooms that provide many kinds of tools such as a projector, a visualizer and Power Point. However, I am not comfortable in using them because I always feel awkward when dealing with technology tools."

(Participant 10)

“Currently, there are many new tools to be incorporated into teaching. Conversely, sometimes I ignore to use them since I do not know how to use them. For example, an interactive board is quite difficult to use, so I decided not to use it. I think there should be a training for teachers.”

(Participant 11)

The second aspect to be discussed is the school. In Table 4, there are nine mentions of school, or 32.14 percent of all mentions. Participants’ answers mentioning the school were grouped into two factors: having no facilities provided, and facility deterioration, as can be seen in an excerpt of the interview from Participant 8:

“I am one of the teachers trying to utilize technology in the classroom, but I think the factor that hinders my use of technology is that there are no facilities such as a projector and Internet that are provided for teachers to use in the classroom.”

(Participant 8)

The third aspect hindering the use of technology is the students. Table 4 shows that students’ lack of attention and students with no smartphone are two factors impeding the use of technology, with seven mentions, or 25 percent of all mentions. An interview excerpt from Participant 7 supports this:

“When I play an audio recording to have students practice their listening skills, they do not pay close attention to it. So, this can frustrate me a lot. Sometimes, I refrain from having them listen.”

(Participant 7)

As shown in Table 5, there were 46 mentions from the participants in answering why teachers use technologies. In this table, four notable reasons that promote them to use technologies in classrooms were found. Convenience is the most often mentioned reason, at 12 times or 26.08 percent of all mentions. Interestingly, all of the participants gave convenience as a reason, a relatively high number. The second most-common reason, mentioned 10 times or 21.74 percent, is stimulating students’ interest. Thirdly, promoting professional development (self-development) was mentioned 8 times, or 17.40 percent. Finally, promoting English teaching and learning was mentioned 7 times, or 15.21 percent.

Table 5: Reasons why teachers use technologies

Participants Reasons	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	Total mentions	
Convenience	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	12	26.08%
Stimulating students’ interest	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	10	21.74%
Promoting professional development (Self-development)	✓			✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓	8	17.40%
Promoting English teaching and learning	✓	✓	✓			✓			✓		✓	✓	7	15.21%
Promoting independent learning						✓		✓				✓	3	6.52%
Promoting positive attitude in students		✓						✓					2	4.34%
Saving paper			✓						✓				2	4.34%
Effective teaching aids in classrooms			✓										1	2.17%
Promoting students’ creativity									✓				1	2.17%
Total mentions	4	4	4	3	3	5	3	4	5	2	4	5	46	

The first outstanding reason is convenience. Twelve out of 46 mentions, or 26.08 percent, were related to convenience. So, it can be concluded that the majority of participants thought that convenience is a significant reason why they use technologies in the classrooms. An interview excerpt from Participant 12 supports this:

“Technology can save my time when I prepare teaching materials. I can simply download useful teaching stuff from the Internet. Furthermore, the Zip Grade application can help me mark students’ answer sheets. I think it is very convenient.”

(Participant 12)

The second most-prominent reason is stimulating students’ interest. In Table 5, there were 10 mentions, or 21.74 percent of all mentions. The participants considered utilizing technologies in the classroom since it can stimulate students’ interest. An excerpt from the interview of Participant 4 supports this:

“I believe that integrating technology into the classroom can increase students’ motivation and interest. To illustrate, I use Power Point, video clips, and Internet. It can be noticed that most of them are engaged.”

(Participant 4)

The third key reason is promoting professional development (self-development). There were eight mentions, or 17.40 percent of all mentions. Table 5 showed that there were eight participants who claimed that they use technologies in order to promote their professional development. An excerpt from the interview of Participant 6 supports this:

“I think that embracing modern teaching techniques and technology materials is essential for 21st century education. In my teaching, I have tried to integrate technology in my class to be a teacher in the digital era, and also promote my professional development.”

(Participant 6)

The last prominent reason to be discussed is promoting English teaching and learning, which was mentioned seven times, or 15.21 percent of all mentions. The relevant interview excerpt from Participant 3 is as follows:

“In my point of view, using technology tools can make English classrooms interesting. For example, we can use pictures from online resources to help students understand the meaning of vocabulary more simply. Also, it can establish positive attitudes towards English.”

(Participant 3)

Discussion and recommendations

The findings of this investigation show that all of the teachers have integrated technologies in their classrooms. It was found that when teaching in the fully-equipped classroom setting, most of the teachers have confidence in utilizing technology tools. For hardware, they mostly use computers, audio, Internet, and amplifier with microphone. For software, it shows that Microsoft Word and Power Point are the main

tools used by the teachers. The four most often-cited factors that facilitate their use of technology are convenience, enhancing students' understanding, stimulating students' interest, and being a cutting-edge tool. On the other hand, it can be seen that a few teachers with more than 10 years of teaching experience lack the confidence and knowledge to use the technology tools such as visualizers, interactive boards, and Microsoft Power Point when teaching in the fully-equipped classrooms. Moreover, when teaching in typical classrooms that lack facilities, the teachers cannot incorporate any technology tools in those classrooms. Thus, this factor hinders their overall use of technology. Another main factor that hinders the teachers' use of technology is the students' lack of attention. To illustrate, when the students are asked to listen to audio recordings, they do not pay attention. Therefore, it can be concluded that the three main factors hindering the use of technology are lack of confidence and knowledge to use technology tools, having no facilities provided in typical classrooms, and students' lack of attention.

Looking at the technology tools used by the teachers, it can be seen that certain types of tools, both hardware and software such as Microsoft Word, Power Point, audio, computer, amplifier with microphone, and Internet, are most-often utilized in the classrooms because these tools are generally regarded as fundamental tools. On the other hand, only some of the state-of-the-art tools such as smartphones, Line, Facebook, and interactive board are presently being integrated in the classrooms.

Regarding the findings, they show that the teachers with 1-10 years of teaching experience generally utilize the greatest variety of technology tools in the classrooms. On the other hand, the teachers who have more than 10 years of teaching experience integrate a smaller number of technology tools in the classrooms. However, Teachers 9 and 12, both having more than 10 years of teaching experience, use a greater number of tools, perhaps because of their personal interest in technology.

The reasons why the teachers utilize technology are in accordance with Abukhattala (2016), who claimed that teachers used technology because it motivated students, stimulated students' interest, and offered a different mode of presentation, while factors hindering the participants' use of technology were also found, namely a lack of access to equipment, a lack of professional support, and their own lack of confidence in their computer skills.

Prominent factors that facilitate the teachers' use of technology in the classrooms were found. According to the findings of this study, the factors that facilitate teachers' use of technology are convenience, enhancing students' understanding, stimulating students' interest, and being a cutting-edge tool. This finding can be supported by the previous study of Bani Hani (2014) which claimed that the use of technology offers convenience. For instance, it can provide immediate feedback. Also, the use of technology can stimulate students' interest, establish an exciting atmosphere and more fun in class, initiate more interaction, and control the class more easily. Moreover, ChanLin et al. (2006) pointed out the factors that influence the teachers' use of technology were

environmental, personal, social and curricular factors. Particularly, in terms of personal factors, teachers utilize technology since it can engage students' interest and increase learning motivation as well as understanding.

Nonetheless, the findings of this study reveal that factors hindering the teachers' use of technology were found. Firstly, two main factors caused by teachers were the lack of both confidence and knowledge in their use of technology. Secondly, no facilities provided in the classroom, and facility deterioration, were the main factors caused by the school. In support of these findings, Senaidi et al. (2009) claimed that lack of equipment, lack of institutional support, disbelief of ICT benefits, lack of confidence to use technology tools, and lack of time were five factors that hinder teachers' use of technology in the classroom. Finally, the students are the third aspect hindering the use of technology in classrooms. Students' lack of attention and students without a smartphone are two factors impeding the use of technology. These findings can be supported by Ahadiat (2005), who concluded that the five important hindering factors were lack of time, lack of technological support, lack of relevance to course materials, lack of administrative support, and lack of interest in technology.

Implications

The main finding with regard to pedagogical implications is that technology as teaching aids can serve as an effective tool in teaching and learning English. Also, technology can promote students' understanding while stimulating their interest, and promote the

professional development of teachers. Thus, the followings are some of the pedagogical implications drawn from the findings of this study.

1. Teachers should utilize technology to support learning and teaching. Also, it can be implied that when teachers effectively integrate technology into subject areas, teachers grow into the roles of advisor, content expert, and coach.

2. To be a teacher in the digital era, teachers should be more open-minded about embracing technology in the classrooms.

3. In the near future, all classrooms are likely to be equipped with full facilities. Then, teachers can maximize student learning and support further technological integration.

4. Technology can help make teaching and learning more meaningful and fun. Moreover, students can collaborate with their classmates through technological applications.

5. Institutional support should play a significant role, improving systems for checking and maintaining classroom technologies.

6. Institutions should encourage the acquisition of highly reliable technologies for use in classrooms, and organize workshops for teachers about the integration of technology in classrooms.

Limitations

There were some limitations in carrying out this research. Firstly, the participants in this study were a highly specific group of teachers and teaching context. In other words, types of technology tools used by language teachers as well as factors that facilitate and hinder their use of technologies in Thai EFL classrooms were investigated from only a single,

particular group of language teachers. Consequently, the results cannot broadly represent teachers' use of technology. Secondly, the data was obtained by implementing semi-structured interviews. Therefore, the data provided by the participants was perhaps inexact. For instance, the participants might not have stated which technologies they have actually integrated into the classrooms.

References

- Abukhattala, I. (2016). The use of technology in language classrooms in Libya. *International Journal of Social Science and Humanity*, 6(4), 262-267.
- Agnes, C., & Wallace, C. (2010). An investigation of factors affecting the use of ICT for teaching in the Western Cape schools. *18th European Conference on Information Systems*, Pretoria, South Africa, 7-9 June, pp. 61-72.
- Ahadiat, N. (2005). Factors that may influence or hinder use of instructional technology among accounting faculty. *Campus-Wide Information Systems*, 22(4), 210-232.
- Almekhlafi, A. G., & Almeqdadi, F. A. (2010). Teachers' perceptions of technology Integration in the United Arab Emirates school classrooms. *Educational Technology & Society*, 13(1), 165-175.
- Alsied, S. M., & Pathan, M. M. (2013). The use of computer technology in EFL classroom: Advantages and implications. *International Journal of English Language & Translation Studies*, 1(1), 61-71.
- Amina, M., & Salim, M. (2015). *The use of educational technology in EFL teaching and learning : Case study of second year sstudents at Tlemcen University*. Master in Language Studies, English Language Studies, Faculty of Letters and Languages, Tlemcen Univarsity.

- Asawaniwed, P., & Boonmoh, A. (2012). Attitudes of Thai EFL learners toward the use of blogs. *The Fourth TCU International E-Learning Conference*, Muang Thong Thani, Nonthaburi, Thailand, 14-15 June, pp. 313-319.
- Bani Hani, N. A. (2014). Benefits and barriers of computer assisted language learning and teaching in the Arab world: Jordan as a model. *Theory and Practice in Language Studies*, 4 (8), 1609-1615.
- ChanLin, L.-J., Hong, J.-C., Horng, J.-S., Chang, S.-H., & Chu, H.-C. (2006). Factors influencing technology integration in teaching: a Taiwanese perspective. *Innovations in Education and Teaching International*, 43(1), 57-68.
- Durđanović, M. M. (2015). The use of teaching aids and their importance for students' music education. *(UCRSEE) International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education*, 3(2), 33-40.
- Eady, M. J., & Lockyer, L. (2013). Tools for learning: Technology and teaching strategies. *University of Wollongong Research Online*, 14(1), 71-89.
- Günücü, S., & Kuzu, A. (2014). Factors influencing student engagement and the role of technology in student engagement in higher education: Campus-class-technology theory. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 5(4), 86-113.
- Herschbach , D. R. (1995). Technology as knowledge: Implications for instruction. *Journal of Technology Education*, 7(1), 31-42.
- Hjalmarsson, H. (2015). *The effects of ICT on affective factors and teaching practices in the EFL and ESL classroom*. Master's thesis in Teacher Education, Languages and Literatures, Faculty of Education, Gothenburg University.

- Konomi, D. K. (2015). Using visual materials in teaching vocabulary in English as a foreign language classrooms with young learners. *International Conference New Perspectives in Science Education*, Firenze, Italy, 20-21 March, pp. 23-35.
- Lin, M.-H., Chen, H.-C., & Liu, K.-S. (2017). A study of the effects of digital learning on learning motivation and learning outcome. *EURASIA Journal of Mathematics Science and Technology Education*, 13(7), 3553-3564.
- Merç, A. (2015). Using technology in the classroom: A study with Turkish pre-service EFL teachers. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 14(2), 229-240.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *MCB University Press*, 9(5), 2-6
- Senaiddi, S., Lin, L., & Poirot, J. (2009). Barriers to adopting technology for teaching and learning in Oman. *Computers & Education*, 53(3), 575-590.
- Shabiralyani, G., Hasan, K. S., Hamad, N., & Iqbal, N. (2015). Impact of visual aids in enhancing the learning process case research: District Dera Ghazi Khan. *Journal of Education and Practice*, 6 (19), 226-233.
- Shivalingaiah , D., & Naik, U. (2009). Comparative study of Web 1.0, Web 2.0 and Web 3.0. *Conference: 6th International CALIBER 2008*, Allahabad, Uttar Pradesh, India, 28-28 February, pp. 499-507.
- Shyamlee, S. D., & Phil, M. (2012). Use of technology in English language teaching and learning: An analysis. *2012 International Conference on Language, Medias and Culture ICLMC*, Chennai, India, 10-11 March, pp. 151-156.

- Solomon, G., & Schrum, L. (2007). Web 2.0: New tools, new schools .
International Society for Technology in Education, the United
States of America.
- Yordming, R. (2017). Teachers' perspective towards digital teaching tools
in Thai EFL classrooms. *International Journal of Languages,
Literature and Linguistics*, 3(2), 45-48.

A Study on intercultural strategies in English as a lingua franca
communication of Naresuan University graduate students
การศึกษากลวิธีระหว่างวัฒนธรรมในการสื่อสารภาษาอังกฤษในฐานะ
ภาษากลางของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร¹

ฐิติรัตน์ สุวรรณสม²

Thitirat Suwannasom

บทคัดย่อ

ในการใช้ภาษาอังกฤษในฐานะภาษากลางในบริบทประชาคมอาเซียนนั้น
ความสามารถระหว่างวัฒนธรรม รวมถึงกลวิธีและความตระหนักรู้ระหว่างวัฒนธรรมเป็น
สิ่งสำคัญสำหรับการเตรียมผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จในการสื่อสาร งานวิจัยนี้ศึกษา
กลวิธีระหว่างวัฒนธรรมของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาและความคิดเห็นที่มีต่อและปัญหา
ในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบ
สำรวจกลวิธีระหว่างวัฒนธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามคือนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาเอก
ภาษาอังกฤษมหาวิทยาลัยนเรศวร ประเทศไทย และการสัมภาษณ์กลุ่มโดยนิสิต
อาสาสมัครจำนวนเจ็ดคนที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและประสบการณ์การใช้
ภาษาอังกฤษในสถานการณ์การใช้ภาษาอังกฤษในฐานะภาษากลาง ผลการสำรวจ
พบว่ากลวิธีที่มีการใช้มากที่สุดคือ กลวิธีการอธิบายขยายความเกี่ยวกับวัฒนธรรมให้แก่

¹บทความนี้ได้นำเสนอในการประชุมวิชาการ Presented at the 9th International Conference on
Humanities and Social Sciences “Challenges in the 21st Century: Sustainable Development
in Multicultural Societies” May 26th, 2017

²อาจารย์ ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประเทศไทย

Lecturer, English Department, Faculty of Humanities, Naresuan University, Thailand

Corresponding Author: E-mail: thitirats@nu.ac.th

(Received: 2 June, 2017; Revised: 9 August, 2017; Accepted: 4 September, 2017)

คู่สนทนา และกลวิธีในการเลือกหัวข้อที่มีความสนใจหรือพื้นฐานประสบการณ์ร่วมกันในการสนทนา ผลการสัมภาษณ์กลุ่มพบว่านิสิตมีความตระหนักเกี่ยวกับความเหมือนและความต่างด้านวัฒนธรรมและต้องการรับข้อมูลและประสบการณ์เพิ่มเกี่ยวกับความหลากหลายของภาษาอังกฤษของผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา ข้อเสนอแนะของการวิจัยคือผู้เรียนภาษาอังกฤษในฐานะภาษากลางควรฝึกฝนการใช้กลวิธีระหว่างวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: กลวิธีระหว่างวัฒนธรรม การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษในฐานะภาษากลาง

Abstract

In the English as a lingua franca (ELF) settings of the ASEAN context, intercultural competence, strategies, and awareness are crucial for preparing English learners to achieve successful communications. This study investigated graduate students' intercultural strategies and their opinions of challenges in using English as a medium language in cross-cultural communication settings. A survey questionnaire was constructed and administered to the English major graduate students of Naresuan University, Thailand. In the focus group session, seven volunteers were interviewed to elicit their opinions of intercultural experiences of using English in ELF settings. The survey result indicated that the mostly used strategies were clarifying or explaining cultural terms to interlocutors and selecting the conversation topics based on common interests or background experiences. The focus group interview revealed that the participants were aware of some linguistic issues as well as some similarities and differences between cultures, reflecting the need of more exposure to a variety of English used by non-native speakers. Based on the findings, it was suggested that ELF

learners adopt intercultural strategies to accommodate mutual understandings in cross-cultural communications.

Keywords: English as a lingua franca, cross-cultural communication, intercultural strategies

Background

With the ease of Information Communication Technology, people from different cultures have more opportunities to communicate without having to cross the borders. Getting to know people from other cultures become more costless and effortless through the fast-developed online tools and social networking applications. Nevertheless, English has remained one of the most essential tools for cross-cultural communication as people often select it as a lingua franca (Seidlhofer, 2006). When people from various backgrounds meet, the ways they communicate and deliver their messages still rooted from their cultural beliefs and first language repertoires. Therefore, when people use English as a lingua franca, some messages in the information can be interpreted as having many different meanings according to interlocutors' backgrounds.

Previous studies in intercultural communication suggested that individuals from different cultural backgrounds select different knowledge and messages to communicate with people from other cultures. In a study by Leung, Lee, and Chiu (2013), an individual would deliberately select a typical message to communicate with a member of a certain culture by applying meta-knowledge of the culture. Therefore, unsuccessful cross-cultural communications may arise not only from the

lack of motivation to take the perspective of individuals in a foreign culture, but also from inaccurate meta-knowledge of the foreign culture. Misunderstanding is possible when people from different backgrounds involve in an intercultural communication without shared cultural schemas. Coming from different cultural backgrounds, individuals tend to behave in a way that is appropriate to their own cultural norms. Sharifian (2009) stressed that, in English as an International Language (EIL) communications, speakers may use the same English words and sentences while indicating totally different cultural schemas, categories, and metaphors. This phenomenon often leads to cases of ‘hidden’ miscommunication. Sharifian (2009) also argued in favor of intercultural or metacultural competence that is tied to speakers’ familiarity with a variety of systems of cultural conceptualizations, ideally achieved through exposure to a range of different World Englishes. In EIL communicative events, participants would have to understand that their conversational partners may not share the same schema, category, or metaphor in verbal interactions (Sharifian, 2013). Therefore, more attention is needed to address different kinds of cultural schemata of the speakers as well as the body language that is used in non-native English speaking communities. However, it has been documented that many of English instructions neglect to prepare students to use English to interact with other non-native speakers of English in multicultural settings. (Matsuda, 2003; Sharifian, 2009).

Features of English as a lingua franca communications

According to Noam Chomsky (1986), the English of non-native speakers differs from the English of native speakers. ELF has its own features and inherent identity which contains a number of linguistic variations and non-standard forms especially in spoken English. In order to achieve the communicative purpose, ELF speakers are not interested in lexical and structural norms of the native speakers; consequently, they often simplify their language (Mauranen, 2012; Seidlhofer, 2011). Several studies investigated the ELF phenomenon including the lexicogrammatical, phonological, and pragmatic features used by ELF speakers. For example, Jenkins, Cogo, and Dewey (2011) noted that there are certain features that occur in lingua franca interactions. ELF speakers, mostly being bi/multilingual, are influenced by their first language. Therefore, the most common ELF characteristics are code switching, cross-linguistic interactions, and simplification. For simplification, there is a convergence in phonological and grammatical system and often the marked features are replaced by the regular or unmarked alternatives (Mackenzie, 2014). For instance, ELF users have a tendency of dropping third person singular-s (Breiteneder, 2005; Wacker, 2011). Redundancy is found in many cases, i.e. the overuse of progressive form in a relatively high degree (Breiteneder, 2005; Ranta, 2006). A number of research studies found that ELF users are likely to adopt a flexible way to use idiomatic expressions by creating and negotiating phrasal expressions or avoiding idiomatic phrases when participating in intercultural communication (Seidlhofer & Widdowson, 2009).

The above ELF features found in previous studies could be analyzed and taught in English language classroom to raise learners' awareness of intercultural dimension of learning English and the varieties (Jenkins et al., 2011). To be more specific, the ELF phenomenon should be paid more attention in developing English language curriculum since it is how English language is used globally. Indeed, the language of ELF speakers should not be viewed as errors or underdeveloped competence. As Seidlhofer (2011) suggested, those ELF features might be regarded as imperfectness; however, it is not at all inferior to the native speakers' English as the differences can serve as a mediation in the meaning-making process among the ELF speakers who are exploiting their latent knowledge of English to meet the mutual understandings in intercultural settings. This claim has been underpinned by Widdowson (2004) who argued that ELF speakers are capable in expanding the possibility and appropriateness in using English: "...the functional range of the language is not thereby restricted, but on the contrary enhanced, for it enables its users to express themselves more freely without having to conform to norms which represent the sociocultural identity of other people" (p.361). Along the same line, Mauranen (2006) pointed out that ELF speakers are practical users, not merely learners. Therefore, not all second or foreign language users are always aiming to achieve the perfection of the target native norm. They can be learners, and at the same time, they are users who manage to employ the language functionally despite their limitedness. This emerging concept of non-

standard identity in ELF has called for a new perspective in defining the critical competence in English.

Intercultural Strategies in ELF Contexts

In multicultural communication settings, English speakers usually draw on their language and cultural repertoires to create the most appropriate expression for the particular interlocutors and communicative purposes. The choice of languages that speakers contribute to intercultural communication is therefore flexible and adjustable. In this regard, the degree of effectiveness in intercultural communication does not depend on how it conforms to the original norm but rather how successful it is mediated in the meaning-making process between international speakers. As Seidlhofer (2011) proposed, ELF users should be functionally not formally defined on how they utilize English, and “ELF is not a variety of English but a variable way to use the language” (p. 77).

Regarding competence in ELF settings, the competence of native speakers seems to be at disadvantage due to the lack of practice in intercultural interactions. Actually, Seidlhofer (2004) mentioned that the idiomatic kind of language used by native speakers can appear as obstacles in intercultural communication or even harmful to the success of communication (Gnutzmann, 2000). Therefore, a successful ELF speaker has to adopt new competence and strategies to achieve their communicative goals. It is believed that ELF users are non-dependent and capable of producing norm which is regarded as the multilingualism competency. Although most ELF speakers have learnt English as a

second or foreign language (ESL/EFL) and are usually perceived as learners with incomplete knowledge through the ESL/EFL lenses, they are not merely developing their skills towards the standard norm. These users are also practicing the language as primary users by incidentally applying the language in various intercultural situations. In this regard, Jenkins (2007, p. 230) explained that in international communications, the ability to accommodate to interlocutors regardless of whether the language production is an ‘error’ is far more important than the ability to imitate the English of native speakers. As a result, to be a competent speaker, people should feel that they can express their identity and be themselves in cross-cultural communications without being labelled with foreign accents or lacking of idiomatic or cultural specific expressions that belong to the native norm (Mackenzie, 2014, p.5). Learners should develop appropriate ‘Intercultural Attitude’ which means the openness or readiness to suspend disbelief about others’ cultures and being able to relate one’s own cultural beliefs to others’ (Byram, Gribkova, & Starkey, 2002, p.12). Therefore, the most important characteristic of an ELF learner is being one who possesses the appropriate knowledge and attitude and becomes successful in intercultural tasks. What is essential in intercultural communication is that English speakers should feel comfortable and be able to negotiate and manage the communicative situations when speaking the language.

According to David Crystal (2004), the number of non-native English speakers in the ‘outer circle’ and ‘expanding circle’ has outnumbered the native speakers or those in the ‘inner circle’. It is

found that an overwhelming majority of the interactions done in English happens among non-native speakers of English, who do not necessarily follow the native speaker way of language use (Carter, 2003, p. 97). This phenomenon is taking place in the ASEAN community; there are more NNS using English as a medium of communication. Therefore, to become a successful ELF speakers in the multicultural communities of the ASEAN demands a broader set of language and pragmatic competencies. In this respect, Baker (2012) addressed that ELF speakers need to acquire the intercultural sensitivity or awareness and several communication strategies and skills for negotiation of meaning in lingua franca situations. They should be prepared to employ strategies such as clarification on issues of different cultures or avoiding sensitive topics in multicultural settings. These skills are often neglected in EFL perspectives in comparison to correct grammatical and lexical uses. However, in ELF perspectives, the intercultural skills and awareness have become the major focus of developing English language competence in the globalized settings. Therefore, intercultural competence is critical for developing a competence ELF speaker in cross-cultural communications.

Furthermore, Sharifian (2010) emphasized that if more than 80 per cent of communication in English is now taking place between non-native speakers, instead of exploring phonological and syntactic dimensions of different varieties of English spoken globally, it is crucial to investigate the cultural schemata that these speakers draw on while negotiating their intercultural communication that underlie their semantic and pragmatic

levels. However, it is questionable whether Thai English language users are prepared and aware of the challenges of using English as a lingua franca.

Regarding the situation of ELF in Thailand, Geerson (2013) argued that the English curriculum should be reconstructed due to the widespread of English as a medium language in the ASEAN community. However, most of the curriculum and classroom instructions in the country were still influenced by the language imperialism. It is necessary to investigate the dynamics of intercultural learning community in the country in order to develop English curriculum and corpora based on non-native interactions. Hence, research into intercultural communication strategies will pave ways to the development of ELF instruction and the preparation for the paradigm shift. Kirkpatrick (2012) pointed out that the goals of English language learning in Asian contexts should reach mutual intelligibility and to develop intercultural competence so that learners can use the language to express their own cultural perspectives and vice versa to understand the local situations and world social phenomena. This is also contributing to the intercultural literacy which is one of the most critical knowledge of individuals in the 21st century, as a fundamental of academic and professional success (Barrett, Byram, Lázár, Mompoin-Gaillard, & Philippou, 2014). Especially for students of the graduate level, they are required to demonstrate a high level of communicative skills in both academic and professional settings.

Therefore, enhancing intercultural strategies of Thai learners of English is crucial to prepare them for the multiculturalism of the modern world. To raise the importance of cross-cultural understandings in English

language learning, this study examined ELF speakers' use of strategies in cross-cultural communication in which English is being used as a Lingua Franca. Intercultural strategies are essential aspects of English language learning in the ELF context since learners are not only encouraged to maintain their native identities but also to understand various cultures of English speaking people, which are not restricted to the native speakers' cultures.

Objectives

1. To investigate Naresuan University graduate students' intercultural strategies in English as a lingua franca communications.
2. To investigate Naresuan University graduate students' opinions in English as a lingua franca communications.

Methodology

Method and Instruments

This study adopted a mixed-method research design to investigate English major graduate students' intercultural strategies used in ELF communicative settings. In so doing, a survey questionnaire and a focus group interview were employed. The questionnaire about intercultural strategies were constructed by drawing on the key features of intercultural awareness and competence that have been widely discussed in the literature. There are, for example, selecting appropriate topics (Leung, Lee, & Chiu, 2013; Sharifian, 2013), asking for repetitions or clarifications (Cogo & Dewey, 2006; Mauranen, 2009), using background knowledge of others' cultures (Byram et al., 2002), using each other's mother tongue or code-switching (Jenkins, 2007; Kirkpatrick, 2007), and

avoiding idiomatic vocabulary or expressions (Breiteneder, 2005; Gnutzmann, 2000; Mauranen, 2012; Seidlhofer 2004). According to Baker (2012) and Sharifian (2009; 2013), the abovementioned key strategies are regarded as crucial characteristics of intercultural competence of English speakers in ELF communications.

Since this study aimed to uncover in-depth insights on the participants' attitudes, thoughts, and actions in using English as a lingua franca, a focus group interview was conducted to further discover the contextualized aspects of intercultural strategies and other communication challenges. According to Krueger and Casey (2000), a focus group interview or focused interview can obtain participants' knowledge, reflections, and considerations on a particular topic. Therefore, the tool was employed to explore participants' opinions and experiences which were contextualized and embedded in multi-cultural environments.

To establish the validity of the survey questionnaire, a panel of three experts in applied linguistics evaluated the questionnaire items for the content validity. The index of Item-Objective Congruence (IOC) was analyzed; the score of each item was higher than 0.5 which affirmed that the questionnaire was appropriately constructed. Revisions about wording of items were made according to the experts' comments. For the reliability, the questionnaire was administered to 30 graduate students who were not the sample group of the study. The Cronbach's alpha coefficient was applied which was at 0.82 ($\alpha \geq 0.7$) indicating the high reliability of the instrument in measuring participants' intercultural strategies. The face validity was also examined to this non-sample group

to determine any possible difficulties in comprehension. The results were used to improve the clarity of the question items including the directions, format, and reordering.

For the qualitative instrument, the focus group interview questions, the validation procedure was conducted with the same experts who evaluated the questionnaire. These questions were also tried out in a 45-minute focus group interview with non-sample students. After finishing the validation and reliability procedures of the instruments, the research information, the consent form and the interview guidelines were prepared for the participants before conducting the survey and interview.

Participants and Procedure

The population of the study were the graduate students of the Faculty of Humanities, Naresuan University. Selected by the purposive sampling technique, the sample group were 44 graduate students who were studying master and doctoral degree in English in the first semester of the 2016 academic year. There were 44 questionnaires distributed and 41 returned; therefore, the response rate was 93.18%.

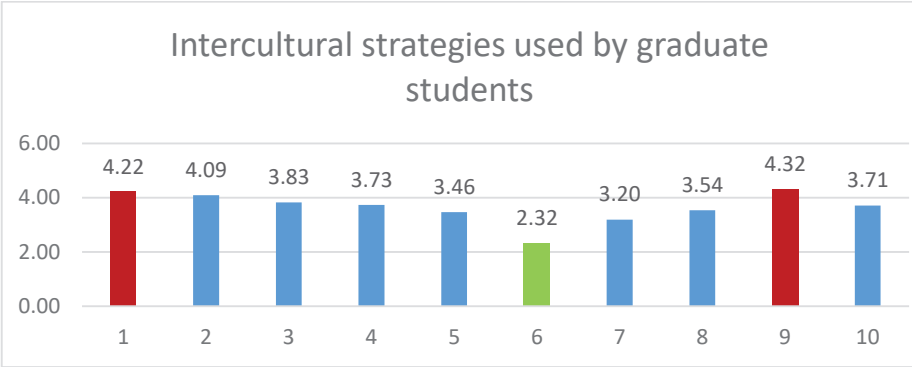
Participants responded to the questionnaire which included three sections: participant's information, intercultural strategies used in ELF communications, and opinions of using English in ELF settings. In the second part of the questionnaire, the participants responded to the items about intercultural strategies in ELF communications by rating the 5-point scale items according to the frequency of use ranking from never

(0) to always (5). They were also asked to provide additional opinions in the open ended question in the third part.

After that, volunteers were invited to join a 45-minute focus group interview. There were seven master's degree students who were in their first and second year of study. Among the seven volunteers, two people were international students from Indonesia and Vietnam, while the rest of them were Thai students who were studying with international classmates. The researcher asked questions based on their responses and listened not only for the content of focus group discussions, but also for emotions, ironies, contradictions, and tensions. This enabled the researcher to learn or confirm not just the facts (as in survey method), but the meaning behind the facts. The interview also encouraged the participants to share their experiences in interacting with people from diverse cultural backgrounds. In the interview, all participants were encouraged to contribute their stories and reflections not only when they encounter communication problems, misunderstandings, or difficulties, but also their techniques to overcome those intercultural and linguistic issues.

Findings

Finding 1 Intercultural Strategies Used by Graduate Students

List of strategies 1-10

1. Selecting conversation topics of shared common interests or background.
2. Selecting standard vocabulary or easy expression
3. Asking for clarification on the similarities/ differences of cultural concepts
4. Using your background knowledge of the partner’s culture
5. Being careful in using grammatically correct expression
6. Using your mother tongue to facilitate the communication.
7. Using the partner’s mother tongue to facilitate the communication.
8. Avoid talking about sensitive issues
9. Clarifying or explaining your cultural terms or topics
10. Asking for repetition on the unclear pronunciation or unfamiliar expression.

Figure 1 Mean Scores of Intercultural Strategies Used by Graduate Students

In Figure 1, it was demonstrated that clarifying or explaining cultural terms to achieve the communication goal was ranked the highest ($\bar{X} = 4.32$) among the ten intercultural strategies. The second most rated strategy was selecting the conversation topic that both interlocutors share common interests or background ($\bar{X} = 4.22$).

Other highly used strategies (selecting standard or easy expression, asking for clarification of others' cultural concepts, using background knowledge of others' culture) were ranked at 4.09, 3.83, and 3.73, respectively. Nevertheless, the participants' responses showed that they less employed the strategies of using grammatically correct expression ($\bar{X} = 3.46$) or using the partner's mother tongue to facilitate the communication ($\bar{X} = 3.20$). Among the participants, the least frequently used strategy was using their own mother tongue to facilitate the ELF conversation ($\bar{X} = 2.32$).

Finding 2 Students' Opinions from the Focus Group Interview

The following data presented what participants perceived as challenges, characteristics, and strategies in using English as a lingua franca in intercultural communication.

1. Challenges in Using Idioms in Conversations

In ELF conversations, participants reflected that the use of idioms often created misunderstanding. The following were some examples of their experiences:

a. “Do me a favor”

Participant#6 mentioned that she used the idiom “do me a favor” in her daily conversation with other graduate students and found that she later had to rephrase her utterances to indicate that she needed help from the partner.

“....When I used some idioms, it seems that some people just don’t get me. For example, I want to ask for help from a friend so I use the idiom “do me a favor”, like “Can you do me a favor? but my friend just looked at me and waited if there’s something I was going to speak. Instead of saying “What is it?” or “What can I do for you?” Then I know I have to rephrase it, so I said “Can you help me?”, and after that I got “Yes” from my friend...”

b. “Let’s call it a day”

Participant#5 also shared the same experience when trying to use idioms in ELF settings. She told the researcher that she was familiar with using a lot of common idioms in daily conversations. However, she had to reduce the amount of phrasal expressions including idioms when communicating with other students.

“I remembered one evening when we felt tired after a long day of group work, so I said to my teammates, “OK guys, let’s call it a day”. They just keep chatting and working on the document. So I repeated it again, “Let’s call it a day”. Then one of my friend looked at me and said, “Yes, it’s Friday.” Then I understand that they didn’t get me, so I said, “No, let’s go. Let’s get out of this room.” From that

situation, I think it's better to be more careful in using idioms, so I don't have to repeat or rephrase what I speak."

2. Characteristics of Language in ELF Communications

Most of the interview participants agreed that grammatical and structural correctness were not the major concern in intercultural conversations. The following included their remarks on grammatical and lexical issues.

A: Less Focus on Grammatical Correctness

Participants mentioned that they were more relaxed when speaking English with NNSs. Participant#7 shared her thoughts on this issue.

"Among NNSs, I speak English freely and feel more confident in what I said. It's common to make mistakes as it happens all the time. When someone make grammatical mistakes, no one cares to correct it as far as we still understand each other. The conversation is less stressful and I can say whatever I want."

Similarly, participant#1 gave the same evidence that she became less concerned about her language correctness.

"When it comes to conversation with international students, I realize that many times we both make grammatical mistakes but it seems like people are not aware of them."

B: Simplified Language

Both participant#1 and #2 agreed that they adjusted their language when speaking with other NNSs in the university.

Oftentimes, they use easy vocabulary and less complicated expressions when engaged in everyday conversation.

“After having trouble in English conversation with other students, I use more basic terms in my talk. People can understand me faster when I use simple words, not sophisticated words.”

“In everyday conversation, we do not use too difficult or too specific words, we use a lot of basic terms which means we don’t need to explain much. After a while, we keep using the same expressions that we have already understood each other.”

C: Occasional Use of Each Other’s Mother Tongue to Enhance Communication

Participant#3 elicited personal details on how using each other’s mother tongue could enhance communication in ELF situation.

“These days...when my classmate does not understand something. Instead of asking “Pardon me? or just What?, he deliberately says “Apa?” (Indonesian: What) and it is understood because we’ve been friends for almost three years and we all know what he means. We also speak Thai to him and often use simple words like “Arai?” (Thai: What?”, “Chai” (Thai: Yes), and “Mai” (Thai: No). It’s common for us to add a bit of our mother tongue in the conversation, especially for close friends, since we understand some of each other’s mother tongue.”

3. Strategies for Enhancing ELF Communication

All of the focus group interview participants suggested that English language learners in ELF settings should apply various strategies

to achieve their communicative goals. The strategies they recommended in the interviews were classified into three main types as follows:

3.1 Explore and Expose

Participant#5 mentioned that to enhance English communication among people from different cultural and linguistic background, it is essential to “open up” and “get used” to the varieties of English used by others in ELF settings.

“I think it’s important for English learners to know the background of the people they usually talk to. Take me as an example, I find it quite frustrating at the first time I speak English with some international students. I didn’t understand what they said at all and they seemed not to understand me as well. But when time passes, we meet every day and we understand each other more...”

Participant#6 stressed that sharing the same cultural background culture helped a great deal in achieving the communication goal.

“Talking to people from neighbor countries or ASEAN countries is quite relaxing for me because I know we share some common values such as paying respect to the elderly, or living in a big family. It is also applied to speaking with some native speakers who spent a long time in this country and understand Thai people and culture. So, it’s not just we learn their culture, but they should learn ours as well.”

Other participants agreed that the official establishment of the ASEAN community had offered more opportunity to be exposed to English in everyday life. Both at work and university, they were

required to use English as a medium of communication since more classmates and colleagues were from the neighboring countries.

3.2 Acquire and Accept

Participant#6 thought that although there were more opportunities to speak English with NNS than NS, learning the native speakers' cultures is still essential in English learning.

“It's still important to learn about native culture as one day we may come across people whose lives may have been influenced by the native speakers' culture. Since many of NNSs, including us, were trained in school using the native speakers' norms. For instance, American English is on TV programs and many kinds of entertainment media on the Internet. We somehow may share some common knowledge about the native culture and that could be useful in conversation as we need to find some common ground.”

For participant#7, learning and teaching native English cultures should be differently addressed in English language lessons. The knowledge of a native culture was not the indicator of communicative language proficiency.

“Learning about native culture like Thanksgiving or Christmas is interesting. However, the knowledge of native culture should not be tested in any kind of proficiency exam. It is still useful to learn those native values and customs, but it was not related to language ability. Actually..., we don't really need those knowledge in everyday conversation...”

3.3 Accommodate and Adjust

Participants employed some strategies that enable them to convey the desirable message. In ELF conversation, being straightforward,

avoiding idiomatic expressions, and using other communicative tools were all essential to reach the communicative goal.

Participant#2 always put a considerable effort to clarify or elaborate her message to her interlocutors and make sure they understand what she meant.

“When I talk to my friends, I bear in mind that what I said or typed might not be correctly understood by people from other cultures. Many times I repeat and asked for clarification to ensure that we mutually understand each other.”

Participant#6 felt more confident to use technology-assisted communicative tool to recheck, back up, or make a summary of the message.

“I prefer using social media tools to re-check if we got it correct. In text messages, the language is more straightforward and we see the same information. I think it helps a lot when face-to-face conversation doesn’t go well.”

She added that using text messages or emails was convenient to provide more details after verbal conversations. This concurred with what participant#4 had experienced in using social networking tool to enhance ELF conversations.

“I had a friend who was not so good at speaking English. Though, we try to know more about each other by exchanging text messages a lot. He even told me that he couldn’t catch up in speaking English with me, but he liked to send text as he had more time when typing...”

Conclusions and Discussions

This study investigated the intercultural strategies used by graduate students in English as a lingua franca communications. The findings from the questionnaire revealed that the mostly employed intercultural strategy by the participants was clarifying or explaining cultural terms to interlocutors in order to achieve the communication goal. Another frequently used strategy was selecting the conversation topic that both conversation partners share the interests or background experiences.

The findings from the first part of the survey show agreement with its qualitative data in the focus group interview in which the participants stated their awareness of the similarities of their own culture and their partners'. The highest ranked strategy used by the participants in this study, which was clarifying or explaining cultural terms to achieve the communication goal, also reflected the importance of intercultural competence of ELF speakers' awareness of not only others' cultural backgrounds but also their own values and beliefs. This yields the ability to establish the points of relevance between the two different cultures which is paramount in being a competent English speakers in multicultural societies as mentioned by previous researchers. According to Jenkins (2007), the ability to accommodate to interlocutors is far more important than the ability to conform to the English as a native language standard. In the same vein, Leung, Lee, and Chiu (2013) confirmed that successful cross-cultural speakers would carefully execute meta-knowledge about other cultures to select appropriate messages to

communicate with the interlocutors from a certain culture in order to achieve successful intercultural communication.

Although the least frequently used strategy was using one's mother tongue to facilitate the ELF conversation, some interview participants revealed that they sometimes code-switched a particular word in order to convey the specific meaning. This can be explained that the use of code-switching between ELF speakers could be found when they have already been acquainted and learned about each other's common expressions. Code-switching or occasional use of a mother tongue is commonly found in conversations that speakers share mutual experiences and linguistic understandings among different cultures. Using one's native lexical terms or local expression is one way to express cultural identity in cross-cultural communications (Mackenzie, 2014, p.5)

While using idiomatic expressions was reported in the interview as a challenge in intercultural communications, it was found in the survey that choosing easily understood utterances was one of the most frequently used strategies in cross-cultural communications. This implies that ELF speakers are likely to accommodate their language towards their interlocutors who may not be familiar with idiomatic or phrasal expressions. This finding also confirms a typical feature found in previous studies that ELF speakers are likely to adopt a number of linguistic variations that may not follow the native speakers' norm (Breiteneder, 2005; Seidlhofer & Widdowson, 2009) such as avoiding cultural-specific phrases or idiomatic expressions. The language that they use to communicate

successfully are also simplified and repeatedly used (Mauranen, 2012; Seidlhofer, 2011).

Therefore, to become a successful ELF speaker, one may need to consider aspects of cross-cultural communication and be able to adopt flexible strategies accordingly. Moreover, the language features used by ELF speakers in daily conversation, namely, using simplified language and avoiding idiomatic expressions, should be regarded as accommodating strategies rather than incompetence. Since the goal of communication can be as well achieved among ELF partners regardless of strict conformity to native speakers' styles. This concurred with Baker (2012), Jenkins (2007), Mackenzie (2014), and Sharifian (2010) who all asserted that the ability to negotiate meanings in cross-cultural communications is more crucial than the ability to imitate the English of native speakers.

However, this does not suggest that the core linguistic features of English will be neglected or undermined. As participants stated that learning the standard English and knowing about native cultures are still useful in some situations. Nevertheless, knowledge of the native culture was may not be as important as the knowledge of the different cultures in multicultural settings. Furthermore, it is also possible for ELF speakers to occasionally code-switch as a way to express more about their cultural identities or to resolve misunderstandings by selecting mutually understood concepts of both conversation parties. The findings of this study also highlight the underlying purpose of intercultural communications in which speakers are all equal in contributing meaning through the use of English as a medium language.

Recommendations

First of all, English language learners and instructors should be aware of the current situation of English used in this context. Due to the fact that we no longer learn English in order to communicate with only native speakers, ELF speakers do not necessarily imitate native speakers' accent or using cultural specific expressions. Instead, they rather seek for opportunities to experience a wide varieties of English in everyday conversations and at the same time develop the ability to relate their own cultural attributes to others' to become successful in intercultural negotiations. Therefore, intercultural competence should be seriously emphasized and practiced in classrooms. Furthermore, ELF learners should be encouraged to practice ELF communications in various settings with speakers from different cultures. Information and communication technology and social media tools have the potential to support the development of intercultural competence and awareness since more and more cross-cultural interactions are taking place via digital platforms. With the ICT capability, a variety of intercultural language tasks can be facilitated through digital tools for learners to practice negotiations with other ELF speakers. This may encourage learners to develop appropriate knowledge and attitude to become a competence ELF users in the 21st century.

As mentioned earlier, the intercultural strategies proposed by both previous studies and this study can be used as guidelines for ELF curriculum design in the ASEAN contexts. English should be learned through local and neighboring content so that learners can acquire the language to understand their neighbors' cultures which may relate to

their own. Also, English language teachers may be required to adjust their perspectives in English language teaching. In other words, they should adopt the principles of teaching English as a lingua franca rather than English as a foreign language in order to design their instruction to the interconnected world accordingly. Regardless of conventional English instruction embedded with notions of the native speaker's cultural concepts, English teachers in Thailand and the ASEAN region should introduce intercultural strategies in classroom and include cross-cultural learning in classroom instructions and activities. English lessons need to be adjusted in terms of content diversities from different cultures of English language speakers that learners might experience in current situations.

Lastly, English language learners should never stop learning; the goal of English language learning should go beyond acquiring the native-like communicative competence. What is more important for today's English speakers is to understand others' underlying messages and to adjust and accommodate one's language with whoever they speak English. Strategies, therefore, are as equally essential as abilities when it comes to intercultural encounters.

Nevertheless, some limitations of this study need to be addressed in order to provide opportunities for the future research to fill in the gap. First of all, this study investigated the strategies and opinions of graduate students who were adult learners with extensive English learning experiences. More studies should be conducted with young or beginner learners who are at the early stages of learning, which may

yield different results. Moreover, case studies are highly recommended to elicit the deeper aspects of strategies used in ELF communications.

References

- Baker, W. (2012). From cultural awareness to intercultural awareness: Culture in ELT. *ELT Journal*, 66(1), 62-70.
- Barrett, M., Byram, M., Lázár, I., Mompoin-Gaillard, P., & Philippou, S. (2014). Developing intercultural competence through education. *Pestalozzi Series No. 3*. Strasbourg, Council of Europe Publishing.
- Breiteneder, A. (2005). The naturalness of English as a European lingua franca: The case of the third person-s. *Vienna English Working Papers*, 14(2), 3-26.
- Byram, M., Gribkova, B., & Starkey, H. (2002). *Developing the intercultural dimension in language teaching: A practical introduction for teachers*. Strasbourg: Council of Europe.
- Carter, R. (2003). Orders of reality: CONCODE, communication, and culture. In B. Seidlhofer (Ed.), *Controversies in Applied Linguistics*. (pp. 90-104). Oxford: OUP.
- Chomsky, N. (1986). *Knowledge of language: Its nature, origin and use*. New York: Praeger Scientific.
- Crystal, D. (2004). *The language revolution*. Cambridge: Polity Press.
- Geerson, E. B. (2013). The anti-linguistic imperialism of ELF and its implications for English language learning and teaching in Thailand. *Thammasat University Journal*, 31(3), 49-59.

- Gnutzmann, C. (2000). *Lingua franca*. In M. Byram (Ed.), *The Routledge encyclopedia of language teaching and learning* (pp. 356-359). London: Routledge.
- Jenkins, J. (2007). *English as a lingua franca: Attitude and identity*. Oxford: Oxford University Press.
- Jenkins, J., Cogo, A., & Dewey, M. (2011). Review of developments in research into English as a lingua franca. *Language Teaching*, 44(3), 281-315.
- Kirkpatrick, A. (2007). *World Englishes: Implications for international communication and English language teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kirkpatrick, A. (2013). English as an international language in Asia: Implications for language education. In A. Kirkpatrick & R. Sussex (Eds.), *English as an international language in Asia: Implications for language education* (pp. 29-44). New York: Springer.
- Leung, K. Y .A, Lee, S-I., & Chiu, C-Y. (2013). Meta-knowledge of culture promotes cultural competence. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(6), 992-1006.
- MacKenzie, I. (2014). *English as a lingua franca: Theorizing and teaching English*. London: Routledge.
- Matsuda, A. (2003). Incorporating world Englishes in teaching English as an international language. *TESOL quarterly*, 37(4), 719-29.
- Mauranen, A. (2006). A rich domain of ELF: The ELFA corpus of academic discourse. *Nordic Journal of English Studies*, 5(2), 145-159.
- Mauranen, A. (2012). *Exploring ELF: Academic English shaped by non-native speakers*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

- Partnership for 21st Century Skills. (2007). *Beyond the three Rs: Voter attitudes toward 21st century skills*. Tucson, AZ: Author
- Ranta, E. (2006). The 'attractive' progressive – why using the –ing form in English as a lingua franca? *Nordic Journal of English Studies*, 5(2), 95-116.
- Seidlhofer, B. (2004). Research perspectives on teaching English as a lingua franca. *Annual Review of Applied Linguistics*, 24, 209-39.
- Seidlhofer, B. (2005). Language variation and change: The case of English as a lingua franca. In K. Dziubalska-Kolaczyk & J. Przedlacka (Eds.), *English pronunciation models: A changing scene* (pp. 59-75). Bern: Peter Lang.
- Seidlhofer, B. (2006). English as a lingua franca in the expanding circle: What it isn't. In R. Rubdy & M. Saraceni (Eds.), *English in the world: Global rules, global roles* (pp. 40-50). London: Continuum.
- Seidlhofer, B. (2011). *Understanding English as a lingua franca*. Oxford: Oxford University Press.
- Seidlhofer, B., & Widdowson, H. G. (2009). Accommodation and the idiom principle in English as a lingua franca. In K. Murata & J. Jenkins (Eds.), *Global Englishes in Asian contexts: Current and future debates* (pp. 26-39). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Sharifian, F. (2009). English as an international language: An overview. In F. Sharifian (Ed.), *English as an international language* (pp. 1-18). Multilingual Matters.
- Sharifian, F. (2010). Glocalization of English in world Englishes: An emerging variety among Persian speakers of English. In M. Saxena

& T. Omoniyi (Eds.), *Contending with globalization in World Englishes* (pp. 137-158). Multilingual Matters.

Sharifian, F. (2013). Globalization and developing metacultural competence in learning English as an international language. *Springer Open Journal*. Retrieved 20 August, 2014 from <http://multi-lingual education.com/content>.

Wacker, E. (2011). *English as a lingua franca and the third person-s*. BA thesis, University of Vienna. Retrieved on October 8, 2016 from http://www.univie.ac.at/voice/page/abstracts/wacker_2011_full.pdf.

Widdowson, H.G. (2004). A perspective on recent trends. In A.P.R. Howatt (Ed.), *A History of English teaching* (2nd ed.) (pp. 353-372). Oxford: Oxford University Press.

การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมในคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลาม ภาษาไทยของจุฬาราชมนตรี

Conjunctive cohesion in Thai Islamic verdicts of Sheikhul Islam

ซัลมาน ดาราฉาย¹

Salman Darachai

วรวัช วาสนปรีชา²

Worawat Wasanapreecha

Abstract

This main purpose of this study was to analyze the conjunctive cohesion in Thai Islamic verdicts. The data collected for the study were from 47 Thai Islamic verdicts made by Sheikhul Islam on the official website of the Office of Sheikhul Islam of Thailand. The analysis using percentage revealed that the verdicts comprised 14 categories of conjunctive cohesion ranked from high to low as follows: clarification (26.49%), addition (18.80%), alternation (9.92%), purpose (7.65%), procedure (6.75%), origin (6.14%), time (6.00%), result (3.79%), cause

¹ดร. สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสมัยใหม่ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ประเทศไทย
Ph.D., Department of Thai Language to Modern Communication, Faculty of Liberal Arts,
Kasem Bundit University, Thailand

²อาจารย์ ศูนย์อีเลิร์นนิ่ง มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ประเทศไทย
Lecturer, E-learning Center, Kasem Bundit University, Thailand

Corresponding Author: E-mail: sdarachai@yahoo.com

(Received: 4 July, 2017; Revised: 24 October, 2017; Accepted: 27 November, 2017)

(3.14%), condition (3.10%), contrast (2.54%), exemplification (2.37%), corroboration (1.72%), and transition (1.59%).

Keywords: Conjunctive cohesion, Islamic verdict, Sheikhul Islam

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาการเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมในคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามภาษาไทย ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลภาษาจากคำวินิจฉัยจำนวน 47 เรื่อง ของจุฬาราชมนตรีที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ของสำนักจุฬาราชมนตรี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคืออัตราส่วนร้อยละ ผลการศึกษาปรากฏว่า การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมสามารถจำแนกเป็น 14 ประเภท เรียงตามลำดับความถี่ในการปรากฏใช้จากมากไปน้อย ได้แก่ การเชื่อมโยงแสดงการขยายความ (ร้อยละ 26.49) การเชื่อมโยงแสดงความคล้ายตาม (ร้อยละ 18.80) การเชื่อมโยงแสดงการเลือก (ร้อยละ 9.92) การเชื่อมโยงแสดงจุดหมาย (ร้อยละ 7.65) การเชื่อมโยงแสดงลักษณะ (ร้อยละ 6.75) การเชื่อมโยงแสดงแหล่งเดิม (ร้อยละ 6.14) การเชื่อมโยงแสดงลำดับเวลา (ร้อยละ 6.00) การเชื่อมโยงแสดงผล (ร้อยละ 3.79) การเชื่อมโยงแสดงเหตุ (ร้อยละ 3.14) การเชื่อมโยงแสดงเงื่อนไข (ร้อยละ 3.10) การเชื่อมโยงแสดงความขัดแย้ง (ร้อยละ 2.54) การเชื่อมโยงแสดงตัวอย่าง (ร้อยละ 2.37) การเชื่อมโยงแสดงการเสริม (ร้อยละ 1.72) และการเชื่อมโยงแสดงการเปลี่ยนเรื่อง (ร้อยละ 1.59)

คำสำคัญ: การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อม คำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลาม จุฬาราชมนตรี

บทนำ

กฎหมายอิสลามเป็นกฎหมายที่มีแหล่งที่มาจากอัลกุรอาน (คัมภีร์ของศาสนาอิสลาม) และอัลหะดีษ (จริยวัตรของศาสนตามุฮัมมัด) มวลมุสลิมยึดถืออัลกุรอานและอัลหะดีษที่กำหนดแนวทางไว้อย่างสมบูรณ์สำหรับการดำเนินชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม หากมุสลิมประสบปัญหาหรือมีคำถามที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เช่น

คำถามเกี่ยวกับการรับการรักษาทางการแพทย์ คำถามเกี่ยวกับการทำธุรกรรม และคำถามเกี่ยวกับการเลือกใช้สินค้าและบริการ ฯลฯ แต่ทว่าไม่สามารถหาคำตอบสำหรับคำถามเหล่านี้ได้โดยตรงจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ ดังนั้น นักกฎหมายหรือนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายอิสลามจึงมีบทบาทในการพิจารณาและวินิจฉัยประเด็นปัญหาพร้อมทั้งประกาศคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลาม (Islamic verdict) หรือที่ในภาษาอาหรับใช้คำว่า “ฟัตวา” (Fatwa) ซึ่งหมายถึงความเห็นของนักกฎหมายหรือนักวิชาการที่มีต่อประเด็นปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามมุมมองของกฎหมายอิสลาม (Black & Hosen, 2009, p. 405; Saleh, 2011, p. 57) คำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การพิจารณาข้อเท็จจริง การพิจารณานำข้อกฎหมายอิสลามมาประยุกต์ใช้ และการประกาศคำวินิจฉัย ตามลำดับ (Benmad et al., 2012, p. 46) รูปแบบโดยปกติของคำวินิจฉัยเริ่มจากคำถามของผู้ร้องขอคำวินิจฉัยแล้วตามด้วยคำตอบของผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายอิสลาม พร้อมทั้งหลักฐานอ้างอิงจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และบรรดาตำราของปวงปราชญ์ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

กล่าวได้ว่า คำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามมีลักษณะเป็นข้อความที่ประกอบด้วยประโยคหลายประโยคที่ต่อเนื่องกัน โดยประโยคต่าง ๆ ที่ต่อเนื่องกันนี้มีเนื้อความที่เกี่ยวพันกันด้วย ทั้งนี้ นักภาษาศาสตร์เรียกหน่วยภาษาระดับข้อความทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนที่ปรากฏใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ว่า “สัมพันธสาร” (discourse) (Schiffrin, 2006, pp. 170 - 171) คำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามจึงอาจจัดเป็นสัมพันธสารหรือข้อความประเภทภาษาเขียน (written discourse) แบบหนึ่งที่ปรากฏใช้เมื่อมีผู้ร้องขอคำวินิจฉัยและมีผู้ประกาศคำวินิจฉัยตามบทบัญญัติของอิสลาม อนึ่ง คุณสมบัติสำคัญของข้อความทุกประเภทก็คือการเชื่อมโยงความ (cohesion) ซึ่งหมายถึงความเกี่ยวพันกันระหว่างประโยคต่าง ๆ ที่ต่อเนื่องกันในข้อความ อันจะทำให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อสารได้ (Prasitratthasin, 2012, p. 117) การเชื่อมโยงความทั้งภายในและระหว่างประโยคอาจจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น การอ้างถึง การละ การใช้คำศัพท์ และการใช้คำเชื่อม

การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมเป็นเรื่องหนึ่งที่มีการศึกษาวิจัยอย่างแพร่หลาย ตัวอย่างการศึกษาที่เป็นผลงานร่วมสมัย อาทิ วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตเรื่อง “Discourse Analysis of Catholic Homilies: A Case Study of Queen of Apostles Seminary Church, Ruaraka Nairobi” (Karanja, 2014) ที่พบว่า การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมที่ปรากฏใช้ในการเทศนาธรรมทางคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ประกอบด้วยคำเชื่อม 4 ประเภท ได้แก่ คำเชื่อมแสดงการเพิ่มข้อมูล (additive) คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง (adversative) คำเชื่อมแสดงเหตุ (causative) และ คำเชื่อมแสดงเวลา (temporal) ผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับการศึกษาค้นคว้าอีกเรื่องหนึ่ง ได้แก่ “Density and Distribution of Cohesive Devices in the Texts of Literary and Legal Genres” (Baleviciene, 2014) ที่พบว่า การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมในข้อความประเภทวรรณกรรมและกฎหมายก็ประกอบด้วยคำเชื่อมแสดงการเพิ่มข้อมูล คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง คำเชื่อมแสดงเหตุ และคำเชื่อมแสดงเวลาด้วยเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาเกี่ยวกับการเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมในคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามเป็นหัวข้อเรื่องที่ยังไม่พบว่ามีผู้ศึกษามาก่อน ทั้งนี้ การศึกษาเกี่ยวกับคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามที่ผ่านมาในอดีตมักเป็นการศึกษาด้วยมุมมองทางกฎหมาย เช่น การศึกษาเรื่อง “Elements of a Fatwa & Their Contribution to Confidence in Its Validity” (Furber, 2013) การศึกษาเรื่อง “Patterns of Contemporary Ijtihad in Malaysia: Analysis of Malaysian National Fatwa Council” (Man, 2014) และการศึกษาเรื่อง “Fatwa in Islamic Law, Institutional Comparison of Fatwa in Malaysia and Pakistan: The Relevance of Malaysian Fatwa Model for Legal System of Pakistan” (Mehmood, 2015)

จากความเป็นมาเกี่ยวกับคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามด้วยมุมมองทางภาษา ซึ่งจะมีประโยชน์ส่วนหนึ่ง ได้แก่ ผู้ประกาศคำวินิจฉัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปพิจารณาประยุกต์ใช้ในกระบวนการประกาศคำวินิจฉัยในอนาคต นอกจากนี้

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาจะแสดงให้เห็นลักษณะภาษาที่ใช้สื่อสารในบริบทที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามและมุสลิมในประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันยังมีการศึกษาด้านนี้จำนวนไม่มากนัก สำหรับวัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือเพื่อศึกษาการเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมในคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามภาษาไทย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการดังรายละเอียดต่อไปนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยคัดเลือกข้อมูลคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามภาษาไทยด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive random sampling) (Leedy & Ormrod, 2015, p. 183) โดยได้คัดเลือกคำวินิจฉัยของจุฬาราชมนตรี เนื่องจากเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 หมวด 1 มาตรา 8 ในการออกประกาศเกี่ยวกับข้อวินิจฉัยตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ทั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมคำวินิจฉัยดังกล่าวในเดือนมีนาคม 2560 จากเว็บไซต์ของสำนักจุฬาราชมนตรี (www.skthai.org) ที่เผยแพร่คำวินิจฉัยสู่สาธารณชนจำนวนทั้งสิ้น 47 เรื่อง (Sheikhul Islam Office, 2017) โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมคำวินิจฉัยทุกเรื่องมาใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์คำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามภาษาไทยของจุฬาราชมนตรี ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมโดยใช้แนวคิดหลักที่เป็นพื้นฐานของการวิจัย ได้แก่ การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อม (conjunction) (Halliday and Hasan, 1976, pp. 238 - 267) การเชื่อมโยงความด้วยการใช้คำเชื่อมสัมพันธสาร (Prasitratthasin, 2012, pp. 129 - 137) คำเชื่อมสัมพันธสาร (Panupong and Laolertworakun, 2012, pp. 59 - 60) และคำเชื่อมจำแนกตามความหมาย (Panthumetha, 2014, pp. 92 - 105)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์คำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามภาษาไทยพบว่า การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมที่ปรากฏใช้ในคำวินิจฉัยสามารถจำแนกเป็น 14 ประเภท ได้แก่

การเชื่อมโยงแสดงการขยายความ การเชื่อมโยงแสดงความคล้ายตาม การเชื่อมโยงแสดงการเลือก การเชื่อมโยงแสดงจุดหมาย การเชื่อมโยงแสดงลักษณะ การเชื่อมโยงแสดงแหล่งเดิม การเชื่อมโยงแสดงลำดับเวลา การเชื่อมโยงแสดงผล การเชื่อมโยงแสดงเหตุ การเชื่อมโยงแสดงเงื่อนไข การเชื่อมโยงแสดงความขัดแย้ง การเชื่อมโยงแสดงตัวอย่าง การเชื่อมโยงแสดงการเสริม และการเชื่อมโยงแสดงการเปลี่ยนเรื่อง ดังข้อมูลในตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมในคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลาม

การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อม	จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ
1. การเชื่อมโยงแสดงการขยายความ	1,264	26.49
2. การเชื่อมโยงแสดงความคล้ายตาม	897	18.80
3. การเชื่อมโยงแสดงการเลือก	473	9.92
4. การเชื่อมโยงแสดงจุดหมาย	365	7.65
5. การเชื่อมโยงแสดงลักษณะ	322	6.75
6. การเชื่อมโยงแสดงแหล่งเดิม	293	6.14
7. การเชื่อมโยงแสดงลำดับเวลา	286	6.00
8. การเชื่อมโยงแสดงผล	181	3.79
9. การเชื่อมโยงแสดงเหตุ	150	3.14
10. การเชื่อมโยงแสดงเงื่อนไข	148	3.10
11. การเชื่อมโยงแสดงความขัดแย้ง	121	2.54
12. การเชื่อมโยงแสดงตัวอย่าง	113	2.37
13. การเชื่อมโยงแสดงการเสริม	82	1.72
14. การเชื่อมโยงแสดงการเปลี่ยนเรื่อง	76	1.59
รวม	4,771	100.00

ตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมในคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามที่มีอัตราความถี่ในการปรากฏใช้มากที่สุด ได้แก่ การเชื่อมโยงแสดงการขยายความ (ร้อยละ 26.49) รองลงมาคือการเชื่อมโยงแสดงความคล้ายตาม (ร้อยละ 18.80) และการเชื่อมโยงแสดงการเลือก (ร้อยละ 9.92) ตามลำดับ การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมทั้ง 14 ประเภท มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การเชื่อมโยงแสดงการขยายความ หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความด้วยคำเชื่อมแสดงการขยายความ โดยข้อความที่ปรากฏหลังคำเชื่อมชนิดนี้เป็นการขยายความเพื่อให้ข้อมูลหรือรายละเอียดบางอย่างเพิ่มเติมข้อความที่ปรากฏก่อนคำเชื่อม จากการวิเคราะห์คำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามพบว่า คำเชื่อมแสดงการขยายความ ได้แก่ ที่ ซึ่ง อัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) “การเชือด ณ ตำแหน่งของการเชือดที่ได้กำหนดไว้ตามศาสนบัญญัติ” (Sheikhul Islam Office, 2017)

2) “ทัศนะของนักวิชาการฝ่ายที่สองซึ่งอนุญาตให้บริจาควัวะตามเงื่อนไขข้างต้น” (Sheikhul Islam Office, 2017)

ตัวอย่างที่ 1) แสดงให้เห็นว่า คำเชื่อมแสดงการขยายความ “ที่” ทำหน้าที่เชื่อมข้อความ “การเชือด ณ ตำแหน่งของการเชือด” กับข้อความที่เป็นการขยายความคือ “ได้กำหนดไว้ตามศาสนบัญญัติ” ส่วนตัวอย่างที่ 2) แสดงให้เห็นคำเชื่อม “ซึ่ง” ที่เชื่อมข้อความ “ทัศนะของนักวิชาการฝ่ายที่สอง” กับข้อความที่เป็นการขยายความคือ “อนุญาตให้บริจาควัวะตามเงื่อนไขข้างต้น”

2. การเชื่อมโยงแสดงความคล้ายตาม หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความด้วยคำเชื่อมแสดงความคล้ายตาม ข้อความที่ปรากฏร่วมกับคำเชื่อมชนิดนี้เป็นข้อความที่มีความหมายทำนองเดียวกัน ไม่ขัดแย้งกัน จากการวิเคราะห์คำวินิจฉัยพบว่า คำเชื่อมแสดงความคล้ายตาม ได้แก่ และ ทั้ง...และ กอปรกับ ในทำนองเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3) “ทั้งในส่วนของชาวมุสลิมและศาสนิกชนอื่นอีกด้วย” (Sheikhul Islam Office, 2017)

4) “องค์การเภสัชกรรมมีความจำเป็นเร่งด่วน กอปรกับสถานการณ์ด้านการป้องกันและการแพร่ระบาดของไข้หวัดใหญ่มีความจำเป็นอย่างยิ่งยวด” (Sheikhul Islam Office, 2017)

ตัวอย่างที่ 3) แสดงให้เห็นคำเชื่อมแสดงความคล้ายตาม “ทั้ง...และ” ที่ทำหน้าที่เชื่อมข้อความ “ในส่วนของชาวมุสลิม” กับข้อความที่มีความหมายทำนองเดียวกันคือ “ศาสนิกชนอื่นอีกด้วย” สำหรับตัวอย่างที่ 4) แสดงให้เห็นคำเชื่อม “กอปรกับ” ที่เชื่อมข้อความ “องค์การเภสัชกรรมมีความจำเป็นเร่งด่วน” กับข้อความที่มีความหมายทำนองเดียวกันคือ “สถานการณ์ด้านการป้องกันและการแพร่ระบาดของไข้หวัดใหญ่มีความจำเป็นอย่างยิ่งยวด”

3. การเชื่อมโยงแสดงการเลือก หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความด้วยคำเชื่อมแสดงการเลือก ข้อความที่ปรากฏก่อนและหลังคำเชื่อมชนิดนี้มีความสัมพันธ์กันแบบให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง จากการวิเคราะห์คำวินิจฉัยพบคำเชื่อมแสดงการเลือกเพียงคำเดียว ได้แก่ หรือ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

5) “น้ำที่ถูกใช้ล้างนะญิส (สิ่งสกปรก) ครั้งแรก หรือน้ำที่เจือปนนะญิส” (Sheikhul Islam Office, 2017)

6) “...เพื่อลดอาการตัวร้อนเนื่องจากอาการไข้หรือเพื่อลดความดัน” (Sheikhul Islam Office, 2017)

ตัวอย่างที่ 5) แสดงให้เห็นคำเชื่อมแสดงการเลือก “หรือ” ที่เชื่อมข้อความ “น้ำที่ถูกใช้ล้างนะญิส (สิ่งสกปรก) ครั้งแรก” กับข้อความ “น้ำที่เจือปนนะญิส” โดยทั้งสองข้อความนี้มีความสัมพันธ์กันแบบให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่งในตัวอย่างที่ 6) คำเชื่อม “หรือ” ทำหน้าที่เชื่อมข้อความ “...เพื่อลดอาการตัวร้อนเนื่องจากอาการไข้” กับข้อความ “เพื่อลดความดัน” ทั้งสองข้อความนี้มีความสัมพันธ์กันแบบให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่งเช่นเดียวกัน

4. การเชื่อมโยงแสดงจุดหมาย หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความด้วยคำเชื่อมแสดงจุดหมาย ข้อความที่ปรากฏหลังคำเชื่อมชนิดนี้เป็นข้อความที่แสดงจุดหมายหรือความมุ่งหมายของข้อความที่ปรากฏก่อนคำเชื่อม จากการวิเคราะห์คำวินิจฉัยพบว่า คำเชื่อมแสดงจุดหมาย ได้แก่ แก่ สู่ ต่อ ยัง เพื่อ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

7) “คำวินิจฉัยนี้เป็นการให้น้ำหนักแก่ทัศนะของนักวิชาการส่วนใหญ่เท่านั้น” (Sheikhul Islam Office, 2017)

8) “ไม่มีการล่งล้าเข้าสู่เขตภายในที่เลยจากลำคอ” (Sheikhul Islam Office, 2017)

ตัวอย่างที่ 7) แสดงให้เห็นคำเชื่อมแสดงจุดหมาย “แก่” ที่ทำหน้าที่เชื่อมข้อความ “คำวินิจฉัยนี้เป็นการให้น้ำหนัก” กับข้อความที่เป็นจุดหมาย ได้แก่ “ทัศนะของนักวิชาการส่วนใหญ่เท่านั้น” ส่วนตัวอย่างที่ 8) แสดงให้เห็นว่า คำเชื่อม “สู่” เชื่อมข้อความ “ไม่มีการล่งล้าเข้า” กับข้อความที่เป็นจุดหมาย ได้แก่ “เขตภายในที่เลยจากลำคอ”

5. การเชื่อมโยงแสดงลักษณะ หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความด้วยคำเชื่อมแสดงลักษณะ ข้อความที่ปรากฏหลังคำเชื่อมชนิดนี้เป็นข้อความที่มีความหมายแสดงลักษณะของข้อความที่ปรากฏก่อนคำเชื่อม จากการวิเคราะห์คำวินิจฉัยพบว่า คำเชื่อมแสดงลักษณะ ได้แก่ โดย ด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

9) “การกรองของเสียในร่างกายออกโดยการใส่น้ำยาหรือสารละลายเข้าไปในช่องท้องผ่านทางท่อที่ฝังเข้าไปในช่องท้อง” (Sheikhul Islam Office, 2017)

10) “การทำให้สุราแปรสภาพเป็นน้ำส้มสายชูด้วยการใส่บางสิ่งลงไป เช่น เกลือ เป็นต้น” (Sheikhul Islam Office, 2017)

ตัวอย่างที่ 9) แสดงให้เห็นว่า คำเชื่อมแสดงลักษณะ “โดย” เป็นคำที่ใช้เชื่อมข้อความ “การกรองของเสียในร่างกายออก” กับข้อความที่แสดงลักษณะ ได้แก่ “การใส่น้ำยาหรือสารละลายเข้าไปในช่องท้องผ่านทางท่อที่ฝังเข้าไปในช่องท้อง” และตัวอย่างที่ 10) แสดงให้เห็นว่า คำเชื่อม “ด้วย” เป็นคำที่ใช้เชื่อมข้อความ “การทำให้

สุราแปรสภาพเป็นน้ำส้มสายชู” กับข้อความที่แสดงลักษณะ ได้แก่ “การใส่บางสิ่งลงไป เช่น เกลือ เป็นต้น”

6. การเชื่อมโยงแสดงแหล่งเดิม หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความด้วยคำเชื่อมแสดงแหล่งเดิม ข้อความที่ปรากฏหลังคำเชื่อมชนิดนี้มีความหมายแสดงแหล่งเดิมหรือแหล่งที่มาของข้อความที่ปรากฏก่อนคำเชื่อม จากการวิเคราะห์คำวินิจฉัยพบคำเชื่อมแสดงแหล่งเดิมเพียงคำเดียว ได้แก่ จาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

11) “เจลลาตินที่ผลิตขึ้นจากส่วนประกอบของสัตว์ที่ถูกเชือดอย่างถูกต้อง” (Sheikhul Islam Office, 2017)

12) “การรวบรวมน้ำมันที่เหลือจากการเลี้ยงทารกของแม่ทารกที่มีปริมาณน้ำมันมาก” (Sheikhul Islam Office, 2017)

ตัวอย่างที่ 11) แสดงให้เห็นว่า คำเชื่อมแสดงแหล่งเดิม “จาก” เป็นคำที่ใช้เชื่อมข้อความ “เจลลาตินที่ผลิตขึ้น” กับข้อความที่แสดงแหล่งที่มา ได้แก่ “ส่วนประกอบของสัตว์ที่ถูกเชือดอย่างถูกต้อง” สำหรับในตัวอย่างที่ 12) แสดงให้เห็นคำเชื่อม “จาก” ที่ใช้เชื่อมข้อความ “การรวบรวมน้ำมันที่เหลือ” กับข้อความที่แสดงแหล่งเดิม ได้แก่ “การเลี้ยงทารกของแม่ทารกที่มีปริมาณน้ำมันมาก”

7. การเชื่อมโยงแสดงลำดับเวลา หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความด้วยคำเชื่อมแสดงลำดับเวลา ข้อความที่ปรากฏหลังคำเชื่อมชนิดนี้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน หลัง หรือในเวลาเดียวกับเหตุการณ์ในข้อความที่ปรากฏก่อนคำเชื่อม จากการวิเคราะห์คำวินิจฉัยพบคำเชื่อมแสดงลำดับเวลา ได้แก่ แล้ว ก่อน เมื่อ จน จนกระทั่ง หลัง ภายหลัง ขณะ ในขณะเดียวกัน ในขณะที่ ครั้น หลังจาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

13) “ปล่อยน้ำยาหรือสารละลายที่มีของเสียอยู่ออกไปจากช่องท้องแล้วเติมน้ำยาใหม่เข้าไปอีก” (Sheikhul Islam Office, 2017)

14) “ผู้มีสิทธิรับมรดกก็ย่อมมีสิทธิในการรับหรือการปฏิเสธคำสั่งเสียของบิดาได้เช่นกันภายหลังการเสียชีวิตของบิดา” (Sheikhul Islam Office, 2017)

ตัวอย่างที่ 13) แสดงให้เห็นคำเชื่อมแสดงลำดับเวลา “แล้ว” ที่ใช้เชื่อมข้อความ “ปล่อยน้ำยาหรือสารละลายที่มีของเสียอยู่ออกไปจากช่องท้อง” กับข้อความ “เติมน้ำยาใหม่เข้าไปอีก” โดยข้อความหน้าคำเชื่อมนี้เป็นข้อความที่แสดงเหตุการณ์ซึ่งเกิดก่อน เหตุการณ์ในข้อความหลังคำเชื่อม และตัวอย่างที่ 14) แสดงให้เห็นคำเชื่อม “ภายหลัง” ที่ใช้เชื่อมข้อความ “ผู้มีสิทธิรับมรดกก็ย่อมมีสิทธิในการรับหรือการปฏิเสธคำสั่งเสียของบิดาได้เช่นกัน” กับข้อความ “การเสียชีวิตของบิดา” โดยข้อความหน้าคำเชื่อมดังกล่าวเป็นข้อความที่แสดงเหตุการณ์ซึ่งเกิดหลังเหตุการณ์ในข้อความหลังคำเชื่อม

8. การเชื่อมโยงแสดงผล หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความด้วยคำเชื่อมแสดงผล ข้อความที่ปรากฏหลังคำเชื่อมชนิดนี้เป็นข้อความที่แสดงให้เห็นผลที่เกิดจากการกระทำตามข้อความที่ปรากฏก่อนคำเชื่อม จากการวิเคราะห์คำวินิจฉัยพบคำเชื่อมแสดงผล ได้แก่ จึง ดังนั้น ดังนั้น...จึง ฉะนั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

15) “การซื้อขายร่างกายและอวัยวะของมนุษย์จึงเป็นสิ่งต้องห้ามอย่างเด็ดขาด” (Sheikhul Islam Office, 2017)

16) “ดังนั้น การข่มขู่คุกคามให้สุจริตชนต้องหยุดทำงานในวันศุกร์จึงเป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น” (Sheikhul Islam Office, 2017)

ตัวอย่างที่ 15) แสดงให้เห็นคำเชื่อมแสดงผล “จึง” ที่ใช้เชื่อมข้อความ “การซื้อขายร่างกายและอวัยวะของมนุษย์” กับข้อความที่เป็นผลที่เกิดขึ้น ได้แก่ “เป็นสิ่งต้องห้ามอย่างเด็ดขาด” ส่วนตัวอย่างที่ 16) แสดงให้เห็นคำเชื่อม “ดังนั้น...จึง” ที่ใช้เชื่อมข้อความ “การข่มขู่คุกคามให้สุจริตชนต้องหยุดทำงานในวันศุกร์” กับข้อความที่เป็นผลที่เกิดขึ้น ได้แก่ “เป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น”

9. การเชื่อมโยงแสดงเหตุ หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความด้วยคำเชื่อมแสดงเหตุ ข้อความที่ปรากฏหลังคำเชื่อมชนิดนี้เป็นข้อความที่แสดงให้เห็นสาเหตุของข้อความที่ปรากฏก่อนคำเชื่อม จากการวิเคราะห์คำวินิจฉัยพบคำเชื่อมแสดงเหตุ ได้แก่ เพราะ เนื่องจาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

17) “การถ่ายเลือดจากบุคคลที่มีสภาพร่างกายเป็นปกติไปยังผู้ป่วยไม่เคยเป็นที่รู้จักในหมู่นักนิติศาสตร์อิสลามรุ่นก่อนเพราะการถ่ายเลือดเพิ่งจะถูกค้นพบราวคริสต์ศตวรรษที่ 18” (Sheikhul Islam Office, 2017)

18) “การฉีดสารวิตามินต่าง ๆ ก็ไม่ทำให้เสียการถือศีลอด เนื่องจากสารที่ถูกฉีดไม่ได้เข้าสู่ภายในร่างกายจากช่องทวารเปิดตามธรรมชาติ” (Sheikhul Islam Office, 2017)

ตัวอย่างที่ 17) แสดงให้เห็นว่า คำเชื่อมแสดงเหตุ “เพราะ” เป็นคำที่ใช้เชื่อมข้อความ “การถ่ายเลือดจากบุคคลที่มีสภาพร่างกายเป็นปกติไปยังผู้ป่วยไม่เคยเป็นที่รู้จักในหมู่นักนิติศาสตร์อิสลามรุ่นก่อน” กับข้อความที่มีความหมายแสดงเหตุ ได้แก่ “การถ่ายเลือดเพิ่งจะถูกค้นพบราวคริสต์ศตวรรษที่ 18” สำหรับตัวอย่างที่ 18) แสดงให้เห็นคำเชื่อม “เนื่องจาก” ที่ใช้เชื่อมข้อความ “การฉีดสารวิตามินต่าง ๆ ก็ไม่ทำให้เสียการถือศีลอด” กับข้อความที่มีความหมายแสดงเหตุ ได้แก่ “สารที่ถูกฉีดไม่ได้เข้าสู่ภายในร่างกายจากช่องทวารเปิดตามธรรมชาติ”

10. การเชื่อมโยงแสดงเงื่อนไข หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความด้วยคำเชื่อมแสดงเงื่อนไข ข้อความที่ปรากฏหลังคำเชื่อมชนิดนี้เป็นข้อแม้ที่กำหนดไว้สำหรับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จากการวิเคราะห์คำวินิจฉัยพบคำเชื่อมแสดงเงื่อนไข ได้แก่ ถ้า หาก ถ้าหาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

19) “การหยอดตาก็ไม่ทำให้เสียการถือศีลอด หากมียาหยอดตาไหลลงสู่ลำคอก็ให้คายออกเสีย” (Sheikhul Islam Office, 2017)

20) “กรณีนี้ย่อมถือว่าผู้นั้นมีอุปสรรคก็ให้ผู้นั้นลงพักค้างแรมในสถานที่ซึ่งอยู่ใกล้ มินาที่สุด... ถ้าผู้นั้นยอมรับความลำบากโดยทำการค้างแรมบนท้องถนนหรือริมทางเท้าพร้อมกับมีความปลอดภัย” (Sheikhul Islam Office, 2017)

ตัวอย่างที่ 19) แสดงให้เห็นว่า คำเชื่อมแสดงเงื่อนไข “หาก” เป็นคำที่ใช้เชื่อมข้อความ “การหยอดตาก็ไม่ทำให้เสียการถือศีลอด” กับข้อความที่เป็นข้อแม้ ได้แก่ “มียาหยอดตาไหลลงสู่ลำคอก็ให้คายออกเสีย” ส่วนตัวอย่างที่ 20) แสดงให้เห็น

คำเชื่อม “ถ้า” ที่ใช้เชื่อมข้อความ “กรณีนี้ย่อมถือว่าผู้นั้นมีอุปสรรคก็ให้ผู้นั้นลงพักค้างแรมในสถานที่ซึ่งอยู่ใกล้มินาที่สุด...” กับข้อความที่เป็นข้อแม้ ได้แก่ “ผู้นั้นยอมรับความลำบากโดยทำการค้างแรมบนท้องถนนหรือริมทางเท้าพร้อมกับมีความปลอดภัย”

11. การเชื่อมโยงแสดงความขัดแย้ง หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความด้วยคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง ข้อความที่ปรากฏหลังคำเชื่อมชนิดนี้มีความหมายที่ขัดกัน ไม่ลงรอยกัน หรือไม่สอดคล้องกันกับข้อความที่ปรากฏก่อนคำเชื่อม จากการวิเคราะห์คำวินิจฉัยพบคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง ได้แก่ แต่ อย่างไรก็ตาม แต่ทว่า กระนั้นก็ตาม ในทางตรงกันข้าม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

21) “การนำเลือดออกจากร่างกายของผู้ถือศีลอดด้วยวิธีการเจาะเลือด การบริจาคเลือด และการกรอกเลือด ไม่ทำให้เสียการถือศีลอดตามคำวินิจฉัยของปวงปราชญ์ แต่ถือเป็นสิ่งที่ไม่บังควร” (Sheikhul Islam Office, 2017)

22) “การปลูกถ่ายอวัยวะนั้น จำต้องเป็นวิธีการเดียวทางการแพทย์ ซึ่งเป็นไปได้ในการรักษาผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะวิกฤตนั้น... อย่างไรก็ตามเงื่อนไขข้อนี้ไม่อาจนำมาใช้ในกรณีของการปลูกถ่ายไตได้” (Sheikhul Islam Office, 2017)

ตัวอย่างที่ 21) แสดงให้เห็นคำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง “แต่” ที่ใช้เชื่อมระหว่างข้อความ “การนำเลือดออกจากร่างกายของผู้ถือศีลอดด้วยวิธีการเจาะเลือด การบริจาคเลือด และการกรอกเลือด ไม่ทำให้เสียการถือศีลอดตามคำวินิจฉัยของปวงปราชญ์” กับข้อความที่มีความหมายไม่สอดคล้องกัน ได้แก่ “ถือเป็นสิ่งที่ไม่บังควร” ในตัวอย่างที่ 22) แสดงให้เห็นว่า คำเชื่อม “อย่างไรก็ตาม” เป็นคำที่ใช้เชื่อมข้อความ “การปลูกถ่ายอวัยวะนั้น จำต้องเป็นวิธีการเดียวทางการแพทย์ ซึ่งเป็นไปได้ในการรักษาผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะวิกฤตนั้น...” กับข้อความที่มีความหมายขัดกัน ได้แก่ “เงื่อนไขข้อนี้ไม่อาจนำมาใช้ในกรณีของการปลูกถ่ายไตได้”

12. การเชื่อมโยงแสดงตัวอย่าง หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความด้วยคำเชื่อมแสดงตัวอย่าง ข้อความที่ปรากฏหลังคำเชื่อมชนิดนี้เป็นข้อความที่

กล่าวถึงเพื่อแสดงให้เห็นลักษณะของส่วนรวมทั้งหมด จากการวิเคราะห์คำวินิจฉัยพบ คำเชื่อมแสดงตัวอย่าง ได้แก่ เช่น อาทิ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

23) “อวัยวะที่มักเห็นหรือคลำได้อยู่นอก เช่น ก้อนหรือถุงน้ำที่ ผิวหนังหรือต่อมน้ำเหลืองหรืออื่น ๆ” (Sheikhul Islam Office, 2017)

24) “การบริจาคส่วนหนึ่งจากร่างกายของเขาซึ่งเป็นส่วนที่เป็น ประโยชน์แก่ผู้อื่นและไม่มีอันตรายต่อผู้อื่น อาทิ การบริจาคส่วนหนึ่งจากเลือดของเขา ให้แก่สถานพยาบาลบางแห่งหรือธนาคารเลือด” (Sheikhul Islam Office, 2017)

ตัวอย่างที่ 23) แสดงให้เห็นว่า คำเชื่อมแสดงตัวอย่าง “เช่น” เป็นคำ ที่ใช้เชื่อมข้อความ “อวัยวะที่มักเห็นหรือคลำได้อยู่นอก” กับข้อความที่กล่าวถึง เพื่อแสดงให้เห็นลักษณะของส่วนรวมทั้งหมด ได้แก่ “ก้อนหรือถุงน้ำที่ผิวหนังหรือต่อม น้ำเหลืองหรืออื่น ๆ” ส่วนตัวอย่างที่ 24) แสดงให้เห็นว่า คำเชื่อม “อาทิ” เป็นคำที่ใช้ เชื่อมข้อความ “การบริจาคส่วนหนึ่งจากร่างกายของเขาซึ่งเป็นส่วนที่เป็นประโยชน์แก่ ผู้อื่นและไม่มีอันตรายต่อผู้อื่น” กับข้อความที่กล่าวถึงเพื่อแสดงให้เห็นลักษณะของ ส่วนรวมทั้งหมด ได้แก่ “การบริจาคส่วนหนึ่งจากเลือดของเขาให้แก่สถานพยาบาลบาง แห่งหรือธนาคารเลือด”

13. การเชื่อมโยงแสดงการเสริม หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง ข้อความด้วยคำเชื่อมแสดงการเสริม ข้อความที่ปรากฏหลังคำเชื่อมชนิดนี้เป็นการ ยืนยันหรือการสนับสนุนข้อความที่ปรากฏก่อนคำเชื่อม จากการวิเคราะห์คำวินิจฉัยพบ คำเชื่อมแสดงการเสริมเพียงคำเดียว ได้แก่ ทั้งนี้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

25) “ตามหลักนิติศาสตร์อิสลาม ร่างกายของมนุษย์มีศักดิ์ศรีอันจะ ละเมิดไม่ได้ ทั้งนี้ ไม่ว่าร่างกายนั้นจะเป็นบุคคลที่มีชีวิตหรือเสียชีวิตแล้วก็ตาม” (Sheikhul Islam Office, 2017)

26) “การให้บริการเข็มและอุปกรณ์สะอาดสำหรับผู้เข้าเสพติดชนิดฉีด อีกระยะหนึ่งในช่วงระยะเวลาี้ ถือเป็นสิ่งที่ศาสนามีข้ออนุโลมให้สามารถกระทำได้ ทั้งนี้ เป็นข้ออนุโลมตามความจำเป็นในชั้นอุกฤษฏ์ (สูงสุด)” (Sheikhul Islam Office, 2017)

ตัวอย่างที่ 25) แสดงให้เห็นว่า คำเชื่อมแสดงการเสริม “ทั้งนี้” เป็นคำที่ใช้เชื่อมข้อความ “ตามหลักนิติศาสตร์อิสลาม ร่างกายของมนุษย์มีศักดิ์ศรีอันจะละเมิดไม่ได้” กับข้อความที่เป็นการยืนยัน ได้แก่ “ไม่ว่าร่างกายนั้นจะเป็นบุคคลที่มีชีวิตหรือเสียชีวิตแล้วก็ตาม” ส่วนตัวอย่างที่ 26) แสดงให้เห็นคำเชื่อมแสดงการเสริมที่ใช้เชื่อมระหว่างข้อความ “การให้บริการเข็มและอุปกรณ์สะอาดสำหรับผู้เข้าเสพติดชนิดนี้ อีกกระยะหนึ่งในช่วงระยะเวลานี้ ถือเป็นสิ่งที่ศาสนามีข้ออนุโลมให้สามารถกระทำได้” กับข้อความที่เป็นการสนับสนุน ได้แก่ “เป็นข้ออนุโลมตามความจำเป็นในชั้นอุกฤษฏ์”

14. การเชื่อมโยงแสดงการเปลี่ยนเรื่อง หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อความด้วยคำเชื่อมแสดงการเปลี่ยนเรื่อง ข้อความที่ปรากฏหลังคำเชื่อมชนิดนี้เป็นเรื่องใหม่ที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับข้อความที่ปรากฏก่อนคำเชื่อม จากการวิเคราะห์คำวินิจฉัยพบคำเชื่อมแสดงการเปลี่ยนเรื่อง ได้แก่ ส่วน สำหรับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

27) “การใช้ยาสวนทางทวารหนักหรือการเหน็บทำให้เสียการถือศีลอด ส่วนการใส่สายสวนปัสสาวะเข้าสู่ช่องทวารเบาหรือทางเดินปัสสาวะนั้น ไม่ทำให้เสียการถือศีลอดแต่อย่างใด” (Sheikhul Islam Office, 2017)

28) “ฝ่ายอัช-ชาฟิอียะฮ์ถือว่า น้ำสัสมายซูที่ได้จากสุราด้วยวิธีการเช่นนี้เป็นสิ่งที่สะอาดและเป็นที่ยอมรับตามคำกล่าวในมัซฮับที่ถูกต้องที่สุด... สำหรับฝ่ายอัล-ฮานาฟิยะฮ์ถือว่า สุราที่แปรสภาพเป็นน้ำสัสมายซูด้วยการใส่วัตถุบางอย่างลงไปนั้น เป็นสิ่งที่สะอาด” (Sheikhul Islam Office, 2017)

ตัวอย่างที่ 27) แสดงให้เห็นคำเชื่อมแสดงการเปลี่ยนเรื่อง “ส่วน” ที่ใช้เชื่อมข้อความ “การใช้ยาสวนทางทวารหนักหรือการเหน็บทำให้เสียการถือศีลอด” กับข้อความที่เป็นเรื่องใหม่ซึ่งยังไม่เคยกล่าวถึงมาก่อน ได้แก่ “การใส่สายสวนปัสสาวะเข้าสู่ช่องทวารเบาหรือทางเดินปัสสาวะนั้น ไม่ทำให้เสียการถือศีลอดแต่อย่างใด” และตัวอย่างที่ 28) แสดงให้เห็นคำเชื่อม “สำหรับ” ที่ใช้เชื่อมระหว่างข้อความ “ฝ่ายอัช-ชาฟิอียะฮ์ถือว่า น้ำสัสมายซูที่ได้จากสุราด้วยวิธีการเช่นนี้เป็นสิ่งที่สะอาดและเป็นที่ยอมรับตามคำกล่าวในมัซฮับที่ถูกต้องที่สุด...” กับข้อความที่เป็นเรื่องใหม่ซึ่งยังไม่

เคยกล่าวถึงมาก่อน ได้แก่ “ฝ่ายอัล-ฮานาฟียะฮ์ถือว่า สุราที่แปรสภาพเป็นน้ำส้มสายชู ด้วยการใส่วัตถุบางอย่างลงไปนั้นเป็นสิ่งที่สะอาด”

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมในคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามภาษาไทยของ จุฬาราชมนตรีสามารถจำแนกเป็น 14 ประเภท เรียงตามลำดับความถี่ในการปรากฏใช้ จากมากไปน้อย ได้แก่ การเชื่อมโยงแสดงการขยายความ (ร้อยละ 26.49) การเชื่อมโยง แสดงความคล้ายตาม (ร้อยละ 18.80) การเชื่อมโยงแสดงการเลือก (ร้อยละ 9.92) การเชื่อมโยงแสดงจุดหมาย (ร้อยละ 7.65) การเชื่อมโยงแสดงลักษณะ (ร้อยละ 6.75) การเชื่อมโยงแสดงแหล่งเดิม (ร้อยละ 6.14) การเชื่อมโยงแสดงลำดับเวลา (ร้อยละ 6.00) การเชื่อมโยงแสดงผล (ร้อยละ 3.79) การเชื่อมโยงแสดงเหตุ (ร้อยละ 3.14) การ เชื่อมโยงแสดงเงื่อนไข (ร้อยละ 3.10) การเชื่อมโยงแสดงความขัดแย้ง (ร้อยละ 2.54) การเชื่อมโยงแสดงตัวอย่าง (ร้อยละ 2.37) การเชื่อมโยงแสดงการเสริม (ร้อยละ 1.72) และการเชื่อมโยงแสดงการเปลี่ยนเรื่อง (ร้อยละ 1.59)

สรุปผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลาม ภาษาไทยเป็นสัมพันธสารหรือข้อความที่มีการเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมที่หลากหลาย เพื่อแสดงความเกี่ยวพันกันระหว่างประโยคต่าง ๆ ผลการศึกษาค้นนี้สอดคล้องกับผล การศึกษาบางเรื่อง ได้แก่ การศึกษาเรื่อง “A Study of Conjunctive Adverbials in Academic Journal Articles” (Li, 2014, pp. 145 - 161) ที่พบว่า หน่วยวิเศษณ์ (adverbial) ที่ทำหน้าที่เชื่อมข้อความก็มีหลายประเภทเช่นกัน ได้แก่ หน่วยเชื่อมแสดงความคล้าย ตาม (addition) หน่วยเชื่อมแสดงความขัดแย้ง (contrast) หน่วยเชื่อมแสดงผล (result) หน่วยเชื่อมแสดงการแจกแจง (enumeration) หน่วยเชื่อมแสดงการขยาย ความ (apposition) หน่วยเชื่อมแสดงการสรุป (summation) หน่วยเชื่อมแสดงการ เปลี่ยนเรื่อง (transition) และหน่วยเชื่อมแสดงการยืนยัน (corroboration) และ การศึกษาเรื่อง “A Study of Cohesion in International Postgraduate Business

Students' Multimodal Written Texts: An SF-MDA of a Key Topic in Finance” (Alyousef & Alnasser, 2015, pp. 56-78) ที่พบการเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมประเภทต่าง ๆ ได้แก่ การเชื่อมโยงแสดงความคล้ายตาม (additive) การเชื่อมโยงแสดงเงื่อนไข (conditional) การเชื่อมโยงแสดงเหตุ (causal) การเชื่อมโยงแสดงการเปรียบเทียบ (comparative) การเชื่อมโยงแสดงลำดับเวลา (temporal) การเชื่อมโยงแสดงการอธิบาย (clarification) การเชื่อมโยงแสดงการเปลี่ยนเรื่อง (variation) และการเชื่อมโยงแสดงการขยายความ (appositive)

นอกจากนี้ การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมหลายประเภทที่ปรากฏใช้ในคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามภาษาไทยยังอาจพิจารณาในแง่ของกลวิธีทางภาษาที่ผู้ประกาศคำวินิจฉัยใช้ในการเรียบเรียงข้อความ อาทิ การขยายความ การแสดงสาเหตุ การแสดงตัวอย่าง การแสดงเงื่อนไข ฯลฯ กลวิธีทางภาษาที่หลากหลายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า สภาพปัญหาที่มุสลิมประสบอาจมีความซับซ้อนหรือเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมุสลิมในหลายแง่มุม ผู้ประกาศคำวินิจฉัยจึงจำเป็นต้องเลือกใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลายเพื่อให้สามารถตอบคำถามและให้คำแนะนำได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า คำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามแสดงให้เห็นสภาพปัญหาที่หลากหลายและแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างบทบัญญัติของอิสลามกับความเชื่อและการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันของมุสลิม คำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามจึงเป็นแหล่งข้อมูลที่ดียิ่งสำหรับการทำความเข้าใจความเป็นไปของสังคมในบริบทที่หลากหลาย (Kaptein & Laffan, 2005, p. 1)

ผลการศึกษาการเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมในคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามภาษาไทยยังแสดงให้เห็นอีกว่า การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมที่มีอัตราความถี่ในการปรากฏใช้มากที่สุด ได้แก่ การเชื่อมโยงแสดงการขยายความที่มีรูปภาษาที่เป็นตัวบ่งชี้คือคำเชื่อมแสดงการขยายความ ผลการศึกษาดังกล่าวนี้นี้ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาบางเรื่อง ได้แก่ การศึกษาเรื่อง “A Corpus-based Study of Conjunction Devices in English International Law Texts and its Farsi Translation” (Ketabi, 2012,

pp. 362-371) ที่พบว่า คำเชื่อมแสดงความขัดแย้งเป็นคำเชื่อมที่ปรากฏใช้มากที่สุด ในข้อความที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศในภาษาอังกฤษและคำแปลภาษาพาสี และการศึกษาเรื่อง “A Study of Conjunctive Adverbials in Academic Journal Articles” (Li, 2014, pp. 145 - 161) ที่พบว่า คำเชื่อมแสดงความคล้ายตามเป็นคำเชื่อมที่มีความถี่ในการปรากฏใช้มากที่สุดในบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ

กล่าวได้ว่า คำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามภาษาไทยของจุฬาราชมนตรีเป็นข้อความที่ผู้ประกาศคำวินิจฉัยมักใช้การเชื่อมโยงแสดงการขยายความเพื่อให้ข้อมูลหรือรายละเอียดบางอย่างเพิ่มเติม อันจะทำให้คำวินิจฉัยนั้นมีเนื้อหาที่สมบูรณ์และชัดเจนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของอิสลามที่ส่งเสริมให้มุสลิมทุกคนแสวงหาความรู้ และคำแนะนำจากบรรดาผู้รู้และนักวิชาการ (Man, 2014, p. 25) ในทางกลับกัน ผู้ที่มีความรู้ก็มีหน้าที่ตอบคำถามและให้คำแนะนำตามหลักการของอิสลามเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับมุสลิมด้วยเช่นกัน

References

- Alyousef, H. S. and Alnasser, S. M. (2015). A Study of cohesion in international postgraduate business students' multimodal written texts: An SF-MDA of a key topic in finance. *The Buckingham Journal of Language and Linguistics*, 8, 56-78.
- Baleviciene, D. I. (2014). *Density and distribution of cohesion devices in the texts of literary and legal genres* (Unpublished master's Paper), Lithuanian University of Educational Sciences, Department of English Philology.
- Benmad, G., Salaming, M. and Baka, D. (2012). Mufti of Thailand: It's necessity, possibility and model. *Al-Nur Journal of the Graduate School of Fatoni University*, 7, 43-53. [in Thai]

- Black, A. and Hosen, N. (2009). Fatwas: Their role in contemporary secular Australia. *Griffith Law Review*, 18, 405-427.
- Furber, M. (2013). Elements of a Fatwa & their contribution to confidence in its validity. *Tabah Analytic Brief*, 14, 1-7.
- Halliday, M. A. K. & Hasan, R. (1976). *Cohesion in English*. New York: Longman.
- Kaptein, N. and Laffan, M. (2005). Fatwas in Indonesia. *Islamic Law and Society*, 12, 1-8.
- Karanja, M. W. (2014). *Discourse analysis of Catholic homilies: A case study of Queen of Apostles Seminary Church, Ruaraka Nairobi* (Master's Dissertation), University of Nairobi, Department of Linguistics and Languages.
- Ketabi, S. (2012). A corpus-based study of conjunction devices in English international law texts and its Farsi translation. *International Journal of Linguistics*, 4, 362-371.
- Leedy, P. D. and Ormrod, J. E. (2015). *Practical research: Planning and design*. Boston, MA: Pearson.
- Li, T. C. (2014). A study of conjunctive adverbials in academic journal articles. *Journal of Humanity and Sociology*, 23, 145-161.
- Man, S. (2014). *Patterns of Contemporary Ijtihad in Malaysia: Analysis on Fatwas of Malaysian National Fatwa Council*. Proceedings from the International Conference on Advances in Management, Economics, and Social Science-MES. Conference 7th to 8th June 2014. Rome, Italy.
- Mehmood, M. I. (2015). Fatwa in Islamic law, institutional comparison of Fatwa in Malaysia and Pakistan: The relevance of Malaysian

- Fatwa model for legal system of Pakistan. *Arts Social Sciences Journal*, 6, 118.
- Panthumetha, N. (2014). *Thai grammar*. Bangkok: Faculty of Arts, Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- Panupong, W. and Laolertworakun, A. (2012). Word Class. In W. Panupong and et al, *Thai language norms Book 3: Word class, phrase, sentence, and discourse* (pp. 16-65). Bangkok: Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education. [in Thai]
- Prasitratthasin, A. (2012). Discourse. In W. Panupong and et al, *Thai language norms Book 3: Word class, phrase, sentence, and discourse* (pp. 117-144). Bangkok: Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education. [in Thai]
- Saleh, M. I. (2011). *Dictionary of Islamic words & expressions*. Riyadh: Maktaba Dar-us-Salam.
- Sheikhul Islam Office. (2017. March). *Thai Islamic verdicts of Sheikhul Islam*. Retrieved from <http://www.skthai.org>. [in Thai]
- Schiffrin, D. (2006). Discourse. In R. Fasold and J. Connor-Linton (Eds.). *An introduction to language and linguistics* (pp. 169-199). Cambridge: Cambridge University Press.

ถึงร้าย...ก็ไม่เลว: ภาพสะท้อนความสุขผ่านตัวละครวายร้าย ในคติชนสมัยใหม่¹

I will never be good...that's not bad: The reflection
of happiness through the villainous in modern folklore

ณัฐภัทร์ สุรินทร์วงศ์²

Nuttapat Surinwong

นิศา บุรณภวังค์³

Nisa Buranapawang

Abstract

This article presents the heroic aspects of the villain characters portrayed in two 3D animated movies which are Wreck it Ralph produced by Walt Disney and Giant produced by Workpoint Pictures. The analyzed villains play the leading roles in both stories. The aim of the analysis is to

¹บทความนี้ได้นำเสนอในงานประชุมวิชาการระดับชาติของสมาชิกเครือข่ายความร่วมมือวิชาการ-วิจัย
สายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ครั้งที่ 9 ภายใต้แนวคิด “พลังมนุษยศาสตร์ พลังสังคมศาสตร์ พลังแห่ง
ความสุขที่ยั่งยืน” ในระหว่างวันที่ 24-25 มีนาคม 2559 ณ โรงแรมท็อปแลนด์ จังหวัดพิษณุโลก ทั้งนี้บทความ
ดังกล่าวเลือกตีพิมพ์ในวารสารของสมาชิกเครือข่ายฯ จึงไม่ได้ผ่านกระบวนการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ใน
Proceedings ของงานประชุมวิชาการ

²นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประเทศไทย
Ph.D. student, Department of Folklore, Faculty of Humanities, Naresuan University, Thailand

³อาจารย์ ภาควิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยดุสิตธานี ประเทศไทย
Lecturer, Department of Humanities and Social Science, Dusit Thani College, Thailand

Corresponding Author: E-mail: nuttapat.su@dtc.ac.th

(Received: 6 June, 2016; Revised: 2 October, 2017; Accepted: 17 November, 2017)

reflect the happiness of the villains from what area and the world they live. The similarities and differences between the two characters in terms of duties, understanding of life and self-acceptance are linked to friendship and learning of being their true selves in accordance with social and cultural contexts which are presented in the form of modern folklore. The author analyzes and describes both leading villains on the basis of folklore-based archetypal criticism.

Keyword: 3D animated movies, villain, archetype, modern folklore

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ นำเสนอวายร้ายในมุมมองของวีรบุรุษจากการชมภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชัน 3 มิติ 2 เรื่อง คือเรื่อง วเร็ค อิท ราล์ฟ ดำเนินการสร้างโดยวอลท์ดิสนีย์ และเรื่อง ยักษ์ ดำเนินการสร้างโดยบริษัท เวิร์คพอยท์ พิคเจอร์ส การวิเคราะห์ตัวละครวายร้ายที่รับบทเป็นตัวเอกของเรื่องเพื่อสะท้อนภาพความสุขของวายร้ายในสิ่งที่เขาเป็นและโลกที่เขาดำรงอยู่ ความเหมือนคล้ายและแตกต่างของตัวละครวายร้ายในการทำตามหน้าที่ ความเข้าใจในชีวิตและการยอมรับในสิ่งที่ตนเองเป็น ทั้งหมดถูกผูกโยงเข้ากับมิตรภาพและการเรียนรู้ที่จะเป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริงตามบริบทของสังคมวัฒนธรรมซึ่งถูกนำเสนอในรูปแบบคติชนสมัยใหม่ บทความวิชาการฉบับนี้ผู้เขียนวิเคราะห์และอธิบายตัวละครวายร้ายที่รับบทเป็นตัวเอกผ่านทฤษฎีอาร์คีไทป์ในมุมมองคติชนวิทยา

คำสำคัญ: ภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชัน 3 มิติ ตัวละครวายร้าย อาร์คีไทป์ คติชนสมัยใหม่

บทนำ

บทความวิชาการฉบับนี้ เขียนขึ้นมาจากความคิดนอกกรอบของผู้เขียนคนหนึ่งมาทางสายวรรณคดี ในขณะที่อีกคนหนึ่งมาทางสายคติชนวิทยาพวกเราให้ความสนใจเกี่ยวกับความคิดเล็ก ๆ ที่ว่า “ไม่มีใครอยากเป็นวายร้าย เราทุกคนต่างก็

อยากเป็นวีรบุรุษด้วยกันทั้งนั้น” เห็นได้จากในแต่ละสังคมวัฒนธรรมมักจะมีเรื่องเล่า นิทาน วรรณกรรม เทพปกรณัม ที่กล่าวถึงการเดินทางของวีรบุรุษ (Hero's Journey) ที่ต้องฝ่าฟันอุปสรรคหลากหลาย ได้รับของวิเศษ ต่อสู้กับเหล่าวายร้าย ช่วยคนที่รักและ ได้รับรางวัลตอบแทนมากมาย ผู้คนส่วนใหญ่ต่างตื่นเต้นและตื่นเต้นกับวีรกรรมของ วีรบุรุษคนแล้วคนเล่า วีรบุรุษจึงติดตราตรึงใจและได้รับการยกย่องเสมอ ไม่ว่าจะเป็นใน จินตนาการหรือความเป็นจริง “แล้ววายร้ายล่ะ?” ในฐานะที่เป็นชั่วตรงกันข้ามของ วีรบุรุษ พวกเขาเป็นอย่างไร มีชีวิตอย่างไร ในฐานะตัวละครที่มีบทบาทสำคัญไม่แพ้ วีรบุรุษ หรือที่จริงแล้วเขาก็อยากเป็นวีรบุรุษเหมือนกัน ความน่าสนใจนี้จึงนำไปสู่ การค้นคว้าคัดสรรข้อมูลมาวิเคราะห์นำเสนอ

ผู้เขียนพบว่า ความคิดความสนใจที่มีต่อวายร้ายนั้นปรากฏขึ้นแล้วในคติชน สมัยใหม่ที่สามารถขยายการรับรู้ไปสู่มวลชนได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งในบทความฉบับนี้ คติชนสมัยใหม่ หมายถึง ภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชัน (Cartoon Animation) จากการชม ภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันหลายเรื่องเพื่อให้เห็นจุดร่วมของวายร้าย ในที่สุดผู้เขียนก็ ตัดสินใจเลือกภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันสองเรื่อง คือ ยักษ์ (The Giant King)⁴ และ วเร็ค อิท ราล์ฟ⁵ (วายร้ายหัวใจฮีโร่ - Wreck it Ralph) ด้วยเหตุผลที่ว่า ภาพยนตร์การ์ตูน แอนิเมชันทั้งสองเรื่องนั้น ดำเนินเรื่องราวกระชับ มีประเด็นที่ชัดเจน น่าติดตามและ ให้ความเพลิดเพลิน อีกทั้งยังสามารถศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างตาม บริบทสังคมวัฒนธรรมได้ โดยวายร้ายจากภาพยนตร์แอนิเมชันทั้งสองเรื่องคือ น้ำเขียว (ทศกัณฐ์) จากเรื่องยักษ์ และ ราล์ฟ จากเรื่อง วเร็ค อิท ราล์ฟ ทั้งสองถูกนำเสนอใหม่ ในฐานะตัวเอกของเรื่อง โดยเรื่องหนึ่งเป็นตัวแทนวายร้ายในฝั่งโลกตะวันออกที่ปรากฏใน วรรณคดีคลาสสิกเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งถูกนำเสนอใหม่ในรูปแบบการ์ตูนแอนิเมชันสามมิติ

⁴ผลงานร่วมทุนสร้างระหว่างบริษัท สหมงคลฟิล์ม อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด, บริษัท บ้านอิทธิฤทธิ์ จำกัด, บริษัท ซูเปอร์จิ๋ว จำกัด และดำเนินงานสร้างโดย บริษัท เวิร์คพอยท์ พิคเจอร์ส จำกัด ผลงานกำกับของ ประภาส ชลศรานนท์ร่วมกับชัยพร พานิชรุทติวงศ์

⁵อำนวยการสร้างโดย Walt Disney Animation Studios

ส่วนอีกเรื่องหนึ่งเป็นตัวแทนวายร้ายในฝั่งโลกตะวันตกที่ปรากฏในเกมตู้หยอดเหรียญ (arcade game) เป็นเกม สองมิติ ขนาด 8 บิต (ความคมชัดภาพและเสียงน้อยกว่าเกมปัจจุบันมาก) ซึ่งได้รับความนิยมในช่วงปี 80 ที่ถูกนำเสนอใหม่ในรูปแบบแอนิเมชันสามมิติ บทความนี้ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการนำเสนอ คือ เพื่อสะท้อนภาพความสุขของวายร้ายในสิ่งที่เขาเป็นและโลกที่เขาดำรงอยู่ โดยวิเคราะห์และอธิบายผ่านทฤษฎีอาร์คีไทป์ในมุมมองคติชนวิทยา

อาร์คีไทป์ในมุมมองคติชนวิทยา

อาร์คีไทป์ (Archetype) หมายถึง แบบหรือต้นแบบของการรับรู้และความเข้าใจของมนุษย์ที่ยังคงอยู่ในจิตไร้สำนึกร่วมของมนุษย์ทั่วทั้งโลกอย่างเหนียวแน่น ไม่ถูกจำกัดด้วยกาลเทศะเป็นมรดกทางความคิดที่ปรากฏอยู่ซ้ำ ๆ พบเห็นได้อยู่เสมอในรูปของเทพปกรณัม ศาสนา ความฝัน นิทาน วรรณคดีและศิลปะ (Aungthonggumnerd, 2013, p. 9) จากการศึกษาของ Aungthonggumnerd (2013, pp. 37 - 40) พบว่า อาร์คีไทป์ในช่วงแรกถูกใช้ในความหมายเชิงอภิปรายเชื่อมโยงกับเบื้องต้นในฐานะที่เป็นต้นแบบของสรรพสิ่งที่ได้มาจากพระเจ้า เป็นสิ่งที่มีอยู่ก่อนและคงอยู่เป็นนิรันดร์ ทุกสิ่งในโลกล้วนเลียนแบบมาจากอาร์คีไทป์ แต่ในช่วงหลังคำอาร์คีไทป์ถูกลดทอนคุณค่าความหมายลงให้เหลือแต่เพียงสัญลักษณ์ที่มนุษย์มีร่วมกันและเป็นเพียงภาวะรับรู้หนึ่งในจิตเท่านั้น

ในบทความนี้ผู้เขียนใช้ความหมายของคำอาร์คีไทป์ทางเทพปกรณัมในมุมมองคติชนวิทยาที่เชื่อมโยงถึงเทพปกรณัม ศาสนา ความฝัน นิทาน วรรณคดีและศิลปะ คำว่าอาร์คีไทป์กลับมารู้จักกันอย่างแพร่หลายอีกครั้ง ในชื่อทฤษฎีของนักจิตวิทยาและแพทย์ผู้เป็นปราชญ์แห่งยุคนามว่า คาร์ล กุสตาฟ ยุง (Carl G. Jung) เขานำอาร์คีไทป์มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาด้านจิตวิเคราะห์ โดยการนำภาพความฝันของผู้ป่วยมาเปรียบเทียบกับอาร์คีไทป์ที่ปรากฏในเทพปกรณัมและศาสนา เพื่อตีความภาพฝันนั้นจนพบสาเหตุที่แท้จริงของอาการเจ็บป่วย อาร์คีไทป์เกี่ยวข้องกับจิตไร้สำนึกร่วม (collective unconscious) คาร์ล ยุงอธิบายไว้ว่า โครงสร้างจิตมนุษย์แบ่งออกเป็น

3 ระดับ คือ จิตสำนึก (consciousness) จิตไร้สำนึกส่วนบุคคล (personal conscious) และจิตไร้สำนึกร่วม (collective unconscious) จิตไร้สำนึกร่วมเป็นสิ่งสากลที่มนุษย์ทุกคนมีส่วนร่วมกัน ไม่ใช่ความคิดที่เกิดขึ้นกับใครเพียงคนเดียวคนหนึ่งเท่านั้น

โจเซฟ แคมพ์เบลล์ (Joseph Campbell) นักเทพปกรณัมผู้มีชื่อเสียงได้รับอิทธิพลทางความคิดในเรื่องทฤษฎีอาร์คีไทป์ของยุง ได้กล่าวไว้ว่า “จิตไร้สำนึกร่วมของมนุษยชาตินี้เอง เป็นแหล่งที่มาของอาร์คีไทป์ ซึ่งหมายถึงความคิดเบื้องต้นหรือความคิดพื้นฐานเป็นต้นแบบของจิตไร้สำนึกซึ่งแสดงออกมาในรูปสัญลักษณ์ที่ปรากฏในความฝันหรือแสดงออกมาในรูปสัญลักษณ์และอนุภาคในเทพปกรณัม” (Campbell 1990, p. 50 cited in Boonsong, 2009, p. 49) ในการศึกษาเทพปกรณัมจากทั่วโลกโดยใช้ทฤษฎีอาร์คีไทป์ของโจเซฟ แคมพ์เบลล์พบว่าเรื่องราวที่ปรากฏในเทพปกรณัมนั้นมีรูปแบบความคิดหรือมีอาร์คีไทป์เหมือนกัน “เราสามารถพบอาร์คีไทป์ได้ทุกหนทุกแห่งในบันทึกประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมมนุษย์ ในภาพพื้นฐานของพิธีกรรมเทพปกรณัมและในความคิด” (Campbell, 1993, p. 18 cited in Aungthonggumnerd, 2013, p. 44) แคมพ์เบลล์วิเคราะห์และอธิบายว่า การที่เทพปกรณัมและนิทานทั่วโลกมีความคล้ายคลึงกันมีสาเหตุสำคัญสองประการคือ สาเหตุทางจิตวิทยาและสาเหตุทางประวัติศาสตร์ แคมพ์เบลล์อธิบายว่า จิตของมนุษย์โดยพื้นฐานแล้วเหมือนกัน จิตเป็นประสบการณ์ด้านในกายมนุษย์จากพื้นฐานร่วมกันในมนุษย์ทุกคน เช่น อวัยวะ สัญชาตญาณ แรงผลักดัน ความขัดแย้ง ความกลัว เป็นต้น สิ่งที่มีร่วมกันเหล่านี้เป็นความคิดที่มีปรากฏร่วมกันในเทพปกรณัม

ส่วนในแง่ประวัติศาสตร์อาร์คีไทป์หรือรูปแบบความคิดปฐมภูมินี้ปรากฏขึ้นในรูปที่หลากหลายภายใต้เงื่อนไขทางสิ่งแวดล้อมและเงื่อนไขเชิงประวัติศาสตร์ โจเซฟ แคมพ์เบลล์ กล่าวไว้ว่า “แนวคิดที่เกิดขึ้นในเทพปกรณัมแทบทุกเรื่องและในศาสนาแทบทุกศาสนาในโลก ประเด็นความคิดพื้นฐานจะปรากฏในรูปที่แตกต่างกันและได้รับการตีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคขึ้นอยู่กับกาลเทศะ” (Campbell, 1990, p. 68 cited in Boonsong 2009, p. 50) โจเซฟ แคมพ์เบลล์มองว่า เทพปกรณัมไม่ใช่เรื่องที่

จิตใจแต่ขึ้นด้วยสมอง แต่เป็นเรื่องราวที่ถ่ายทอดออกมาด้วยหัวใจสอดคล้องกับทฤษฎีอาร์คไทป์ที่เขาใช้ในการศึกษาเทพปกรณัม ดังที่เขากล่าวไว้ใน The hero's journey: Joseph Campbell on his life and work (2003, p. 73) ว่า “What’s made up in the head is the fiction; what comes out of [the heart] is a myth” สิ่งที่ใช้หัวใจ (คิด) นั้นเป็นเรื่องแต่ง ส่วนสิ่งที่ออกมาจากหัวใจเป็นเทพปกรณัม

อาร์คไทป์จากต้นสายทางอภิปรัชญาถูกรื้อฟื้นมาใช้ในทางจิตวิทยาของคาร์ล ยุง อันมีอิทธิพลมาถึงโจเซฟ แคมพ์เบลล์ในทางเทพปกรณัมยังส่งผลต่อมาอีกในวงการวรรณกรรมและภาพยนตร์โดยคริสโตเฟอร์ วอกเลอร์ (Christopher Vogler) นักเขียนและนักวิจารณ์บทภาพยนตร์ เจ้าของผลงาน The Writer’s Journey ได้รับอิทธิพลจากงานเขียนของโจเซฟ แคมพ์เบลล์เรื่อง The Hero with a Thousand Faces วอกเลอร์เสนอว่า อาร์คไทป์เป็นเครื่องมือสำคัญของนักเขียนเพราะมีลักษณะเป็นภาษาสากล เป็นความคิดที่มีอยู่ร่วมกันในมนุษย์ทุกคน โดยในหนังสือของเขากล่าวถึงอาร์คไทป์ที่ปรากฏในขั้นตอนการเดินทางของวีรบุรุษ ซึ่งประยุกต์มาจากทฤษฎีการผจญภัยของวีรบุรุษของโจเซฟ แคมพ์เบลล์ และกล่าวถึงอาร์คไทป์ของตัวละครในแง่ของบทบาททางจิตวิทยาหรือบุคลิกภาพที่แสดงออกมาและบทบาทการแสดงในเรื่อง

วายร้ายที่เป็นตัวเอกภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันทั้งในเรื่องยักษ์และเวเร็ค อิท ราล์ฟ ต่างก็ได้รับอิทธิพลมาจาก อาร์คไทป์หรือต้นแบบที่อยู่ในจิตไร้สำนึกร่วมของมนุษย์ ทั้งสองเป็นวายร้ายเพราะถูกกำหนดให้เป็นตามบทที่ต้องแสดง แต่เมื่อหมดเวลาทำงาน (ในกรณีของราล์ฟ) หรือ ละทิ้งตัวตนเดิมไปแล้วจากอาการความจำเสื่อม (น้ำเขียว) วายร้ายก็อาจกลายเป็นวีรบุรุษได้โดยไม่ตั้งใจ ความคิดที่แฝงอยู่ในเนื้อเรื่องได้ซ่อนอาร์คไทป์วีรบุรุษไว้เมื่อวายร้ายจะกลับกลายเป็นวีรบุรุษ เส้นทางผจญภัยในชีวิตของตัวละครทั้งสองได้สะท้อนความคิด ความเห็นในเรื่องชีวิตของพวกเขาซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์และอธิบายให้เห็นถึงภาพตัวแทนจากฝั่งแนวคิดตะวันตกและแนวคิดตะวันออก

อาร์คไทป์ที่ปรากฏจะช่วยตอบเรื่องของความเหมือนคล้ายหรือแตกต่างจากสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคมวัฒนธรรม อีกทั้งยังสะท้อนความสุขของการตระหนักรู้ใน

ตนเองผ่านตัวละครทั้งสองอีกด้วย ความสุขที่ยั่งยืนมาจากการยอมรับและเข้าใจตนเองในแบบที่เราเป็น แบบอย่างที่เราสั่งคมกำหนดให้ไม่สำคัญเท่าแบบที่คนเราค้นพบด้วยตนเอง แบบที่ให้ความสุขล้นพ้นคือสิ่งที่คนเราควรติดตามเพื่อที่จะได้พบสิ่งทีวี่เศษยิ่งขึ้น

รอล์ฟและน้ำเขียว: เรื่องโดยสังเขปของภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชัน

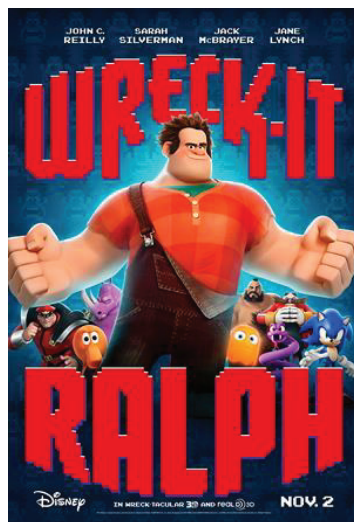

ภาพประกอบ 1 หน้าปกดีวีดีภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่องยักษ์

ที่มา: Yak, 2012

ภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันเรื่องยักษ์ (Chonsaranon, 2012) ถูกนำเสนอในรูปแบบใหม่ที่อิงวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์โดยกำหนดให้ตัวละครแต่ละตัวเป็นหุ่นกระป๋อง เนื้อเรื่องโดยสังเขปกล่าวถึง การสู้รบระหว่างหุ่นยนต์สองฝ่าย โดยมีราม (RAM) ดาวเทียมที่ควบคุมสรรพสิ่งในโลกของหุ่นกระป๋องทั้งสร้างและทำลายอยู่เบื้องหลัง รามมีคำสั่งให้หนุมาน (เผือก) ทหารเอกไปกำจัดทศกัณฐ์ (น้ำเขียว) ผู้คิดครองโลกของหุ่นกระป๋อง เรื่องราวของยักษ์นั้นเริ่มต้นหลังจากสงครามระหว่างหุ่นกระป๋องทั้งสองฝ่ายจบลง ทุกสิ่งทุกอย่างถูกฝังกลบอยู่ใต้พื้นดินยาวนานนับ 1,000,000 วัน ถึงแม้ว่าทศกัณฐ์และ

หนุมานจะรอดจากการทำลายล้างของลูกศรที่ยิงมาจากปากฟ้าของรามได้ แต่ทว่าทั้งคู่จดจำอดีตไม่ได้กลายเป็นหุ่นกระป๋องความจำเสื่อม ทศกัณฐ์กลายเป็นน้ำเขียวส่วนหนุมานกลายเป็นเจ้าเผือกทั้งคู่ถูกยึดติดกันไว้ด้วยโซ่หางปลายหอก ความพยายามตัดโซ่ของทั้งสองนำมาสู่การผจญภัยสุดตื่นเต้น การพบกับมิตรภาพแสนดี การกลายเป็นวีรบุรุษ (Hero) ที่ช่วยเหลือผู้อื่นทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ แต่เมื่อความทรงจำของทั้งคู่กลับคืนมา กลับพบความจริงที่ทำให้เกิดความสับสนระหว่างมิตรภาพของเพื่อนกับหน้าที่ของตนเอง ความขัดแย้งและการตัดสินใจเลือกที่จะทำหน้าที่และเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งจึงนำมาสู่บทสรุปของเรื่องราวความขัดแย้งยาวนานระหว่างหนุมานและทศกัณฐ์ที่ไม่อาจหาพบได้ในรามเกียรติ์รูปแบบอื่น

ภาพประกอบ 2 หน้าปกตีพิมพ์ภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่อง เวอร์ค อิท ราล์ฟ

ที่มา: Wreck it Ralph, 2012

ในขณะที่ภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันเรื่อง เวอร์ค อิท ราล์ฟ เล่าเรื่องราวในโลกของเกมตู้หยอดเหรียญที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันผ่านเครือข่ายสายไฟฟ้าของเกมแต่ละ

คู่ โดยมีศูนย์กลางที่เรียกว่า Game Central ที่เป็นตัวเชื่อมแต่ละเกมเข้าไว้ด้วยกัน ทำให้ตัวละครในแต่ละเกมสามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้ กฎของการเดินทางสำคัญของเกมคือ ห้ามตัวละครตายนอกเกมตัวเองเด็ดขาด เนื่องจากการตายนอกเกมจะไม่สามารถฟื้นคืนชีพได้อีก สำหรับเรื่องราวของเวิร์ค อิท ราล์ฟนั้นดำเนินเรื่องผ่านตัวละครหลักคือ ราล์ฟ (Ralph) เนื้อเรื่องโดยสังเขปมีอยู่ว่า ราล์ฟตัวละครวายร้ายในเกม “Fix it Felix Jr.” ทำหน้าที่เป็นวายร้ายมาเป็นเวลากว่า 30 ปี เขาไม่ค่อยจะพอใจกับบทบาทของตนเองเพราะตลอด 30 ปี เขาเป็นได้แค่วายร้ายที่ใคร ๆ ต่างก็ไม่นิยมชมชอบ เห็นเป็นต้องเบือนหน้า บ้างก็วิ่งหนีกันอูตลุต ในวันครบรอบ 30 ปีของเกม ราล์ฟไม่ได้แม้แต่บัตรเชิญร่วมงานทุกคนในเกมและนอกเกมต่างมาลองกัน การปรากฏตัวของราล์ฟในงานเลี้ยงทำให้ทุกคนแตกตื่น ราล์ฟเพียงแค่อยากให้ทุกคนยอมรับเหมือนอย่าง เฟลิกซ์ (Felix) ตัวเอกบ้าง แต่แล้วด้วยความไม่ตั้งใจของเขาทำให้ข่าวของในงานเสียหายจนเกิดความไม่พอใจและเกิดการท้าทายกันขึ้น เกี่ยวกับการเป็นวายร้ายของเขา เพื่อพิสูจน์ตัวเองเขาจึงตั้งปณิธานว่าจะเอาเหรียญรางวัลมาให้ได้ซึ่งหลายคนก็ปรามาสว่ามีแต่เพียงวีรบุรุษ (Hero) เท่านั้นที่ทำได้และนั่นก็เป็นกฎที่แต่ละเกมตั้งไว้ ราล์ฟเป็นแค่วายร้ายไม่มีทางได้เหรียญรางวัล การปฏิเสธสิ่งที่ตัวเองเป็นและแสวงหาสิ่งที่ตัวเองไม่เคยเป็นมาก่อนนำมาสู่การผจญภัยที่น่าตื่นเต้น จนท้ายที่สุดแล้วการผ่านบททดสอบต่าง ๆ รวมถึงมิตรภาพที่เขาได้พบจากโลกภายนอกเกมตนเอง ทำให้เขายอมเสี่ยงเสียสละตนเองเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น และการช่วยเหลือนั้นทำให้เพื่อนกับทุก ๆ คนในเกมอาเขตปลอดภัยจาก มหันตภัยครั้งใหญ่

ลักษณะของวายร้ายแบบน้ำเขียวและราล์ฟ

ภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันทั้งสองเรื่องนั้นมีลักษณะที่เหมือนกัน คือ การดำเนินเรื่องผ่านมุมมองของวายร้าย โดยหยิบยกเอาวายร้ายในวรรณคดีและวายร้ายในเกมมาเสนอใหม่ ตัวละครสำคัญที่มีบทบาทเด่นในภาพยนตร์จึงไม่อาจเรียกได้เต็มปากว่าเป็นพระเอก ทั้งในโลกของตัวละครร่วมอื่น ๆ ในเรื่องและการรับรู้ของผู้ชม

เนื่องด้วยเป็นวายร้ายจึงถูกเหมารวมจากประสบการณ์และกรอบเกณฑ์ทางสังคมที่ดี
ตราไปก่อนแล้วว่า เขาเหล่านั้นเป็นคนไม่ดี

ภาพประกอบ 3 น้ำเขียว จากเรื่องยักษ์

ที่มา: Yak, 2012

ในกรณีของเรื่องยักษ์ โดยทั่วไปภาพลักษณ์ของทศกัณฐ์ตามท้องเรื่องวรรณคดี
เขาเป็นพญายักษ์ที่เก่งกาจ ทั้งในด้านการวางแผนกลยุทธ์ ความรู้สารพัดศาสตร์
จากการร่ำเรียนวิชาต่าง ๆ จากฤาษีโคบุตร มีความฉลาด ปฏิภาณไหวพริบดี รูปร่าง
ภายนอกก็ดูเป็นยักษ์ที่มีความสง่างาม รูปร่างสูงใหญ่ เมื่อแปลงฤทธิ์จะมีถึง 10 หน้า
20 มือ แต่ทว่าความร้ายก็มีไม่น้อยด้วยเหตุนี้ คุณสมบัติที่ดูเป็นข้อเสียจึงทำให้ชีวิตของ
ทศกัณฐ์ประสบปัญหาอยู่เสมอมา ทั้งการเอาแต่ใจตนเองไม่ยอมฟังความเห็นผู้อื่น
มั่นใจกับสิ่งที่ตนเองตัดสินใจจนเกินไป แม้ถูกปราบก็ยังดื้อรั้นมากขึ้นกว่าเดิม และด้วย
นิสัยที่ยอมแพ้ไม่ได้ ยอมพ่ายไม่เป็น ทำให้ต้องหาทางหนีทีไล่เอาตัวรอดไว้จาก
ภัยอันตรายต่าง ๆ ไว้ก่อน โดยการถอดดวงใจซ่อนไว้กับฤาษี ทศกัณฐ์จึงเป็นยักษ์ตาย
ยาก รวมไปถึงนิสัยเจ้าชู้ จึงทำให้เกิดเรื่องราววิฤตหลายต่อหลายครั้ง จนที่สุดต้องต้อง
รบกับพระรามเพื่อชิงนางสีดา วายร้ายเช่นทศกัณฐ์จึงดูเป็นคู่ปรับที่เพียบพร้อมด้วย

การศึกษา อำนาจ อุบาย และพวกพ้อง เหมาะที่จะเป็นผู้ทดสอบความสามารถของ พระรามผู้เป็นตัวเอกอย่างมาก ทว่าทศกัณฐ์ในฉบับภาพยนตร์การ์ตูนแม้จะยังคงฉาย ภาวร้ายไว้ในตอนนำเรื่อง แต่แล้วทุกอย่างก็เลือนหายไป ทศกัณฐ์ความจำเสื่อม กลับกลายเป็นน้ำเชียวหุ่นกระป๋องร่างใหญ่ กายสีเชียวจากสีสเปรย์พ่น รูปร่างไม่สม ส่วนแต่ก็ดูสง่าและน่ารัก แรกพบคนทั่วไปจะเกิดความรู้สึกเกรงกลัวจากรูปลักษณ์ ภายนอก หากเมื่อได้พูดคุย คบหาจะรู้ว่าเป็นคนนิสัยดี มองโลกแง่บวก จริงใจ คิดอะไร เรียบง่าย ชื่อ ๆ ตรงไปตรงมา ไม่มีข้อแม้ใด ๆ กับคนรอบข้าง จนบางครั้งเหมือนขาด ความมั่นใจ ผูกพันกับเพื่อน จนสามารถเสียสละแม้กระทั่งชีวิตตนเอง ดูออกจะตรงกัน ข้ามกับทศกัณฐ์ที่ผู้ชมรับรู้มาทีเดียว จนบางครั้งก็อดสงสัยไม่ได้ว่า วายร้ายจะมี ช่วงเวลาแบบนี้บ้างไหมหลังจากที่เลิกเป็นวายร้ายแล้ว

ภาพประกอบ 4 ราล์ฟ จากเรื่อง วเร็ค อิท ราล์ฟ
ที่มา: Wreck it Ralph, 2012

เมื่อมองกลับมาที่ตัวละครวายร้ายในฝั่งตะวันตกอย่าง ราล์ฟ วายร้ายในเกมตุ้ รูลักษณ์ภายนอกของราล์ฟ เป็นผู้ชายสูง 9 ฟุต หนัก 643 ปอนด์ ค่อนข้างโหม่ง่าย อารมณ์ร้าย ชอบทุบทำลายเป็นกิจวัตร จากรูปร่างและพฤติกรรมที่แสดงออกทำให้ไม่มี

ใครในเกมชอบรอล์ฟเพราะรับรู้และเข้าใจจากสิ่งที่เห็นนั้น ทว่าสิ่งเหล่านั้นล้วนเป็น บทบาทที่ถูกกำหนดไว้ให้เป็นในเกมซึ่งเป็นหน้าที่การงานของวายร้ายทุกคนในเกมอา เขตต้องแสดง เมื่อเสร็จงานแต่ละคนก็กลับมาเป็นตัวของตัวเอง การรับบทเป็นตัวร้าย ในเกมมาตลอดระยะเวลา 30 ปีทำให้รอล์ฟเริ่มเบื่อ “มันยากนะที่คุณจะรักงานของคุณ ถ้าคุณทำไปแทบตาย แต่ไม่มีใครชอบคุณสักคน” รอล์ฟทุ่มเททำงานอย่างสุดกำลังแต่ ทว่าไม่มีใครชอบเขาเลย ทุกวันหลังเลิกงาน (เกมอาเขตปิด) ทุกคนต่างแยกย้ายกลับ บ้าน รอล์ฟรู้สึกถึงความโดดเดี่ยวล้าพั้งในขณะที่คนอื่นไปฉลองกันกับเฟลิกซ์พระเอก ของเกม เขาสะท้อนความรู้สึกในใจจากการมองภาพเฟลิกซ์ที่อยู่บนตึกสูงว่า “ผมได้ เห็นเฟลิกซ์อยู่บนนั้น มีคนลูบหลัง ลูบไหล่เขา มีคนให้ขนมพาย ขอบอกขอบใจ ดีใจที่ ได้เห็นหน้าเขาทุกครั้งไป บางครั้งผมก็คิด แหม เป็นพระเอกซะบ้างก็คงจะดีไม่น้อย เลย” จะเห็นได้ว่ารอล์ฟสะท้อนความสุขพื้นฐานของคนในสังคมประการหนึ่งคือ ความ ต้องการการยอมรับจากคนอื่น ๆ ในสังคม และนั่นก็มีส่วนจำเป็นอย่างมากในการ ดำเนินชีวิตที่มีโครงสร้างหน้าที่กำหนดสถานภาพและบทบาท หลายคนผันตัวเองไปทำ ในสิ่งไม่ดีก็เนื่องมาจากสาเหตุเบื้องต้นที่ว่าทำดีแล้วไม่ได้อะไรตอบแทนเลย แม้กระทั่ง มิตรภาพหรือรอยยิ้มเพียงเล็กน้อยจากคนรอบข้าง หากเมื่อรอล์ฟเป็นวายร้ายเหตุการณ์ จึงออกจะดูย้อนแย้งกับสิ่งที่เขาเป็นอยู่ จะทำตัวให้ร้ายไปทำไม (ก็ร้ายอยู่แล้ว ยังไงก็ไม่มีใครชอบ) การอยากลองเป็นคนดีเพื่อให้คนอื่นในเกมยอมรับบ้างจึงเป็นความท้าทาย อย่างมากในการพิสูจน์ตนเองของวายร้ายคนหนึ่ง

ความเหมือนคล้ายและแตกต่างของวายร้ายในภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชัน

ทั้งน้ำเขียวและรอล์ฟต่างก็ต้องก้าวออกจากสถานะที่คุ้นเคย คล้ายดั่งการ เดินทางออกจากถิ่นฐานของตนเองไปสู่ดินแดนที่ไม่รู้จักและปราศจากการปกป้อง ค้ำครองใด ๆ จุดเริ่มต้นของการเป็นวีรบุรุษโดยไม่ได้ตั้งใจของทั้งสองคือภาพสะท้อน ของการปฏิเสธตัวตนเดิมที่คุ้นเคย ไม่ว่าจะเป็นการตื่นขึ้นมาในภาวะความจำเสื่อมของ น้ำเขียว ที่ทำให้ทศกัณฐ์ที่แสนร้ายกาจถูกซ่อนไว้ในส่วนลึก หรือการอยากลองเป็น

พระเอกบ้างของรอล์ฟทำให้เขาต้องพิสูจน์ตนเองว่าเขาก็เป็นคนดีได้ ถึงทั้งสองจะเป็น วายร้ายแต่เมื่อได้รับบทเป็นตัวเอกในชีวิตของตนเองถึงทั้งสองจะร้ายแต่ก็ไม่เลว จากการศึกษาความเหมือนคล้ายและแตกต่างกันของตัวละครวายร้ายทั้งสอง ผู้เขียน วิเคราะห์และสรุปเป็นตารางได้ 3 ประเด็นหลักดังนี้

1. ภาพลักษณ์ของวายร้าย

การฉายภาพของวายร้ายในภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันทั้งสองเรื่องคล้ายคลึงกัน วายร้ายต้องมีรูปลักษณ์ภายนอกที่เห็นชัดเจนรวมถึงพฤติกรรมการแสดงออกที่สัมพันธ์กับ รูปลักษณ์ เช่น ต้องมีร่างกายใหญ่โต หน้าตาดุตัน ขี้โมโห ก้าวร้าว มีพลังลึกลับมาก และ ใจร้าย ซึ่งทั้งน้ำเชียวและรอล์ฟมีครบถ้วนครบถ้วนความ การตอกย้ำจากภาพลักษณ์ที่ นำเสนอตรงกับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผ่าน ๆ มาในสังคม การสรุปเหมารวมเอาไว้ คนตัวใหญ่หน้าตาดุตันมักเป็นวายร้าย ยิ่งในสื่อสมัยใหม่อย่างละคร ภาพยนตร์บางครั้ง แค่เห็นหน้า ได้ยินเสียงหัวเราะก็รู้ได้เลยว่าตัวละครตัวนี้เป็นวายร้ายแน่นอน รอล์ฟและ น้ำเชียวต่างก็มีรูปร่างใหญ่โต มีกำลังมาก หน้าตาไม่เป็นมิตร วายร้ายมักถูกสร้างขึ้นมา ให้เป็นขั้วตรงกันข้ามกับตัวเอกโดยสิ้นเชิง เหตุผลสำคัญที่เป็นเช่นนั้นก็เพื่อให้วายร้าย เป็นค่าผกผันของตัวเอก (วีรบุรุษ) เรื่องราวใด ๆ ก็ตามทั้งในชีวิตจริง นิยาย ละคร หรือ ภาพยนตร์จะเรียบราบเกินไป หากไม่มีบททดสอบ ต่อสู้พาดพิงกับเหล่าวายร้าย แม้แต่ ภายในจิตใจของตัวเราเองก็ต้องคอยควบคุมอดทน อดกลั้นอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน วายร้ายจึงมี ความหมายมากในการยกระดับภารกิจทั้งทางกายและจิตวิญญาณของวีรบุรุษและตัวเราเอง โดยสรุปภาพลักษณ์ภายนอกของน้ำเชียวและรอล์ฟถูกกำหนดมาแล้วให้เต็มไปด้วยสิ่งที่ ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมตีความได้ในเบื้องต้นว่าเขาทั้งสองเป็นวายร้าย แต่ต่อมาภายหลังจึง ตระหนักได้ว่าภาพลักษณ์ภายนอกไม่อาจตัดสินได้อย่างชัดเจนว่าใครร้ายหรือดี เนื่องด้วย คนและปรากฏการณ์เหล่านั้นถูกตัดสินด้วยทัศนคติเหมารวมของเราไปแล้วเรียบร้อยแล้ว

2. จุดเปลี่ยนของชีวิตวายร้าย

น้ำเชียวและรอล์ฟในคราบของวายร้ายทั้งสองมีเป้าหมายที่ชัดเจน ทุกการ กระทำมีเหตุผลรองรับและมีความสามารถไม่อ่อนด้อยไปกว่าตัวเอก ทว่าในชีวิตจริง

ของน้ำเขียวและรอล์ฟเองเขาไม่ได้ต่อสู้กับตัวเอง แต่เป็นการต่อสู้กับความคิดและความทรงจำของตนเอง น้ำเขียวปฏิเสธที่จะกลับไปเป็นทศกัณฐ์ในขณะที่รอล์ฟพยายามจะเป็นคนดีเพื่อลบภาพลักษณ์วายร้าย ทั้งสองค่อย ๆ พัฒนาตัวเองกลายเป็นตัวเองและดำเนินชีวิตของตนเองโดยไม่ติดกรอบที่ถูกกำหนดด้วยความทรงจำร่วมทางสังคม ตลอดทั้งเรื่องน้ำเขียวไม่ร้ายอย่างที่วายร้ายแบบทศกัณฐ์เป็น ในขณะที่รอล์ฟเองนอกจากขี่โมโห ขอบทบุพทำลายเขาเองก็ไม่เคยทำร้ายใคร พละกำลังและการตัดสินใจของทั้งสองกลับมีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือผู้อื่นให้รอดพ้นจากอันตราย ความร้ายของน้ำเขียวเป็นเพียงภาพความทรงจำที่แยกออกจากตัวตนในปัจจุบัน หน้าที่สำคัญของน้ำเขียวก็คือการกำจัดทศกัณฐ์ ในขณะที่รอล์ฟเองก็มาตระหนักถึงหน้าที่ของวายร้ายได้ด้วยตนเองจากการยอมรับในสิ่งที่เขาเป็นและทำให้ดีที่สุดตามบทบาท ส่วนในความเป็นตัวของตัวเขานั้นเขาก็เสียสละเพื่อผู้อื่นตามแบบฉบับของตนเอง ดังคำขวัญที่วายร้ายมักท่องกันในเรื่อง เวิร์ค อีท รอล์ฟ “ฉันทน และนั่นก็ดีแล้ว ฉันทจะไม่วินาศและนั่นก็ไม่เลว ฉันทไม่อยากเป็นใครนอกจากตัวฉันทเอง” การปฏิเสธที่จะเป็นตัวเองทำได้ยากในมุมมองของน้ำเขียว น้ำเขียวก็คือน้ำเขียว ไม่ใช่ทศกัณฐ์ การเลือกเป็นน้ำเขียวและกำจัดทศกัณฐ์จึงเป็นการตัดสินใจเป็นตัวของตัวเอง โดยละทิ้งความทรงจำในอดีตไปทั้งหมด และนั่นเป็นการกำจัดทศกัณฐ์ให้หายไปอย่างถาวรเป็นการช่วยเหลือผู้คนให้พ้นจากสงคราม ในขณะที่รอล์ฟก็คือรอล์ฟ เขาพยายามเป็นคนดีแต่นั้นไม่ใช่ตัวของเขาเอง เขาซ่อมแซมรถแข่งไม่ได้ หน้าที่ซ่อมแซมเป็นของพระเอก เขาเก่งแต่เรื่องทำลายและเขาก็ใช้ความเก่งกาจนั้นช่วยเหลือผู้อื่นให้รอด แม้เราจะเลือกเกิดไม่ได้แต่เลือกที่จะเป็นได้ โดยเฉพาะการเป็นตัวของตัวเองที่ปราศจากการครอบงำโดยผู้อื่น

มิตรภาพเป็นกุญแจสำคัญของการไขเปิดเข้าสู่จิตใจฝ่ายดีของเหล่าวายร้าย น้ำเขียวเมื่อยังเป็นทศกัณฐ์ไร้เพื่อนที่แน่นอน แต่เมื่อเป็นน้ำเขียวเพื่อนกลับมีบทบาทสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีด้วยหัวใจของคำว่าเพื่อนที่ต้องรักกันช่วยเหลือกัน ไม่ทอดทิ้งกัน ทำให้น้ำเขียวยอมเสียสละชีวิตเข้าช่วยเผือกหรือหนุมานเพื่อให้รอดตายจากการโดนระเบิดหอกโมกขศักดิ์ โดยการเสี่ยงอันตรายปีนเสาเทียนวัน

เพื่อหยุดพระอาทิตย์ จนตัวเองไหม้เกรียมหมดสติไป ในขณะที่รอล์ฟนั้นต้องการให้ทุกคนชอบเขาบ้าง 30 กว่าปีที่ทำหน้าที่เป็นวายร้ายในเกมไม่มีใครชอบเขาเลย แต่เมื่อรอล์ฟได้พบกับเวเนโลฟี รอล์ฟก็ตระหนักได้ว่าเพื่อนกันต้องช่วยเหลือกัน เขาไม่ปล่อยให้เวเนโลฟีเป็นอันตราย ถึงกับยอมเสี่ยงชีวิตเพื่อช่วยเหลือซึ่งผิวดิวิสัยของวายร้ายที่จะกระทำ รอล์ฟถึงกับเปรยในตอนจบว่า เหยี่ยวรางวัลไม่สำคัญอีกแล้ว เพราะอย่างน้อยถ้าเวเนโลฟีชอบเขา เขาก็คงไม่เลวเท่าไร ซึ่งตัวละครเสริมที่เป็นเด็กผู้หญิงเล็ก ๆ นี้องที่ภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องมีเหมือนกันคือ สนิมน้อยในเรื่องยักษ์ และเวเนโลฟีในเรื่องวเร็คอิท รอล์ฟ ทั้งสองเป็นตัวละครที่น่าจดเปลี่ยนมาสู่ตัวตนของทั้งน้ำเขียวและรอล์ฟ หากเปรียบเทียบกับขั้นตอนการเดินทางของวีรบุรุษของโจเซฟ แคมพ์เบลล์ การได้พบเวเนโลฟีหรือสนิมน้อยเทียบได้กับ การได้พบเทพธิดา (Meeting the goddess) มิตรภาพจึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญมากในการเปลี่ยนแปลงตนเองไปในทางที่ดี

3. แก่นของเรื่อง

น้ำเขียวและรอล์ฟต่างก็ออกเดินทางเพื่อตามหาตัวเอง น้ำเขียวอยากรู้ว่าตนเองเป็นใครและมีหน้าที่อะไรในฐานะหุ่นยนต์ ในขณะที่รอล์ฟออกเดินทางเพื่อพิสูจน์ตนเองว่าเป็นคนดีได้ เป็นวีรบุรุษได้จากการท้าทาย คำเย้ยหยันของคนรอบข้าง ความร้ายของวายร้ายทั้งสองเป็นเพียงเปลือกนอกสุดที่คนในโลกของภาพยนตร์รับรู้ ในความเป็นจริงแล้วไม่มีใครเป็นวายร้ายในชีวิตของตนเอง ทุกคนต่างก็เป็นวีรบุรุษในแบบฉบับของตนเอง การออกเดินทางเพื่อแสวงหาบางอย่างจึงเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตวิญญาณให้ได้ตระหนักรู้ในตนเองมากยิ่งขึ้น บางครั้งการเดินทางออกจากโลกที่คุ้นเคยไปผจญภัยในโลกที่เต็มไปด้วยสิ่งที่ไม่รู้จัก สถานการณ์ที่ไม่อาจคาดเดาได้ก็นำไปสู่การเป็นตัวของตัวเองโดยปราศจากการครอบงำ น้ำเขียวออกเดินทางไปด้วยกัน ๆ กับเผือกทั้งสองเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จากสถานการณ์วิกฤตที่เกิดขึ้นทำให้ศัตรูกลับต้องผูกพัน และก็เป็นเผือกนั้นเองที่ยืนยันตัวตนของน้ำเขียวว่าไม่ใช่และไม่มีทัศนคติอื่นอีกแล้ว เผือกไม่บกพร่องในหน้าที่ที่มีต่อราม เขานำน้ำเขียวมาลานประหารและในขณะที่เดียวกันเขาก็ไม่บกพร่องในหน้าที่ของเพื่อนด้วย เผือกเลือกจะปกป้องน้ำ

เชื่อว่าจากการทำลายล้างของราม วัลฟเองก้าวออกจากโลกของเกมที่อาศัยเพื่อพิสูจน์ตนเอง นับเป็นความเสี่ยงที่ต้องเผชิญกฎของเกมกำหนดไว้ว่า หากตัวละครตายนอกเกมจะเป็นการตายถาวรนั้นเท่ากับว่า วัลฟต้องใช้ชีวิตเดียวของตนเองที่มีเพื่อพิสูจน์ตนเอง การผจญภัยของวัลฟทำให้เขารู้จักตัวเองมากขึ้นในฐานะวายร้ายที่ต้องทำตามบทบาท แต่เมื่อต้องช่วยเหลือเวนโลพี เขายอมเสียสละชีวิตตนเองพุ่งลงมายังภูเขาไฟในความสูงที่ผู้ชมรับรู้ได้ว่าไม่รอดแน่ สิ่งที่เขาทำทั้งหมดก็เพื่อช่วยเพื่อนคนสำคัญซึ่งเขาไม่เคยมีมาก่อน การเดินทางของทั้งน้ำเขียวและวัลฟต่างกันเพียง น้ำเขียวพอใจที่จะเป็นน้ำเขียวไม่ใช่ ทศกัณฐ์จอมวายร้าย ดังที่น้ำเขียวบอกไว้ในภาพยนตร์ว่า หน้าที่ของน้ำเขียวคือการกำจัด ทศกัณฐ์ เป็นภาพสะท้อนการเข้าควบคุมจิตใจสำนึกของจิตสำนึก เป็นการตัดสินใจเลือกเป็นคนดี มีเพื่อนรักและคนรอบข้างที่คอยห่วงใย ปฏิเสธตัวตนเดิมที่เคยรู้จักไปอย่างสิ้นเชิง ขณะที่การเดินทางของวัลฟนั้นเป็นการปฏิเสธตนเองในตอนต้นจนท้ายที่สุดจึงตระหนักได้ว่าการพยายามเป็นคนอื่นที่ไม่ใช่ตนเองนั้นทำให้เกิดเรื่องวุ่นวายมากมาย ทุกอย่างล้วนต้องมีสมดุลเขาต้องเป็นวายร้ายก็ด้วยบทบาทหน้าที่ ไม่ใช่ด้วยตัวตนของเขาเอง เพราะในเบื้องลึกเขาก็อยากเป็นคนดี เป็นพระเอก เป็นวีรบุรุษที่คนอื่นชื่นชมเหมือนกัน

ความขัดแย้งภายในใจของตัวละครวายร้ายทั้งสองนั้นมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง น้ำเขียวเกิดความขัดแย้งภายในใจเนื่องจากการเลือกที่ตัดสินใจจะเป็นตัวของตนเองโดยปฏิเสธตัวตนเดิมที่เป็นวายร้ายอย่างสิ้นเชิง การเกิดภาวะความจำเสื่อมเป็นการปลุกให้จิตสำนึกฝ่ายดีทำงานก่อเกิดตัวตนใหม่ที่เบียดขับตัวตนเดิมอย่าง ทศกัณฐ์ให้จมหายไปในส่วนลึกของจิตไร้สำนึก ตลอดทั้งเรื่องน้ำเขียวไม่ได้ความทรงจำกลับคืน การตื่นขึ้นของทศกัณฐ์นั้นเป็นการ บงการโดยหัวทั้งเก้าซึ่งเป็นภาพตัวแทนของจิตไร้สำนึกที่เต็มไปด้วยสัญชาตญาณ ความก้าวร้าว การต่อสู้กับตนเองจึงถือได้ว่าเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างมากเนื่องจากต้องปกป้องเผือกเพื่อนคนสำคัญของตนเอง ซึ่งในความเป็นจริง หากน้ำเขียวเป็นทศกัณฐ์ เผือกหรือหนุมานย่อมเป็นศัตรูคู่แค้นกัน การกำจัดทศกัณฐ์ด้วยตนเองเท่ากับว่าเป็นการควบคุมสัญชาตญาณดิบเถื่อนที่แทนภาพลักษณ์ด้วยทศกัณฐ์ การควบคุมจิตใจสำนึกและเลือกที่จะเป็นน้ำเขียวเท่ากับว่า

เป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่ของน้ำเขียวที่สลัดคราบวร้ายอีกทั้งยังเป็นการยุติสงครามที่มีอย่างยาวนาน ไม่ว่าจะกี่ภพกี่ชาติก็ยุติลงด้วยการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงตนเองไม่หวนกลับไปหาอดีตที่จำไม่ได้ด้วยตนเองอีกแล้ว ในขณะที่รอล์ฟปฏิเสธการเป็นตัวเองเนื่องจากยังไม่รู้จักตนเองดีพอ ตัวเขายังคงติดกับดักของสังคครอบข้างที่ตีตราว่าเขาเป็นวร้าย การออกเดินทางจึงทำให้เขาตระหนักรู้ในตนเองอย่างแท้จริง จนเห็นความหมายและคุณค่าของการได้เป็นตัวเอง แม้เขาจะเป็นวร้ายที่ไม่มีใครชอบเลย แต่ทว่านั่นเป็นหน้าที่ที่เขาต้องรับบทบาทเพื่อให้ชีวิตในเกมสมมูลและเป็นไปอย่างปกติ การปรับทัศนคติของคนรอบข้างจึงเป็นสิ่งสำคัญของการถ่ถอนการตีตราประทับด้วยทัศนะเหมารวมรอล์ฟออกจากเกมและพบเพื่อนอย่างเวเนโลฟี สิ่งที่เขาไม่เคยทำมาก่อนคือการเสียสละตนเองช่วยเหลือผู้อื่น เช่นเดียวกับที่น้ำเขียวเสียสละตนเองเพื่อช่วยเฟือก ถึงพวกเราจะไม่อาจบอกได้ว่าวร้ายนั้นเป็นคนดีแต่ทว่าอย่างไรเสียพวกเขาก็ไม่เลว น้ำเขียวมันคงในมิตรภาพอย่างที่ไม่เคยพบในทศกัณฐ์เช่นเดียวกับรอล์ฟที่ยอมรับบทบาทของตนเองไปพร้อม ๆ กับการปรับทัศนคติของผู้อื่นที่มีต่อเขาจากวีรกรรมที่เขาช่วยให้ประชาชนในเกมทุกเกมรอดพ้นจากภัยพิบัติ วร้ายอย่างพวกเขาจึงกลับกลายเป็นวีรบุรุษบนเส้นทางชีวิตของตนเอง การออกเดินทาง ผ่านบททดสอบ พบมิตรภาพ และทำภารกิจให้สำเร็จ นำตัวตนใหม่กลับมาและคลี่คลายปัญหาที่ติดค้างในใจ บางครั้งเราไม่ต้องจมอยู่กับอดีตที่ผ่านมาไปแล้วอย่างน้ำเขียว บางครั้งเราก็ต้องยอมรับตนเองให้ได้และไม่พยายามที่จะเป็นแบบคนอื่น หากเรารู้จักตนเองดีพอ เราก็จะสามารถจัดการกับตนเองได้ในที่สุด

วีรบุรุษในภาพลักษณ์ของวร้าย

วร้ายจัดว่าเป็นหนึ่งในอาร์คไทป์ที่รู้จักกันในนามของเงา (Shadow) ซึ่งเป็นภาพตัวแทนของพลังงานเกี่ยวกับด้านมืดที่ถูกซ่อนเร้นไม่อาจเปิดเผยหรืออาจถูกปฏิเสธด้วยแง่มุมบางอย่าง บ่อยครั้งสถานที่ที่พำนักของเงาเกี่ยวข้องกับอาการอาพรางเหล่าปีศาจร้ายไว้ในโลกภายใน เงาสามารถเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่พวกเราไม่ชอบเกี่ยวกับตัวตนของ

เราเอง ความลับดำมืดทั้งหลายที่เราไม่สามารถยอมรับตัวเองได้ คุณลักษณะทั้งหลายของพวกเราปฏิเสธหรือพยายามที่จะทำลายเงาที่ยังคงซ่อนอยู่ภายใน ควบคุ่มโลกของเงาของจิตไร้สำนึก เราสามารถขวางกั้นคุณลักษณะในด้านบวก ซึ่งเป็นการซุกซ่อนหรือทำให้พวกเราปฏิเสธด้วยเหตุผลบางอย่าง โฉมหน้าของด้านลบเกี่ยวข้องกับเงาในเรื่องราวทั้งหลายมักถูกฉายภาพไปยังตัวละครที่เรียกว่า วายร้าย (villains) ผู้ต่อต้าน (antagonists) หรือ ศัตรู (enemies) วายร้ายหรือศัตรูตามปกติมักเสียสละชีพสู่ความตาย ภาวะที่ถูกทำลายหรือพ่ายแพ้แก่วีรบุรุษ (hero) ผู้ต่อต้านอาจไม่ได้มีเจตนาร้าย เขาเหล่านั้นอาจเป็นมิตรเพียงแต่ว่าผู้ต่อต้านนั้นไม่ยอมรับวิธีการของวีรบุรุษ ผู้ต่อต้านและวีรบุรุษนั้นต่อสู้กันเหมือนกับทีมม้าแข่ง ที่มีวิธีการควบคุมและดึงเลื่อนที่แตกต่างกันไป ขณะที่วายร้ายกับวีรบุรุษต่อสู้กันเหมือนรถไฟที่ชนประสานงานกันอย่างรุนแรง

คำว่า ฮีโร่ (Hero) ซึ่งแปลเป็นไทยว่า วีรบุรุษ เป็นคำศัพท์ที่มาจากภาษากรีก โดยมีรากศัพท์หมายถึง การปกป้องและช่วยเหลือ เป็นอาร์คไทป์ที่สำคัญหนึ่งในเจ็ดของคาร์ล ยุง วีรบุรุษคือบางคนที่เต็มใจเสียสละความต้องการที่จำเป็นของตนเอง เหมือนกับคนเลี้ยงแกะที่จะยอมปกป้องและช่วยเหลือฝูงสัตว์ของเขา รากฐานของความคิดเกี่ยวกับวีรบุรุษถูกเชื่อมโยงเข้ากับการเสียสละตนเอง โวกเลอร์ (Vogler) กล่าวว่า วีรบุรุษคือคนที่สามารถอยู่เหนือขอบเขตและภาพลวงตาของอีโก้ได้แต่ในตอนแรกเริ่มวีรบุรุษเป็นอีโก้ทั้งหมด (Vogler 2007, p. 29) เป็นตัวกูของกู เป็นหนึ่งเดียว ซึ่งตัวตนของบุคลิกภาพนั้นแปลกแยกจากส่วนที่เหลือของกลุ่ม การผจญภัยของวีรบุรุษมากมายเป็นเรื่องราวที่ต้องแยกจากครอบครัวหรือเผ่า เช่นเดียวกับความรู้สึกรักของเด็ก ๆ ที่ต้องแยกจากแม่ สิ่งเหล่านั้นเองทำให้เขาได้เรียนรู้ชีวิตอย่างแท้จริงในนามของวีรบุรุษ จากบททดสอบทางกายและทางใจ ดังที่โจเซฟ แคมป์เบลล์กล่าวไว้ “วีรบุรุษคือใครบางคนซึ่งมอบชีวิตของเขาหรือเธอให้กับบางสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าตัวเขาเอง มีการกิจอยู่สองประเภท ประเภทหนึ่งคือภารกิจทางกาย ซึ่งวีรบุรุษได้แสดงพฤติกรรมอันกล้าหาญในการประจัญบานหรือในการช่วยชีวิตใครสักคน อีกประเภทหนึ่งคือภารกิจทางด้านจิต

วิญญาณ ซึ่งวีรบุรุษเรียนรู้ที่จะสัมผัสชีวิตทางจิตวิญญาณของมนุษย์ในระดับเหนือปกติ แล้วกลับมาอยู่กับสาระ” (Boonsong, 2008, p. 256) อาร์คีไทพ์วีรบุรุษแสดงให้เห็นถึงการค้นหาของอีโก้เพื่อตัวตนและองค์รวมทั้งหมดในกระบวนการที่เหมาะสมและสมบูรณ์แบบเป็นสิ่งที่ปรากฏให้กับชีวิตมนุษย์ทั้งมวล

ทั้งน้ำเขียวและรالفเป็นตัวละครวายร้ายที่ออกค้นหาตัวตนของตนเอง คนหนึ่งปฏิเสธที่จะกลับไปร้ายและเลือกใช้ชีวิตใหม่ด้วยตัวเอง ในขณะที่อีกคนหนึ่งเลือกที่จะเป็นวายร้ายตามบทบาทโดยไม่ปล่อยให้ชีวิตจริงร้ายตามบทที่ได้กำหนดไว้ การก้าวเข้าสู่การผจญภัยในโลกที่ตนเองไม่รู้จัก ทำให้วายร้ายทั้งสองกลายเป็นวีรบุรุษ โดยไม่ได้ตั้งใจ อาร์คีไทพ์วีรบุรุษที่ซ่อนอยู่ในภาพลักษณ์ของวายร้ายจึงเป็นสิ่งที่รอคอย การเปิดเผยเมื่อถึงเวลาและสถานการณ์ที่เหมาะสม

ความสันติสุขในชีวิตภาพสะท้อนจากรالفและน้ำเขียว

หากเราไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางจิตใจได้ (ผู้เขียนเห็นว่าสำคัญกว่าการตอบสนองทางร่างกายมาก) ชีวิตของเราเองก็ไม่อาจพบสันติสุขได้อย่างแท้จริง โลกภายนอกแท้จริงไม่ได้უნวาย โลกภายในใจของเราเองต่างหากที่უნวาย โดยพื้นฐานมนุษย์จะรู้สึกมีความสุขมาก ๆ เมื่อพบเหตุการณ์ต่อไปนี้ “1) ได้รับความรักจากผู้อื่น 2) ได้รับคำชมจากผู้อื่น 3) รู้สึกว่าตนเองมีประโยชน์แก่ผู้อื่น 4) รู้สึกว่าตนเองเป็นที่ต้องการของผู้อื่น” (Marumura, 2016, p. 49)

ภาพสะท้อนจากน้ำเขียวทำให้เรารู้ว่าคนเราไม่ได้ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยข้าวปลาอาหารเท่านั้น หากเรายังต้องอาศัยสิ่งอื่นด้วยและหนึ่งในบรรดาสิ่งที่จำเป็นต่อชีวิตและต่อความเป็นมนุษย์ของเราคือ “ความรัก” ลึก ๆ แล้วมนุษย์ทุกคนล้วนแต่ต้องการความรักจากผู้อื่นและโดยไม่รู้ตัว ความต้องการความรักนั้นทำให้เราแสวงหาความรักจากคนอื่นด้วย ถ้ามองย้อนกลับเข้าไปในเรื่องรามเกียรติ์ ทศกัณฐ์ได้รับความรักจากบุคคลรอบข้างในลักษณะของความเคารพยำเกรงตามฐานะของผู้ได้บังคับบัญชาพึงมีต่อผู้บังคับบัญชา ความรักที่เกิดขึ้นโดยเนื้อแท้จากอารมณ์และความรู้สึก หาได้น้อยมาก

คงจะมีเพียงนางมณฑิเทพเท่านั้นที่รักในรูปแบบของชาย-หญิง แต่ก็ยังอยู่ภายใต้ความเคารพ เกรงกลัวและยกให้ทศกัณฐ์มีอำนาจเหนือการตัดสินใจทุกอย่าง ทศกัณฐ์ต้องการความรักจากผู้อื่นและดูเหมือนไม่ค่อยพอ จนทำอะไรหลายอย่างด้วยพลการหรือใช้อำนาจความรุนแรงแย่งชิงความรักนั้นมา หากน้ำเขียวไม่ได้เป็นดังเช่นทศกัณฐ์ น้ำเขียวได้รับความรักจากผู้คนรอบข้างอย่างล้นเหลือ อาจจะเป็นด้วยบุคลิกพฤติกรรม การกระทำ หรืออะไรก็ตาม ที่ทำให้คนอื่นมีความสุขในการเข้าใกล้ น้ำเขียวผู้เขียนคิดว่าน่าจะเป็นเพราะน้ำเขียวเป็นคนที่ทำอะไรทำด้วย “ใจ” ถ้ากล่าวกันแบบภาษาของคนรุ่นใหม่คงจะเรียกว่า “ให้ใจมาก ก็ได้ใจไป” น้ำเขียวทำอะไรด้วยความจริงใจเสมอ ใส่ชื่อทุกความคิดและการกระทำ ซึ่งทำให้ทุกคนต่างก็ให้ความจริงใจตอบกลับมายังน้ำเขียวอย่างไม่มีข้อแม้อะไรเลย บางครั้งการได้รับคำชมจากผู้คนมากมายอาจไม่ใช่ใจเท่ากับคำชมของผู้ที่เห็นคุณค่าของเราเพียงไม่กี่คน น้ำเขียวโชคดีที่ถูกรายล้อมไปด้วยมิตรภาพอันดีงาม ไม่ว่าจะเป็นเจ้าเผือก สนิมน้อย คำชมที่ชัดเจนอาจจะไม่ได้เปล่งออกมาจากปากคนสนิทใกล้ของน้ำเขียว แต่การกระทำหลาย ๆ อย่างต่างแสดงถึงความชื่นชมในตัว of น้ำเขียวทั้งสิ้น เช่น ความเป็นห่วงเป็นใยที่สนิมน้อยมีต่อน้ำเขียว นอกจากนี้ คำว่า “วีรบุรุษ” เพียงคำเดียวก็ถือว่าเป็นคำชมที่น้ำเขียวได้รับจากคนอื่น แม้จะไม่ใช่คำชื่นชมที่สวยงาม แต่ก็นำให้น้ำเขียวรู้สึกอึดอัด ปลื้มปิติ ดังนั้น ความสุขของน้ำเขียวไม่ใช่การสรรเสริญเยินยอที่ยิ่งใหญ่อะไร เพียงแค่คำพูดสั้น ๆ หรือการกระทำที่จริงใจก็นับว่าเป็นสิ่งที่มีความสุขอย่างที่สุดของน้ำเขียวแล้ว แม้ว่า น้ำเขียวอาจจะจำตัวเองในอดีตไม่ได้ แต่ชีวิตในปัจจุบันนี้ การตั้งใจช่วยเหลือผู้อื่นนับเป็นความรู้สึกใหม่ที่ไม่เคยปฏิบัติ ทั้งยังทำให้ตระหนักถึงคุณค่าและการมีความหมายของตนเอง เพราะแท้ที่จริงแล้ว มนุษย์ทุกคนล้วนแต่อยากเป็นที่ต้องการของผู้อื่น ด้วยความรู้สึกที่ว่าตนเองสำคัญและยิ่งถ้ามีคนให้ความสำคัญกับการกระทำของเรา ยิ่งนำความปลื้มใจมาให้ น้ำเขียวอาจไม่รู้ตนเองตั้งแต่แรกด้วยซ้ำว่าเป็นที่ต้องการของคนในสังคมเพราะการกระทำทุกอย่างเป็นเรื่องเฉพาะหน้า และทำไปโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งการช่วยโดยไม่หวังผลตอบแทน เพียงแค่ทำไปตามที่ใจต้องการจะช่วยเหลือ รวมไปถึงการแสดงออกที่เรียบง่ายจริงใจของน้ำ

เขียวนั้น กลับกลายเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมในสายตาของคนอื่น แม้ไม่มีใครพูดออกมาตรง ๆ แต่พฤติกรรมของคนรอบข้างบ่งบอกให้ผู้ชมรับรู้ได้อย่างชัดเจนว่า น้ำเขียวเป็นที่ต้องการและเป็นที่รักของสังคม

ภาพสะท้อนจากราล์ฟ ตลอดเวลา 30 ปีที่ทำหน้าที่รับบทเป็นตัวร้ายในเกมความรู้สึกเบื่อหน่ายจากการที่ตั้งใจทำหน้าที่ของตนเองแต่กลับไม่มีใครชอบเขา ไม่แม้คำชื่นชม เนื่องจากใคร ๆ ต่างก็เห็นว่าเขาเป็นนักทำลาย ชะตากรรมของราล์ฟจึงต้องโดดเดี่ยวเดียวดายเพียงลำพัง ราล์ฟไม่รับการตอบสนองทางจิตใจอย่างเต็มที่ที่ทำให้เขาไม่พอใจที่จะใช้ชีวิตแบบเดิมอีกต่อไป เขาก้าวออกจากโลกเดิมเพื่อแสวงหาสิ่งที่เขาก็สามารถเป็นได้ แม้ว่าในช่วงแรกเขาจะคิดแค่เพียงว่าการได้เหรียญรางวัลซึ่งเป็นวัตถุสิ่งของที่แสดงว่าใครก็ตามที่ได้รับเหรียญก็เป็นวีรบุรุษในสายตาคนอื่นได้ ทว่าวัตถุนั้นไม่เพียงพอต่อการยอมรับการเป็นวีรบุรุษเพราะอย่างไรเสียเขาก็ยังคงเป็นวายร้ายการหายไปของเขากลับทำให้ประชากรในเกมเดือดร้อน ราล์ฟจึงตระหนักได้ว่าเหรียญรางวัลนั้นไม่ใช่ทั้งหมดของชีวิตที่เขาหาความหมายอยู่ ชีวิตของราล์ฟมีความหมายขึ้นหลังจากพบเวนโลพี เขาเป็นเพื่อนกับเวนโลพีและนั่นคือการได้รับความรักจากมิตรคนแรกของเขา เวนโลพีขอให้ราล์ฟช่วยสร้างรถแข่งซึ่งราล์ฟออกตัวว่าทำไม่ได้ เขาเก่งแต่เรื่องทำลาย ทว่ารถแข่งที่ราล์ฟทำออกมาด้วยการทำลายอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ในโรงงานกลับเป็นสิ่งที่เวนโลพีประทับใจและชื่นชอบ เขาได้รับคำชมและนั่นเองเขาก็รู้สึกถึงการมีตัวตนที่ได้รับการยอมรับจากมิตร การที่ได้พบกับเวนโลพีทำให้เขาได้รับการตอบสนองปัจจัยทั้งสี่ประการของความสุขออย่างครบถ้วน แม้จะมีเพียงแค่เวนโลพีเพียงคนเดียวที่เข้าใจเขา สำหรับราล์ฟแล้วก็เพียงพอต่อการทุ่มเทตั้งหน้าตั้งตาทำงานในฐานะวายร้ายต่อไป ในตอนท้ายของเรื่องทัศนคติของผู้คนที่มิต่อราล์ฟเปลี่ยนไปแล้ว เขาเป็นวีรบุรุษที่ช่วยให้ทุกคนรอดจากมหันตภัยและที่สำคัญทัศนคติที่เขามีต่อหน้าทีการงานของตนเองก็ชัดเจนขึ้นเขาไม่อาจพยายามเป็นคนอื่นได้ เหรียญรางวัลก็ไม่อาจมีค่ามากพอจะบอกว่าใครเป็นคนดีหรือวีรบุรุษ จะเป็นวีรบุรุษหรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกเสียสละความต้องการของตนเองเพื่อเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่กว่า เขาเสี่ยงชีวิตช่วยเหลือ

เวนโลพีและทุกคนให้รอด คุณค่าและความหมายของตัวเองอยู่ที่การกระทำที่ผู้อื่นยอมรับได้อย่างเต็มใจ แม้ไม่มีเหรียญรางวัลแต่เขาก็ได้รับการชื่นชมจากเวนโลพี มิตรคนแรกและเป็นคนสำคัญที่นำเขาสู่เส้นทางการเปลี่ยนแปลงไปสู่การค้นพบตัวตน และยอมรับได้ในแบบที่ตนเองกำหนด

จากการชมภาพยนตร์แอนิเมชันเรื่องยักษ์และวเร็ค อิท ราล์ฟ พบว่าตัวละคร วายร้ายอย่างน่าเกลียดและร่าลฟ์นั้นเป็นวายร้ายเพียงเปลือกนอกที่ฉาบเจือด้วยอดีตและการรับรู้ในบทบาทที่ถูกสรรค์สร้างขึ้น ทว่าภาพยนตร์แอนิเมชันนำเสนอชีวิตของวายร้ายทั้งสองบนเส้นทางการดำเนินชีวิตของตนเองซึ่งพวกเขาเชื่อว่าจะเป็นวายร้ายอย่างที่ใครเข้าใจ ทั้งร่าลฟ์และน่าเกลียดต่างก็มีชีวิตที่ตนเองเลือกจะเป็นและดำรงอยู่ในแบบฉบับของตนเอง น่าเกลียดเดิมคือทศกัณฐ์แต่เขาเลือกที่จะเป็นน่าเกลียดโดยเลือกกำจัดตัวตนเดิมที่เลวร้ายให้สิ้นไปและกลายเป็นคนใหม่ที่ดีกว่าเดิม ในขณะที่ร่าลฟ์เลือกที่จะยอมรับบทบาทหน้าที่วายร้าย ทั้งยังค้นพบตัวเองว่าสามารถเสียสละและช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างหมดจดจิตใจอย่างที่ไม่มียายร้ายคนไหนในเรื่องทำได้ ทั้งร่าลฟ์และน่าเกลียดต่างก็เป็นภาพสะท้อนการแสวงหาความสุขในชีวิตให้กับตนเอง ที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุนิยม เงินทองข้าวของมากมาย น่าเกลียดไม่ได้ต้องการลาภยศสรรเสริญใด ๆ ในขณะที่เหรียญรางวัลที่ร่าลฟ์แสวงหาแท้จริงแล้วก็คือความว่างเปล่า มิตรภาพ การรู้จักตนเอง และการช่วยเหลือผู้อื่นต่างหากที่ทำให้ตัวตนของวายร้ายและน่าเกลียดปรากฏชัดในฐานะวีรบุรุษ และกลายเป็นตัวเอกในเรื่องอย่างสมบูรณ์ ชีวิตมนุษย์เราเองก็เช่นกัน การตระหนักรู้ในจิตใจตนเองเป็นสิ่งสำคัญอันดับต้น ๆ ในการจัดการชีวิตของเราเองให้เป็นปกติสุข ตัวละครที่ดำเนินชีวิตไปในภาพยนตร์ตามธรรมดาอาจไม่รู้อะไรมากเท่ากับสิ่งที่ตนต้องแสดงออกไป ทว่าผู้ชมต่างหากที่รับรู้อะไรมากมายเมื่อกลับมามองย้อนดูตนเอง

References

- Aungthonggunnerd, C. (2013). *Avata Archetype: A mythological phenomenon in Hinduism and Buddhism*. (Doctoral's Thesis), Faculty of Humanities Naresuan University. [in Thai]
- Boonsong, B. (2009). *The life and contributions of Joseph Campbell to the study of mythology*. (Doctoral's Thesis) , Faculty of Humanities Naresuan University. [in Thai]
- Campbell, J. (2008). *The power of myth*. (Boonsong Baranee, Trans.). Bangkok; Amarin Printing and Publishing PCL. (Original English Publishing, 1991). [in Thai]
- Chonsaranon, P. (2012). *Yak the giant king*. Bangkok; Fullstop printing. [in Thai]
- Marumura, K. (2016). *The Japanese Chalk Company creates the "highest" happiness for employees*. Magazine Secrets. 8 (181),49. [in Thai]
- Thaicinema. (2016, January 12), *Yak character and voice actor*, Retrieved from <http://www.thaicinema.org/kits389yaak.php>.
- Vogler, C. (2007). *The writer's journey: Mythic structure for writers*. (3rd ed.). California: Michael Wiese Productions.
- Wreck-It Ralph Wiki. (2016, January 12), *Wreck-It Ralph (character)*. Retrieved from [https://wreckitralph.fandom.com/wiki/Wreck-It_Ralph_\(character\)](https://wreckitralph.fandom.com/wiki/Wreck-It_Ralph_(character)).

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของกระบวนการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงาน

Confirmatory factor analysis of the process of change on
exercise behavior of working-age population

กรฎา มาตยากร¹

Korada mattayakorn

Abstract

The purpose of this research was to analyze and validate the process of change of exercise behaviors on working-age people with empirical data. Data were collected from 389 employees of Chotiwat Manufacturing Industry Co., Ltd. randomly selected using cluster random sampling. The research instrument was a questionnaire on the process of change of exercise behaviors with 30 items. The reliability of the questionnaire was .94. The data were analyzed with second order confirmatory factor analysis. The results showed that the process of changing exercise behaviors among the working-age people had two main components: 1. Cognitive/experiential processe, and 2. Behavioral process, and each of these factors consisted of five indicators which were

¹ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ประเทศไทย

Ph.D., Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus, Thailand

Corresponding Author: E-mail: korada.m@psu.ac.th

(Received: 25 June, 2018; Revised: 26 September, 2018; Accepted: 19 October, 2018)

consistent with the empirical data: ($\chi^2 = 22.330$, $df = 16$, $p\text{-value} = 0.133$, $\chi^2/df = 1.396$, $GFI = 0.989$, $AGFI = 0.961$, $RMR = 0.015$, $SRMR = 0.021$, $RMSEA = 0.032$, $CFI = 0.998$). The weight of each factor was between .96 - .97, and the standard weight of each indicator was between .63 - .90.

Keywords: Confirmatory factor analysis, exercise behavior, process of change

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์และตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การออกกำลังกายกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เก็บข้อมูลพนักงานโรงงานโซติพัฒน์อุตสาหกรรมการผลิตจำกัด จำนวน 389 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การออกกำลังกาย จำนวน 30 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .94 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงาน มี 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) กระบวนการทางความรู้สึกนึกคิดหรือประสบการณ์ 2) กระบวนการทางพฤติกรรม ซึ่งแต่ละองค์ประกอบหลักมี 5 ตัวชี้วัด และมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความกลมกลืน ($\chi^2 = 22.330$, $df = 16$, $p\text{-value} = 0.133$, $\chi^2/df = 1.396$, $GFI = 0.989$, $AGFI = 0.961$, $RMR = 0.015$, $SRMR = 0.021$, $RMSEA = 0.032$, $CFI = 0.998$) แต่ละองค์ประกอบหลักมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ระหว่าง .96 - .97 แต่ละตัวชี้วัดขององค์ประกอบหลักมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ระหว่าง .63 - .90

คำสำคัญ: การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน กระบวนการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรม การออกกำลังกาย

บทนำ

ปัจจุบันกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง non-communicable diseases (NCDs) นับเป็นปัญหาใหญ่ที่กำลังทวีความรุนแรงทั่วโลกอย่างต่อเนื่อง องค์การอนามัยโลกได้ตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญในการเสียชีวิตของกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากพฤติกรรมการใช้ชีวิตของบุคคล เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ รับประทานอาหารที่มีรสหวาน มัน เค็ม ความเครียด และขาดการออกกำลังกาย จากสถิติผู้เสียชีวิตจากกลุ่มโรค NCDs ในปี พ.ศ. 2552 พบว่าสาเหตุการเสียชีวิตของประชากรโลกทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 63 ที่เกิดจากกลุ่มโรคดังกล่าว และที่สำคัญกว่านั้นคือ กว่าร้อยละ 80 (World Health Organization, 2013) ได้มีการทำนายว่าในปี 2573 ประชากรโลกจำนวน 23 ล้านคนจะเสียชีวิตจากโรคหลอดเลือดสมองและหัวใจ คิดเป็นร้อยละ 85 โดยส่วนใหญ่เป็นประชากรของประเทศที่กำลังพัฒนาและกลุ่มวัยแรงงาน สำหรับประเทศไทยมีการสำรวจอัตราการเสียชีวิตของประชากรในปี 2555 พบว่า ประชากรไทยเสียชีวิตด้วยกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง 300,000 กว่ารายต่อปี คิดเป็นร้อยละ 73 ซึ่งมีสัดส่วนที่สูงกว่านานาชาติ และพบมากในกลุ่มประชากรไทยวัยทำงาน เกือบ 1 ใน 3 เข้าข่ายภาวะน้ำหนักเกินและมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องถึง 4 ทั้งนี้ประเทศไทย มีประชากรวัยแรงงานที่มีอายุระหว่าง 15 - 59 ปี มีผู้เสียชีวิตรวมกันจำนวน 89,775 คน โดยร้อยละ 37 หรือ 33,545 คน เสียชีวิตขณะอายุยังไม่ถึง 60 ปี ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้คนวัยแรงงานอายุสั้นลง ก่อให้เกิดผลผลิตทางด้านเศรษฐกิจ และมีส่วนสำคัญต่อฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ ในสัดส่วนที่สูงกว่าวัยอื่น ๆ ถึงร้อยละ 67 เท่า (Strategy and Planning Division, Office of the Permanent Secretary, 2014) แต่อีกไม่กี่ปีข้างหน้าคนวัยทำงานนี้จะค่อย ๆ ลดลง และการก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างเต็มตัว การเตรียมพร้อมเพื่อการเป็นผู้สูงวัยที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งตัวเองให้ได้มากที่สุด และเป็นภาระต่อสังคมน้อยที่สุดถือเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ โดยเฉพาะกับกลุ่มวัยทำงานที่จะก้าวเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุนั้น ต้องตระหนักและให้ความสำคัญอย่างมาก

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะพบว่าพฤติกรรมการออกกำลังกายที่ไม่เพียงพอหรือขาดการออกกำลังกาย เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดโรคเบาหวาน หลอดเลือดสมอง และหัวใจ ฤๅกลมโป่งพอง มะเร็ง ความดันโลหิต และอ้วนลงพุง ผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2554 มีหลายประเด็นที่น่าสนใจ เป็นต้นว่า ทั้งประเทศมีคนไทยเพียง 1 ใน 4 ที่ออกกำลังกายเป็นประจำ หรือคิดเป็นร้อยละ 26.1 และร้อยละ 73.9 ไม่เล่นกีฬาหรือไม่ออกกำลังกาย ด้วยเหตุผลที่ว่าไม่มีเวลา คิดเป็นร้อยละ 39.7 ไม่สนใจ ร้อยละ 31.1 ทำงานที่ต้องใช้แรงงานอยู่แล้ว ร้อยละ 25.1 และหาสถานที่หรืออุปกรณ์กีฬาไม่ได้ ร้อยละ 1.4 ทั้งนี้ Katewongsa and Choolert (2017) ทำการศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรค NCDs ของคนไทย พบว่า คนไทยใช้เวลาเฉลี่ย 13.5 ชม. ต่อวันไปกับการนั่งหน้าจคอมพิวเตอร์และกิจกรรมที่เคลื่อนไหวร่างกายน้อย แต่ใช้เวลาเพียง 2 ชม. ต่อวันในการเคลื่อนไหวร่างกาย เช่น เดิน ทำงานบ้าน เดินทาง เป็นต้น ในปัจจุบันการศึกษาวิจัยของ องค์การอนามัยโลก (WHO, 2010) พบว่า ผู้ใหญ่หรือคนวัยทำงาน อายุระหว่าง 18-64 ปี ควรออกกำลังกายที่ออกแรงระดับปานกลาง อย่างน้อย 150 นาทีต่อสัปดาห์ หรือ 75 นาทีต่อสัปดาห์ ของกิจกรรมที่ออกแรงอย่างหนักหรืออาจจะใช้วิธีการผสมผสานทั้งกิจกรรมออกแรงปานกลางและหนักในเวลาเท่า ๆ กัน โดยควรมีกิจกรรมในลักษณะที่ต้องใช้ออกกำลังกายหรือออกซิเจน (Aerobic Exercise) ร่วมด้วยอย่างน้อยครั้งละ 10 นาที และเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพมากยิ่งขึ้น ควรเพิ่มระดับการทำกิจกรรมในระดับปานกลาง 300 นาทีต่อสัปดาห์ หรือ 150 นาทีต่อสัปดาห์ ของการออกแรงอย่างหนัก จึงเพียงพอและสามารถป้องกันการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังได้

ดังนั้นการช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้บุคคลเข้าใจภาวะสุขภาพและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เป็นพฤติกรรมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี โดยทำให้บุคคลยอมรับว่าการออกกำลังกายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตนั้น ต้องทำให้บุคคลมั่นใจว่าตนสามารถปฏิบัติได้ รู้ว่าอะไรคือการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์ รับรู้ความสำคัญ เห็นคุณค่า และมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการออกกำลังกาย ทั้งนี้ การส่งเสริมหรือการปรับเปลี่ยน

พฤติกรรมการออกกำลังกายเป็นคุณลักษณะภายในจิตใจที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรงแต่สามารถวัดได้ทางอ้อมจากการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคล อันได้จากการเก็บข้อมูลของตัวแปรสังเกตได้แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis: CFA) จากงานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการออกกำลังกายใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์อาจไม่สามารถอธิบายคุณลักษณะของตัวแปรได้ถูกต้องและครอบคลุมทั้งหมด เนื่องจากตัวแปรจะมีความสัมพันธ์กันสูงทำให้ยากในการแปลความหมายหรืออาจแปลความหมายผิดได้ จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาและตรวจสอบโมเดลการวัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงาน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ซึ่งจะทำให้ได้องค์ประกอบที่ชัดเจนตรงตามสภาพความเป็นจริงมากที่สุด โดยใช้แนวคิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (process of change) ของ (Nigg & Riebe, 2002) ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญภายใต้ทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (transtheoretical model) ของ (Prochaska & DiClemente, 1983) ทั้งนี้แนวคิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ประกอบด้วย เทคนิคกระบวนการด้านความรู้สึกนึกคิดหรือประสบการณ์ และเทคนิคกระบวนการด้านพฤติกรรม ที่สามารถวัดความก้าวหน้าของพฤติกรรมแต่ละบุคคลได้ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยกระตุ้นทำให้บุคคลมีแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการออกกำลังกายได้อย่างเหมาะสม ช่วยลดอัตราการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCD) อีกทั้งค่าใช้จ่ายในการรักษาสุขภาพของประชากรโดยรวมลดลง และยังช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนวัยทำงานเพื่อเตรียมพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นที่การวิเคราะห์ ตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลการวัดองค์ประกอบกระบวนการด้านความรู้สึกนึกคิดหรือประสบการณ์ และ

กระบวนการด้านพฤติกรรมที่สามารถนำมาใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการออกกำลังกาย
ของประชาชนวัยทำงานได้ ด้วยเหตุผลนี้จึงมีวัตถุประสงค์ของงานวิจัยดังนี้

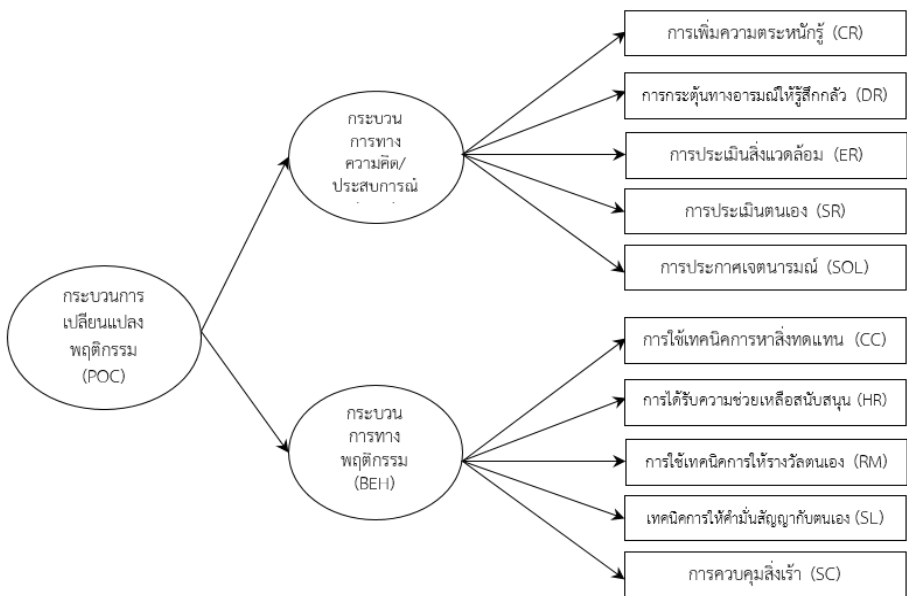
1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการ
ออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงาน
2. เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สมมติฐานการวิจัย

1. โมเดลโครงสร้างกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกำลังกายของ
ประชาชนวัยทำงาน ประกอบด้วยองค์ประกอบด้านกระบวนการทางความรู้สึกนึกคิดหรือ
ประสบการณ์ และด้านกระบวนการทางพฤติกรรม
2. โมเดลโครงสร้างการวัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกำลังกาย
ของประชาชนวัยทำงานมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบของกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการ
ออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงาน ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการ
เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกำลังกาย ซึ่งเป็น ของ Nigg and Riebe (2002)
ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) กระบวนการทางความคิดหรือประสบการณ์
และ 2) กระบวนการทางพฤติกรรม ซึ่งมี 10 องค์ประกอบย่อย และ 30 ตัวชี้วัด โดยมี
กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยซึ่งได้แสดง
องค์ประกอบของกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกำลังกาย ซึ่งเป็น
องค์ประกอบที่สำคัญภายใต้แนวคิดทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
(transtheoretical model) (Prochaska & DiClemente, 1983)

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (secondary confirmatory factor analysis) เพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงาน กับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พนักงานโรงงานโชติวัฒน์ อุตสาหกรรมการผลิตจำกัด อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา มีอายุระหว่าง 15-59 ปี จำนวน 3,785 คน ผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน สามารถเก็บข้อมูลจริงได้ จำนวน 389 คน คิดเป็นร้อยละ 97.25 ซึ่งได้มาจากคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการ

กำหนดตัวอย่างแบบสัดส่วนที่ระดับความเชื่อมั่น 99 เปอร์เซนต์ ของ Jaeger (1980 cited in Jamornmann, 1994, p. 41) และกำหนดขนาดของความคลาดเคลื่อน (e) เท่ากับ 0.05 และพิจารณาร่วมกับข้อตกลงเบื้องต้นของการกำหนดขนาดของตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุ อย่างน้อย 20 คน ต่อ 1 ตัวแปร ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวนตัวแปรทั้งหมด 10 ตัวแปร (Hair, Black, Babin & Anderson, 2010)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (questionnaire) กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการออกกำลังกาย (the physical activity processes of change questionnaire: PAPCQ) ใช้แบบวัดของ Nigg and Riebe (2002) ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยโดย Boonchuaykuakul (2005) ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .83

3. การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ได้รับการรับรองด้านจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (รหัส HSREC-60-001-01-1) ก่อนเก็บข้อมูล ผู้วิจัยชี้แจงให้ตัวอย่างทราบถึงวัตถุประสงค์การวิจัย สิทธิที่จะเข้าร่วม ปฏิเสธ หรือถอนตัวจากการเข้าร่วมการวิจัยได้ตลอดเวลา พร้อมทั้งแจ้งให้ตัวอย่างทราบว่าข้อมูลที่ได้จากตัวอย่าง จะได้รับการปกปิดเป็นความลับ จะไม่มีการเปิดเผยให้เกิดความเสียหายแก่ตัวอย่างที่เข้าร่วมการวิจัย โดยผู้วิจัยจะนำเสนอในภาพรวมของการวิจัยและนำมาใช้ประโยชน์ในการศึกษาเท่านั้น

4. นำแบบสอบถามข้างต้นไปทดลองใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน เพื่อวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค (Cronbach's alpha coefficient) ซึ่งกำหนดเกณฑ์ว่าต้องมีค่า .60 ขึ้นไป (Tirakanant, 2007) พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ .94

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

5.1 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage)

5.2 การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค (Cronbach's alpha coefficient) ซึ่งกำหนดเกณฑ์ว่าต้องมีค่า .60 ขึ้นไป (Tirakanant, 2007)

5.3 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ประกอบด้วย การกำหนดข้อมูลจำเพาะของข้อมูล การระบุความเป็นไปได้เพียงค่าเดียวของโมเดล การประมาณค่าพารามิเตอร์ และการประเมินความสอดคล้องของโมเดล เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างด้วยการพิจารณาความสอดคล้องของโมเดลตามสมการโครงสร้างทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยขั้นแรกทำการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวัดในแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งค่าดัชนีที่นำมาตรวจสอบความกลมกลืน คือ 1) ค่าสถิติ chi-square, chi-square/df 2) ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษที่เหลือมาตรฐาน (SRMR) 3) รากที่สองของค่าเฉลี่ยของส่วนเหลือคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA), 4) ดัชนีเปรียบเทียบความกลมกลืนของโมเดล (CFI) 5) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) และ 6) ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) ถ้าพบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืน ขั้นตอนต่อไปจะทำการตรวจสอบค่าพารามิเตอร์ในโมเดลเพื่อหาคุณภาพของโมเดลการวัด ได้แก่ ความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (construct reliability) และค่าความแปรปรวนที่สกัดได้ (variance extracted) ตามลำดับ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการวัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกาออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงานมี 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ องค์ประกอบกระบวนการทางความคิดหรือประสบการณ์ และองค์ประกอบกระบวนการทางพฤติกรรม โดยตัวชี้วัดหลักมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน

(standardize score) อยู่ระหว่าง 0.96 - 0.97 และจัดเรียงลำดับตามค่าน้ำหนักของแต่ละองค์ประกอบจากมากไปน้อย ดังนี้ องค์ประกอบกระบวนการทางความคิดหรือประสบการณ์ (COG) ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการกระตุ้นทางอารมณ์ให้รู้สึกกลัว ด้านการประเมินสิ่งแวดล้อม ด้านการประเมินตนเอง ด้านการเพิ่มความตระหนักรู้ และด้านการประกาศเจตนารมณ์ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .86 .75 .75 .71 และ .63 ตามลำดับ องค์ประกอบกระบวนการทางพฤติกรรม ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเทคนิคการให้คำมั่นสัญญากับตนเอง ด้านการควบคุมสิ่งเร้า ด้านการใช้เทคนิคการให้รางวัลตนเอง ด้านการใช้เทคนิคการหาสิ่งทดแทน และด้านการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .90 .87 .82 .71 และ .67 ตามลำดับ รายละเอียดนำเสนอตาราง 1

ตาราง 1 ผลการวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่ 2 ของกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงาน

กระบวนการเปลี่ยนแปลง (POC)	น้ำหนัก องค์ประกอบ (λ_i)	ความคลาด เคลื่อน มาตรฐาน (SE λ_i)	ค่าทดสอบ นัยสำคัญ (t)	Square Multiple correlation (R ²)
กระบวนการทางความคิดหรือ ประสบการณ์ (COG)	0.97	0.04	15.17	0.94
1. การเพิ่มความตระหนักรู้ (CR)	0.71	-	-	0.50
2. การกระตุ้นทางอารมณ์ ให้รู้สึก กลัว (DR)	0.86	0.08	14.29	0.73
3. การประเมินสิ่งแวดล้อม (ER)	0.75	0.08	14.25	0.56
4. การประเมินตนเอง (SR)	0.75	0.07	14.06	0.55
5. การประกาศเจตนารมณ์ (SOL)	0.63	0.06	12.42	0.40
กระบวนการทางพฤติกรรม (BEH)	0.96	0.04	15.53	0.96
1. การใช้เทคนิคการหาสิ่งทดแทน (CC)	0.71	-	-	0.50

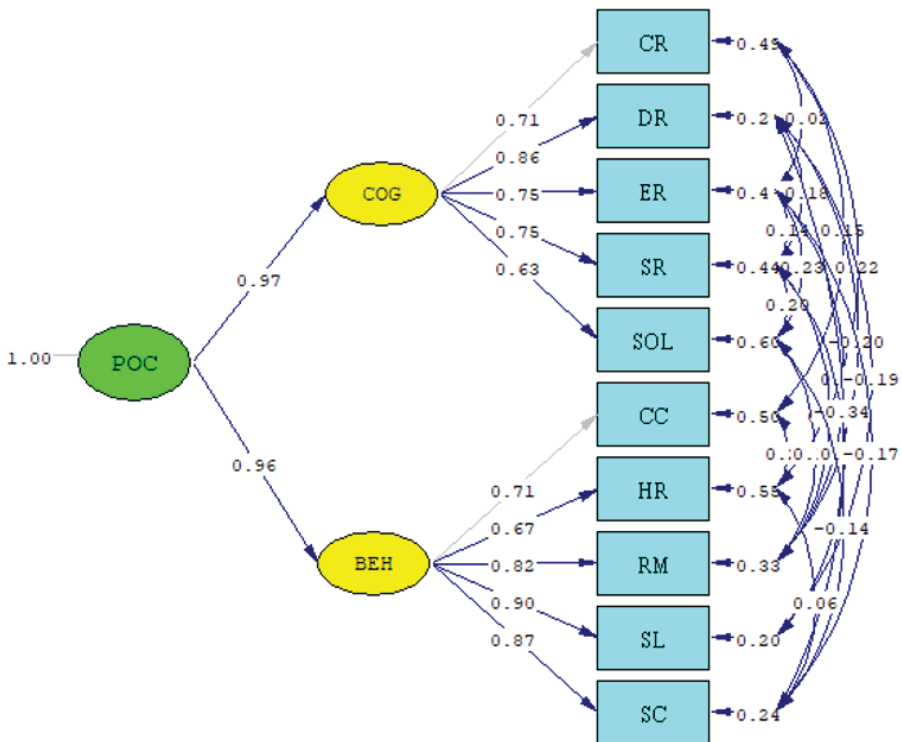
กระบวนการเปลี่ยนแปลง (POC)	น้ำหนัก องค์ประกอบ (λ_i)	ความคลาด เคลื่อน มาตรฐาน ($SE\lambda_i$)	ค่าทดสอบ นัยสำคัญ (t)	Square Multiple correlation (R^2)
2. การได้รับความช่วยเหลือ สนับสนุน (HR)	0.67	0.06	17.03	0.45
3. การใช้เทคนิคการให้รางวัล ตนเอง (RM)	0.82	0.07	15.94	0.67
4. เทคนิคการให้คำแนะนำสัญญา กับตนเอง (SL)	0.90	0.08	17.41	0.81
5. การควบคุมสิ่งเร้า (SC)	0.87	0.07	16.65	0.76

2. ผลการยืนยันโครงสร้างโมเดลการวัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงาน การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นการตรวจสอบคุณภาพของโมเดลการวัดซึ่งผู้วิจัยแบ่งการตรวจสอบเป็น 2 ขั้นตอนซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) เป็นการพิจารณาความสอดคล้องระหว่างโมเดลสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาค่าดัชนีความกลมกลืน ดังนี้ ($\chi^2 = 22.330$, $df = 16$, $p\text{-value} = 0.133$, ($\chi^2/df = 1.396$, $GFI = 0.989$, $AGFI = 0.961$, $RMR = 0.015$, $SRMR = 0.021$, $RMSEA = 0.032$, $CFI = 0.998$) รายละเอียดนำเสนอตาราง ตารางที่ 2 ผลการพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องในโมเดลการวัดกระบวนการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม การออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงาน

ดัชนีวัดความ สอดคล้อง	เกณฑ์ ความสอดคล้อง	ค่าดัชนีในโมเดล	ระดับ ความ สอดคล้อง
1. Chi-square (χ^2)	ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ	22.330	เหมาะสมดี
p-value (p)	p > .05	0.133	
2. Chi-square/df	$\chi^2/df < 2.00$	1.396	เหมาะสมดี
3. GFI	GFI > .90	0.989	เหมาะสมดี
4. AGFI	AGFI > .90	0.961	เหมาะสมดี
5. RMR	RMR < .05	0.015	เหมาะสมดี
6. SRMR	SRMR < .05	0.021	เหมาะสมดี
7. RMSEA	RMSEA < .05	0.032	เหมาะสมดี
8. CFI	CFI > .90	0.998	เหมาะสมดี
9. NFI	NFI > .90	0.996	เหมาะสมดี
10. NNFI	NNFI > .90	0.997	เหมาะสมดี

การพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลแบ่งดัชนีในการตรวจสอบเป็น 2 ชุด ชุดที่ 1 เป็นการตรวจสอบ absolute fit indices โดยพิจารณาดัชนี chi-square test, RMSEA, GFI, AGFI และ SRMR และชุดที่ 2 เป็นการตรวจสอบ Incremental fit indices โดยพิจารณาดัชนี NFI, NNFI และ CFI ซึ่งผลการวิเคราะห์ในครั้งแรกพบว่าค่าดัชนีต่าง ๆ ของโมเดลไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ผู้วิจัยจึงทำการปรับโมเดลเพื่อให้โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนมากขึ้นดังปรากฏในภาพประกอบ 2 หลังจากปรับโมเดลพบว่าดัชนีชุดที่ 1 และ 2 ทุกตัวผ่านเกณฑ์การประเมินความสอดคล้อง สรุปในภาพรวมโมเดลการวัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การออกกำลังกาย มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี ซึ่งแสดงถึงความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) ของโมเดล

chi-square=22.330, df=16, p-value=0.133, RMSEA=0.032

ภาพประกอบ 2 โมเดลการวัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
การออกกำลังกาย หลังปรับโมเดล

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการตรวจสอบความเที่ยง (reliability) ของชุดตัวชี้วัด หรือ ความสอดคล้องภายใน (internal consistency) ของชุดตัวชี้วัดกับตัวแปรแฝง โดยความเที่ยงที่นำมาพิจารณา คือ ความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (construct reliability: ρ_c) และความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (average variance extracted: ρ_v) ซึ่งมีรายละเอียดในการพิจารณาดังนี้

กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกำลังกาย ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) กระบวนการทางความคิดหรือประสบการณ์ (COG)

2) กระบวนการทางพฤติกรรม (BEH) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.96 – 0.97 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (พิจารณาจากค่า t-value > ± 2.58) ส่วนความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (construct reliability : ρ_c) ซึ่งหมายถึง สัดส่วนความแปรปรวนร่วมกันของตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดในตัวแปรแฝงเดียวกัน มีค่าเท่ากับ 0.967 (>0.50) และความแปรปรวนเฉลี่ยที่สกัดได้ (average variance extracted : ρ_v) มีค่าเท่ากับ 0.936 (>0.50) ซึ่งทั้ง 2 ค่าสูงกว่าเกณฑ์การประเมิน หมายความว่า ตัวแปรแฝงกระบวนการเปลี่ยนแปลง ทั้ง 2 องค์ประกอบหลัก สามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรสังเกตได้ร้อยละ 93

อภิปรายผล

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงาน พบว่า ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก และ 10 ตัวชี้วัด โดยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

จากโมเดลสมมติฐานองค์ประกอบกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงาน พบว่า องค์ประกอบที่ 1 กระบวนการทางความคิดหรือประสบการณ์ สามารถวัดได้ด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการกระตุ้นทางอารมณ์ให้รู้สึกกลัว ด้านการประเมินสิ่งแวดล้อม ด้านการประเมินตนเอง ด้านการเพิ่มความตระหนักรู้ และด้านการประกาศเจตนารมณ์ องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการทางพฤติกรรม วัดได้จากตัวชี้วัด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเทคนิคการให้คำมั่นสัญญากับตนเอง ด้านการควบคุมสิ่งเร้า ด้านการใช้เทคนิคการให้รางวัลตนเอง ด้านการใช้เทคนิคการหาสิ่งทดแทน และด้านการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุน สอดคล้องตามแนวคิดทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (transtheoretical model) ของโปรแชสกาและไดคลีเมนเต้ (Prochaska & DiClemente, 1983) ซึ่งเชื่อว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคล

จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทางความคิดหรือประสบการณ์ ร่วมกับกระบวนการทางพฤติกรรม จึงทำให้บุคคลเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Nigg, Norman, Rossi, & Benisovich, 1999) ทั้งนี้ Blaney et al. (2012) ทำการศึกษายืนยันโครงสร้างองค์ประกอบกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกำลังกายในกลุ่มผู้ใหญ่เชื้อสายแอฟริกันอเมริกา จำนวน 521 คน พบว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงการออกกำลังกาย มีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 องค์ประกอบหลัก และ 10 ตัวชี้วัดทั้งนี้การเลือกใช้กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันจะขึ้นอยู่กับความพร้อมในการออกกำลังกายของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ นอกจากนี้ Lee and Kim (2015) ทำการตรวจสอบและศึกษาความแตกต่างระหว่างความพร้อมในการออกกำลังกายกับตัวแปรกระบวนการทางความคิดหรือประสบการณ์และกระบวนการทางพฤติกรรม พบว่า กระบวนการทางความคิดหรือประสบการณ์และกระบวนการทางพฤติกรรม มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง กล่าวคือ ทั้ง 2 องค์ประกอบเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้ประชาชนประเทศเกาหลีใต้มีพฤติกรรมการออกกำลังกายเพิ่มสูงขึ้น โดยกระบวนการทางความรู้สึกนึกคิดหรือประสบการณ์ เน้นที่ปัจจัยด้านการประเมินสิ่งแวดล้อม และกระบวนการทางพฤติกรรมให้ความสำคัญกับ ด้านการได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนทางสังคม สอดคล้องกับ Panidchakul and Boonsin (2010) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพร้อมในการปฏิบัติพฤติกรรมการเคลื่อนไหวออกกำลังกายของบุคคลวัยทำงาน พบว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งด้านความคิดและด้านพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออกกำลังกายของบุคคลวัยทำงาน

ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงาน พบว่า โมเดลการวัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงาน มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี

ซึ่งแสดงถึงความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลที่มีความถูกต้องและใช้เป็นเครื่องมือในการวัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงานเพื่อนำไปจัดโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพของคนวัยทำงานได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ Bernard et al. (2014) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบโมเดลการวัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การออกกำลังกายของประชาชนวัยผู้ใหญ่ประเทศฝรั่งเศส จำนวน 748 คน โดยทำการวิเคราะห์และตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัด พบว่า แบบวัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การออกกำลังกาย มีความตรงเชิงโครงสร้างทั้งภายใน และภายนอก มีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้วัดพฤติกรรม การออกกำลังกายของประชาชนวัยผู้ใหญ่ประเทศฝรั่งเศสได้อย่างถูกต้อง และจากการศึกษาของ Paxton et al. (2008) ที่ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบโครงสร้างของกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การออกกำลังกายระหว่างกลุ่มเพศ อายุ และเชื้อชาติ ในกลุ่มประชาชนที่พักอาศัยในฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 700 คน มีอายุระหว่าง 18 - 55 ปี ขึ้นไป พบว่า โมเดลกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งสองปัจจัยมีความสัมพันธ์กันในทางบวก ทุกตัวชี้วัดสามารถนำมาใช้วัดพฤติกรรม การออกกำลังกายได้ และพบว่า โมเดลไม่แปรเปลี่ยนระหว่างกลุ่มเพศ กล่าวได้ว่าเพศชายและเพศหญิงมีรูปแบบกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การออกกำลังกายไม่แตกต่างกัน อันแสดงให้เห็นว่าโมเดลการวัดมีความเที่ยงตรงทั้งภายใน และภายนอก นอกจากนี้ โรเมน และคณะ (Romain, Bernard, Hokayem, Gernigon, & Avignon, 2016) นำแบบวัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การออกกำลังกายไปทดสอบความตรงเชิงโครงสร้างในผู้ใหญ่ที่มีน้ำหนักตัวเกิน พบว่า โมเดลการวัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับระดับขั้นความพร้อมในการออกกำลังกาย มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างสามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือเป็นแนวทางในการจัดโปรแกรมการออกกำลังกายเพื่อลดน้ำหนักสำหรับประชาชนวัยทำงานได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

การวิจัยนี้ได้เกิดข้อค้นพบสำหรับเป็นแนวทางแก่ผู้ที่สนใจ ซึ่งแบ่งได้ 2 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ในเชิงปฏิบัติ จากผลการวิจัยจะเห็นว่า โมเดลการวัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาหรือส่งเสริมพฤติกรรม การออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงานได้ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้นำการออกกำลังกายควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญถึงกลวิธีและเทคนิคต่าง ๆ ที่ได้จากการทำแบบวัด พร้อมทั้งเลือกใช้กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (processes of change) ให้สอดคล้องกับบุคคลได้อย่างเหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ในเชิงทฤษฎี จากผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การออกกำลังกายมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมหรือเป็นแนวทางในการจัดโปรแกรมการออกกำลังกายสำหรับประชาชนวัยทำงานได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลการวิจัยพบว่าการวิเคราะห์และตรวจสอบความกลมกลืนโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันของกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงานกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ ดังนั้นควรนำองค์ประกอบดังกล่าวไปใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือวิจัยเชิงทดลองเพื่อพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมพฤติกรรม การออกกำลังกายของคนวัยทำงานให้ยั่งยืนต่อไป

2. การวิจัยครั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์และทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การออกกำลังกายของประชาชนวัยทำงาน ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปอาจมีการเพิ่มตัวแปร และศึกษาในลักษณะของการเปรียบเทียบ

ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่มีผลต่อ^{ขึ้น}ความพร้อมในการออกกำลังกาย

3. ควรนำโมเดลนี้ไปขยายผลการวิจัยในครั้งต่อไป โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างประชาชนวัยทำงานในภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย เพื่อยืนยันความตรงเชิงโครงสร้างและทดสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยการพัฒนารูปแบบกิจกรรมทางกายที่เหมาะสมกับระดับ^{ขึ้น}ความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนวัยทำงาน ได้รับทุนสนับสนุนจากศูนย์วิจัยกิจกรรมทางกายเพื่อสุขภาพ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สสส.

References

- Bernard, P., Romain, A. J., Trouillet, R., Gernigon, C., Nigg, C., & Ninot, G. (2014). Validation of the TTM processes of change measure for physical activity in an adult French sample. *International journal of behavioral medicine*, 21(2), 402-410.
- Blaney, C. L., Robbins, M. L., Paiva, A. L., Redding, C. A., Rossi, J. S., Blissmer, B., & Oatley, K. (2012). Validation of the measures of the transtheoretical model for exercise in an adult African-American sample. *American Journal of Health Promotion*, 26(5), 317-326.
- Boonchuaykuakul, J. (2005). *Effectiveness of applying the transtheoretical model to improve physical activity behavior of university students*. Doctoral dissertation, Oregon State University.

- Dishman, R. K., Jackson, A. S., & Bray, M. S. (2010). Validity of processes of change in physical activity among college students in the TIGER study. *Annals of Behavioral Medicine*, 40(2), 164-175.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). NJ: Prentice-Hall.
- Hwang, J., & Kim, Y. H. (2011). Adolescents' physical activity and its related cognitive and behavioral processes. *Biology of Sport*, 28(1).
- Jamornmann, U. (1994). *Sampling techniques in educational research*. Bangkok: Funny Publishing. [In Thai]
- Katewongsa, P., & Choolert P. (2017). The effectiveness of sedentary behavior and screen-time behavior reduction model for adolescents. *Academic Journal Bangkok Thonburi University*, 6(2), 124-137. [In Thai]
- Lee, J. H., & Kim, Y. H. (2015). Adolescents' exercise behavior and cognitive and behavioral variables. *International Journal of Innovative Science, Engineering & Technology*, 2(2), 347-351
- Massey, W. V., Meyer, B. B., & Mullen, S. P. (2015). Initial development and validity evidence for the processes of change in Psychological Skills Training Questionnaire. *Psychology of Sport and Exercise*, 16(3), 79-87.
- Nigg, C. R., Norman, G. J., Rossi, J. S., & Benisovich, S. V. (1999). Processes of exercise behavior change: Redeveloping the scale. *Ann Behav Med*, 21, S079.
- Nigg, C. R., & Riebe, D. (2002). The transtheoretical model: Research review of exercise behavior and older adults. In M. P. Burbank & D. Riebe (Eds.), *Promotion exercise and behavior change in older*

- adults: *Interventions with the transtheoretical model* (pp. 147-180). New York: Springer.
- Panidchakul, K., & Boonsin S. (2010). Determinants of readiness to adopt regular physical activity among working-age people: A transtheoretical model. *Journal of Public Health Nursing, 24*(2), 48-66. [In Thai]
- Paxton, R. J., Nigg, C. R., Motl, R. W., McGee, K., McCurdy, D., Matthai, C. H., & Dishman, R. K. (2008). Are constructs of the transtheoretical model for physical activity measured equivalently between sexes, age groups, and ethnicities?. *Ann Behav Med, 35*(3), 308-318.
- Prochaska, J. O., & DiClemente, C. C. (1983). Stages and processes of self-change of smoking: Toward an integrative model of change. *Journal of Counseling and Clinical Psychology, 51*, 390-395.
- Romain, A. J., Bernard, P., Hokayem, M., Gernigon, C., & Avignon, A. (2016). Measuring the processes of change from the transtheoretical model for physical activity and exercise in overweight and obese adults. *American Journal of Health Promotion, 30*(4), 272-278.
- Strategy and Planning Division, Office of the Permanent Secretary (2014). *Health status*. Retrieved May 23, 2018, from http://bps.moph.go.th/new_bps/healthdata.
- Tirakanant, S. (2007). *Creating a variable measurement tool in social sciences research: A practical approach*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House. [In Thai]
- World Health Organization. (2010). *World health statistics 2010*. Retrieved May 23, 2018, from http://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/EN_WHS10_Full.pdf.

World Health Organization. (2013). *World health statistics 2013*. Retrieved May 23, 2018, from http://www.who.int/gho/publications/world_health_statistics/EN_WHS2013_Full.pdf.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน
หลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความจากงานวิจัย
เพื่อตีพิมพ์ในวารสารศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

การเตรียมต้นฉบับ

กองบรรณาธิการจะรับพิจารณาถ้อยแถลงเฉพาะต้นฉบับที่เป็นไปตามข้อกำหนดดังต่อไปนี้

1. ต้นฉบับ

1.1 เป็นบทความวิจัย/บทความวิชาการ/บทวิจารณ์หนังสือ ด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และภาษาและภาษาศาสตร์ ที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในที่ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาการตีพิมพ์ในวารสารใด

1.2 เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น

1.3 หากเป็นงานแปลหรือเรียบเรียงจากภาษาต่างประเทศ ต้องมีหลักฐานการอนุญาตให้ ตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์

1.4 ข้อความในบทความพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาดตัวอักษร 16 ต้นฉบับบทความมีความยาวไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ A4 รวมเอกสารอ้างอิง

2. ชื่อเรื่อง

ควรกระชับและตรงกับเนื้อเรื่อง

3. ชื่อผู้เขียน

3.1 ระบุชื่อ-นามสกุลจริง (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ไว้ด้านขวามือใต้ชื่อของบทความ

3.2 ระบุเชิงอรรถของผู้เขียน ซึ่งประกอบด้วย ตำแหน่งทางวิชาการ สาขาวิชา ภาควิชา คณะ สถาบัน ตามลำดับ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

4. บทคัดย่อ

4.1 บทความภาษาไทยต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาอังกฤษก่อนบทคัดย่อภาษาไทย และจำนวนคำไม่เกิน 300 คำ

4.2 บทความภาษาอังกฤษต้องมีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้บทคัดย่อภาษาไทยก่อนบทคัดย่อภาษาอังกฤษ และจำนวนคำไม่เกิน 300 คำ

4.3 ท้ายบทคัดย่อให้ผู้เขียนกำหนดคำสำคัญ (Keywords) ไม่เกิน 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

5. เนื้อหา

ควรสอดคล้องกับกระบวนการค้นคว้าวิจัย และครอบคลุมประเด็นต่อไปนี้

บทนำ วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลการศึกษาอภิปรายผล สรุปผล และข้อเสนอแนะ การนำไปใช้ (ถ้ามี) เอกสารอ้างอิง

เกณฑ์การพิจารณาบทความ

1. กองบรรณาธิการพิจารณาเบื้องต้น
2. ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้พิจารณาเนื้อหาสาระ ตรวจสอบความถูกต้อง และคุณภาพทางวิชาการ
3. กองบรรณาธิการจะไม่คืนต้นฉบับให้กับเจ้าของบทความ

4. ลิขสิทธิ์บทความของผู้เขียน แต่วารสารศิลปศาสตร์คงไว้ซึ่งสิทธิ์ในการตีพิมพ์ครั้งแรก โดยเหตุที่บทความนี้ปรากฏในวารสารที่เข้าถึงได้จึงอนุญาตให้นำบทความไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา แต่มิใช่เพื่อการพาณิชย์

วิธีการส่ง

ส่งต้นฉบับบทความและใบนำส่ง จำนวน 1 ชุด พร้อมทั้งส่ง File ข้อมูล *.doc ไปยัง E-mail: waraporn.no@psu.ac.th (ฉบับแรกของปีส่งต้นฉบับภายในวันที่ 31 ธันวาคม และฉบับที่ 2 ภายในวันที่ 30 มิถุนายน)

รายละเอียดตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์

ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาดตัวอักษร 16

ขอบบน 2 นิ้ว

ขอบล่าง 2.5 นิ้ว

ขอบซ้าย 1.5 นิ้ว

ขอบขวา 1.5 นิ้ว

ส่วนประกอบของบทความ	ลักษณะตัวอักษร	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร
ชื่อบทความ	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	19
ชื่อผู้แต่ง	เน้น, เอียง	ชิดขวา	16
บทคัดย่อ			
1. ภาษาอังกฤษ	หัวข้อ: เน้น	ชิดซ้าย	16
2. ภาษาไทย	เนื้อหา: ปกติ		
หัวข้อแบ่งตอน	เน้น	ชิดซ้าย	16
หัวข้อย่อย	ปกติ	ใช้หมายเลข	16
เนื้อหาบทความ	ปกติ	-	16
การเน้นความในบทความ	ปกติ	-	16
ข้อความในตาราง	ปกติ	-	16

ส่วนประกอบของ บทความ	ลักษณะ ตัวอักษร	รูปแบบการ พิมพ์	ขนาดตัวอักษร
ข้อความอ้างอิง	ปกติ	ลงมา 1 ย่อหน้า	16
เอกสารอ้างอิง	เน้น	ชิดซ้าย	16
ภาพประกอบ	ปกติ	กลางหน้ากระดาษ	16

การอ้างอิงในบทความ

การอ้างอิงใช้การอ้างอิงแบบนาม-ปี (Author-date) และการเขียนเอกสารอ้างอิงตามแบบ APA 6th โดยให้เป็นฉบับภาษาอังกฤษทั้งหมด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การอ้างอิงเมื่อคัดลอกคำต่อคำและอ้างอิงหมายเลขหน้าแหล่งที่มา

Renton (2002, p. 99)

(Renton, 2002, p. 99)

การอ้างอิงหนังสือที่มีผู้แต่งจำนวน 2 คน

(Renton & Tonren, 2002)

การอ้างอิงหนังสือที่มีผู้แต่งจำนวน 2 คนขึ้นไป

อ้างอิงครั้งแรก (Renton, Tonren & Smith, 2002)

อ้างอิงครั้งถัดไป (Renton et al., 2002)

การอ้างอิงบทสัมภาษณ์

การอ้างอิงในบทความ (In-text citation) ถึงการสัมภาษณ์ (Marino, personal communication, October 18, 2014)

เอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

หากมีการสืบค้นจากต้นฉบับที่เป็นภาษาไทย ให้วงเล็บว่า [In Thai]

1. Books

General Format	Author. (Year of publication). <i>Book Title</i> . (2 nd ed.). Place of Publication: Publisher.
Example	one author Matin, G. (2008). <i>Essentials of terrorism: Concepts and controversies</i> . Los Angeles, CA: Sage Publications. Longacre, R. E. (1976). <i>An anatomy of speech notions</i> . Ghent, Belgium: The Peter de Ridder Press.
	two authors Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). <i>The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation?</i> . New York: Oxford University Press.
	Kernis, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A., Harlow, T., & Bach, J. S. (1993). There's more to self-esteem than whether it is high or low: The importance of stability of self-esteem. <i>Journal of Personality and Social Psychology</i> , 65, 1190-1204.

2. Journal Article

General Format	Author, (Year). Title of article. <i>Title of Journal</i> , volume (issue), pp.-pp.
-------------------	---

Example	Article (Print) Likert, R. (1973). Improving the accuracy of P/L reports by estimating the change in dollar value of the human organization. <i>Michigan Business Review</i>. 25(2), 15-24.
---------	--

3. Newspaper Article

General Format	Author. (Year,/Month/date). Title of article. <i>Title of Newspaper</i> ,/pp.-pp.
Example	Nagourney, E. (2003, October 28). Impatience eat your own risk. <i>The New York Times</i> , p. F6.

4. Theses

General Format	Author. (Year). <i>Title of doctoral dissertation or master's thesis</i> (Doctoral dissertation or master's thesis). Name of Institution, Location.
Example	Wilfley, D. E. (1989). <i>Interpersonal analyses of bulimia: Normal weight and obese</i> . (Doctoral dissertation), University of Missouri, Columbia.

5. Interviews

General Format	Name of Interviewee (Year,/month/date)/Title (if any). Interview type.
Example	Marino, B. (2014, October 18). Personal Interview.

6. Audio-Visual Materials

General Format	Name of Producer (job or responsibilities). (year of publication). <i>Title</i> . [Types of materials]. Place of Publication: Publisher.
Example	Sukhothai Thammatirat Open University, Producers. (2525). <i>Business Laws</i> [cassette tapes]. Nonthaburi: Sukhothai Thammatirat Open University.

7. Electronic Media

General Format	Author. (Year,/Month/Date). <i>Title</i> ./[Type of Media].
Format	Details of Publication (if any). Retrieved from: Information source.
Example	Kang, K. (Writer), & Fryman, P. (Director). (2006). Slap bet [Television series episode]. In Bays, C. (Executive Producer), <i>How I met your mother</i> . Los Angeles, CA: Columbia Broadcasting System.

8. Online or Internet Documents/Information

General Format	Author, (Year,/Month/Date). <i>title</i> . Retrieved from URL.
Example	Simmons, B. (2015, January 9). <i>The tale of two Flaccos</i> . Retrieved from http://grantland.com/the-triangle/the-tale-of-two-flaccos/

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....

ตำแหน่งทางวิชาการ.....

สถานที่ทำงาน(ภาควิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย).....

.....

ที่อยู่ติดต่อได้สะดวก บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ซอย.....ถนน.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....E-mail:.....

ขอส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสาร ดังนี้

☐ บทความวิจัย มีเนื้อหาครบถ้วนตามรูปแบบของวารสารดังหัวข้อต่อไปนี้

☐ บทนำ ☐ วัตถุประสงค์ ☐ วิธีการศึกษา ☐ ผลการศึกษา

☐ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ☐ การนำไปใช้ประโยชน์ (ถ้ามี)

☐ เอกสารอ้างอิงแบบ APA 6th

☐ บทความวิชาการ มีเนื้อหาครบถ้วนตามรูปแบบของวารสารดังหัวข้อต่อไปนี้

☐ บทนำ ☐ วัตถุประสงค์ ☐ สรุป ☐ เอกสารอ้างอิงแบบ APA 6th

☐ บทความวิจารณ์หนังสือ

ชื่อเรื่อง

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้เป็นผลงานตามที่ได้ระบุชื่อในบทความจริงและไม่
เคยเผยแพร่ที่ไหนมาก่อนหรืออยู่ในระหว่างพิจารณาการตีพิมพ์ในวารสารใด

ลงชื่อ.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

Guidelines for authors

Requirements for manuscripts submitted to Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus.

Manuscript Preparation

The editorial board will consider only manuscripts that meet the following requirements.

1. The manuscript must be:

1.1 A research article, an academic article or a book review in the field of humanities, social sciences, language, and linguistics that has not been published elsewhere and that has not been submitted for consideration to be published in any other journals.

1.2 written in either Thai or English.

1.3 be accompanied by a permission document as evidence, if the manuscript is a translation or compiled from another language.

1.4 typed with Microsoft Word using TH SarabunPSK, 16 points, with a length of 15 A4 pages including references.

2. Title

Concise and relevant to the content

3. Author(s)

3.1 Write the author's or authors' real name and family name (in Thai and English for Thai authors) on the right-hand side under the article title.

3.2 On the footnote: Write the author's or authors' name and family name and his/her academic title, field of specialization, department, faculty, college or school, institution, respectively (in Thai and English for Thai authors).

4. Abstract

4.1 An article written in Thai must be accompanied by one abstract in Thai and the other in English; the English abstract is to precede the Thai one, each abstract should not exceed 300 words.

4.2 An article written in English must be accompanied by one abstract in English and the other in Thai; the Thai abstract is to precede the English one, each abstract should not exceed 300 words.

4.3 The abstract should be immediately followed by a list of keywords but not exceeding 5 words for both Thai and English.

5. Content

In accordance with a research paradigm covering the following: Introduction, Purposes, Method, Results, Discussion, Conclusion and recommendations, Applications (if any) and References

Procedure and Criteria for Article consideration

1. The editorial board gives primary consideration.
2. Reviewers review the content; examine the academic correctness and quality of the manuscript.
3. The editorial board does not return the manuscript to the author(s).
4. The copyrights of the article are retained by the author(s) but the Journal of Liberal Arts reserves the right for the article's first publication, and as the article will appear in an accessible journal, the article can, therefore, be used for educational purposes but not commercially.

Submitting the manuscript

The manuscript must be accompanied by a cover letter; a file of the article *.doc or *.docx should be e-mailed to <waraporn.no@psu.ac.th>. (To be published in the first issue of the year, the article should be e-mailed by December 31, and for the second issue, June 30).

Font and Form for Publication

Font: TH SarabunPSK Size 16 Page Margin

Top: 2 inch

Bottom: 2.5 inch

Left: 1.5 inch

Right: 1.5 inch

Feature of the article	Font elaboration	Margin	Font Size
Article Title	Bold	Center	19
Author	Bold	Align Text Right	16
Abstract	Topics: Bold	Align Text	16
1. English	Content:	Left	
2. Thai	Standard		
Main topics	Bold	Align Text Left	16
Sub-topics	Standard	Numbering	16
Paper content	Standard	-	16
Text or content emphasis	Standard	-	16
Table contents	Standard	-	16
Quotations	Standard	Separate Paragraph	16
References	Bold	Align Text Left	16
Figure Title	Standard	Center	16

References

Use the author–date form in the APA6th Style as shown below

Kenedy (2002, p. 99)

(Kenedy, 2002, p. 99)

Two authors:

(Renton & Tonren, 2002)

Three to five authors

First in-text citation: (Renton, Tonren & Smith, 2002)

Subsequent citation: (Renton et al., 2002)

Interview in-text citation: (Marino, personal interview, October 18, 2014)

References

1. Books	
General Format	Author. (Year of publication). <i>Book Title</i> . (2 nd ed.). Place of Publication: Publisher.
Example	one author Matin, G. (2008). <i>Essentials of terrorism: Concepts and controversies</i> . Los Angeles, CA: Sage Publications.
	two authors Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). <i>The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation?</i> . New York: Oxford University Press.
	three to seven authors Holmberg, D., Orbach, T., & Veroff, J. (2004). <i>Thrice-told tales: Married couples tell their stories</i> . Mahwah, NJ: Erlbaum.
2. Journal Article	
General Format	Author, (Year). Title of article. <i>Title of Journal</i> , volume (issue), pp.-pp.

Example	Article (Print) Likert, R. (1973). Improving the accuracy of P/L reports by estimating the change in dollar value of the human organization. <i>Michigan Business Review</i>. 25(2), 15-24.
---------	--

3. Newspaper Article

General Format	Author. (Year,/Month/date). Title of article. <i>Title of Newspaper</i> ,/pp.-pp.
Example	Nagourney, E. (2003, October 28). Impatience eat your own risk. <i>The New York Times</i> , p. F6.

4. Theses

General Format	Author. (Year). <i>Title of doctoral dissertation or master's thesis</i> . (Unpublished doctoral dissertation or master's thesis). Name of Institution, Location.
Example	Wilfley, D. E. (1989). <i>Interpersonal analyses of bulimia: Normal weight and obese</i> . (Unpublished doctoral dissertation), University of Missouri, Columbia.

5. Interviews

General Format	Name of Interviewee (Year,/month/date)/Title (if any). Interview type.
Example	Marino, B. (2014, October 18). Personal Interview.

6. Audio-Visual Materials

General Format	Name of Producer (job or responsibilities). (year of publication). <i>Title</i> . [Types of materials]. Place of Publication: Publisher.
Example	Sukhothai Thammatirat Open University, Producers. (2525). <i>Business Laws</i> [cassette tapes]. Nonthaburi: Sukhothai Thammatirat Open University.

7. Electronic Media

General Format	Author. (Year,/Month/Date). <i>Title</i> ./[Type of Media]. Details of Publication (if any). Retrieved from: Information source.
Example	Kang, K. (Writer), & Fryman, P. (Director). (2006). Slap bet [Television series episode]. In Bays, C. (Executive Producer), <i>How I met your mother</i> . Los Angeles, CA: Columbia Broadcasting System.

8. Online or Internet Documents/Information

General Format	Author, (Year,/Month/Date). <i>title</i> . Retrieved from URL.
Example	Simmons, B. (2015, January 9). <i>The tale of two Flaccos</i> . Retrieved from http://grantland.com/the-triangle/the-tale-of-two-flaccos/

Submission Form for Publication for Journal of Liberal Arts
Prince of Songkla University, Hat Yai Campus

Name (Mr. Mrs. Miss)

Academic Title.....

Affiliation (Department, Faculty, University)

.....

Contact Detail: House no.....Moo.....Alley.....

Road.....District.....Province.....Zip.....

Code.....Tel. Fax..... E-mail.....

Types of paper to be published

☐ Research report

☐ Introduction

☐ Purposes

☐ Method

☐ Results

☐ Conclusion Discussion and recommendations

☐ Applications (if any)

☐ References

☐ Academic article

☐ Introduction

☐ Purposes

☐ Conclusion ☐

References

☐ Book review

Paper Title

.....

.....

I certify that this paper submitted for publication is original, previously
unpublished, and not under consideration for publication elsewhere.

Signature.....

Date.....Month.....Year.....

บทความวิชาการ

Incorporating the Post-Process Approach into the Thai EFL Writing Classroom

สมศักดิ์ แก้วนุช

ประเพณีบุญข้าวสาก: ศรัทธาถึงผี สามัคคีถึงคน

สถิตย์ ภาคมฤค

การสื่อสารอัตลักษณ์ดุริยางค์ในกวีนิพนธ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

ธนสิน ชูตินธรรานนท์

บทความวิจัย

ผลการคัดกรองพฤติกรรมเสี่ยงต่อการรังแกผู้เรียนของนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดยะลา

เกษตรชัย และหิม

การให้การปรึกษาเป็นรายบุคคลตามทฤษฎีการให้การปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบ

เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อยาบ้าของผู้ต้องขังคดีค้ายาบ้าในเรือนจำกลางบางขวาง

เมธิ นิ่มนวล และ วัลภา สบายยิ่ง

การจัดการความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินโครงการพัฒนาทะเลและชายฝั่ง

กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

ไชยา เกศารัตน์ และ อิศริฎฐ์ รินไธสง

การเริ่มต้นส่งเสียงต่อรองกับกระบวนการสันติภาพของชาวพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ดวงหทัย บุณนเจริญกิจ ประทีติ สัตต และ รักชาติ สุวรรณ

ทุนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรเขตเมือง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น

วนิชชา ณรงค์ชัย และ รักชนก ชำนาญมาก

การปรับตัวในการท่าประมงภายหลังการออกพระราชกำหนดเรือประมง 2558: กรณีศึกษาตำบลปากน้ำชุมพร อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

อรจิรา สงวนชาติ และ มาลี สบายยิ่ง

The Principal Political Culture of Local Communities People in Ban Kham Local Administration, Nampong District,

Khon Kaen Province

พรอัมรินทร์ พรหมเกิด รักชนก ชำนาญมาก และ วรัญญา ศรีริน

ระดับความเป็นอิสระทางการเมือง: ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน

จตุรภัทร จันทาทิตย์ และ จิราภรณ์ เรืองยิ่ง

Factors Affecting Teachers' Use of Technologies as Teaching Aids in Thai EFL Classrooms

อรรถชัย แสนโคตร และ อธิปัตย์ บุญเหมาะ

A Study on Intercultural Strategies in English as a Lingua Franca Communication

of Naresuan University Graduate Students

ฐิติรัตน์ สุวรรณสม

การเชื่อมโยงความด้วยคำเชื่อมในคำวินิจฉัยทางศาสนาอิสลามภาษาไทยของจุฬาราชมนตรี

ชลมาณ ดาวราวาย และ วรวัช วาสนปรีชา

ถึงร้าย...ก็ไม่เลว: ภาพสะท้อนความสุขผ่านตัวละครวรายร้ายในคดีชนสมัยใหม่

ณัฐภัทร์ สุรินทร์วงศ์ และ นิศา บุณณวงศ์

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออกกําลังกายของประชาชนวัยทำงาน

กรรฎา มาดยากร

วารสารศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90112

โทรศัพท์/โทรสาร 0 7428 6675

<http://iw.libarts.psu.ac.th/journal>

